

วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม

Phimoldhamma Research Institute Journal

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา ปรัชญา การศึกษา รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์
2. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัย ด้านอิสานศึกษา ด้านสันติศึกษา และด้านวิปัสสนาศึกษา
3. เพื่อเป็นเวทีนำเสนอผลงานวิชาการและผลงานวิจัยของบุคลากรในมหาวิทยาลัยและบุคคลทั่วไป

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ ก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. พระราชปริยัติกวี, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รector ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สันันนารี

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

มาริสสา ไสวงาม

กองบรรณาธิการ

1. พระครูปริยัติธรรมวงศ์, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระมหาโยธิน โยธโก, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.พรอัมรินทร์ พรหมเกิด	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
4. รองศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราชญ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
6. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
10. รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ทองปัน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพัชญ์ อนันต์ธีระกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิญวรัตน์ โพธิ์สาน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสง แสนบุตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรัช เรืองแสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้จัดการวารสาร

สาริกา ไสวงาม

ออกแบบปก

สาริกา ไสวงาม

จำนวนพิมพ์

500 เล่ม

เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 0-4328-3546-7 (ต่อ 114) โทรสาร 0-4328-3399

<http://www.ojs.mcu.ac.th/index.php/kkjin/>

E-mail: phimoldhamma.prij@gmail.com

พิมพ์ที่

เอมี ก๊อบบี้ เซนเตอร์ 88/27 ถนนเหล่านาดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 0-4330-6845 แฟกซ์ 0-4330-6845

E-mail: emmy_emma_emem@hotmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรม (Peer Review)

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ประจิตร มหาหิง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ทองปิ่น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพรรธน์ วงศ์พรวัฒน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. อาจารย์ ดร.ปณณิจิตร์ กุศลมาลย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. อาจารย์ ดร.สมควร นามลีฐาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. พระเมธาวิเชียร, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อินทนนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.พรชัย จันทศิริศิริ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
4. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต บุญปก	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัฒน์ แสงแก้ว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ	วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
12. อาจารย์ ดร.ประชน ษะชีกุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บรรณาธิการแถลง

วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ของผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และบุคลากรปฏิบัติการวิชาชีพ ในสถาบันอุดมศึกษาทุกระดับ รวมถึงนักวิชาการจากองค์กรต่างๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และนักวิชาการอิสระที่ต้องการนำเสนอผลการ ศึกษาทั้งในเชิงทฤษฎีและการสะท้อนองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานตามสภาพจริงที่สามารถนำไปสู่การ ประยุกต์ใช้พัฒนาในด้านต่างๆ ได้ วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรมฉบับนี้ เป็นปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประกอบด้วย บทความ วิจัย 14 บทความ บทความวิชาการ 2 บทความ และปกิณกะ 3 บทความ

ขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนบทความและผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาพิจารณาอ่านบทความและให้ข้อเสนอแนะที่มี คุณูปการต่อการพัฒนาทางวิชาการ ทำให้วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรมสามารถดำรงคุณภาพและมาตรฐานทาง วิชาการ สามารถนำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมในระดับชาติและระดับนานาชาติ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สันนาริ)

สารบัญ

บรรณานุกรม

บทความวิจัย: Research Article

- **แนวทางการจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรม กรณีศึกษา: วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม**
**Strategies for Temple as A Learning and Cultivating Morality Place:
A case study of Wat Phosiboyai, Boyai Sub-district, Borabue District,
Mahasarakham Province** 1
พระปลัดดำรงศักดิ์ ปะนันโต และธีระพงษ์ มีไธสง
Phrapalad Dumrongsak Panunto and Theerapong Meethaisong
- **แนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัยแก้ว**
**Guidelines for the Application of Buddhist Principles for Enhancing the
Quality of Life and Learning of the Elderly Students of Waikaew School** 13
พระมหามิตร จิตฺตปญฺโญ, อุดุลย์ หลานวงศ์ และพระกิตติ สารสุธิ์
Phramaha Mit Thitapanyo, Adun Lanwong and Phrakitti Sarasuthee
- **การสร้างแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1**
**A Construction of Metacognition Test for Prathomsuksa VI Students
under Chumphon Primary Educational Service Area Office 2** 29
เยาวลักษณ์ จันทร์ณรงค์, เอกภูมิ จันทรวงศ์ และฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์
Yaovalak Jannarong, Eakapoom Jantarakhantee and Chatsiri Piyapimonsit
- **กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2**
**The Basic Educational Institution Management Strategies Based on the Four
Iddhipada Principles in Kalasin Primary Educational Service Area Office 2** 41
โชติกา ศรีเพชร, ประจิตร มหาหิง และสมปอง ชาสิ่งแก้ว
Chotika Sornpet, Prachitr Mahahing and Sompong Chasingkaew

- การบรรเทาอาการป่วยเรื้อรังผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุ วัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

Relieving Chronic Elderly Patients with Primary Stipatthana 4 Center Happy Elderly Wat Nong Waeng Temple in Muang District, Khon Kaen 51

พระสนธิศักดิ์ อามสัสโร (รังกา), โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, พระครูสุธีคัมภีรญาณ และเกียรติศักดิ์ บังเพลิง

Phra Sonthisak Apassaro (Rangka), Sowit Bamrungphak, Phrakhru Sudhikhambhirayan and Kiatisuk Bangploeng
- การพัฒนาแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร

The Development of Online Social Media Literacy skill for Secondary Education Students in Bangkok Area 63

ศุภินี ชว่งมณีโชติ, สุตติเทพ ศิริพิพัฒน์กุล และฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์

Sutatinee Choungmaneechote, Sutithep Siripipattanakul and Chatsiri Piyapimonsit
- การศึกษาวิเคราะห์เรื่องทุกข์ที่ปรากฏในงานประพันธ์ทางพระพุทธศาสนา ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

An Analytical Study of Suffering Appeared in Written Works of Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto) 75

พระภาณุวัฒน์ จันทวฑฒโน (จันทาพูน), พระครูสุธีคัมภีรญาณ และพระโสภณพัฒนบัณฑิต

Phra Panuwat Juntawattano (Juntapoon), Phrakhru Sudhikhambhirayan and Phra Sophonphattanabundit
- รูปแบบการบริหารจัดการสภาพการเมืองเชิงพุทธ จังหวัดขอนแก่น

The Management Model of Buddhist Citizen Council, Khon Kaen Province 85

สุวิน ทองปั้น, ไพฑูรย์ มาเมือง และเอี่ยม อมาตย์มนตรี

Suwin Thongpun, Paitoon Namuang and Iam Ararmartmultree
- อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขง

The Influence of Lan Chang Kingdom on the Way of Life of People in Mekong River Region 101

พระมหาปพน กตสาโร และอนุธิดา บุญตะวัน

Phramaha Papon Katasasro and Anuthida Buntawan

- **ลำผีฟ้า: วิธีการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านในชุมชนบ้านชำแฮด ตำบลบรือ อำเภอบรือ จังหวัดมหาสารคาม**

Lam PheeFa: Cure Method Treatment Kind Intellect Regional in Ban Sam Had Community Borabue Sub-District Borabue District Mahasarakham Province 115

พระทองดา แก้วเมือง (จันทสุทโธ) และธีระพงษ์ มีไธสง
Phra Thongda Keawmeaung (Jantasutto) and Theerapong Meethaisong
- **การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**

Developing Grade-8 Students' Ability to Read English Language for Comprehension through CIRC Group Cooperative Learning Management Technique 125

ศรสวรรค์ ทุลธรรม และดุจเดือน ไชยพิชิต
Sornsawan Thoontum and Dudduan Chaipichit
- **ศึกษาแนวทางการจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมเชิงพุทธ**

A Study of Guidelines for Buddhist Management of Phra That Phanom Cetiya Worship Event 135

พระมหานุกพงศ์ วรธิเมธี (แสนสุพรรณ), พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระมหามิตร ฐิตปัญโญ และเกียรติศักดิ์ บังเพลิง
Phramaha Anupong Varittimate (Sansuphan), Phra Soponpattanabandita Phramaha Mit Thitapanyo and Kiatisuk Bangploeng
- **ศึกษาการอธิบายหลักธรรมของพระพุทธพรมุนี (สำลี ปญฺญาวโร) ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม**

A Study of the Dhamma Explanation of Phra Thepvoramuni (Samli Paññāvaro) Affecting the People Lives in Buddhist Communities in That Phanom district, Nakhon Phanom Province 145

พระมหาฤทธิชัย สมนุตภาณี (พรหมพินิจ), พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระมหามิตร ฐิตปัญโญ และเกียรติศักดิ์ บังเพลิง
Phramaha Ridtichai Sumuntapanee (Prompinid), Phra Soponpattanabandita, Phramaha Mit Thitapanyo and Kiatisuk Bangploeng

- การศึกษาคุณค่าในการบูชาพระธาตุอิงฮังของชาวแขวงสะหวันนะเขต
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
**A study of the value in the Worship of Pra that inghangsavannakhet
Province in Lao People's Democratic Republic** 155
พระบุญสูง ปญญาวชิรมณี (เส็งมณีวงศ์), พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ,
โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และเกียรติศักดิ์ บังเพลิง
Phra Bounsoung Panyawachiramatee (Sengmanivong),
Phramaha Daosayam Vajirapañño, Sowit Bamrungphak
and Kiatisuk Bangploeng

บทความวิชาการ: Academic Article

- วิบัติในพระพุทธศาสนา
The Calamity in the Buddhism 165
พระรุ่งธรรม โชติธมโม (หลั๊กคำ) และพระมหามิตร ฐิตปญโญ
Phra Rungtham Jodidhammo (Lakkham) and Phramaha Mit Thittapanyo
- ปัญหาการทอดทิ้งสัตว์ในสังคมไทยกับแนวคิดประโยชน์นิยม
Animal Neglect and Utilitarianism in Thailand 175
พนมพร แสนประเสริฐ
Panomporn Saenprasert

ปกิณกะ: Miscellany

- ตามทางพุทธกิจ
According to the Buddhist works 187
วินัย อินเสมียน และพระมหามิตร ฐิตปญโญ
Winai Insamian and Phramaha Mit Thitapanyo
- พรหมวิหารธรรมเรือนใจของผู้เฝ่สุข
Bhramavihadhamma to Build up the House of the Soul 195
พระมหานพดล นวตาลปญโญ และพระมหามิตร ฐิตปญโญ
Phramaha Noppadol Navatalayanyo and Phramaha Mit Thitapanyo
- ประชาธิปไตย ไม่ยาก ถ้าอยากได้
Democracy is not difficult if you want 203
พระสุนันท์ สุธมโม (โยธนาไม) และพระมหามิตร ฐิตปญโญ
Phra Sunan Suthammo (Yothanami) and Phramaha Mit Thitapanyo

ภาคผนวก:

■ กระบวนการพิจารณาบทความ	216
■ แนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ	216

แนวทางการจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรม กรณีศึกษา:
วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม*
Strategies for Temple as A Learning and Cultivating Morality
Place: A case study of Wat Phosiboyai, Boyai Sub-district,
Borabue District, Mahasarakham Province

พระปลัดดำรงศักดิ์ ปะนันโต และธีระพงษ์ มีไธสง

Phrapalad Dumrongsak Panunto and Theerapong Meethaisong

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 58010154010@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรม กรณีศึกษา: วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ใช้เครื่องมือคือ การสัมภาษณ์ การสังเกต และสนทนา จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 รูป/คน นำข้อมูลมาตรวจสอบ วิเคราะห์ และนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านบ่อใหญ่ มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน ก่อตั้งหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2325 เป็นคนชาวเหล่าฮกหรือเมืองสรวง อยู่ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพรานชอบล่าสัตว์เป็นอาหาร ในอดีตพื้นที่ถิ่นแถบนี้เป็นป่ารกทึบมีช้าง เสือ กวาง ลิง และสัตว์ต่างๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การตั้งบ้านเรือน จึงมีการตั้งหมู่บ้านขึ้นและตั้งชื่อหมู่บ้านตามหนองน้ำว่า “บ้านหนองบัวแดง” ต่อมาเมื่อผู้คนอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้นจึงมีการตั้ง “ผู้ใหญ่บ้าน” และตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า “บ้านบ่อนกเขา” ต่อมาเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านบ่อใหญ่” ในปี พ.ศ. 2450 ซึ่งชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม และมีคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา ได้มีการตั้งวัดขึ้นนามว่า “วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่” มีการก่อสร้างถาวรวัตถุซึ่งจัดเป็นต้นทุนทรัพยากรที่ทรงคุณค่าทางศาสนาจัดเป็นแหล่งเรียนรู้แก่นักเรียน

*ได้รับบทความ: 18 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 4 มิถุนายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 24 ธันวาคม 2563

Received: March 18, 2020; Revised: June 4, 2020; Accepted: December 24, 2020

นักศึกษา และพุทธศาสนิกชนทั่วไป จำนวน 7 ฐาน คือ 1) ลานธรรมปริรักษโพธิ์ศรีบัวทอง 2) ศาลเจ้าปู่บ่อใหญ่ 3) พระอุโบสถหลังใหม่ 4) ลานพระพุทธรูปเมตตามหาลาก 5) สิม 6) ลานธรรมพุทธธรรม 7) ฌาปนสถาน จัดเป็นแหล่งเรียนรู้หลักพุทธธรรม นำอธิบายให้เข้าใจในฐานการเรียนรู้ที่ได้สร้างขึ้นอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: วัฒนธรรม; ทรัพยากร; พุทธธรรม; ศติความเชื่อ

Abstract

This research aims to study the Strategies for temple as a learning and cultivating morality place: a case study of Wat Phosiboyai, Boyai sub-district, Borabue district, Mahasarakham province. The data was collected from document and field by using interview, observation, and communication of 35 samplings that are people and photos. Moreover, the data was examined, analyzed and presented in descriptive analysis.

The research found that: the community at Ban Boyai Has a long history the village was founded in the year 1782 are people in the Hok group or Muang Suang. In the area of Roi-Et province. Is a hunter like hunting for food in the past, this area was a dense forest with an elephant, tiger, deer, monkey, and other animals. Live a lot is a rich source suitable for sitting houses therefore, a village was established and the village was named after the swamp that Ban Nong Buadaeng later, more and more people came to live and therefore have established village headman and named the new village Ban Bo Nokkhao later, changed the name of the village Ban Boyai in the year 1907, where the community has traditional culture and have a belief in Buddhism has established a temple that Wat Phosiyoyai. There is the construction of an institution which is a valuable religious resources. Organized as a learning source for students and general Buddhists, consisting of 7 bases, 1) Lan Dhamma Borirak Phosibuathong, 2) Chao Poo Boyai Shrine, 3) The new temple, 4) LanPhra Buddha Metta, Fortune, 5) Sim, 6) Land of Buddhadhamma, 7) Crematorium is a source of learning and cultivating morality. Explain to understand in the knowledge base that has been created appropriately.

Keywords: Culture; Resource; Buddhadhamma; Beliefs

1. บทนำ

อดีตวัดจัดเป็นศูนย์รวมจิตใจแห่งศรัทธาของพุทธศาสนิกชน โดยนัยมีพระสงฆ์ในพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจให้มีความสามัคคี ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้จะไม่เหมือนเดิมแต่เก่าก่อน แต่ก็จัดได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและของสังคมไทยทุกระดับ (Wuthichan, 1983 : 1) พระพุทธศาสนาที่มีการเผยแผ่เป็นที่รู้จักของคนทั่วโลก ซึ่งจากแหล่งกำเนิดประเทศอินเดียดินแดนแห่งชมพูทวีปอาศัยพระสมณะทูตประกาศเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาสร้างความเลื่อมใสศรัทธาเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติตามสรุปได้ 2 ประการคือ 1) คำสอนที่ควรประพฤติปฏิบัติตาม เรียกว่า “ธรรม” 2) คำสั่งที่ต้องปฏิบัติตามเพื่อความสงบสุขของสังคม (Phra Phromgunaporn (P.A. Payutto), 2007 : 448) ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเปรียบเสมือนต้นไม้ หากเราไม่บำรุงรักษาก็จะเหี่ยวเฉาตายได้ พระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกัน หากพุทธบริษัทไม่ช่วยกันทำนุบำรุงรักษา พระพุทธศาสนาก็จะถึงความวิบัติได้ ทุกฝ่ายควรร่วมมือกันทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญสืบไป

วัดมีศาสนวัตถุที่เป็นต้นทุนทรัพยากรสื่อความหมายในทางคตินิยมและหลักพุทธธรรม พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม (Phramaha Ruengdeth Thavornthammo, 2011) กล่าวว่า “ปัจจัยทั้งภายในภายนอกส่งผลให้ภารกิจหรือกิจกรรมบังเกิดความสำเร็จ” ดังนั้น ต้นทุนทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดสามารถนำมาจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับพุทธบริษัท 4 เพื่อเกื้อกูลพระพุทธศาสนาใช้เป็นสถานที่จัดอบรมเยาวชนและปฏิบัติธรรมแก่ผู้สนใจ ทำให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางส่งเสริมการเรียนรู้พุทธธรรม ถ้าเราไม่ทำใส่ใจ อนาคตของศาสนากำลังวิวัฒนาการสู่ความดับสูญ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติฝืนกับกฎธรรมชาติจะเสื่อมถอย และกลายเป็นเพียงความทรงจำทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผลจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่แพร่หลาย (Phra Phaisan Wisaro, 2009 : 1) ดังนั้น วัดจึงต้องนำทรัพยากรที่มีอยู่นำมาจัดเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้พุทธธรรม มิใช่มีแต่คติความเชื่ออย่างเดียวเท่านั้น

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจัดเป็นต้นทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่ในวัด ได้นำมาจัดเป็นสื่อการเรียนรู้หลักพุทธธรรม และขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ที่แสดงออกถึงคติความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา และนำสาระทางพุทธธรรม จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ตามขั้นตอนในกิจกรรม สุมณ อมรวิวัฒน์ (Amornvivat, 2000 : 8) กล่าวว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ผู้สละทั้ง 6 ของมนุษย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สัมพันธ์กับสิ่งเร้าจนเกิดธาตุรู้ (Ployngam and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao), 2020 : 205-214) ดังนั้น การเรียนรู้ซึ่งทำให้เกิดธาตุรู้ถือเป็นวิถีทางวัฒนธรรมและเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งสืบเนื่องจากผลของความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม คติชาวบ้าน และการจัดระเบียบของสังคม ทำให้เห็นพัฒนาการของคนไทยและการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมจากมุมมองของการใช้ประโยชน์และการพึ่งพาสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี (Pongsapich, 2000 : 57)

วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ มีวิสัยทัศน์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีอายุยาวนานการก่อตั้งประมาณ 132 ปี มีคติความเชื่อว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา และมีวัฒนธรรมประเพณีพร้อมด้วยมีต้นทุนทรัพยากรอันทรงคุณค่าที่จะจัดเป็นแหล่งเรียนรู้หลักพุทธธรรม เช่น ลานธรรม บ่อใหญ่ ต้นโพธิ์ศรี พระพุทธเมตตา โบสถ์ และสิม เป็นต้น ดังนั้น วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่จึงได้นำต้นทุนทรัพยากรที่มีอยู่ภายในวัดจัดเป็นฐานเรียนรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา และพุทธศาสนิกชนทั่วไป เพื่อเอื้อประโยชน์แก่การศึกษาเรียนรู้และเพื่อหาแนวทางการจัดการวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรมให้กับผู้สนใจสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลสู่การสังเคราะห์สรุปเนื้อหาแนวทางการจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรม กรณีศึกษา: วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยมีรูปแบบแนวทางการดำเนินวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยในครั้งนี้จำกัดพื้นที่เฉพาะวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
2. กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยในครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 รูป/คน ที่ได้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ คือ ผู้นำศาสนา ท่านผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนข้าราชการ ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไปได้ให้ข้อมูลในพื้นที่การวิจัยแนวทางการจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรม กรณีศึกษา: วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการลงพื้นที่วิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังนี้
1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง 2) แบบสังเกตแบบ โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม 3) สันทนากลุ่ม
4. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล จากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อบ่งเน้นประเด็นสำคัญในเนื้อหาที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึกนำเสนอลักษณะพรรณนาความและนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาแนวทางการจัดการต้นทางวัฒนธรรมวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรม พบว่า

1. วิถีวัฒนธรรมวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ พบว่า ชุมชนชาวบ้านบ้านบ่อใหญ่ ตั้งบ้านเรือนราวปี พ.ศ. 2325 รวมอายุ 238 ปีเดิมเป็นคนชาวเหล้าฮก-เมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด มีอาชีพล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหาร พื้นที่แถบนี้อดีตเป็นป่ารกทึบมีสัตว์ต่างๆ จัดเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์โดยมีพื้ฒาเหมาละคร เป็นหัวหน้า ได้มองเห็นหนองน้ำใหญ่เหมาะแก่การตั้งบ้านเรือนขึ้น และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “หนองบัวแดง” ต่อมามีคนหลายกลุ่มที่อพยพมาอาศัยอยู่ด้วยเช่น อพยพมาจากเวียงจันทน์ ราวปี พ.ศ. 2325-2408 ต่อมา ประมาณปี พ.ศ. 2425 ชาวบ้านได้แต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านคือ “พ่อใหญ่กวน บ้านบึง” แล้วเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า “บ้านบ่อนกเขา” และในปี พ.ศ. 2430-2440 ผู้คนอพยพมาจากบ้านแกดำเกษย จังหวัดมหาสารคาม และอพยพมาจาก “บ้านตลุง” จังหวัดสุรินทร์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2450 ชาวบ้านบ่อนกเขาร่วมใจกันเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านบ่อใหญ่” ตามชื่อหนองน้ำใหญ่หรือบ่อใหญ่จนถึงปัจจุบัน และมีการแบ่งการปกครองออกเป็น 4 หมู่ มีประชากรจำนวน 4,366 คน มีครัวเรือน 1,160 ครัวเรือน และมีการสร้างวัดประจำหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2430 โดยหลวงพ่อดำคำพร้อมด้วยชาวบ้านก่อตั้งขึ้นทางทิศเหนือหนองน้ำใหญ่ โดยมีต้นโพธิ์ศรี ถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญจึงได้ตั้งชื่อว่า “วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่” มีพื้นที่จำนวน 33 ไร่ โดยมีเจ้าอาวาสรวมแล้ว 27 รูป และรูปปัจจุบันคือ พระปลัดดำรงศักดิ์ ติณฺโณ

วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตชุมชนใหญ่ซึ่งมีวิถีวัฒนธรรม และจารีตประเพณีถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมคือ ฮีต 12 มีการจัดงานบุญประเพณีตามฮีตเก่าคลองเดิม ที่สืบทอดต่อมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตหรือข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ ย่อมจะมีรูปแบบและแนวทางตามจารีตประเพณีอย่างฮีต 12 ที่คนอีสานยอมรับนับถือปฏิบัติตามฮีตเก่าคลองเดิม ถือเป็นวิถีวัฒนธรรมที่ปรากฏว่ามีอยู่ในชุมชนวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่

2. ต้นทุนทรัพยากรในวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่โดยมีเจ้าอาวาสรูปก่อนๆ ได้ร่วมกับชุมชนบ้านบ่อใหญ่ ได้สร้างสรรค์ไว้ ซึ่งมีคุณค่าต่อชุมชนที่ปรากฏมีอยู่ ดังนี้ คือ

2.1 อุโบสถหลังเก่าหรือสิม พบว่า สร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2481 มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมหลังคาแบบอีสานคือมีปีกยื่น ก่อสร้างด้วยอิฐฉาบปูนเรียกว่า สิมโบราณ

2.2 อุโบสถหลังใหม่ พบว่าสร้างเมื่อในปี พ.ศ. 2516 เสร็จในปี พ.ศ. 2525 ด้วยกำลังศรัทธาชาวบ้านบ่อใหญ่ ในสมัยพระอธิการบัวทอง ปณฺญาทีโป เป็นเจ้าอาวาส

2.3 ลานธรรมบริรักษ์โพธิ์ศรีบัวทอง พบว่าสร้างในปีพ.ศ. 2557 เพื่อใช้ในการปฏิบัติธรรมประจำปีของพระภิกษุ สามเณรพร้อมอุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไป

2.4 พระพุทธรูปตามหาลาภ พบว่า สร้างเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2559 สร้างเสร็จวันที่ 11-17 เมษายน 2561 จัดเป็นสถานลานธรรมแห่งที่ 2 ของวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่

2.5 พระสิวลีและซุ้มประตูทางเข้าวัด พบว่า สร้างในปีพ.ศ. 2559 พระสิวลี ท่านมีอิทธิญาบารมีทางด้านลาภสักการะมาก จึงได้สร้างไว้ตรงทางเข้าวัด

2.6 ศาลเจ้าปู่บ่อใหญ่ พบว่า สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2529 โดยชาวบ้านบ่อใหญ่ เกิดจากคติความเชื่อสืบมาจากบรรพบุรุษ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านบ่อใหญ่ พร้อมด้วยหมู่บ้านใกล้เคียงรวม 8 หมู่บ้านในทุกวันพุทธชาวบ้านจะมาบนบานขอพรและมาแก้บน แต่ถ้าวันพุธไหนตรงกับวันพระก็จะไม่มีการแก้บน

2.7 ฌาปนสถานหรือเมรุเผาศพพบว่า มี 2 หลัง คือ หลังเดิมมีอยู่แล้ว ต่อมา ในปี พ.ศ. 2552-2557 ได้สร้างหลังใหม่ขึ้น เนื่องจากเมรุเผาศพหลังเก่าโดนฟ้าผ่าแต่ก็ใช้การได้อยู่ วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ จึงมีฌาปนสถานหรือเมรุเผาศพ 2 หลัง อยู่คู่กันในปัจจุบัน

2.8 รูปเหมือนพระครูบวรวิจิตรธรรมกิตติ (พระมหาสิลา จิตฺตโม ป.ธ. 5) อดีตเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ และอดีตเจ้าคณะอำเภอบรบือ รูปที่ 2 ท่านเป็นพระมหาเถระทำประโยชน์ต่อคณะสงฆ์และชาวบ้านบ่อใหญ่ พระอธิการอุดร อมโร (อดีตเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่) ร่วมกับชาวบ้านได้สร้างรูปเหมือนท่านขึ้น ด้วยแรงศรัทธา

2.9 พื้นที่วิถีวิถนธรรมวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ พบว่า ทิศเหนือติดต่อกับป่าชุมชน ส่วนทางทิศใต้ติดต่อกับหนองน้ำบ่อใหญ่และหมู่บ้านบ่อใหญ่หมู่ที่ 3 ส่วนทาง ทิศตะวันออก ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อใหญ่ และทางหลวงชนบทหมายเลข 2029 ทางทิศตะวันตก ติดต่อกับชุมชนบ้านบ่อใหญ่หมู่ที่ 1, 2, 5 และหมู่ที่ 14 พื้นที่วัดมี 33 ไร่ และจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมหาสารคาม แห่งที่ 35 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ชุมชนคุณธรรมต้นแบบของวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม และอุทยานการศึกษาตัวอย่างของสำนักงานพระพุทธศาสนามหาสารคาม

ต่อมา ในปี พ.ศ. 2558 พระปลัดดำรงศักดิ์ ตนติปาโล ได้รับการตั้งเป็นเจ้าอาวาส ได้บูรณะวัดสร้างเสนาสนะเพิ่มเติมร่วมกับชาวบ้านบ่อใหญ่รวมทั้ง 4 หมู่บ้าน และพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้มีแนวคิดนำต้นทุนทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดจัดเป็นฐานการศึกษาเรียนรู้พุทธธรรมขึ้นจำนวน 7 ฐานที่จะนำเสนอในหัวข้อต่อไป

3. แนวทางการจัดการวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรมโดยผู้วิจัยได้ร่วมกับชุมชนท่านผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านและนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้ร่วมประชุมระดมความคิดเห็นและออกแบบแนวทางการจัดการต้นทุนทรัพยากรวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรมจำนวน 7 ฐาน ดังนี้

ฐานที่ 1 ฐานลานธรรมบวรวิจิตรโพธิ์ศรีบัวทอง พบว่า จัดเป็นฐานเรียนรู้ด้านการฝึกสมาธิหรือวิปัสสนากรรมฐาน แฝงด้วยคติธรรมและหลักพุทธธรรม พร้อมทั้งได้มีการสร้างสถานที่จำลอง โดยมีพระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ และมีพระโมคคัลลานะและพระสารีบุตร จัดเป็นแนวทางการเรียนรู้จากฐานลานธรรมบวรวิจิตรโพธิ์ศรีบัวทอง

ฐานที่ 2 ศาลเจ้าปู่บ่อใหญ่ พบว่า เกิดจากคติความเชื่อของคนพื้นถิ่นที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษในอดีตของการสร้างบ้านเรือนจะต้องมีการสร้างสิ่งเคารพเพื่อปกป้องรักษาหมู่บ้านให้อยู่เย็น

เป็นสุข และเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณธัญญาหาร จึงได้จัดสร้างขึ้นไว้ในพื้นที่เหมาะสมพร้อมด้วยได้ศึกษาการเรียนรู้เรื่องการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีการบนบาน และการแก้บน เป็นต้น โดยอธิบายเปรียบเทียบให้เข้าใจในเรื่องศาสนาผีและศาสนาพุทธ เป็นเชิงประจักษ์ว่าความเป็นจริงต้องอาศัยซึ่งกันและกันอย่างไร

ฐานที่ 3 พระอุโบสถหลังใหม่พบว่า ใช้เป็นแนวทางการศึกษาเรียนรู้ในการประกอบพิธีทำสังฆกรรมของพระภิกษุสงฆ์และการสร้างพระอุโบสถมีประโยชน์อย่างไร เพราะเหตุไรถึงได้ขอวิสุงคามสีมาและใบเสมาเป็นสัญลักษณ์ในการบอกเขตหรือปักเขตพื้นที่ของพระอุโบสถ มีสื่อความหมายอย่างไรที่ปรากฏเห็นได้ทั่วไปตามวัดต่างๆ ที่มีพระอุโบสถ

ฐานที่ 4 ลานพระพุทธรูปตามศาลา สร้างขึ้นเพราะว่ามีประวัติความเป็นมาคล้ายกับ หลวงพ่อองค์ดำ ซึ่งถือว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เมืองนาลันทา ประเทศอินเดีย ทำให้ทราบว่า พระเมตตาามีประวัติความเป็นมาคล้ายกันรอดจากศัตรูทางศาสนา ซึ่งปัจจุบันพระพุทธรูปเมตตา ประดิษฐานเป็นพระประธานในพระเจดีย์พุทธคยา ที่อยู่คู่กับต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นตัวแทนองค์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้สร้างไว้ที่วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาเรียนรู้ในเชิงพุทธธรรมต่อไป

ฐานที่ 5 สิมคือ พระอุโบสถ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมไทย-ลาว จัดเป็นสถาปัตยกรรมโดดเด่นในวัดวาอารามของภาคอีสาน พบว่า การก่อสร้าง สิม หรือพระอุโบสถในยุคเก่าสร้างจากไม้มีขนาดไม่ใหญ่โตหรือเป็นโบสถ์เล็กๆ พอเพียงสำหรับทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ และมีคติความเชื่อว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถแบ่งลักษณะได้ 2 ลักษณะ ดังนี้ คือ 1) สิมบก หมายถึง สิมสร้างขึ้นจากไม้ อิฐ หรือดิน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) สิมไม้ สร้างจากวัสดุประเภทไม้ (2) สิมก่อ หมายถึง สร้างเป็นอาคารก่อด้วยอิฐดิบมีการประดับตกแต่งผนังด้วยลวดลายต่างๆ มีช่องประตู หน้าต่าง ด้านละ 2 ช่อง (3) สิมโถง มีลักษณะหน้าตาเหมือนอาคารศาลา สร้างด้วยเสาไม้รองรับหลังคา ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีฝาผนัง หรือมีเฉพาะด้านประดิษฐานพระพุทธรูปประธาน เท่านั้น 2) สิมน้ำ สร้างกลางสระน้ำ หรือแม่น้ำที่มีน้ำไหลผ่านล้อมรอบส่วนใหญ่เป็นสิมที่ใช้ชั่วคราว ซึ่งในคตินิยมพุทธศาสนาแล้วถือว่าน้ำเป็นสิ่งบริสุทธิ์สำหรับชำระล้างสามารถใช้เป็นน้ำเป็นมณฑลล้อมรอบเป็นเขตพัทธสีมาได้

ฐานที่ 6 ลานธรรมพุทธธรรม พบว่า เป็นสถานที่เรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติธรรมกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา อันแสดงให้เห็นถึงหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ตามหลักพุทธธรรมนำไปสู่หนทางแห่งความเจริญแก่บุคคลที่ได้ศึกษาเรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติตามเหมือนดังที่พระพุทธดำรัส ได้ตรัสส่งพระสาวกออกประกาศศาสนา “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของคนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก จงประกาศพรหมจรรย์อันมีความงามทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด ผู้มีกิเลสอยู่ในดวงตาน้อยมีอยู่” ด้วยเหตุนี้จึงได้สร้างลานพุทธธรรมขึ้น เพื่อเป็นฐานในการศึกษาเรียนรู้ให้ได้เข้าใจหลักพุทธธรรมมากยิ่งขึ้น

ฐานที่ 7 ฌาปนสถานหรือเมรุเผาศพ พบว่า จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในวัฏสงสารหรือสังสารวัฏ หมายถึง เป็นภพภูมิที่มนุษย์ทุกคนต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพภูมิต่างๆ ของสัตว์โลกด้วยอำนาจกิเลส กรรม วิบาก ตามกฎของภพภูมิรวมมี 31 ภพภูมิ ได้แก่ มนุษย์ 1 สวรรค์ 6 พรหม 16 อรูปพรหม 4 เดรัจฉาน 1 เปรต 1 อสุรกาย 1 นรก 1 เป็นกฎของวัฏสงสาร ที่มีการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ในสามภพ คือ มนุษย์ โลก นรก และสวรรค์ ถ้าทำดีปฏิบัติดียอมจะได้ไปสวรรค์ ส่วนคนที่ประพฤติชั่วยอมจะตกนรกพร้อมด้วย หลักธรรมของพระไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา สามารถนำมาอธิบายขยายความในฐานการเรียนรู้เพื่อใช้ในการเจริญมรณสติหรือเจริญวิปัสสนากรรมฐานได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ต้นทุนทรัพยากรที่จัดสร้างเป็นฐานการเรียนรู้ จำนวน 7 ฐาน เพื่อชี้ให้เห็นหลักธรรมและ จัดเป็นสื่อการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดีซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีวัฒนธรรมและจารีตประเพณี ของชุมชนวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ได้เป็นอย่างดี

5. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการ อภิปรายผลการศึกษา โดยจำแนกหัวข้อออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

1. วิถีวัฒนธรรมวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ พบว่า มีวิถีวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่สืบทอดต่อมาจาก บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นคนชาวเหล่าฮกหรือเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด และผู้คนที่ยอพยพแสวงหาที่อยู่อาศัย เข้ามาอยู่เพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นหมู่บ้านจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมหมู่บ้านชื่อ “บ้านหนองบัวแดง” ต่อมาเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “บ้านบ่อนกเขา” และสุดท้ายเปลี่ยนเป็น “บ้านบ่อใหญ่” ยศ สันติสมบัติ (Santisombat, 2005 : 25) กล่าวว่า วัฒนธรรมสามารถไปได้ทุกที่ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน ของคน มีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย สอดคล้องกับแนวคิด มาสโลว์ (Maslow, 1998) กล่าวว่า การเรียนรู้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลง ในความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ของการดำเนิน ชีวิตตามศักยภาพของตนเองมีความสอดคล้องกับแนวคิดสิริอร วิชชาวุธ (Witchawut , 2011 : 272-273) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างสมบูรณ์เต็มที่เป็นความปรารถนาในการดำเนินชีวิตของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นวิถีทางวัฒนธรรม ที่สามารถสร้างบ้านเรือนเจริญเติบโตจากอดีตถึงปัจจุบันได้อย่างลงตัว ดังนั้น วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ เกิดจากศรัทธาของชุมชนชาวบ้านบ่อใหญ่ ได้มีแนวทางการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในวัด จัดสร้างเป็นอุทยานการศึกษาหรือแหล่งเรียนรู้พุทธธรรม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงาน พระพุทธศาสนามหาสารคาม ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของกิ่งฟ้า สินธุวงศ์ (Sinthuwong, 2002 : 29) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกิจกรรม การพัฒนากระบวนการคิดสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ดังนั้น วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ จัดเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม ที่ควรนำมาเป็นแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ซึ่งมีวิถีวัฒนธรรมและจารีต

ประเพณี ที่เรียกว่า ฮีตเก่าคลองเดิมหรือฮีต 12 ซึ่งจัดเป็นต้นตูดั้งเดิมของชุมชนที่ได้ปฏิบัติสืบสานมาแต่บรรพบุรุษ ซึ่งมีแนวร่วมกับวิถีพุทธนำมาพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีจริยธรรมศีลธรรม นำวิถีชีวิตให้เจริญในทางโลกและทางธรรมนำมาเสริมสร้างพัฒนาครอบครัวให้มีความสุข ความเจริญ ตามวิถีชุมชนต้นแบบต่อไป

2. ต้นทุนทรัพยากรในวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ พบว่า ผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านบ่อใหญ่ ได้มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาสร้างถาวรวัตถุซึ่งจัดเป็นต้นตูทางทรัพยากรอันทรงคุณค่าอยู่ในวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ โดยมีพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ หอสวดมนต์ กุฏิสงฆ์ และยังมีเมรุเผาศพ ศาลาบำเพ็ญกุศล พร้อมด้วยอาคารเอนกประสงค์ ภายในวัดยังมีสวนสุขภาพ และมีการสร้างพระประธานนามว่าพระพุทธเมตตาตามหาดาฬ พร้อมด้วยมีการสร้างลานปฏิบัติธรรมหน้าอุโบสถ เพื่อใช้ในการเข้าค่ายอบรมเยาวชน และการทำงานปฏิบัติธรรมประจำปี ซึ่งสิ่งก่อสร้างที่กล่าวมาจัดเป็นสื่อการเรียนรู้พุทธธรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสมศักดิ์ ภูวิภาดาธรรม (Phuwiphadawat, 2001 : 1) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนให้มากที่สุด สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งศึกษาจากการเรียนรู้ การรับรู้ จากทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดสามารถบ่งชี้ให้เห็นต้นทุนทรัพยากรจากสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นมา ซึ่งเน้นถึงความสำคัญที่ทรงคุณค่าสามารถนำมาอธิบายถึงคุณค่าทางจริยธรรมศีลธรรมอันดีงามเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและผู้อื่นได้ สอดคล้องกับแนวคิดสมณ อมรวิวัฒน์ (Amornviwat, 2000 : 5) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีอิสระภาพตามแนวคิดเพื่อการพัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ เป็นการเรียนรู้อย่างมีความสุขเน้นกระบวนการคิด เป็นแนวทางพัฒนาศักยภาพของตนเองและผู้สนใจใฝ่รู้ศึกษาเป็นสิ่งประกอบในการดำเนินชีวิตตามวิถีทางวัฒนธรรม และส่งเสริมการเรียนรู้จากต้นทุนทรัพยากรที่มีอยู่ภายในวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่นำมาสร้างสรรค์จัดเป็นฐานเรียนรู้ทางพุทธธรรม และนำข้อคิดคติธรรมต่างๆ จัดเป็นแหล่งเรียนรู้จากต้นทุนทรัพยากรที่มีอยู่จัดเป็นสื่อในการศึกษาเรียนรู้ของกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป

3. แนวทางการจัดการวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรม พบว่า วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่มีต้นทุนทรัพยากรที่สามารถนำมาจัดเป็นฐานการเรียนรู้พุทธธรรมได้ จำนวน 7 ฐานการเรียนรู้ ดังนี้ คือ ฐานที่ 1 ลานธรรมบวรวิเศษโพธิ์ศรีบ่อทอง เพื่อใช้ในการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน และเพื่ออบรมนักเรียน นักศึกษาที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้หลักพุทธธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสมศักดิ์ ภูวิภาดาธรรม (Phuwiphadawat, 2001 : 1) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความต้องการ และความสนใจของผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้พุทธธรรม เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาตนเองได้ ส่วนฐานที่ 2 ศาลเจ้าปู่บ่อใหญ่ ฐานที่ 3 พระอุโบสถหลังใหม่ ฐานที่ 4 ลานพระพุทธเมตตาตามหาดาฬ ฐานที่ 5 ลิม ฐานที่ 6 ลานธรรมพุทธธรรม ในฐานที่ 1-6 เป็นฐานที่มีแนวทางการจัดการแบบมีกระบวนการเพื่ออธิบายขยายความจัดเป็นสื่อการเรียนรู้เชื่อมโยงเข้าถึงกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย ปัญญาเจริญ (Panyajaroen, 2018 : 5-6)

กล่าวว่า การจัดการ คือ การที่ใครคนหนึ่งเป็นผู้จัดการลงมือจัดการกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งเพื่อร่วมกันทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของศาสตราจารย์สุศรีวงศ์ (Suksriwong, 2007 : 26) นิยามว่า การจัดการ หมายถึงการทำงานให้สำเร็จผลตามวัตถุประสงค์ผ่านกิจกรรมของการจัดการ สามารถนำมาพัฒนาส่งเสริมการเรียนรู้ต้นทุนทรัพยากรที่มีอยู่ได้เป็นอย่างดี ส่วนฐานที่ 7 ฌาปนสถานหรือเมรุเผาศพ เรียนรู้หลักธรรมของวัฏสงสารหรือสังสารวัฏ เป็นการเรียนรู้เรื่องกฎเกณฑ์ที่มนุษย์ทุกคนต้องเวียนว่ายตายเกิด หรือทำให้เข้าใจการเกิด แก่ เจ็บ และตาย จัดเป็นสื่อแนวทางการปฏิบัติการเจริญมรณสติได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ แม่ชีเนรชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ (Nun Nerashar Saksirisampant, 2013) กล่าวว่า สำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ ที่บริหารโดยคณะสงฆ์หรือคฤหัสถ์ มีการวางแผนตามหลักพุทธวิธีของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา มีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุดุริยธรรมเข้าถึงซึ่งพระนิพพานเพื่อการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร ดังนั้น การนำต้นทุนทรัพยากรที่ปรากฏอยู่ในวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ได้จัดเป็นแหล่งเรียนรู้หรือสื่อการเรียนรู้ขึ้นจำนวน 7 ฐาน เพื่อขับเคลื่อนหาแนวทางการจัดการให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้พุทธธรรมที่ปรากฏมีอยู่ในวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ให้โดดเด่นชัดเจน ต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัย สามารถนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะออกเป็น 3 ข้อ ดังนี้

1. ควรศึกษาวิถีวัฒนธรรมวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ให้มีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนและองค์กรภาครัฐ เข้ามามีบทบาทในวิถีวัฒนธรรมของชุมชน โดยจัดเป็นหมวดหมู่จากหลากหลายแนวคิดมาสร้างสรรค์ให้เกิดผลงานปรากฏชัดเจนมากยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาต้นทุนทรัพยากรในวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ให้มีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนและองค์กรภาครัฐ เข้ามามีบทบาทสำคัญ เพื่อหาแนวทางการจัดการต้นทุนทรัพยากรที่มีอยู่ นำมาจัดเป็นฐานการเรียนรู้ให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น จากแนวคิดหลายๆ ฝ่ายเข้ามาช่วยคิดช่วยดำเนินการคัดสรรคเพื่อการศึกษาเรียนรู้ของวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ให้ปรากฏชัดมากยิ่งขึ้น
3. ควรศึกษาแนวทางการจัดการวัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรม ภาครัฐควรเข้ามามีบทบาทร่วมให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณหรือแนวคิดร่วมกับชุมชนบ้านบ่อใหญ่ จัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้พุทธธรรมให้กับกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ควรมีแนวทางการจัดการอย่างเป็นระบบอย่างชัดเจน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สรุปว่า แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้พุทธธรรม พบว่า มีต้นทุนทรัพยากรปรากฏกว่ามีอยู่ในพื้นที่วัดโพธิ์ศรีบ่อใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตชุมชนบ้านบ่อใหญ่ จึงได้มีแนวคิดนำมาจัดเป็น

ฐานการเรียนรู้ขึ้น โดยมีส่วนร่วมจากพระภิกษุ ท่านผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน และนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้และมีส่วนร่วมในแนวทางการจัดการต้นทุนทรัพยากรจัดตั้งเป็นฐานการเรียนรู้ขึ้น เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้หลักพุทธธรรม จำนวน 7 ฐาน ซึ่งแต่ละฐานการเรียนรู้สามารถอธิบายขยายความและรับรู้ถึงที่มาของแต่ละฐานที่ได้สร้างขึ้นเพื่ออะไร และอิงหลักธรรมใด เพื่อที่จะนำมาอธิบายให้เข้าใจได้อย่างชัดเจนมากขึ้นมากยิ่งขึ้น เช่น ลานธรรมปริวัชโพธิ์ศรีบัวทอง ทำให้รู้เรื่องการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ส่วนศาลเจ้าปู่บ่อใหญ่ ทำให้รับรู้ถึงวิถีวิถีวัฒนธรรมที่อิงคติความเชื่อของคนในชุมชน ส่วนทางด้าน พระอุโบสถ ใช้ประกอบพิธีสงกรรมของพระภิกษุสงฆ์ และทางด้าน ฌาปนสถานหรือเมรุเผาศพ ทำให้เห็นหลักธรรมของไตรลักษณ์ คือ ทุกข์ อนิจจัง และอนัตตา พร้อมด้วยหลักธรรมของการเวียนว่ายตายเกิด ที่เรียกว่า วัฏสงสารหรือสังสารวัฏ เป็นต้น ซึ่งในแต่ละฐานสามารถนำมาเป็นสื่อการเรียนรู้เพื่ออธิบายให้เข้าใจในหลักพุทธธรรมได้เป็นอย่างดี

References

- Amornviwat, S. (2000). *Learning Reform Learners are the most important*. Bangkok: Office of the National Education Commission.
- Maslow, A. H. (1998). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.
- Nun Nerashar Saksirisampant. (2013). *The Buddhist Administrative Method for the Development of the Monastery Meditation Centers*. Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Panjancharoen, S. (2018). *Management: Perspective from the past to the present and the future*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Phra Phaisan Wisaro. (2009). *Forming the mind*. Bangkok: Wan Sawangchit School.
- Phra Phromgunaporn (P.A. Payutto). (2007). *Standing development*. 3rd edition. Bangkok: Sahamnik.
- Phramaha Ruengdeth Thavornthammo. (2011). Management of Sangha affairs to be a learning center of Wat Phai Lom community Chanthanimit Subdistrict Mueang Chanthaburi District Chanthaburi Province. *Research Report*. Ayutthaya : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phuwiphadawat, S. (2001). *Adherence to learners as a center and actual assessment*. 4th edition. Chiang Mai: Limited Partnership Chiang Mai Saeng Silp Printing House.

- Ployngam, J. and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao). Tell the Heart to be Happy. *Dhammathas Academic Journal*, 20(2), 205-214.
- Pongsapich, A. (2000). *Dhammarat and Civil Society in Good Governance*. 1st edition. Bangkok: Public Administration Association of Thailand
- Santisombat, Y. (2005). *System, beliefs and social values*. Bangkok: Matichon.
- Sindhuwong, K. (2002). *Student-centered learning reform: principles to practice*. KhonKaen: LP Partnership, Klang Nana Wit.
- Suksriwong, S. (2007). *Management: from an executive perspective*. 3rd edition. Bangkok: GP Cyber Publishing.
- Witchawut, S. (2011). *Learning Psychology*. Bangkok: Thammasat University.
- Wuthichan, Ch. (1983). *Development of Sangha Affairs and Religion for national security: a personal research document in the form of social psychology*. Bangkok: Department of Religious Affairs.

แนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ ของนักเรียนโรงเรียนวัยแก้ว*

Guidelines for the Application of Buddhist Principles for Enhancing the Quality of Life and Learning of the Elderly Students of Waikaew School

พระมหามิตร จิตปัญโญ, อุดุลย์ หลานวงศ์¹ และพระกิตติ สารสุธี²

Phramaha Mit Thitapanyo, Adun Lanwong and Phrakitti Sarasuthee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: mit.wan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและปรัชญาเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ 2) เพื่อศึกษากิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ของโครงการโรงเรียนวัยแก้ว ตำบลหนองซอน อำเภออำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของผู้สูงอายุของนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนวัยแก้ว ตำบลหนองซอน อำเภออำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิด ทฤษฎีและปรัชญาเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุดำเนินการภายใต้แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยอยู่บนพื้นฐาน

*ได้รับบทความ: 16 ตุลาคม 2563; แก้ไขบทความ: 18 ธันวาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2563

Received: October 16, 2020; Revised: December 18, 2020; Accepted: December 28, 2020

แนวคิดที่ว่า “ผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม”

2. กิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัยแก้วพบว่า เป็นการเพิ่มโอกาสให้กับนักเรียนผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม โดยทุกภาคส่วน “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง” และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมในการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุนั้นเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุขทั้งกายและจิตใจ เกิดทักษะในการดูแลตนเองอย่างมีคุณภาพ

3. แนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัยแก้วพบว่า การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ (นักเรียนวัยแก้ว) ผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันโรคทางกาย จิตใจ สังคมและปัญญา เช่น การเดินจงกรมกรรมฐานนำสู่ความสุขภาพกายแข็งแรง การสวดมนต์ไหว้พระนำเข้าสู่ความเป็นผู้มีจิตใจสงบ การประพาสศีลทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งในสังคมและการเจริญภาวนาเป็นการทำให้รู้แจ้งในอารมณ์

คำสำคัญ: การนำหลักพุทธธรรม; การเสริมสร้างคุณภาพชีวิต; การเรียนรู้; นักเรียนวัยแก้ว

Abstract

The objectives of this research that: 1) to study the concepts, Theory and philosophy regarding the elderly school project, 2) to study activities to promote the development of quality of life and learning management of the WaiKaew school project, Nong Son sub-district, Chiang Yuen district, 3) to study the guidelines for the application of Buddhist principles for enhancing the quality of life and learning of the elderly students of Waikaew School, Nong Son sub-district, Chiang Yuen district, Mahasarakham province. It is a qualitative research in the field and in-depth interview than the data were analyzed for descriptive analysis.

The research found that:

1. The Concepts, theories and philosophy regarding the elderly school project found that the elderly schools operate under the concept of promoting the learning long life of the elderly for create learning potential and develop self-care skills. This concept will lead to the development of the quality of life of the elderly on the concept based that the elderly have value and potential. It should be encouraged and Support for participation in the benefit of society.

2. The Activities to promote the development of quality of life and learning management of Waikaew students of WaiKaew school, found that it increases the opportunity for the Waikaew students to participate. At the same time, all sectors join thinking, join doing, and join creating and participate in operations organizing learning activities to make the elderly happy both physically and mentally, than they can develop quality self-care skills.

3. Guidelines for the application of Buddhist principles for enhancing the quality of life and learning of Waikaew students of Waikaew school found that promoting well-being and learning for the elderly in accordance with the Buddhist principles is to build immunity for physical, mental, social and intellectual diseases such as walking meditation in a way that leads to physical health, praying to pay respect to gods, the behavior of the precepts causes no conflicts in society and prosperity is the cause of enlightenment.

Keywords: The Application of Buddhist Principles; Enhancing The Quality of Life; Learning; Wai Kaew Students

1. บทนำ

ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งกำลังเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากทั้งในระดับชาติและในระดับโลก เพราะมีผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งในระดับมหภาค ได้แก่ ผลต่อผลผลิตมวลรวมในประเทศ (GDP) รายได้ต่อหัวของประชากร การออมและการลงทุนงบประมาณของรัฐบาล การจ้างงานและผลิตภาพของแรงงาน และในระดับจุลภาค ได้แก่ ผลต่อตลาดผลิตภัณฑ์และบริการด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการเงินและด้านสุขภาพ การมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นและมีอายุยืนยาวขึ้น ส่งผลให้โครงสร้างประชากรของประเทศเปลี่ยนแปลงไป คืออัตราส่วนผู้สูงอายุที่เป็นภาระเพิ่มสูงขึ้น

ข้อมูลสถิติในปี พ.ศ. 2555 ชี้ให้เห็นว่าในปัจจุบัน ประเทศที่เข้าสู่ภาวะสูงวัยเร็วกว่ามีค่าตัวชี้วัดการเป็นภาระทางเศรษฐกิจและสังคมหนักกว่า หรือสูงกว่าของประเทศที่เข้าสู่ภาวะสูงวัยช้ากว่า เช่น สัดส่วนประชากรวัยทำงานต่อวัยสูง อายุทั้งของประเทศไทย เขตปกครองพิเศษฮ่องกง และสิงคโปร์ สูงกว่าของจีนและ สาธารณรัฐเกาหลี แสดงการเป็นภาระที่เบากว่า เป็นต้น ทั้งค่าตัวชี้วัดอัตราส่วนพึ่งพิงประชากรสูงวัย และอัตราส่วนวัยประชากรอายุ 80 ปีขึ้นไปของสามประเทศ หลังต่างก็แสดงภาระหนักกว่าของประเทศไทยและจีน แม้ค่าตัวชี้วัดแสดงภาระทาง เศรษฐกิจและสังคมของทั้ง 5 ประเทศจะหนักหรือเบา สูงหรือต่ำต่างกัน ประเทศที่ประสบความสำเร็จในการลดระดับเจริญพันธุ์จากสูงมาต่ำภายใน

ระยะเวลา 30 ถึง 40 ปีเป็น ประเทศที่มีประชากรเข้าสู่ภาวะสูงวัยอย่างไม่มีทางเลือก แม้ต้นทุนของการเข้าสู่ภาวะสูงวัยจะแตกต่างกันอยู่บ้างก็ตาม (United Nations, 2009 : 456)

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ 2546 ให้การจ่ายเบี้ยยังชีพเป็นสิทธิที่ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทุกคน ซึ่งการจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นภารกิจที่ได้มีการถ่ายโอนจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย รับไปดำเนินการตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. 2545 โดยเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่หลักในการจัดทำทะเบียน ตรวจสอบคุณสมบัติผู้สูงอายุ และจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุซึ่งเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นเงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพ จำนวนคนละ 500 บาท ต่อ 1 เดือน โดยเป็นผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน ถูกทอดทิ้งหรือขาดผู้ดูแล ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2552 (Office of Social Welfare Services, 2005)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นเรื่องสำคัญต่อความมั่นคงและการพัฒนาของประเทศจึงมีนโยบายผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เข้ามารับผิดชอบ งานด้านการส่งเสริมพัฒนา ศักยภาพและคุ้มครองผู้สูงอายุในชุมชนของตนอย่างเป็นระบบ เนื่องจากมีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมาย มีงบประมาณ และสามารถเป็นแกนหลักในการดึงพลังสมาชิกในชุมชนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ร่วม ผนึกกำลังกันทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ (Foundation Research Institute and development of the Thai elderly, 2012)

ประเทศไทยได้มีการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ สังเกตได้จากแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) จัดแบ่งเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 มาตรการหลัก 1.1 มาตรการหลักประกันด้าน รายได้เพื่อวัยสูงอายุ 1.2 มาตรการการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต 1.3 มาตรการการปลูก จิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ (Ministry of Social Development and Human Security, 2001) ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศและเป็นแผน ปฏิรูปความคิดและและคุณค่าใหม่ของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนใน สังคมและมุ่งให้คุณเป็นศูนย์กลางการพัฒนา

รศรินทร์ เกรย์ และคณะ (Gray, et al., 2008) ได้กล่าวถึง กลุ่มประชากรไทยจะเข้าสู่ ภาวะสูงวัยเข้าไปอีก 10 ปี หรือการเป็นภาระต่อประชากรวัยทำงานที่วัดด้วย “สัดส่วนประชากรวัยทำงานต่อ ประชากรสูงอายุ” จะแตกต่างกันไม่มากนักกระหว่างการนิยามให้ประชากรสูงวัยคือ ประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี หรือ 65 ปีขึ้นไป ความแตกต่างที่พอจะเห็นเป็นรูปธรรมคือ จำนวนผู้สูงอายุใน พ.ศ. 2553 และ 2593 ตามลำดับ ถ้ากำหนดให้ผู้สูงอายุคือ ผู้มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป จะมีจำนวนผู้สูงอายุน้อยกว่าการ กำหนดให้ผู้สูงอายุมีอายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 2.6 ล้านคน ทางออกที่พอจะเป็นไปได้คือ การจัดทำแผนที่

เส้นทาง 2 ระยะคือ ระยะปานกลางประมาณ 30-35 ปี และระยะยาวประมาณ 60 ปีข้างหน้า เพื่อช่วยลดจำนวนผู้สูงอายุที่รัฐจะต้องรับภาระดูแลช่วยเหลือในอนาคต

โรงเรียนวัยแก้ว ตำบลหนองซอน อำเภออำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม ก็เป็นอีกโรงเรียนหนึ่งที่มีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนทั้งที่เป็นหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมก้าวเข้าสู่วัยชราให้กับผู้เข้ามาศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนวัยแก้ว (ผู้สูงอายุ) และกิจกรรมของโรงเรียนวัยแก้วเน้นไปในการดำเนินชีวิตสู่การปรับตัวในการเปลี่ยนแปลงและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตในการดำเนินชีวิต โดยการศึกษาและการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่เยาวชน เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาแนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของผู้สูงอายุของนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนวัยแก้ว ตำบลหนองซอน อำเภออำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคามอย่างเป็นระบบ เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยองค์รวมของผู้สูงอายุ นอกจากนั้นจะได้นำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนทางการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสร้างเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและปรัชญาเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษากิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัยแก้ว ตำบลหนองซอน อำเภออำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัยแก้ว ตำบลหนองซอน อำเภออำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของผู้สูงอายุของนักเรียนโรงเรียนวัยแก้ว

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมายได้ ในโรงเรียนวัยแก้ว ของวัดราษฎร์สังคม จังหวัดมหาสารคาม

3. ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัยแก้ว แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้ข้อมูลได้ ในอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 30 รูป/คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัยแก้ว จำนวน 1 รูป พระภิกษุสงฆ์ที่มีบทบาทเกี่ยวกับโรงเรียนวัยแก้ว จำนวน 4 รูป ผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน ครูผู้สอน จำนวน 4 รูป/คน และนักเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 23 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 รูป/คน

ขอบเขตพื้นที่ในการวิจัยผู้วิจัยได้กำหนดวิจัยในเขตพื้นที่ โรงเรียนวัยแก้ว ชุมรมวัยแก้วของวัดราษฎร์สังคม ตำบลหนองซอน อำเภออำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นโรงเรียนวัยแก้วที่ได้จดสิทธิบัตรในนามชมรมวัยแก้วเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งออกแบบสัมภาษณ์เป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คือ ข้อคำถามข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 คือ ข้อคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้โรงเรียนวัยแก้วของชมรมวัยแก้ว อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 8 ข้อ ส่วนที่ 3 คือ ข้อคำถามแนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของผู้สูงอายุของนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนวัยแก้ว จำนวน 4 ข้อ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. สร้างแบบสัมภาษณ์จากกรอบเนื้อหาของวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบโจทย์การวิจัย

2. เสนอร่างแบบสัมภาษณ์ต่อเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) เพื่อความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์

3. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอ

4. นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่งตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และเอกสารอัดสำเนาโรงเรียนผู้สูงอายุวัยแก้ว วัดราษฎร์สังคม อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

2. รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ข้อมูลที่เป็นเอกสารงานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา หนังสือหรือตำรา เอกสารที่เกี่ยวกับโรงเรียนวัยแก้วงานวิจัยและเว็บไซต์ต่างๆ ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

3. ผู้วิจัยติดต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือความร่วมมือในการทำวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปยังกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 รูป/คน

4. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 รูป/คน จำนวน 30 ฉบับ และรับคืนมาด้วยตนเองทั้งหมดแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

5. เมื่อได้แบบสัมภาษณ์มา จำนวน 30 ฉบับ ถือว่าเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

6. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนวัยแก้วพระภิกษุสงฆ์ที่มีบทบาทเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ครูผู้สอน นักเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 30 คน

7. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัยแก้ว อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้เห็นความคิดเกี่ยวกับแนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ เพื่อแสดงตัวชี้วัดความสำเร็จในการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ ผู้สูงอายุวัยแก้ว วัดราษฎร์สังคม จังหวัดมหาสารคาม

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนามโดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่างๆ คือ กิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัยแก้วของผู้สูงอายุและแนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของผู้สูงอายุนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนวัยแก้ว อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนในมหาสารคาม

2. เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุป เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัย

3. เขียนรายงานการวิจัย สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิด ทฤษฎีและปรัชญาเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุเป็นวัยของบุคคลที่อยู่ในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิต ซึ่งวงจรชีวิตนั้น จะเริ่มต้นตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่และวัยชรา เป็นสภาวะของบุคคลที่มีอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีความอ่อนแอทางร่างกายและจิตใจ มีเจ็บป่วยหรือความพิการเกิดร่วมด้วย เป็นวัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ความเสื่อมทางร่างกายและจิตใจ วัยสูงอายุเป็นระยะสุดท้ายของชีวิตอาจยาวนาน 10-20 ปี หรือมากกว่านั้น ถ้ามีการเตรียมตัวเตรียมใจ ก่อนเข้าสู่วัยนี้มาตั้งแต่วัยกลางคน จะสามารถปรับตัวรับบทบาทวัยสูงอายุได้สมควรแก่ฐานะ เกณฑ์การตัดสินความชรา (cut-off point) อยู่ที่ 60 ปี ที่ใช้กำหนดผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นคนชราหรือผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่จะเป็นเกณฑ์ที่อิงกลุ่มประเทศโลกที่สามสำหรับประเทศไทยได้กำหนดว่าผู้สูงอายุ คือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ตามเกณฑ์ปลดเกษียณ ซึ่งตรงกับที่ประชุมโลกว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ในปี พ.ศ. 2525 ได้ตกลงกันให้ใช้อายุ 60 ปี เป็นเกณฑ์มาตรฐานโลกในการที่จะกำหนดผู้ที่จะถูกเรียกว่าเป็นผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ (elderly) บุคคลหรือกลุ่มประชากรที่มีอายุตามปฏิทิน (calendar age, chronological age) ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นเกณฑ์อายุเริ่มต้นเดียวกับขององค์การอนามัยโลกที่ใช้ในการกำหนดช่วงอายุของผู้สูงอายุ ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว แม้ในบางกรณีอาจไม่ได้กำหนดอย่างเป็นทางการหรือระบุชัดเจนทางกฎหมาย แต่โดยส่วนใหญ่มักถูกอ้างอิงหรือตกลงไว้ที่เกณฑ์อายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย กำหนดไว้หรือ ตกลงไว้ที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป การมีอายุ 60 ปี ยังเป็นการครบรอบปีนักษัตรรอบที่ 5 และเริ่มต้นปีนักษัตรรอบที่ 6 จากรอบปีนักษัตร 12 ปี

ผู้สูงอายุหรือวัยสูงอายุ เป็นภาวะของการมีอายุสูงขึ้นหรือแก่มากขึ้น โดยพิจารณาตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป และถือว่าวัยนี้เป็นวัยที่อยู่ในระยะสุดท้ายของวัยผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวัยเป็นธรรมดาในสิ่งมีชีวิตและได้แบ่งระดับของความสูงอายุออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การสูงอายุตามวัย (Chronological aging) หมายถึง การสูงอายุตามปฏิทินโดยนับจากปีที่เกิดเป็นต้นไป
2. การสูงอายุตามสภาพร่างกาย (Biological aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและกระบวนการหน้าที่ที่ปรากฏขณะที่มีอายุเพิ่มขึ้น
3. การสูงอายุตามสภาพจิตใจ (Psychological aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ของการรับรู้ แนวความคิด ความจำ การเรียนรู้ เซอร์วนปัญญาและลักษณะที่ปรากฏในระยะต่างๆ ของแต่ละคนที่มีอายุเพิ่มขึ้น

4. การสูงอายุดตามสภาพสังคม (Sociological aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่สถานภาพของบุคคลในระบบสังคม เช่น ครอบครัว หน้าที่การงาน รวมถึงความสำคัญในฐานะผู้ที่มีประสบการณ์

ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้อาจนำไปสู่การเกิดปัญหาสุขภาพได้ง่าย การมีสุขภาพที่ดีเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา แต่ทั้งนี้ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นมักเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ผู้สูงอายุปฏิบัติที่ส่งผลกระทบ ต่อสุขภาพดังนั้น การคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกายและการมีภาวะสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ จึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดสุขภาพโดยเน้นไปที่การส่งเสริมพฤติกรรมของผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดสุขภาพที่ดี

ปรัชญาหลักสูตร การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีตนเอง เตรียมตัวเข้าสู่ช่วงวัยสูงอายุอย่างมีศักยภาพ เข้าใจชีวิตส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วยและดูแลตนเอง เบื้องต้นได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก ปรับตัวอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

โรงเรียนผู้สูงอายุ ดำเนินการภายใต้แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า “ผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ”

การเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตปัจจุบัน เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชนการดำเนินของโรงเรียนผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน “ร่วมคิด ร่วมทำร่วมสร้าง” และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การจัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข เกิดทักษะในการดูแลตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี

2. กิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ของโครงการโรงเรียนวัยแก้วอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม โรงเรียนผู้สูงอายุผู้สูงอายุอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคามมีการจัดการเรียนการสอนแบบหลักสูตร มีการจัดระบบการเรียนให้กับผู้สูงอายุ นอกจากการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบทฤษฎีแล้วยังมีกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะให้นักเรียนผู้สูงอายุการทำกิจกรรมเสริมถือเป็นหนึ่งในการส่งเสริมให้นักเรียนผู้สูงอายุให้มีกิจกรรมร่วมกัน สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ จึงเห็นว่าทางหลักสูตรได้จัดการศึกษาทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้นักเรียนผู้สูงอายุให้มีสุขภาพทางกายแข็งแรง ในส่วนเรื่องการกินอาหารให้ครบหมู่ทั้งนี้ทางโรงเรียนก็ได้ละเลยมังมีการจัดกิจกรรมกิน “กินร้อน...ช้อนกลาง...ล้างมือ” เพื่อสุขภาพจริงๆ กิจกรรมในส่วนที่จะต้องสร้างจินตนาการให้กับผู้สูงอายุนั้น ทางโรงเรียนได้มีกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนวัยแก้วมีความเพลิดเพลินไปกับ

การร่วมกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมร้องรำทำเพลง กิจกรรมการเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ กิจกรรมเหล่านี้ทำให้นักเรียนวัยแก้วมีความสนใจที่จะเรียน ซึ่งกิจกรรมที่นักเรียนวัยแก้วสนใจคือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำเกษตรมีการปลูกพืชผัก วิธีการดูแลรักษา ต่อมาเป็นกิจกรรมออกกำลังกาย ทางโรงเรียน นักเรียนวัยแก้วได้นำกิจกรรมมาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะ ที่ดูเหมือนว่ากิจกรรมที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญมากอีกกิจกรรม คือ 1 กิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระ การนั่งสมาธิ การเข้าร่วมวิปัสสนากรรมฐาน การรักษาศีล ในส่วนที่เป็นกิจกรรมทางด้านสุขศึกษา พลศึกษานั้นก็ให้ความสนใจไม่น้อยไปกว่ากิจกรรมอื่น

การสร้างโอกาสในการร่วมมือในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนของโรงเรียนวัยแก้วถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนผู้สูงอายุ การสร้างโอกาสในการจัดกิจกรรมด้านสุขภาพทั้งที่เป็นด้านร่างกาย ด้านจิตใจ นักเรียนวัยแก้วมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดกิจกรรมด้วยและกิจกรรมเหล่านี้จะเป็นการเสริมความรู้ให้นักเรียนผู้สูงอายุได้ดีมาก ที่มากกว่านั้นนักเรียนวัยแก้วสามารถเสนอแนวความคิดให้ทางโรงเรียนได้พิจารณา เพื่อปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ได้ ทั้งนี้จะต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งแต่ละกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะกิจกรรมการออกกำลังกายเป็นกิจกรรมที่นักเรียนวัยแก้วชอบที่สุด เพราะทำให้มีความผ่อนคลายไม่เครียดและสุขภาพก็ดีขึ้นด้วย โรงเรียนผู้สูงอายุจึงเป็นอีกโอกาสหนึ่งที่มีส่วนร่วมทำให้นักเรียนวัยแก้วมีสุขภาพที่แข็งแรง จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นนั้นจะเป็นกิจกรรมส่งผลให้ทั้งผู้จัดกิจกรรม และนักเรียนวัยแก้วที่ร่วมทำกิจกรรมมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินกับการเล่นต่างๆ และที่สำคัญนักเรียนวัยแก้วทุกท่านสามารถนำความรู้ที่ได้จากการร่วมกิจกรรมนั้นๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ กิจกรรมทุกกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดให้มันนั้น สามารถทำให้นักเรียนวัยแก้วมีความสุขที่มากขึ้น จากที่นักเรียนวัยแก้วบางท่านมีความเสี่ยงที่จะเป็นโรคซึมเศร้า แต่เมื่อได้เข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุก็ไม่มีอาการเสี่ยงที่จะเป็นโรคซึมเศร้าให้เห็นเลย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเองก็ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ จึงเข้าใจดีว่าการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เป็นกลุ่มสามารถบำบัดและรักษาโรคได้ดีมากเลยทีเดียว

3. แนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมโรงเรียนวัยแก้ว วัดราชวรวิหารสังคม ตำบลหนองซอน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

3.1 การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของนักเรียนวัยแก้วด้านกาย ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นจะเห็นว่านักเรียนวัยแก้วได้มีการรวมกันออกกำลังกาย ทำให้ร่างกายกระปรี้กระเปร่า ทำจิตใจสงบเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรคทางกายภาพและมีการรักษาสุขอนามัยสำหรับตนเองและครอบครัวด้วยวิธีการร่วมกันไหว้พระสวดมนต์ ภาวนา ผีกสมาธิ ด้วยการกำหนดลมหายใจเข้า-ออกเพื่อสร้างความรู้ตัวทั่วพร้อม ซึ่งฝึกอย่างนี้สามารถทำได้ทั้งในขณะนั่ง ขณะเดินก็ได้ ซึ่งเป็นการฝึกให้มีสติระลึกอยู่ที่กิจวัตรต่างๆ ได้ เช่น เดิน วิ่ง ขับรถ ขี่จักรยาน ทำงานบ้าน

3.2 การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้แก่นักเรียนวัยแก้วด้านจิตตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นนักเรียนวัยแก้วได้มีการฝึกนั่งสมาธิ เรียนรู้การปล่อยวาง ทำให้รู้จักปล่อยในเรื่องที่ทุกข์ มีการบำเพ็ญกุศลตามกาลเวลาที่เหมาะสม ทุกวันพระนักเรียนวัยแก้วจะมาสมาทานรักษาศีลอุโบสถ ทุกวัน ฝึกในการฟังเทศนา รวมตัวกันสวดมนต์ไหว้พระ ร่วมกิจกรรมของโรงเรียนและชุมชน มีจิตอาสาในการช่วยทานในงานต่างๆ ฟังธรรมะเพื่อการผ่อนคลาย การฝึกสมาธิเพื่อนำมาบูรณาการในการใช้ชีวิตอย่างจริงจัง มีการนำหลักภาวนา 4 มาผสมผสานหรือส่งเสริมในการดูแลสุขภาพอย่างต่อเนื่อง อย่างเช่นการเจริญวิปัสสนากรรมฐานนำมาใช้เสริมให้เกิดสุขภาวะหลายด้านคือ ทางกาย ทางจิต ทางสังคมและปัญญา เป็นการเสริมพลังการดูแลสุขภาพและคุณภาพชีวิตให้มีความสมบูรณ์และมั่นคงของนักเรียนผู้สูงอายุ

3.3 การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้แก่นักเรียนวัยแก้วด้านสังคมตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นนักเรียนวัยแก้วได้มีการกำหนดกฎระเบียบในการปฏิบัติของผู้สูงอายุ เพื่อเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียว มีแนวทางในการปฏิบัติที่ตรง เป็นบรรทัดฐานที่ปฏิบัติที่เสมอภาคกัน อีกทั้งเพื่อไม่ให้เกิดความไม่ประมาท ไม่เบียดเบียนหรือไม่ก่อความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นหมู่คณะและชุมชน เป็นการสร้างความเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นในสังคม สิ่งเหล่านั้นเป็นการสร้างความสุขให้กับสังคม จากกฎระเบียบที่กล่าวมานี้จะเห็นว่าสังคมของนักเรียนวัยแก้วมักต้องการความยุติธรรมในสังคมของตนและสร้างสันติสุขในชุมชน นักเรียนวัยแก้วส่วนใหญ่ให้ความสำคัญของการเจริญสติภาวนา เพราะเป็นพฤติกรรมที่จะต้องมีการควบคุม การเจริญศีลนั้นเป็นปัจจัยพื้นฐานในการปฏิบัติตนฝึกฝนตนเองให้มีสติ ไม่ทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน มีจิตใจที่เมตตา เกื้อกูลต่อกันและเพื่อนร่วมบ้าน นักเรียนวัยแก้วมักจะบอกว่าการรักษาศีลจะช่วยควบคุมรักษากายวาจาใจให้เรียบร้อยและช่วยให้มีสติระลึกได้อยู่เสมอเพื่อควบคุมใจให้รู้จักละอายต่อการทำชั่ว รู้สึกตัวกลัวผลของความชั่ว พยายามรักษาใจให้อยู่ในแนวทางแห่งการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา ทำจิตใจให้ผ่องใสแล้วจะเห็นความสุขเอง

3.4 การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ผู้สูงอายุด้านปัญญาตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา นักเรียนวัยแก้วได้มีการคิดค้นหาสิ่งใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคิดหาวิธีการจะทำผลิตภัณฑ์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ คิดกิจกรรมที่จะต้องทำร่วมกันสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วทำให้เกิดปัญญา ในขณะเดียวกันทางโรงเรียนได้มีการให้ปัญญากับนักเรียนนักเรียนแก้วทั้งที่เป็นทางโลก คือความรู้ในเรื่องวิชาการต่างๆของชาวโลก และที่เป็นปัญญาทางธรรม คือความรู้ในเรื่องการดำเนินชีวิตด้วยการจัดการเรียนอย่างครบวงจรอย่างนี้จึงทำให้นักผู้สูงอายุสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี นักเรียนวัยแก้วได้จัดกิจกรรมเพื่อสร้างสติปัญญาอย่างต่อเนื่อง อย่างเช่นการฟังและนั่งสมาธิในช่วงเปิดเรียน การฟังธรรมเป็นการสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นกับตัวบุคคล ความรู้และความเข้าใจในการฟังธรรมนั้นสามารถสร้างความสุขที่เป็นรูปธรรมในการดำเนินชีวิต จึงเห็นได้ว่าการสร้างปัญหาคือเป็นการสร้างวิสัยทัศน์ในการมองโลกได้อย่างกว้างขวาง มีความเข้าใจ ใฝ่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำจิตใจเบิกบานอย่างนี้จึงเห็นว่าการฟังธรรมเป็นการสร้างคน

ให้ไม่มองโลกในแง่ร้าย นักเรียนวัยแก้วได้นำมาเป็นหลักการคิดในสิ่งที่มีเหตุและผลในกุศลความดีสร้างมิตรไมตรีในสังคม

5. อภิปรายผลการวิจัย

ปรัชญาหลักสูตร การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีตนเอง เตรียมตัวเข้าสู่ช่วงวัยสูงอายุอย่างมีศักยภาพ เข้าใจชีวิตส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วยและดูแลตนเองเบื้องต้นได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ท้นต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก ปรับตัวอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ปรัชญาหลักสูตรการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของอุบล นาววงศ์เสถียร และนิตยา แก้วคำสอน (Nawawongsathean and Keawkamsorn, 2018 : 70-81) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม ตำบลศรีวิไล อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้โปรแกรมส่งเสริมความสุข 5 มิติสำหรับผู้สูงอายุมุ่งส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมในโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านต่างๆ แก่ผู้สูงอายุ กล่าวคือทำให้ได้พัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ และสังคม ส่งผลให้โรคที่เป็นอยู่มีอาการคงที่ไม่เกิดภาวะแทรกซ้อน แสดงถึงสุขภาวะที่ดีของผู้สูงอายุที่ควรจะเป็นตามอัตภาพ ตามที่กรมอนามัยได้เสนอไว้ซึ่งประกอบด้วย 1) การประกอบกิจวัตรประจำวัน 2) การทำงานของสมอง 3) สภาพจิตใจ 4) สุขภาพทางกาย 5) การเข้าถึงบริการและ 6) การมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นนักเรียนผู้สูงอายุมีความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมและเป็นผู้ร่วมเสนอกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุพวกเขาได้ร่วมกลุ่มกันสร้างขึ้นโดยอาศัยพระครูอุดมประฐานกุลเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนจนโรงเรียนผู้สูงอายุหรือโรงเรียนวัยแก้ววัดราษฎร์สังคม จนเกิดเป็นรูปธรรมมีการจัดการเรียนการสอน มีการจัดหลักสูตรให้กำกับนักเรียนผู้สูงอายุ มีการทำประชาคมติของผู้เรียนและชุมชนสิ่งเหล่านี้กลายเป็นความภาคภูมิใจของนักเรียนผู้สูงอายุของวัดราษฎร์สังคม เพราะพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งในการก่อตั้ง และร่วมกำหนดทิศทางโรงเรียนวัยแก้ว การมีส่วนร่วมนั้นสามารถทำให้แนวทางการพัฒนาสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สามารถพัฒนาระบบการเรียนการสอนให้ทันยุคทันสมัยให้มากที่สุด มีกิจกรรมใหม่ๆ มาให้นักเรียนได้ร่วมทำในแต่ละภาคเรียน เป็นต้น การวางแผนทุกครั้งจะมีความหลากหลายในมุมมองทำให้นักเรียนมีความสุขกับกิจกรรมและการเรียนงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑาทพร แหยมแก้ว (Yamkaew, 2019) ที่ได้ทำการวิจัย แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุในโรงเรียนสร้างสุขตำบลท้ายดง อำเภอวังโป่ง จังหวัด เพชรบูรณ์ พบว่า การจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุที่จะได้ผลดีมากที่สุด คือ มีกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย และสภาพร่างกายของ ผู้สูงอายุ รวมทั้งสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และความต้องการของ

ผู้สูงอายุจะยิ่งตีมาก และในส่วนของ การจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ในช่วงของกิจกรรมประเภทส่งเสริมสุขภาพร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม ของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุต้องการกำลังใจ ต้องการความรู้ โดยเฉพาะในเรื่องการดูแลสุขภาพร่างกาย และจิตใจ

แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ผู้สูงอายุตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้น นักเรียนผู้สูงอายุได้มีการกำหนดกฎระเบียบในการปฏิบัติของผู้สูงอายุ เพื่อเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียว มีแนวทางในการปฏิบัติที่ตรง เป็นบรรทัดฐานที่ปฏิบัติที่เสมอภาคกัน อีกทั้งเพื่อไม่ให้เกิดความไม่ประมาท ไม่เบียดเบียนหรือไม่ก่อความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นหมู่คณะ และชุมชน เป็นการสร้างความเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นในสังคมผู้สูงอายุ สิ่งเหล่านั้นเป็นการสร้างความสุขให้กับสังคม จากกฎระเบียบที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า สังคมผู้สูงอายุต้องการความยุติธรรมในสังคมของตน และสร้างสันติสุขในชุมชน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญของการเจริญสติภาวนา เพราะเป็นพฤติกรรมที่จะต้องมีการควบคุม การเจริญสตินั้นเป็นปัจจัยพื้นฐานในการปฏิบัติตนฝึกฝนตนเองให้มีสติ ไม่ทำให้อารมณ์ฟุ้งซ่าน มีจิตใจที่เมตตา เกื้อกูลต่อกันและเพื่อนร่วมบ้าน ผู้สูงอายุมักจะบอกว่าการรักษาศีลจะช่วยควบคุมรักษากายวาจาใจให้เรียบร้อยและช่วยให้มีสติระลึกได้อยู่เสมอเพื่อควบคุมใจให้รู้จักละอายต่อการทำชั่ว รู้สึกตัวกลัวผลของความชั่ว พยายามรักษาใจให้อยู่ในแนวทางแห่งการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา ทำจิตใจให้ผ่องใสแล้วจะเห็นความสุขเองผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑาลักษณ์ แสนโท และคณะ เรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กรณีศึกษา: โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับมากถึง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ด้านความมั่นคงในชีวิต และด้านสิ่งแวดล้อม ในส่วนที่เป็นแนวทางได้ผลการศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมว่า โรงเรียนผู้สูงอายุควรจัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่บริการตรวจสุขภาพ ผู้สูงอายุ จัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุภายในชุมชนและควรจัดให้มีการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ควรจัดให้มีการให้คำปรึกษาปัญหาจิตใจสำหรับผู้สูงอายุ จัดให้มีการให้มีบริการคัดกรองและ ประเมินสุขภาพจิตและส่งเสริมกิจกรรมที่ผ่อนคลาย ความเครียดกังวลและเพิ่มคุณค่าให้ผู้สูงอายุ ควรจัดให้มี กิจกรรมการมีส่วนร่วมในชุมชนของผู้สูงอายุได้ มีบทบาทและเป็นที่ยอมรับ เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดง ความสามารถในฐานะเป็นคลังสมองในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอาชีพการงานและมีรายได้ โรงเรียนผู้สูงอายุมีแผนงานที่นำไปการปฏิบัติได้จริงให้ผู้สูงอายุได้รับความปลอดภัยและมี ที่พักอาศัยที่เหมาะสมตามมาตรฐาน มีสวัสดิการที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ โดยให้มีการจัดทำเป็นแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีทิศทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนวัยแก้ว (โรงเรียนวัยแก้ว) ในศตวรรษที่ 21
2. ควรมีแนวทางการสืบทอดทัศนคติ ค่านิยมเกี่ยวกับจารีตประเพณีให้จากผู้สูงอายุสู่เยาวชน
3. ควรมีการแสวงหาแนวทางและกลยุทธ์เพื่อสร้างประสิทธิผลในการพัฒนาชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ปรัชญาหลักสูตร การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีตนเอง เตรียมตัวเข้าสู่ช่วงวัยสูงอายุอย่างมีศักยภาพ เข้าใจชีวิตส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วยและดูแลตนเองเบื้องต้นได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ท้นต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก ปรับตัวอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ปรัชญาหลักสูตรการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

โรงเรียนผู้สูงอายุผู้สูงอายุอำเภอเชียงยืน จังหวัดสกลนครมีการจัดการเรียนการสอนแบบหลักสูตร มีการจัดระบบการเรียนให้กับผู้สูงอายุ

การกินอาหารให้ครบหมูน้นทางโรงเรียนก็ได้ละเลยยังมีการจัดกิจกรรมกิน กินร้อน...ช้อนกลาง...ล้างมือ เพื่อสุขภาพ กิจกรรมในส่วนที่จะต้องสร้างจินตนาการให้กับผู้สูงอายุนั้น เป็นกิจกรรมร้องรำทำเพลง กิจกรรมการเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ กิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ การสวดมนต์ ไหว้พระ การนั่งสมาธิ การเข้าร่วมวิปัสสนากรรมฐาน การรักษาศีล ในส่วนที่เป็นกิจกรรมทางด้านสุขศึกษา พลศึกษานั้นก็ให้ความสนใจไม่น้อยไปกว่ากิจกรรมอื่น

แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้แก่นักเรียนวัยแก้วตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นนักเรียนวัยแก้ว มีแนวทางในการปฏิบัติการเจริญสติภาวนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ด้านความมั่นคงในชีวิต การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เปิดโอกาสให้นักเรียนวัยแก้วได้แสดงความสามารถในฐานะเป็นคลังสมองในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

References

Foundation Research Institute and development of the Thai elderly. (2012). *Annual Situation of the Thai Elderly 2010*. Bangkok: Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, Ministry of Social Development and Human Security.

- Gray, R., et al. (2008). *The development of population registration and population census in Thailand*. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research Mahidol University.
- Ministry of Social Development and Human Security. (2001). *the Act on the Elderly, B.E. 2546 (2003 A.D.)*. Bangkok: Publisher of Agricultural Cooperatives of Thailand.
- Nawawongsathean, U. and Keawkamsorn, N. (2018). Curriculum development of the elderly school on health promotion for the elderly, social group in Sriwilai sub-district, Sriwilai district, BuengKan Province. *Journal of Health Science and Community Public Health: JHSCPH*, 1(1), 70-81.
- Office of Social Welfare Services. (2005). *Department of Social Development and Welfare, section for standard of social welfare services*. A Study of Structure and Pattern of the Elderly Social Welfare Development Center. Bangkok: Borphit Printing Co., Ltd.
- United Nations. (2009). *World population prospects: the 2008 revision*. Volume II: sex and age distribution of the world population. New York: United Nations.
- Yamekaew, J. (2019). *Activity Formats for the Elder People in Happiness School of Taidong Sub-District Wangpong District Phetchabun Province*. <http://gnru2017.psu.ac.th/proceeding/444-25600830143935.pdf> (Accessed 15 April 2019).

การสร้างแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1*

A Construction of Metacognition Test for Prathomsuksa VI Students under Chumphon Primary Educational Service Area Office 2

เยาวลักษณ์ จันทรณรงค์, เอกภูมิ จันทรขันธ์ และฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์

Yaovalak Jannarong, Eakapoom Jantarakhantee and Chatsiri Piyapimonsit

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: yaovalak210@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดการคิดอภิปัญญา 3) สร้างเกณฑ์ปกติระดับท้องถิ่นของแบบวัดการคิดอภิปัญญาและ 4) สร้างคู่มือการใช้แบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 จำนวน 367 คน

ผลการวิจัยพบว่า แบบวัดที่สร้างขึ้นใช้วัดการคิดอภิปัญญา แบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ คือ ความรู้เกี่ยวกับการคิดอภิปัญญาและประสบการณ์การคิดอภิปัญญา แบบวัดมี 2 ฉบับ ฉบับละ 30 ข้อ ฉบับที่ 1 เป็นแบบวัดชนิดเลือกตอบ วัดความรู้เกี่ยวกับการคิดอภิปัญญา ฉบับที่ 2 เป็นแบบรายงานตนเอง วัดประสบการณ์การคิดอภิปัญญาผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามในแบบวัดการคิดอภิปัญญามีค่าตั้งแต่ 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนกมีค่าตั้งแต่ 0.34-0.96 ค่าความเที่ยงมีค่าเท่ากับ 0.89 ความตรงเชิงโครงสร้างและค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.085-0.792 เกณฑ์ปกติของแบบวัดมีค่าตั้งแต่ T30 ถึง T62 คู่มือการใช้แบบวัดมีรายละเอียดครบถ้วน นำไปใช้ได้เหมาะสมอ่านเข้าใจง่าย

คำสำคัญ: การสร้างแบบวัดการคิดอภิปัญญา; เกณฑ์ปกติระดับท้องถิ่น; การคิดอภิปัญญา

*ได้รับบทความ: 26 มิถุนายน 2563; แก้ไขบทความ: 18 ธันวาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2563

Received: June 26, 2020; Revised: December 18, 2020; Accepted: December 28, 2020

Abstract

The objective of this research was to construct of metacognition Test for prathom suksa VI students under chumphon primary educational service aea office 2. The specific objectives were 1) to construct of metacognition test for prathomsuksa Vi students; 2) to validate the construct of metacognition Test; 3) to establish grade norms of the construct of metacognition test; and 4) to construct the manual of the construction of metacognition test for prathomsuksa VI students under chumphon primary educational service area office 2. All samples were prathomsuksa VI students who studied in chumphon primary educational service area office 2 in the second semester, academic year 2018. Data were collected from 367 samples by using multistage random sampling technique.

The research findings were as follow: The construction of aetacognition test for prathomsuksa VI students consisted of 2 elements: metacognitive knowledge and metacognitive experience. There were 2 forms of the test, each item with 30 items. The metacognition test were two-tier multiple choice and self report. The analysis showed that the item objective congruence Index (IOC) between 0.60-1.00, discrimination index between 0.34-0.96 and item reliability was 0.89. The construct validity of the measure was quite well. Factor loading in each question was between 0.085-0.792. This norm referenced to the whole test was between T30-T62. This manual could be used for the measuring Metacognitive skills with complete details and could be applied appropriately and practically, easy to understand, and fully important composition.

Keywords: Construct of Metacognition Test; Metacognition; Local Norms

1. บทนำ

ปัจจุบันเรื่องการคิดและการสอนคิด เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงทั่วโลกหันมาศึกษาและเน้นในเรื่องการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพในทุกๆ ด้าน ในปีพ.ศ. 2540-2550 พบว่าการศึกษาในประเทศไทยยังพัฒนาสติปัญญาของนักเรียนได้ในขอบเขตที่จำกัด และยังไม่บรรลุเป้าหมายสูงสุดที่ต้องการ เนื่องจากยังคงเน้นแต่ความรู้ ความจำ ไม่เน้นการคิดขั้นสูง การมุ่งเน้นการปฏิรูปการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพด้านกระบวนการคิดจึงนับเป็นกระบวนการสำคัญที่จำเป็นต้องเร่งปรับปรุงและพัฒนาขึ้นอย่างจริงจัง (Kanchanawasi, 2009) หลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความสามารถในการคิด สามารถคิดในระดับสูงและคิดเป็นระบบ ซึ่งสมรรถนะการคิดเป็นสมรรถนะที่สำคัญที่พัฒนานักเรียนให้บรรลุเป้าหมายในการเรียน นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการควบคุมและประเมินการคิดของตนเอง เป็นสิ่งที่ช่วยให้แต่ละคนควบคุม กำกับกระบวนการทางปัญญาของตนเองได้ สามารถใช้กระบวนการคิดได้ดี ซึ่งความสามารถในการควบคุมและประเมินกระบวนการคิดของตนเอง เรียกว่า “การคิดอภิปัญญา” (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2012) การคิดอภิปัญญาเป็นโครงสร้างและความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางการคิด หรือความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางปัญญาเป็นการคิดและจัดการกับความคิดของตนเอง ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกวิธีปฏิบัติงานโดยการวางแผน การกำกับ การควบคุมและการประเมินสิ่งที่ปฏิบัติหรือสิ่งที่คิด ยุทธวิธีทางอภิปัญญาจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน เนื่องจากทำให้นักเรียนสามารถเลือกใช้กลวิธีในการเรียนรู้และแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพและการบรรลุเป้าหมายของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Suabkae, 2008) การวัดและประเมินการคิดอภิปัญญาจึงต้องอาศัยการกระตุ้นจากภายนอก เพื่อให้นักเรียนแสดงวิธีการคิดและพฤติกรรม ซึ่งผลที่ได้จากการประเมินการคิดอภิปัญญาของนักเรียนสามารถนำมาเป็นข้อมูลที่จะนำมาพัฒนาให้นักเรียนได้รู้ตนเองและนำมาปรับพฤติกรรมการเรียนรู้ของตนเอง (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2012) สอดคล้องกับทฤษฎีของฟลาวเวลล์ที่ว่า นักเรียนเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้เป็นผู้ที่ควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถตระหนักรู้ถึงกระบวนการคิดและสิ่งต่างๆ ที่เกิดจากกระบวนการคิดของตน โดยสามารถควบคุมความคิด ตลอดจนการประเมินวางแผนและจัดระบบการคิดของตนเองได้ (Flavell, 1979 : 906-911) ฟลาวเวลล์ได้แบ่งการคิดอภิปัญญาเป็น 2 องค์ประกอบ คือ ความรู้เกี่ยวกับการคิดอภิปัญญาเป็นภาวะที่บุคคลรู้ว่าตนเองรู้อะไร และจะบรรลุเป้าหมายได้อย่างไรและองค์ประกอบที่สอง คือประสบการณ์การคิดอภิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ทางการคิดทบทวนเกี่ยวกับความเหมาะสมและความถูกต้องของวิธีการกำหนดวัตถุประสงค์และขั้นตอนของการเรียนรู้หรือการปฏิบัติงาน จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดอภิปัญญา พบว่ามีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการคิดอภิปัญญาอย่างหลากหลายเป็นการแยกระดับอายุและความสามารถของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยใช้เครื่องมือในการวัดการคิดอภิปัญญาให้เหมาะกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างเครื่องมือที่ใช้วัดการคิดอภิปัญญาสำหรับประเมินนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 เนื่องจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์กล่าวว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีอายุอยู่ในช่วง 11-12 ปี ตรงกับพัฒนาการขั้นการ

คิดแบบนามธรรม เด็กในชั้นนี้จะสามารถคิดทบทวนความคิดของตนเองและความคิดของผู้อื่นในสมองได้ และจากความสามารถในการคิดแบบเมตาคอกนิชันทำให้เด็กสามารถตรวจสอบและปรับปรุงความคิดของตนเองได้ ทำให้เกิดการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพและมีความเป็นเหตุเป็นผล คิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ เริ่มรับรู้ในความแตกต่างของสิ่งของที่มองเห็น (Khammanee, 2012) การวัดการคิดอภิปัญญาทำได้หลายวิธีทั้งการสังเกต สัมภาษณ์ และใช้แบบวัดส่งให้ตอบซึ่งส่วนมากในการวัดจะสร้างเป็นเครื่องมือที่รู้จักกันทั่วไปว่า แบบวัดหรือแบบทดสอบ ซึ่งเป็นชุดคำถามที่จัดทำขึ้นไว้อย่างมีระบบระเบียบ เพื่อวัดความสามารถเชิงพฤติกรรมทางสมองของบุคคล (Kitpridaborrisut, 2010) ซึ่งการคิดอภิปัญญาเป็นวิธีการคิดที่มีระบบอยู่ในสมองมนุษย์ การวัดและประเมินการคิดอภิปัญญาจึงต้องอาศัยการกระตุ้นจากภายนอก เพื่อให้นักเรียนได้แสดงวิธีการคิดและพฤติกรรมโดยใช้วิธีการที่หลากหลายมีการใช้แบบทดสอบทั้งแบบอัตนัยและแบบเลือกตอบ ซึ่งในปัจจุบันนักวิจัยยังมีความพยายามที่จะวัดการคิดอภิปัญญาในแบบที่เน้นเชิงปริมาณและมีความเป็นปรนัยมากขึ้น คือการสร้างเป็นลักษณะคล้ายแบบสอบแบบเลือกตอบ แต่ให้คะแนนตามลำดับความเข้มข้นแต่ละลักษณะของตัวเลือกแต่ละตัว ซึ่งการวัดแบบนี้จะมีความเป็นปรนัยในการให้คะแนน (Suabkae, 2008) ผู้วิจัยจึงสร้างแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แนวคิดของฟลาวเวล จำนวน 60 ข้อ ได้แก่แบบวัดการคิดอภิปัญญาซึ่งมีลักษณะเป็นแบบปรนัย ชนิดตัวเลือกสองลำดับชั้น จำนวน 30 ข้อ และสร้างแบบรายงานตนเองจำนวน 30 ข้อ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2
2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2
3. เพื่อสร้างเกณฑ์ปกติระดับท้องถิ่น (Local Norms) ของแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2
4. เพื่อสร้างคู่มือการใช้แบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2561 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 121 โรงเรียน จำนวน 2,399 คน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2561 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 โดยผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ 3 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างเพื่อทดลองใช้แบบวัดการคิดอภิปรายครั้งที่ 1 เพื่อศึกษาถึงความเข้าใจในคำชี้แจงการทำแบบวัดและระยะเวลาที่ใช้ในการทำแบบวัดโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 คน

2. กลุ่มตัวอย่างเพื่อทดลองใช้แบบวัดการคิดอภิปรายครั้งที่ 2 เพื่อวิเคราะห์คุณภาพของแบบวัดโดยหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัด เพื่อคัดเลือกข้อคำถามที่มีคุณภาพคือ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไปได้จากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 100 คน

3. กลุ่มตัวอย่างเพื่อทดลองใช้แบบวัดการคิดอภิปรายครั้งที่ 3 กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 จำนวน 367 คน เพื่อหาความเที่ยงและวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยสร้างแบบวัดจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่

ฉบับที่ 1 แบบวัดเป็นตัวเลือกสองลำดับขั้น จำนวน 30 ข้อ วัดองค์ประกอบความรู้เกี่ยวกับการคิดอภิปราย แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการคิดอภิปรายด้านบุคคล ด้านงาน และด้านกลวิธี ด้านละ 10 ข้อ แบบวัดฉบับที่ 1 มี 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก มีการให้คะแนนของแบบวัดแบบเลือกตอบแต่ละข้อ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 0, 1 และ 2 และตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามแบบอัตนัยเพื่อถามเหตุผลของการเลือกข้อคำตอบในตอนที่ 1 ให้คะแนนเป็น 2 ระดับ คือ 0 และ 1

ฉบับที่ 2 เป็นแบบรายงานตนเอง จำนวน 30 ข้อ วัดองค์ประกอบประสบการณ์การคิดอภิปราย แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ประสบการณ์การคิดอภิปรายด้านการวางแผน ด้านการตรวจสอบ และด้านการประเมิน ด้านละ 10 ข้อ ให้นักเรียนระบุคะแนนตามความถี่ของการปฏิบัติตามสถานการณ์ที่ผู้วิจัยกำหนด มีการให้คะแนนโดยนักเรียนระบุคะแนนตามความถี่ของการปฏิบัติ

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์คุณภาพของแบบวัด

1.1 ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการคำนวณดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามการคิดอภิปรายและความสอดคล้องของตัวเลือกตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Item Objective Congruence Index: IOC)

1.2 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดโดยใช้ แบบวัดฉบับที่ 1 ใช้วิธีของ D.R Whitney และ D.L Sabers และแบบวัดฉบับที่ 2 ใช้การหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมจากข้ออื่นๆ ที่เหลือทั้งหมด (Item-total Correlation) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

1.3 วิเคราะห์ความเที่ยง (Reliability) ของแบบวัดการคิดอภิปัญญาในรายฉบับโดยวิธีการหาค่าความสอดคล้องภายในจากสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

2. การสร้างเกณฑ์ปกติตามขั้นตอนดังนี้

2.1 วิเคราะห์หาตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ของคะแนนที่ได้จากแบบวัด

2.2 หาค่าคะแนนมาตรฐานที่ปกติ (Normalized T-Score) โดยใช้ตารางสำหรับแปลงค่าตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์เป็นคะแนนมาตรฐานที่ปกติ

2.3 ปรับคะแนนมาตรฐานที่ปกติเป็นเกณฑ์ปกติด้วยวิธีกำลังสองต่ำสุดโดยการสร้างสมการถดถอย

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 4 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 ผลการสร้างแบบวัดการคิดอภิปัญญา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการสร้างแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามแนวคิดของฟลาวเวล จำนวน 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 แบบวัดเป็นตัวเลือกสองลำดับขั้น จำนวน 30 ข้อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง คุณครูมอบหมายให้นักเรียนทำงานศิลปะเป็นรายบุคคล โดยกำหนดระยะเวลาในการทำงานและบอกเกณฑ์การให้คะแนนผลงานที่นักเรียนทำ นักเรียนคิดว่าวิธีการทำงานศิลปะของใครเสร็จเร็วและมีคุณภาพที่สุด

ก. สัมผัสกลิ่นแบบงานของคนที่ทำเสร็จก่อนหน้านี้

ข. ขนุนตั้งใจทำงานของตนเองโดยใช้ความรู้ที่เรียนมา

ค. มังคุดให้เพื่อนมาช่วยทำงานในส่วนที่ตนไม่ถนัด

เพราะเหตุใดนักเรียนจึงตอบตัวเลือกนี้.....

รายการ	ความถี่ของการปฏิบัติ			
	ทุกครั้ง/เกือบทุกครั้ง (4)	บ่อยครั้ง (3)	บางครั้ง (2)	นานๆครั้ง/ไม่เคย (1)
1. กำหนดเป้าหมายก่อนการทำงานหรือสร้างชิ้นงาน				

ตอนที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบวัดการคิดอภิปัญญา

1. ผลการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาพบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามในแบบวัดการคิดอภิปัญญา จำนวน 60 ข้อ มีค่าตั้งแต่ 0.60-1.00 แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามทุกข้อมีความตรงตามเนื้อหา

2. ผลการตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดการคิดอภิปัญญา ฉบับที่ 1 พบว่า มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.34-0.96 และฉบับที่ 2 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.47-0.64

3. ผลการตรวจสอบค่าความเที่ยงพบว่าแบบวัดการคิดอภิปัญญา ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 มีความเที่ยงเท่ากับ 0.85 และ 0.89 ตามลำดับ ส่วนค่าความเที่ยงของแบบวัดทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.89

4. ผลการตรวจสอบความตรงตามโครงสร้างพบว่าแบบวัดการคิดอภิปัญญาฉบับที่ 1 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในแต่ละข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.134-0.792 และฉบับที่ 2 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในแต่ละข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.085-0.139

ตอนที่ 3 ผลการสร้างเกณฑ์ปกติของแบบวัดการคิดอภิปัญญา

ผู้วิจัยสร้างเกณฑ์ปกติของแบบวัดการคิดอภิปัญญาในองค์ประกอบที่ 1 มีช่วงคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 90 คะแนน และคะแนนมาตรฐานปกติที่มีค่าตั้งแต่ T27 ถึง T62 องค์ประกอบที่ 2 มีช่วงคะแนนดิบตั้งแต่ 30 ถึง 120 คะแนน และคะแนนมาตรฐานปกติที่มีค่าตั้งแต่ T30 ถึง T64 และเกณฑ์ปกติในภาพรวมทั้งฉบับมีช่วงคะแนนดิบอยู่ระหว่าง 1 ถึง 210 คะแนนมาตรฐานปกติที่มีค่าตั้งแต่ T30 ถึง T62

ตอนที่ 4 ผลการใช้คู่มือการใช้แบบวัดการคิดอภิปัญญา

จากการทดลองใช้คู่มือพบว่า ครูผู้สอนมีความเข้าใจคู่มือการใช้แบบวัดเป็นอย่างดีและคู่มือการใช้แบบวัดได้อธิบายการตรวจให้คะแนนได้ชัดเจน จึงสามารถตรวจให้คะแนนและแปลความหมายคะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดได้ถูกต้อง

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การสร้างแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แนวคิดของฟลาวเวล แบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการคิดอภิปัญญาและประสบการณ์การคิดอภิปัญญา ผู้วิจัยสร้างแบบวัดจำนวน 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 แบบวัดเป็นแบบปรนัย ชนิดตัวเลือกสองลำดับชั้น ฉบับที่ 2 เป็นแบบรายงานตนเอง ผลที่ได้จากการวัดความรู้เกี่ยวกับการคิดอภิปัญญา สามารถนำข้อมูลที่ได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิดแบบบูรณาการ ความคิดในระดับที่ซับซ้อน การตระหนักรู้ได้ถึงสิ่งที่กำลังคิดและการปรับเปลี่ยนการคิดและการกระทำไปในทิศทางที่เหมาะสมได้ด้วยตนเอง นำไปสู่การวางแผนการเรียนการสอนของนักเรียนสอดคล้องกับผลงานวิจัยของทามิ (Tamir, 1989) ที่พบว่าหากเป็นแบบวัดแนวคิดหรือแบบทดสอบได้ให้โอกาสนักเรียนพิจารณาว่าเหตุ

ได้จึงตอบเช่นนั้นจะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนมีการพัฒนาความคิด และทำให้เกิดการวัดผลและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างให้วัดได้ครอบคลุมสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น ใช้ประเมินนักเรียนจำนวนหลายคนในเวลาเดียวกันได้ เหมาะกับการใช้ประเมินกับกลุ่มนักเรียนจำนวนมาก (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2012) ระยะเวลาที่ใช้ในการทำแบบวัดจำนวน 60 ข้อ ใช้เวลา 90 นาทีมีความเหมาะสมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนมีความเข้าใจในคำชี้แจงการทำแบบวัด เข้าใจข้อคำถามและตัวเลือกได้ตรงกับสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการสื่อความหมาย

2. การตรวจสอบคุณภาพแบบวัดการคิดอภิปัญญา ความตรงตามเนื้อหาของแบบวัดการคิดอภิปัญญาโดยนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามการคิดอภิปัญญา ความเหมาะสมของข้อคำถามและและ ความสอดคล้องของแต่ละตัวเลือก (IOC) พบว่ามีค่า IOC ตั้งแต่ 0.6-1.00 แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามในแบบวัดมีความตรงตามเนื้อหา กับนิยามการคิดอภิปัญญา ความเหมาะสมของข้อคำถามและความสอดคล้องของแต่ละตัวเลือก ดังที่พรทิพย์ ชัยโส (Chaiso, 2002) กล่าวว่าไว้ว่าความตรงตามเนื้อหาของข้อคำถามแสดงได้ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

ค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดการคิดอภิปัญญาพบว่าข้อคำถามในแบบวัดฉบับที่ 1 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.34-0.96 และแบบวัดฉบับที่ 2 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.47-0.64 แสดงว่าข้อคำถามในแบบวัดมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด สามารถจำแนกระดับทักษะการคิดอภิปัญญา และแสดงถึงนักเรียนมีระดับการคิดอภิปัญญา ที่หลากหลาย ดังที่พรทิพย์ ชัยโส (Chaiso, 2002) กล่าวว่า ข้อสอบที่คัดเลือกมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลควรเป็นข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกที่เหมาะสมคือมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป

ค่าความเที่ยงของแบบวัดการคิดอภิปัญญาหาโดยการคำนวณสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคพบว่า แบบวัดการคิดอภิปัญญา ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.85 และ 0.89 ตามลำดับ ส่วนค่าความเที่ยงของแบบวัดทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.89 ซึ่งสรุปตามเกณฑ์การพิจารณาค่าความเที่ยงของอีเบลและฟาบริค (Ebel and Fasbric) (Chaiso, 2002) ได้ว่าแบบวัดการคิดอภิปัญญา มีค่าความเที่ยงแต่ละองค์ประกอบและค่าความเที่ยงทั้งฉบับอยู่ในระดับสูง ตามเกณฑ์ที่กล่าวว่าค่าความเที่ยง 0.71-0.90 แสดงถึงค่าความเที่ยงระดับสูง แสดงให้เห็นว่า ความเที่ยงของแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 มีความสอดคล้องภายในแบบวัดมีสถานการณ์ที่บ่งชี้ในสิ่งเดียวกัน

ความตรงตามโครงสร้างของแบบวัดการคิดอภิปัญญาโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบวัดการคิดอภิปัญญาพบว่า แบบวัดการคิดอภิปัญญาฉบับที่ 1 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในแต่ละข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.134-0.792 และฉบับที่ 2 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในแต่ละข้อคำถามอยู่ระหว่าง

0.085-0.139 แสดงให้เห็นว่าแบบวัดฉบับนี้มีความตรงตามโครงสร้าง สอดคล้องกับค่ากล่าวของสุวิมล ติรากานันท์ (Tirakanan, 2008) ที่ว่า หากข้อคำถามทั้งหมดแสดงผลได้ด้วยองค์ประกอบตามที่กำหนด ในทฤษฎี แสดงว่าแบบวัดมีความตรงตามโครงสร้าง

3. เกณฑ์ปกติของแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยสร้าง เกณฑ์ปกติของแบบวัดการคิดอภิปัญญาในองค์ประกอบที่ 1 มีช่วงคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 90 คะแนนและ คะแนนมาตรฐานปกติที่มีค่าตั้งแต่ T27 ถึง T62 องค์ประกอบที่ 2 มีช่วงคะแนนดิบตั้งแต่ 30 ถึง 120 คะแนนและคะแนนมาตรฐานปกติที่มีค่าตั้งแต่ T30 ถึง T64 และเกณฑ์ปกติในภาพรวมทั้งฉบับมีช่วง คะแนนดิบอยู่ระหว่าง 1 ถึง 210 คะแนนมาตรฐานปกติที่มีค่าตั้งแต่ T30 ถึง T62 เมื่อพิจารณาเปรียบ เทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายคะแนนของชาวล รัตกุล (Rattakul, 2009) พบว่า เกณฑ์ปกติของ แบบวัดมีการกระจายที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับต่ำมากถึงระดับสูงมากในทุกองค์ประกอบของแบบวัดและ เกณฑ์ปกติที่สร้างขึ้นนี้จัดเป็นเกณฑ์ปกติระดับท้องถิ่น มีการเก็บข้อมูลมาจากนักเรียนระดับชั้นประถม ศึกษปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 จึงสามารถใช้เกณฑ์ปกติของ แบบวัดการคิดอภิปัญญานี้ได้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชุมพร เขต 2 เท่านั้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำแบบวัดการคิดอภิปัญญาไปใช้

1.1 ครูผู้สอนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องควรนำแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างขึ้นไปวัดกับนักเรียนเพื่อให้ทราบถึงระดับการคิดอภิปัญญา โดยครูผู้สอน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลที่ได้จากการวัดไปใช้เป็นแนวทางในการแนะนำผู้เรียนให้สามารถปรับ วิธีการจัดการกับความคิดและพัฒนาความสามารถของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจใน สิ่งที่ตนเองคิด วางแผนการคิด เลือกยุทธวิธีมาใช้ในการเรียนรู้ ตลอดจนตรวจสอบและประเมินความคิด ของตนเองได้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้และแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ในขณะที่ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องนำแบบวัดการคิดอภิปัญญาไปใช้ทดสอบนักเรียน ควรทำการกระตุ้นและควบคุมให้ผู้เรียนได้อ่านให้ละเอียดและทำความเข้าใจต่อสถานการณ์และข้อคำถาม นั้นๆ ด้วยความตั้งใจ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบผลการประเมินการคิดอภิปัญญาของตนเองตามความเป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรู้ตนเอง เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ตรวจสอบตนเองและปรับปรุงตนเองได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การสร้างแบบวัดการคิดอภิปัญญานั้น ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาเครื่องมือประเมินการคิด อภิปัญญา โดยผู้วิจัยสร้างข้อความหรือข้อคำถามจากการกำหนดสถานการณ์ต่างๆ เช่น สถานการณ์ใน

ชีวิตประจำวันเกี่ยวกับครอบครัว การอยู่ร่วมกับเพื่อน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การปรับตัวในชีวิตประจำวัน สถานการณ์การทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือที่ต้องรับผิดชอบ สถานการณ์ทางประสบการณ์ของนักเรียนที่เคยเป็นปัญหาและวิธีการแก้ไขมาเป็นกรอบในการสร้างข้อคำถาม ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเครื่องมือให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่ต้องการจะวัดผู้เรียน ข้อคำถามอาจมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวิชานั้นๆ ทั้งนี้ครูผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการวัดและประเมินผล การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการสร้างแบบวัดการคิดอภิปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ที่มีคุณภาพ ตามทฤษฎีการคิดอภิปัญญาของฟลาวเวลล์ ผู้สอนสามารถนำแบบวัดไปใช้เป็นเครื่องมือประเมินระดับการคิดอภิปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิดแบบบูรณาการ ความคิดในระดับที่ซับซ้อน การตระหนักรู้ได้ถึงสิ่งที่กำลังคิดและการปรับเปลี่ยนการคิดและการกระทำไปในทิศทางที่เหมาะสมได้ด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนเกิดความสามารถทางด้านการคิดอภิปัญญาและเกิดการคิดระดับสูงอย่างเป็นระบบ นำไปสู่การวางแผนการเรียนรู้การสอนของนักเรียน พร้อมทั้งได้เกณฑ์ปกติวิสัยระดับท้องถิ่นของแบบวัดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2

References

- Chaiso, P. (2002). *Advanced Educational Measurement and Evaluation*. Bangkok: Kasetsart University.
- Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive developmental inquiry. *American Psychologist*, 34(10), 906-911.
- Kanchanawasi, S. (2009). *Classical test theory*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Khammanee, T. (2012). *Teaching science: knowledge for effective learning process management*. Bangkok: Chulalongkorn University Publisher.
- Kitpridaborrisut, B. (2010). *Techniques for creating data collection tools for research*. Bangkok: Srianan Publisher.
- Rattakul, C. (2009). *Measurement Techniques*. Bangkok: Srinakharinwirot University Press.

- Suabkhae, Y. (2008). Development of a metacognition test for lower secondary school students. *The dissertation of M.Ed.* Graduate School: Chulalongkorn University.
- Tamir, A. (1989). *Training Teachers to Teach Effectively in the Laboratory: Science Teacher Education*. <https://www.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/sce.3730730106> (Accessed 15 March 2020).
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST). (2012). *Evaluation of scientific evaluation*. Bangkok: SE-ED Publisher.
- Trirakanan, S. (2008). *Social Sciences Research Methodology: Practice*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2*

The Basic Educational Institution Management Strategies Based
on the Four Iddhipada Principles in Kalasin Primary Educational
Service Area Office 2

โชติกา ศรีเพชร, ประจิตร มหาหิง และสมปอง ชาสิ่งห์แก้ว

Chotika Sornpet, Prachitr Mahahing and Sompong Chasingkaew

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: mantish01@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 จำแนกตามตำแหน่งวุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงานและเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นการวิจัยแบบผสม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 320 คน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ t-test และ F-test

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 รองลงมาคือ ด้านกลยุทธ์การบริหารงานงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 และด้านกลยุทธ์การบริหารงานทั่วไปตามหลักอิทธิบาท 4 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านกลยุทธ์การบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ส่วนผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 จำแนกตามตำแหน่ง และจำแนกตามวุฒิการศึกษา

*ได้รับบทความ: 27 กุมภาพันธ์ 2563; แก้ไขบทความ: 28 พฤศจิกายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2563

Received: February 27, 2020; Revised: November 24, 2020; Accepted: June 8, 2020

พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1) ด้านกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 คือ ควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อมก่อนการวางแผนการดำเนินงาน 2) ด้านกลยุทธ์การบริหารงานงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 คือ ควรวิเคราะห์จัดทำแผนงบประมาณและแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน 3) ด้านกลยุทธ์การบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 คือ ควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อมก่อนการวางแผนอัตรากำลัง และ 4) ด้านกลยุทธ์การบริหารงานทั่วไปตามหลักอิทธิบาท 4 คือ ควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อมก่อนการวางแผนการบริหารงานการศึกษา

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การบริหารสถานศึกษา; หลักอิทธิบาท 4

Abstract

The aims of this research were to study and compare basic school management strategies according to the four Iddhipada principles, classified by the samples' position, educational background and work experience; to propose guidelines for the development of basic educational institution administration strategies in accordance with the four Iddhipada principles. The samples included 320 participants including school administrators and teachers. The target group included 9 participants which is not the sample. The quantitative data were analyzed using the following statistics: Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test and F-test.

The results were as follows: The basic educational institution administration strategies according to the four Iddhipada principles were found that its overall practice was in the high level. The highest mean was seen in the strategy of academic administration according to the four Iddhipada principles, followed by the budget management strategy according to the four Iddhipada principles, the general management strategy according to the four Iddhipada principles respectively. All mentioned aspects were rated at a high level of practice. The aspect that has the lowest mean is the personnel management strategies in accordance with. The results of the comparison of basic educational institution administration strategies according to the four Iddhipada principle, classified by the samples' position, revealed that the overall picture was significantly different at the

level of .05; while classifying by educational background, the overall difference is statistically significant at the level of .05 and classified by work experience, the overall value and that of in each aspect showed no statistical difference. Suggestions for promoting the basic education institution administration are as follows: 1) in strategic administration of academic affairs in accordance with the four Iddhipada principles, administrators should analyze the environment before planning the operation; 2) budget management strategy according to the four Iddhipada principles, the administrators should analyze, prepare budget plans and action plans for spending money; 3) personnel management strategy according to the four Iddhipada principles, the administrators should analyze the environment before planning the workforce; 4) the general management strategy according to the four Iddhipada principles, the administrators should analyze the environment before planning educational administration.

Keywords: Strategy; The Basic Educational Institution Management; the Four Iddhipada Principles

1. บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัตประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ

ผลการจัดการศึกษาของประเทศในภาพรวม พบว่า ยังมีปัญหาอยู่หลายด้าน ด้านการจัดทำแผนและนำแผนสู่การปฏิบัติมีความล่าช้า ปัญหาประสิทธิภาพในการจัดทำแผนที่ยังขาดความชัดเจนในด้านความเชื่อมโยงของการนำแผนปฏิบัติราชการ ด้านงบประมาณ พบว่า บางโครงการได้รับงบประมาณล่าช้าหรือไม่ได้รับจัดสรรงบประมาณ ปัญหาเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการใช้จ่ายงบประมาณ และการจัดซื้อจัดจ้าง ด้านการติดตาม ประเมินผลและรายงาน พบว่า ข้อมูลบางส่วนเป็นการรายงานเชิงกระบวนการมากกว่าผลสำเร็จของการดำเนินงานด้านด้านบุคลากร พบว่า บุคลากรบางส่วนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการประเมินและรายงานผลการดำเนินงานโครงการตามตัวชี้วัด/เป้าหมายที่กำหนด

แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการของสถานศึกษายังไม่สามารถส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่ดี ดังนั้น การบริหารที่ดีจึงควรนำกลยุทธ์ที่บูรณาการเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จ คือ หลักอิทธิบาท 4 มาหาแนวทางในการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ (Office of the Permanent Secretary for Education, 2017)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยวิธีวิทยาแบบผสม (Mixed Methodology Research) ระหว่างการวิจัยวิธีวิทยาเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology Research) และการวิจัยวิธีวิทยาเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology Research) โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และสุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling) ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 320 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเชิ่และมอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามตำแหน่งส่วนกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ค่าคุณภาพของเครื่องมือ และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตามวิธีการของ Cronbach มีค่า .91

4. สรุปผลการวิจัย

1. กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ ตามหลักอิทธิบาท 4 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านกลยุทธ์การบริหารงานงบประมาณ ตามหลักอิทธิบาท 4 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และด้านกลยุทธ์การบริหารงานทั่วไปตามหลักอิทธิบาท 4 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านกลยุทธ์การบริหารงานบุคคล ตามหลักอิทธิบาท 4 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทางสถิติ

3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 1) ด้านกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 คือ ควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ก่อนการวางแผนการดำเนินงาน 2) ด้านกลยุทธ์การบริหารงานงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 คือ ควรวิเคราะห์จัดทำแผนงบประมาณและแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน 3) ด้านกลยุทธ์การบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 คือ ควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อมก่อนการวางแผนอัตรากำลัง และ 4) ด้านกลยุทธ์การบริหารงานทั่วไปตามหลักอิทธิบาท 4 คือ ควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อมก่อนการวางแผนการบริหารงานการศึกษา

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4พบว่า โดยภาพรวมและรายข้อ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ วิเคราะห์สภาพแวดล้อม ก่อนการวางแผนการดำเนินงานอย่างมุ่งมั่น มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ กำหนดกลยุทธ์ การบริหารที่สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างพิจารณาใคร่ครวญ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และกำหนด วิสัยทัศน์และภารกิจในการดำเนินงานด้านวิชาการอย่างมุ่งมั่น มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา และบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นอย่าง มุ่งมั่นตั้งใจและพากเพียร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรายุ เกื้อทาน (Kuean than, 2016 : 41-52) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถาน ศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 พบว่า การบริหารงาน วิชาตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หนองคาย เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการ

บริหารงานวิชาการตามหลักจิตตะและด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักวิมังสา รองลงมาคือด้านการใช้หลักวิริยะในการบริหารงานวิชาการและปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักฉันทะ และงานวิจัยของแม็กคาร์ธี (McCarthy, 1971) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์ จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาและครู พบว่า กลุ่มครูมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการเกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานวิชาการ เรื่องการสังเกตการสอน การวัดและการประเมินผลการศึกษา การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารด้านวิชาการและความรับผิดชอบในการตัดสินใจของคณะกรรมการ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรจะมีบทบาท มีความรับผิดชอบและบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. ด้านกลยุทธ์การบริหารงานงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวมและรายข้อ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีความมุ่งมั่นในการติดตามตรวจสอบ ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณและผลผลิตจากงบประมาณ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีความมุ่งมั่นในการนำกลยุทธ์มาใช้ในการระดมทรัพยากรและลงทุนเพื่อการศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน การเบิกเงินจากคลัง การรับ เก็บรักษา และจ่ายเงินให้เป็นไปตามขั้นตอน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ อุทิศตนในการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิตยา จุฬาสรีกุล (Chulaserikun, 2016 : 41-51) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารการศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์ เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารการศึกษาของผู้บริหารเฉลี่ยและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำได้ ดังนี้ ด้านการบริหารวิชาการ มีค่าเฉลี่ย 3.97 ด้านการบริหารทั่วไป มีค่าเฉลี่ย 3.92 ด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ย 3.86 และด้านการบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ย 3.65 ตามลำดับ

3. ด้านกลยุทธ์การบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวมและรายข้อ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมก่อนการวางแผนอัตรากำลังอย่างมุ่งมั่นตั้งใจ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ตั้งใจในการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และจัดทำบัญชีรายชื่อและการให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อย่างเป็นขั้นตอน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการพิจารณาอย่างใคร่ครวญในการจัดวางตัวบุคลากรที่มีทักษะเหมาะสมกับภาระงาน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพัชร นามบัว (Nambua, 2013) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ฉันทะ ความพร้อมที่จะกระทำงาน วิริยะ การลงมือทำตามแผนงาน จิตตะ การเอาใจใส่กวดขันในงาน และวิมังสา การติดตามประเมินผลงาน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

4. ด้านกลยุทธ์การบริหารงานทั่วไปตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวมและรายข้อ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มุ่งมั่นในการนำกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจนในการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ พากเพียรในการดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และมุ่งมั่นในการส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พากเพียรในการนำกลยุทธ์มาสู่การประสานงานและการพัฒนาเครือข่ายการศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติมา ธรรมชากร (Thamchayakon, 2010) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พบว่า การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติมาก ค่าเฉลี่ย 3.74 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับการปฏิบัติมากเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ งานธุรการและงานสารบรรณ งานกิจการนักเรียน งานทะเบียนและรายงานงานคณะกรรมการสถานศึกษา งานอาคารสถานที่ งานสารสนเทศและการวางแผน งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานประชาสัมพันธ์และงานเทคโนโลยีการศึกษาเป็นลำดับสุดท้าย ส่วนแนวทางการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปในแต่ละด้าน มีดังนี้ 1) การพัฒนางานธุรการและงานสารบรรณ ควรจัดระบบงานและข้อมูลที่ทันสมัยทั้งเรื่องการจัดเก็บ การค้นหา รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญ 2) การพัฒนางานอาคารสถานที่ ควรพัฒนาให้มีความปลอดภัยมีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมต่อการเรียนรู้ และต้องมีการบำรุงรักษาซ่อมแซมอยู่เสมอ 3) การพัฒนางานทะเบียนและรายงานรายละเอียดของข้อมูลที่ถูกต้องทันสมัยและง่ายต่อการค้นหา

5. ผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกลยุทธ์การบริหารงานงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านกลยุทธ์การบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 และด้านกลยุทธ์การบริหารงานทั่วไปตามหลักอิทธิบาท 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนด้านกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประยูร ชินสุวรรณ (Chinsuwan, 2005) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา

จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน โดยภาพรวม 6 งาน เรียงลำดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ดังนี้ งานวัดผลและประเมินผล งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการเรียนการสอน งานนิเทศภายใน งานห้องสมุดและงานสื่อการเรียนการสอน บทบาทการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูผู้สอน มีความแตกต่างกันทุกงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกลยุทธ์การบริหารงานงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 และด้านกลยุทธ์การบริหารงานทั่วไปตามหลักอิทธิบาท 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนด้านกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 และด้านกลยุทธ์การบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Amran WaHami (2016) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการดำเนินงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 พบว่า ประชากรเพศชายมีระดับการปฏิบัติงานการดำเนินคุณภาพการศึกษาสูงกว่าเพศหญิง ประชากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทมีระดับการปฏิบัติงานบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการดำเนินงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มากกว่าประชากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ประชากรที่มีประสบการณ์บริหารสถานศึกษามากกว่า 5 ปี มีระดับการปฏิบัติงานบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการดำเนินงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มากกว่าประชากรที่มีประสบการณ์บริหารสถานศึกษาระหว่าง 5-10 ปี และมากกว่าประชากรที่มีประสบการณ์บริหารสถานศึกษามากกว่า 10 ปี ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก มีระดับการปฏิบัติงานบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการดำเนินงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่าผู้บริหารสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่

7. ผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทางสถิติซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของละม่อม จินาภา (Chinapa, 2016) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้และการมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการดำเนินการประกัน คุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า ความรู้และการมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยจำแนกขนาดของสถานศึกษาและประสบการณ์การทำงานไม่แตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.1 ด้านกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา และบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นการนิเทศทางศึกษานำกลยุทธ์ไปส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการโดยเน้นการบริหารให้สอดคล้องกับหลักธรรมอิทธิบาท 4

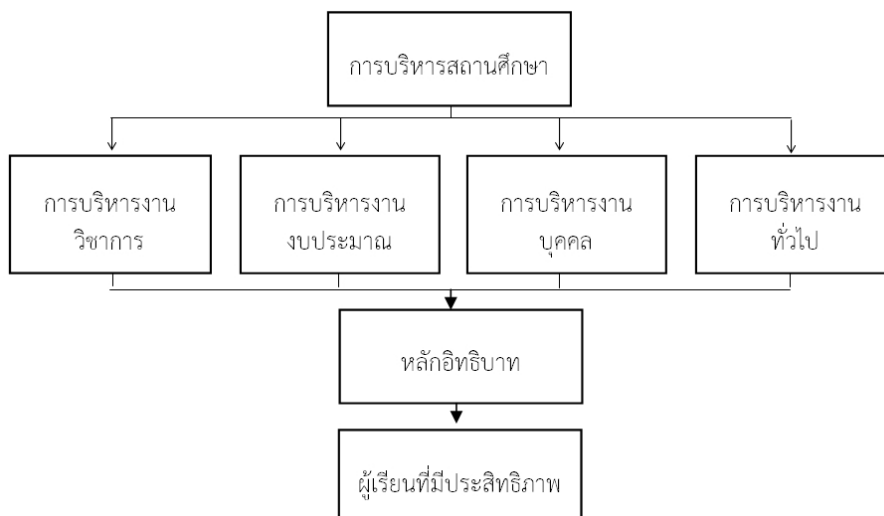
1.2 ด้านกลยุทธ์การบริหารงานงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาการเบิกจ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามขั้นตอนวางแผนพัสดุและการจัดหาพัสดุอย่างละเอียดรอบคอบโดยเน้นการบริหารให้สอดคล้องกับหลักธรรมอิทธิบาท 4

1.3 ด้านกลยุทธ์การบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริมการจัดวางตัวบุคลากรที่มีทักษะเหมาะสมกับภาระงาน กลยุทธ์ในการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษกำหนดกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจนในการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยเน้นการบริหารให้สอดคล้องกับหลักธรรมอิทธิบาท 4

1.4 ด้านกลยุทธ์การบริหารงานทั่วไปตามหลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริมกลยุทธ์สู่การประสานงานและการพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การทำงานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมก่อนการวางแผนการบริหารงานการศึกษา โดยเน้นการบริหารให้สอดคล้องกับหลักธรรมอิทธิบาท 4

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

References

- Chinapa, L. (2016). Knowledge and participation of school administrators and teachers towards the operation Internal Quality Assurance of Educational Institutions under the Office of Roi Et Elementary Education Area 2. *Master of Education*. Graduate School Buriram Rajabhat University.
- Chinsuwan, P. (2005). A Study of School Administrators Supervision Roles of School Administrators Primary education under the Office of SuphanBuri Provincial Primary Education. *Master of Education*. Graduate School: Kanchanaburi Rajabhat University.
- Chulaserikun, A. (2016). The use of the Four Iddhipada principle in educational administration Chalerm Theological College PhraKiatKalasinMahamakut Buddhist University. *Dhammathas Academic Journal*, 16(1), 41-51.
- Kueanthan, J. (2016). Academic Administration According to Iddhipada IV in the Basic Education Institutions under the Office of Nongkhai Primary Educational Service Area 1. *Phimoldhamma Reseach Institure Journal*, 3(2), 41-52.
- Mccarthy, Water M. (1971). The Role of the Secondary School Principals in New Jersey. *Dissertation Abstracts International*, 32(2), 705A.
- Nambua, N. (2013). Human Resource Management according to the Four Baht Influence of the Phrapariyattidhamma Schools General Education Department in Mueang District, Nakhon Sawan Province. *Master of Arts*. Graduate School: Mahachulalong kornrajavidyalaya University.
- Office of the Permanent Secretary for Education. (2017). *Civil Service Plan Evaluation Report Annual budget year 2017 of the Ministry of Education*. Bangkok: Ministry of Education.
- Thamchayakon, C. (2010). General administration of schools under Takua Pa Municipality, Phang Nga Province. *Master of Education*. Graduate School: Suan Dusit Rajabhat University.
- Wahami, A. (2016). Roles of school administrators in promoting operations in primary schools Fundamental under the Office of Pattani Primary Educational Service Area 3. *Master of Education*. Graduate School: North Bangkok University.

การบรรเทาอาการป่วยเรื้อรังผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4
ของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุ วัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*

Relieving Chronic Elderly Patients with Primary Stipatthana 4
Center Happy Elderly Wat Nong Waeng Temple in Muang
District, Khon Kaen

พระสนธิศักดิ์ อามสโร (รงกา), โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, พระครูสุธีคัมภีรญาณ¹ และเกียรติศักดิ์ บังเพลิง²
Phra Sonthisak Apassaro (Rangka), Sowit Bamrungphak, Phrakhru Sudhikhambhirayan
and Kiatisuk Bangploeng

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: goodsogood99999@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักและวิธีปฏิบัติของหลักสติปัฏฐาน 4 2) ศึกษาสภาพปัญหาของผู้ป่วยเรื้อรังของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 3) ศึกษาการบรรเทาอาการป่วยเรื้อรังด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยเรื้อรังของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแขวงมีปัญหาที่คล้ายคลึงกันอยู่ 5 ประการ ได้แก่ 1) เบาหวาน 2) ความดันหัวใจ 3) ภาวะซึมเศร้า 4) วิตกกังวลหดหู่ใจ และ 5) ขาดการ

*ได้รับบทความ: 27 กุมภาพันธ์ 2563; แก้ไขบทความ: 24 พฤศจิกายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2563

Received: February 27, 2020; Revised: November 24, 2020; Accepted: December 28, 2020

ปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น จากหลักการและวิธีปฏิบัติควบคู่กับทางการแพทย์ทำให้อาการป่วยเรื้อรังมีอาการบรรเทาเบาบางมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางกายและจิตใจทั้งผู้ป่วยและครอบครัว หลักธรรมที่บรรเทาอาการป่วยเรื้อรังของผู้สูงอายุ ได้แก่ หลักเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นการกำหนดรู้เวทนาเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วย โดยมีหลักปฏิบัติที่เกื้อหนุนต่อการบรรเทาความเจ็บป่วย ได้แก่ ความระลึกรู้ ความไม่ประมาท มีจิตตั้งมั่น มีความอดทน เห็นสภาพตามความเป็นจริง เมื่อนำปฏิบัติปรับใช้แล้วส่งผล คือ 1) เกิดความเข้าใจในชีวิตว่าความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมดา 2) มีความเข้าใจเรื่องธาตุ 4 ขันธ์ 5 เป็นของไม่เที่ยงยับยั้งบังคับไม่ได้ 3) มีความระลึกรู้ที่ปฏิบัติในสิ่งที่ดีด้วยความไม่ประมาท และ 4) มีความเข้าใจในการกำหนดรู้ความสุข ความทุกข์ ความไม่สุขไม่ทุกข์เป็นกฎธรรมชาติไม่สามารถบังคับได้ เพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ป่วยช่วยบรรเทาอาการป่วยเรื้อรัง ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การบรรเทา; อาการป่วยเรื้อรัง; หลักสติปัฏฐาน 4

Abstract

The thesis aims of this research were: 1) to study the problems of chronic patients in current Thai society and the elderly health center at Nong Waeng temple, royal monastery, Nai mueang sub-district, Mueang district, khon kaen province; 2) to study the principles and practices of the Four Satipaṭṭhāna (Mindfulness); 3) to study the relief of chronic illness of the elderly by the Four Satipaṭṭhāna in the Elderly health center at Nong Waeng temple. This study was carried out by means of a qualitative research methodology through in-depth interviews of 20 key informants and group discussion. The obtained data are presented by the descriptive analysis.

The results of the research showed that: chronic patients in the Thai society and health center have 5 similar problems: 1) diabetes, 2) heart pressure, 3) depression, 4) anxiety and depression and 5) lack of interaction with other people. Due to medical principles and practices, chronic illnesses are alleviated, have good quality of life both physically and mentally, for both patients and families. The principles of alleviating sickness in the elderly are Vadanānupassanā Satipaṭṭhāna (Contemplation of Feeling), which is a form of feeling awareness for alleviating illness with practices that support illness relief, including memory, carelessness, having a strong mind, being patient, and seeing the truth. When this dhamma is applied, it results in: 1) understanding of life that

illness is normal; 2) understanding of Four Dhātu (Elements) and Five Khandha (Aggregates) that are impermanent and uncontrolled; 3) good practice consciousness without carelessness; 4) understanding in determining happiness and unhappiness as a natural law that cannot be enforced. These four elements are used to restore the mental state of the patients, help relieve their chronic illness and have a better quality of life.

Keywords: relief; chronic illness; Four Satipaṭṭhāna Dhammas

1. บทนำ

ความเป็นมาของสภาพปัญหาของผู้ป่วยเรื้อรังในสังคมไทยปัจจุบัน คือ มีพฤติกรรมเสี่ยงเป็นอันตรายต่อสุขภาพมากขึ้น เพราะรับประทานอาหารไม่ถูกหลักโภชนาการ การไม่ออกกำลังกาย การสูบบุหรี่ ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือการเสพสารเสพติด ทำให้เกิดโรคเรื้อรังเพิ่มมากขึ้น ซึ่งกำลังเป็นปัญหาสุขภาพ เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง เป็นภาพตัวแทนของความน่ากลัวที่เกิดขึ้นในโลกยุคใหม่ โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นโรคเรื้อรังและสร้างความทุกข์ทรมานทั้งทางตรงและทางอ้อมให้กับผู้ป่วยและญาติพี่น้องในครอบครัว ได้แก่ กลุ่มโรคระบบหัวใจและหลอดเลือด รวมถึงโรคหัวใจและโรคหลอดเลือดสมอง กลุ่มโรคเบาหวาน กลุ่มโรคมะเร็ง และกลุ่มโรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง รวมถึงโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังและโรคหอบหืด โดยโรคเรื้อรังทั้ง 4 กลุ่มนี้ก่อให้เกิด ผลกระทบต่อการเจ็บป่วย เกิดโรคแทรกซ้อนความพิการและเสียชีวิตก่อนเวลาอันควร ผู้ป่วยและครอบครัวที่มีสภาวะการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ความทุกข์ทั้งด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ ความกังวล ความเครียด ตลอดจนเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพตลอดชีวิต ทำให้ขาดคุณภาพชีวิตที่ดี ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2010) ได้อธิบายไว้ว่าชีวิตของคนเรานั้นประกอบด้วย กาย กับ ใจ รวมเข้าเป็นชีวิตของเราเราก็ตามใจก็ตามจะต้องให้อยู่ในสภาพที่ดีต้องรักษาไว้ให้มีสุขภาพดี จึงจะมีความสุข กาย ใจ นั้นเป็นสิ่งที่อาศัยกันและกัน เมื่อใจเจ็บป่วยไม่สบายกายก็ไม่สบาย ไปด้วย ในทางตรงกันข้ามเมื่อจิตใจดีสบายร่างกายก็สดชื่น ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสกับคหบดีว่า กายนี้กระสับกระส่าย เป็นดังฟองไขมีเปลือกหุ้มไว้ อนึ่งบุคคลผู้บริหารการอยู่พึงรับรองความไม่มีโรคได้แม้เพียงครู่เดียว เมื่อใดที่มีความเครียดทางกายใจจะพลอยเครียด ด้วยและ เมื่อใจมีความเครียดกาย ใจจะเครียดด้วย การผ่อนคลายร่างกายและจิตใจที่ถูกต้อง ตลอดจนพฤติกรรมของตัวเราเองให้ถูกต้องในขณะรักษาโรคหรือเป็นโรคอยู่ถือเป็นการบำบัด แก้อาการ (Tansakun, 1998) ซึ่งพฤติกรรมปรากฏผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ทางตา ปาก จมูก หู และผิวหนังบุคคลสามารถรับรู้พฤติกรรมได้จาก รูป รส กลิ่น เสียง การสัมผัส ในพระพุทธศาสนา (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

โดยการปรับใช้หลักมหาสติปัฏฐาน 4 คือการฝึกกำหนดสติ ได้แก่ การฝึกสติทางกาย (กายภาวนา) มีเดินจงกรมตามธรรมชาติ ทำให้เป็นการออกกำลังกายมีร่างกายแข็งแรงและได้เห็นสัจธรรมของกายที่ไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตา การฝึกสติด้วยการรักษาศีล (ศีลภาวนา) มีการสำรวมกาย วาจา มีสติในการบริโภคอาหาร ส่งผลให้จิตใจผ่องคลาย เบิกบานและไม่ประมาทในชีวิต การฝึกสติด้วยการฝึกจิต (จิตภาวนา) แบบเคลื่อนไหว ทำให้จิตรู้กาย เวทนา จิต ธรรม รู้สมมติ รู้อารมณ์ รู้ความรู้สึกนึกคิด ทำให้ละความโลภโกรธ หลงได้ ความทุกข์จะค่อยๆ จางหายไป และการฝึกสติขั้นปัญญา (ปัญญาภาวนา) เป็นการนำ วิธีการฝึกสติมาใช้ในการใช้ชีวิตประจำวัน สามารถกำหนดรู้อารมณ์ที่มากกระทบ แยกแยะความดี ความชั่ว ความสุขความทุกข์ ของกายและใจ รู้เท่า รู้ทัน รู้จักกัน รู้จักแก้ ได้ตลอดเวลา ทำให้ไม่เผลอตัว ไม่ประมาทในชีวิตจิตใจโล่ง โปร่ง เบา สบาย สามารถกำจัดความเครียด ความวิตกกังวล และความซึมเศร้า อันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวงได้ ซึ่งเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วยทั้งทางกาย สังคม จิต และปัญญาที่ยั่งยืนตลอดไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาหลักสติปัฏฐาน 4 คือ เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วย เพื่อนำไปสู่วิธีการบรรเทาความเจ็บป่วยอย่างเหมาะสม โดยมีหลักปฏิบัติที่เกื้อหนุนต่อการบรรเทาความเจ็บป่วย ได้แก่ ความระลึกรู้ ความไม่ประมาท มีจิตตั้งมั่น มีความอดทน เห็นสภาพตามความเป็นจริง เมื่อนำผลและหลักปฏิบัติมาปรับใช้แล้วสามารถส่งผล คือ 1) เกิดความเข้าใจในชีวิตว่าความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมดา 2) มีความเข้าใจเรื่องธาตุ 4 ชั้น 5 เป็นของไม่ยั่งยืนบังคับไม่ได้ 3) มีความระลึกรู้ที่ปฏิบัติในสิ่งที่ดีด้วยความไม่ประมาท และ 4) มีความเข้าใจใน การกำหนดรู้ความสุข ความทุกข์ ความไม่สุขไม่ทุกข์เป็นเรื่องของกฎธรรมชาติไม่สามารถบังคับได้ เป็นการฟื้นฟูสภาวะทางด้านร่างกายจิตใจของผู้ป่วยเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วยจากอาการป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เป็นการพัฒนาการดำรงชีวิตมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยหมายเอาศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยคาดว่าจะงานวิจัยนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาด้านการแพทย์ที่กว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่องานสาธารณสุขต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการและวิธีปฏิบัติของหลักสติปัฏฐาน 4
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของผู้ป่วยเรื้อรังของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาการบรรเทาอาการป่วยเรื้อรังของผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์และเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอน ได้แก่ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ จากพระไตรปิฎก อรรถกถา คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และงานเขียนทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับแนวคิดกระบวนการเสริมสร้างสุขภาพแนวพุทธ 2) เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และงานเขียนเกี่ยวกับแนวคิดและการเสริมสร้างสุขภาพตามแนวการแพทย์กระแสหลักในผู้ป่วยโรคเรื้อรัง 3) วิเคราะห์เปรียบเทียบ แนวคิดและกระบวนการเสริมสร้างสุขภาพทั้งสองด้าน 4) สรุปในเชิงแนวคิดและกระบวนการที่เหมาะสมใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก คือแบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง กล้องวิดีโอ กล้องถ่ายรูป สมุดบันทึกประชากรเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่างศึกษาการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) ใช้รูปแบบการวิจัยศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยการสุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการศึกษาผู้ศึกษาในเชิงปัจเจกบุคคล ที่นำแนวคิดทางพุทธศาสนามาใช้ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ในการสร้างเสริมสุขภาพโดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์ (Qualitative Interview) ในระดับปัจเจกบุคคล ศึกษาผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) อย่างจำเพาะเจาะจงที่มีความรู้และมีความเชื่อถือศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ผ่านการเผชิญปัญหา ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้แก่ เป็นผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาของอาการเจ็บป่วยที่ติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน ตั้งแต่ 3 เดือน ขึ้นไป โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ป่วยที่เข้ารับ ที่เข้ารับการรักษาบริการของศูนย์คลินิกครอบครัววัดหนองแขวงพระอารามหลวง ซึ่งเป็นเครือข่ายของโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น ในเขตตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นเช่น ผู้ป่วยโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและหลอดเลือดสมอง เป็นต้น จำนวน 20 คน แบ่งตามกลุ่มโรคเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

2.1 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ป่วยกลุ่มโรคเบาหวาน วิธีการปฏิบัติของการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 พฤติกรรมการส่งเสริมสุขและผลการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 จำนวน 5 คน ที่ศูนย์แพทย์วัดหนองแขวงพระอารามหลวง ถนนกลางเมือง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2.2 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ป่วยกลุ่มโรคความดันโลหิตสูง วิธีการปฏิบัติของสติปัฏฐาน 4 พฤติกรรมการส่งเสริมสุขและผลการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 จำนวน 5 คน ที่ศูนย์แพทย์วัดหนองแขวงพระอารามหลวง ถนนกลางเมือง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2.3 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ป่วยกลุ่มโรคหัวใจ วิธีการปฏิบัติของสติปัฏฐาน 4 พฤติกรรมการส่งเสริมสุขและผลการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 จำนวน 5 คน ที่ศูนย์แพทย์วัดหนองแขวงพระอารามหลวง

ถนนกลางเมือง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2.4 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ป่วยกลุ่มโรคหลอดเลือด วิธีการปฏิบัติของสติปัฏฐาน 4 พฤติกรรม การส่งเสริมสุขและผลการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 จำนวน 5 คน ที่ศูนย์แพทย์วัดหนองแขวงพระอารามหลวง ถนนกลางเมือง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

สัมภาษณ์ผู้ให้คำปรึกษาด้านสาธารณสุขและวิชาการด้านการปรับใช้หลักหลักเวทนานุสติปัฏฐาน ในส่วนหลักการและข้อปฏิบัติ จำนวน 5 รูป/ท่าน และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ศึกษาด้านวิชาการโรคเรื้อรัง การป้องกันโรคเรื้อรัง โรคแทรกซ้อนของโรคเรื้อรัง

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบรรเทาอาการป่วยเรื้อรังของผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักและวิธีปฏิบัติของหลักสติปัฏฐาน 4 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของผู้ป่วยเรื้อรังของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 3) เพื่อศึกษาการบรรเทาอาการป่วยเรื้อรังด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1. หลักการและวิธีปฏิบัติของหลักสติปัฏฐาน 4 แนวทางการกำหนดรู้ทุกขเวทนาเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วยของผู้ป่วยเรื้อรัง ตัวผู้ป่วยจะเป็นผู้ทราบผลของการปฏิบัติด้วยตนเองหลักปฏิบัติที่เกื้อหนุนต่อการกำหนดรู้เวทนาเพื่อจัดการความเจ็บป่วย ได้แก่ สติ ความไม่ประมาท สมาธิการไม่ยึดมั่นถือมั่น ขันติ ไตรลักษณ์ รวมทั้งความเมตตาและศรัทธา ยังสามารถบรรเทาความเจ็บป่วยจากอาการป่วยเรื้อรังได้ด้วยแนวทางการกำหนดรู้ทุกขเวทนาเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วยของผู้ป่วยเรื้อรัง ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1.1 เรียนรู้และเข้าใจ คือ เรียนรู้และเข้าใจอาการเจ็บป่วยของโรค ประกอบกับนำหลักธรรมและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาใช้ในการกำหนดรู้เวทนาเพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วยของผู้ป่วยเรื้อรัง ได้แก่ สติ ความไม่ประมาท สมาธิ การไม่ยึดมั่นถือมั่น ขันติ และไตรลักษณ์ รวมทั้งความเมตตาและศรัทธา สามารถบรรเทาอาการกับผู้ป่วยเรื้อรัง ได้ด้วย

1.2 ยอมรับและปรับตัว คือ การยอมรับกับสิ่งผิดปกติที่เกิดขึ้นกับร่างกายความเจ็บป่วยจากอาการป่วยเรื้อรังและเข้าใจสภาวะความเจ็บป่วย โดยอาศัยการกำหนดรู้ทุกขเวทนาเพื่อจัดการสภาวะจิตใจของผู้ป่วยในขณะที่ต้องเผชิญกับความเจ็บป่วยขั้นรุนแรง และทำให้เกิดปัญญารับรู้ตามความเป็นจริง ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของจิตใจ เกิดความสงบทางอารมณ์ และช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

1.3 ใช้สตินำอารมณ์ คือ การตามรู้ความเจ็บป่วยตามหลักเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ฝึกสังเกตอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นโดยไม่เข้าแทรกแซงหรืออยากให้หายไป ขณะเดียวกันก็ดูอาการป่วยด้วยความอดทน มีสติอยู่กับความเจ็บป่วยไปเรื่อยๆ และ เป็นการเบี่ยงเบนความสนใจของผู้ป่วยให้ไปอยู่กับสิ่งอื่นจนอาจลืมความป่วยลงไปได้

1.4 ปลอ่ยวาง คือ ไม่ปรุงแต่งกับอาการที่เป็น ไม่คิด ไม่กังวลว่าตนมีอาการป่วยเรื้อรัง การวางเฉย รับรู้ตามความเป็นจริง ไม่ยึดมั่นถือมั่นในความเจ็บป่วยทางกายและความปวดทรมานใจว่าเป็นของเรา

แนวทางตามหลักเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นการกำหนดรู้เวทนาเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วย ผู้วิจัยเสนอแนวทางกำหนดรู้ทุกเวทนาให้ผู้ป่วยเพื่อคลายความยึดมั่นถือมั่นหรือให้ปลอ่ยวาง ดังนี้การกำหนดรู้สุขเวทนา การกำหนดรู้ทุกขเวทนา การกำหนดรู้อุเบกขาเวทนา ทั้ง 3 วิธีนี้สามารถนำมาบรรเทาอาการเจ็บป่วยทางกายประกอบด้วย การ 1) เรียนรู้และเข้าใจ 2) ยอมรับและปรับตัว 3) สตินำอารมณ์ และ 4) ปลอ่ยวาง เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์นายสงกรานต์ นาคเงินทอง ผู้ป่วยเรื้อรัง ที่มีความรู้สึกไม่แน่นอนกับชีวิต มีความรู้สึกวิตกกังวล ขาดกำลังใจ แต่มีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจคือหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยยึดหลัก ถ้ามีสติจะทำให้อยู่กับปัจจุบัน ทำให้ความทุกข์ใจเพราะวิตกกังวลลดลงใจเราก็ยอมรับมันได้ ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของจิตใจ เกิดความสงบลงได้ ทำคู่กับการรักษาดูแลตัวเองไปด้วย เป็นการฟื้นฟูผู้ป่วยเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วยจากอาการป่วยด้วยโรคเรื้อรังตามหลักเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จะเป็นการยกระดับการพัฒนางานการแพทย์ให้กว้างขวางขึ้น และเป็นการพัฒนาการดำรงชีวิตมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

2. สภาพของผู้ป่วยเรื้อรังของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า สภาพของผู้ป่วยเรื้อรังในสังคมไทยปัจจุบันและศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้ป่วยเรื้อรังส่วนใหญ่ล้วนมีความทุกข์และประสบการณ์ความเจ็บป่วยที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับอาการและลักษณะโรค การดูแลตนเองผู้ป่วยเรื้อรังต้องมีความเข้าใจ ตั้งใจ และจำเป็นต้องปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของผู้ป่วย โดยการปฏิบัติตามคำแนะนำจากแพทย์พยาบาลผู้ให้การดูแลรักษาผู้ป่วย รวมทั้งความเข้าใจ การสนับสนุน และการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมจากครอบครัว การดูแลตนเองของผู้ป่วยเรื้อรังที่สำคัญ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ดังนี้

2.1 ด้านร่างกาย ผู้ป่วยเรื้อรังสามารถดูแลตนเองในด้านการรับประทานอาหาร คือ ควบคุมการรับประทานอาหารตามคำแนะนำของแพทย์ เพื่อชะลอการเกิดโรคเบาหวานหรือลดการเกิดโรคเบาหวานด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในเรื่องการควบคุมการบริโภคอาหาร ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการป้องกันรักษา และควบคุมการเกิดโรคเบาหวาน ด้านการออกกำลังกายมีผลต่อความสมดุลของแหล่ง

พลังงานในร่างกายและด้านการจัดการกับความเครียด โรคเบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่ใช้เวลานานในการรักษา การจัดการปัญหาความเจ็บป่วย จึงอยู่ในมือของผู้ป่วย ญาติ และครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งยังส่งผลต่อผลลัพธ์ทางสุขภาพจิตของผู้ป่วยด้วย การมองผ่านมุมมองของความทุกข์ของผู้ป่วยโรคเบาหวานอำนาจของโรคที่เป็นภัยอันตรายเป็นความเจ็บปวด ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัด การทำลายชีวิต หรืออาจเป็นสิ่งที่ทำให้เราตั้งคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิตความทุกข์ทรมานของผู้ป่วยเบาหวานอันเนื่องมาจากการเผชิญปัญหา

2.2 ด้านจิตใจ ผู้ป่วยเรื้อรัง ที่มีความรู้สึกไม่แน่นอนกับชีวิต วิดกกังวล กลัวตายและสิ่งสำคัญคือ ต้องการกำลังใจ ดังนั้น ผู้ป่วยเรื้อรังจึงต้องมีสติและทำใจให้อยู่กับปัจจุบัน ไม่คิดไปไกลกว่าอาการของโรคที่เป็นอยู่ปัจจุบัน สิ่งที่คุณป่วยต้องทำ คือ นั่ง สงบ เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวกับสิ่งรอบข้าง และอยู่ร่วมกับโรคให้ได้อีกทั้งทำใจยอมรับโรคว่า แม้ยังไม่มียาชนิดใดสามารถรักษาโรคให้หายขาดได้ มีเฉพาะยาที่ใช้เพื่อชะลอซึ่งเป็นที่ยึดทั่วไประยะ ผู้ป่วยเรื้อรังจะต้องเชื่อมั่นในการรักษา โดยเฉพาะแพทย์ที่ทำการรักษาว่าเป็นคนมีความสามารถและสามารถไว้วางใจได้ ผู้ป่วยเรื้อรังควรฝึกอารมณ์ให้ดีเบิกบานอยู่เสมอ รู้สึกถึงการมีชีวิตอย่างมีความสุขกับสิ่งแวดล้อมและคนรอบ สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009) ได้กล่าวถึงการแพทย์ยุคใหม่ไว้ในหนังสือ การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์ว่า ถ้าต้องการได้ประโยชน์จากชีวิต เราจะต้องฝึกมองตามความเป็นจริงและปฏิบัติต่อมันอย่างถูกต้องตามเป็นจริงหรือตามที่มันเป็น คนไข้ต้องฝึกมองตั้งแต่ชีวิตเป็นปกติสุขดี หมอและพยาบาลต้องช่วยให้คนไข้ได้รู้ฟื้นความทรงจำ หรือประสบการณ์มองและปฏิบัติต่อชีวิต

2.3 ด้านสังคม ผู้ป่วยเรื้อรังได้รับผลกระทบหลายๆ ด้าน เช่น การใช้ยาในการดำเนินชีวิต มีผลกระทบต่อการทำงาน ไม่สามารถไปทำงานได้เหมือนเดิม บางครั้งต้องออกจากงานเนื่องจากไม่สามารถทำงานหนักได้ ไม่มีคนพามารับการรักษที่โรงพยาบาล เมื่อเกิดการเจ็บป่วย เช่นนี้ครอบครัวจึงเป็นผู้ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือให้เกิดความมั่นคงทางอารมณ์ลดความเครียดและมีพฤติกรรมปรับตัวที่เหมาะสม ซึ่งบุคคลในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นคู่ครองหรือญาติสนิทถือเป็นแรงสนับสนุนทางสังคมที่เป็นเครื่องมือสำคัญ และเป็นแหล่งประโยชน์ที่สำคัญในการช่วยให้ผู้ป่วยเรื้อรังยอมรับและปรับตัวเข้ากับสภาพการเจ็บป่วยได้เร็วขึ้น อีกทั้งผู้ป่วยเรื้อรังควรยอมรับการเอาใจใส่จากคนรอบข้างซึ่งคอยดูแลเป็นพิเศษนับเป็นกำลังใจสำคัญทำให้รู้สึกว่าคุณป่วยไม่ได้สู้โรคตามลำพัง ความเจ็บป่วยจากโรคจึงเป็นแค่โจทย์ใหม่ในชีวิตให้ผู้ป่วยแก้ไขด้วยสติและปัญญาเพื่อความสุขสิ่งสำคัญ คือ ผู้ป่วยเรื้อรังต้องไม่แยกตัวออกจากสังคมหรือหากจำเป็นจริงๆ ที่ไม่สามารถอยู่ร่วมกับสังคมเดิมได้ ควรเลือกเข้าสังคมกลุ่มใหม่ที่มีความเข้าใจเรื่องการเจ็บป่วยที่เหมือนๆ กันและคิดไปในทางที่บวก ทางที่ดี มีความคิดที่ถูกต้อง มีกิจกรรมที่ดีๆ ร่วมกันมองว่าชีวิตมีคุณค่า ควรรักษาเวลาที่มีให้คุ้มค่าแม้ร่างกายจะป่วยแต่ก็ยังเข้าร่วมกิจกรรมทำประโยชน์แก่สังคมมีจิตอาสา ทำให้ลืมความเจ็บป่วยสุขภาพร่างกายดีสุขภาพจิตก็ดีขึ้น

3. ผลการบรรเทาอาการป่วยเรื้อรังผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัญญา 4 ของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุ วัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น บริบทของการปฏิบัติเพื่อการบรรเทาอาการกับผู้ป่วยเรื้อรัง ได้แก่ ผู้ป่วยเรื้อรังจะต้องดูแลตนเอง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย คือ ควบคุมการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ตามแพทย์แนะนำ ออกกำลังกายที่เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ มีอนามัยดีอยู่ในสถานที่ที่มีอากาศบริสุทธิ์ ด้านจิตใจ คือ ต้องมีสติและทำใจยอมรับอาการเรื้อรังที่เกิดขึ้น ทำใจให้อยู่กับปัจจุบัน ไม่คิดไปไกลกว่าอาการของโรคที่เป็นอยู่ ทำจิตใจและอารมณ์ให้เบิกบานอยู่เสมอ และด้านสังคม คือ ยอมรับการเอาใจใส่จากคนรอบข้าง ซึ่งเป็นกำลังใจสำคัญทำให้รู้สึกว่าคุณป่วยไม่ได้สู้โรคตามลำพัง ผู้ป่วยเรื้อรังไม่จำเป็นต้องกลัว ต้องกล้ายอมรับความจริงและเข้มแข็งสู้กับโรคต่อไป ไม่ควรปลีกตัวจากสังคมหรือสามารถเลือกเข้าสังคมใหม่ที่มีความเข้าใจกัน แนวทางการกำหนดรู้ทุกขเวทนาเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วยของผู้ป่วยเรื้อรัง ตัวผู้ป่วยจะเป็นผู้ทราบผลของการปฏิบัติด้วยตนเองหลักปฏิบัติที่เกื้อหนุนต่อการกำหนดรู้เวทนาเพื่อจัดการความเจ็บป่วย ได้แก่ สติความไม่ประมาท สมาธิการไม่ยึดมั่นถือมั่น ขันติ ไตรลักษณ์ รวมทั้งความเมตตาและศรัทธา ยังสามารถบรรเทาความเจ็บป่วยจากอาการป่วยเรื้อรังได้ด้วยแนวทางการกำหนดรู้ทุกขเวทนาเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วยของผู้ป่วยเรื้อรังการกำหนดรู้สุขเวทนา การกำหนดรู้ทุกขเวทนา การกำหนดรู้เบกขาเวทนา ทั้ง 3 วิธีนี้สามารถนำมาบรรเทาอาการเจ็บป่วยทางกายประกอบด้วย 1) เรียนรู้และเข้าใจ 2) ยอมรับและปรับตัว และเป็นการฟื้นฟูผู้ป่วยเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วยจากอาการป่วยด้วยโรคเรื้อรังตามหลักเวทนานุปัสสนาสติปัญญา จะเป็นการยกระดับการพัฒนาวงการแพทย์ให้กว้างขวางขึ้น และเป็นการพัฒนาการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัย มีการวิเคราะห์บริบทสภาพปัญหาผู้ป่วยเรื้อรังในสังคมไทยและศูนย์สร้างสุข ซึ่งมีปัญหาที่คล้ายคลึงกันอยู่ 5 ประการ ได้แก่ 1) เบาหวาน 2) ความดันหัวใจ 3) ภาวะซึมเศร้า 4) วิตกกังวลหดหู่ใจ และ 5) ขาดการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น

โรคเรื้อรัง คือ โรคที่มีการดำเนินโรคนานและค่อยๆ เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น ต้องใช้ระยะเวลาในการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง ผลกระทบของความเจ็บป่วยเรื้อรังที่เกิดขึ้น นอกจากจะเกิดขึ้นโดยตรงที่ตัวผู้ป่วยแล้วยังส่งผลกระทบเจ็บป่วยเรื้อรังต่อครอบครัว การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักธรรมที่บรรเทาอาการป่วยเรื้อรังของผู้สูงอายุ ได้แก่ หลักเวทนานุปัสสนาสติปัญญาเป็นการกำหนดรู้เวทนาเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วย เพื่อนำไปสู่วิธีการบรรเทาความเจ็บป่วยอย่างเหมาะสม โดยมีหลักปฏิบัติที่เกื้อหนุนต่อการบรรเทาความเจ็บป่วย ได้แก่ ความระลึกรู้ ความไม่ประมาท มีจิตตั้งมั่น มีความอดทน เห็นสภาพตามความเป็นจริง เมื่อนำผลและหลักปฏิบัติมาปรับใช้แล้วสามารถส่งผล คือ 1) เกิดความเข้าใจในชีวิต ว่าความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมดา 2) มีความเข้าใจเรื่องธาตุ 4 ขันธ์ 5 เป็นของไม่ยั่งยืนบังคับไม่ได้ 3) มีความระลึกรู้

ที่จะปฏิบัติในสิ่งที่ดีด้วยความไม่ประมาท และ 4) มีความเข้าใจใน การกำหนดรู้ความสุข ความทุกข์ ความไม่สุขไม่ทุกข์เป็นเรื่องของกฎธรรมชาติไม่สามารถ บังคับได้ เป็นการฟื้นฟูสภาวะทางด้านร่างกายจิตใจของผู้ป่วยเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วยจาก อาการป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เป็นการพัฒนาการดำรงชีวิตมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น แนวทางการรักษาผู้ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงเป็นวิธีการเสริมสร้างพลัง อำนาจด้านสุขภาพในกลุ่มผู้ป่วยเรื้อรัง เพื่อให้เกิดการสะท้อนความคิด และการสร้าง แรงจูงใจในการดูแลสุขภาพของผู้ป่วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธารณี แจ่มบุรี (Chamburi, 2002) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านสุขภาพในกลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรัง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธรรมโมลี (Phra Thammolee, 2009) เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิถีชีวิต พฤติกรรมสุขภาพ และการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ที่ปรากฏใน พระไตรปิฎก ที่ว่า “โรคเรื้อรังนี้สามารถ แก้ไขได้โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น การ รับประทานอาหาร การออกกำลังกายที่ ถูกต้องและการฝึกจิตภาวนาภาวนา” ซึ่งในการนำกระบวนการทางพระพุทธศาสนามาบูรณา การร่วมกับการศึกษาในวิทยาการสมัยใหม่จะเป็นทางเลือกให้กับประชาชน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขสอดคล้องกับ Bayapa Kulsirachai (2012) ที่ได้สรุปไว้ว่า การบูรณาการร่วมกันระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่สามารถเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับการบำบัดแบบองค์รวมรวมกับการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบันได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับวิธีการทางการแพทย์แผนปัจจุบัน ดังที่ Chatchanok Rungratmanimat (2012) นำเสนอไว้ว่า การออกกำลังกายจะช่วยลดความดันโลหิตลง แต่จะต้องเพิ่มความระมัดระวังและปรับการออกกำลังกายให้เหมาะสมกับวัยของแต่ละคน ซึ่งในการออกกำลังกายจำเป็นต้องมีหลักปฏิบัติที่สอดคล้องกับการกำเริบของโรค รวมทั้งแนวทางปฏิบัติในการเลือกรับประทานอาหาร ดังที่กรมควบคุมโรคนำเสนอไว้ว่า “ปัจจัยเสี่ยงโรคเรื้อรังประการหนึ่ง คือ พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีรสเค็ม หวาน มัน รับประทานผักและผลไม้ไม่พอ” จึงควรมีวางแผนการบริโภคที่เหมาะสมกับตนเอง หลีกเลี่ยงอาหารที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ เป็นการพัฒนาการดำรงชีวิตมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยคาดหวังงานวิจัยนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาด้านการแพทย์ที่กว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิมอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่องานสาธารณสุขต่อไป

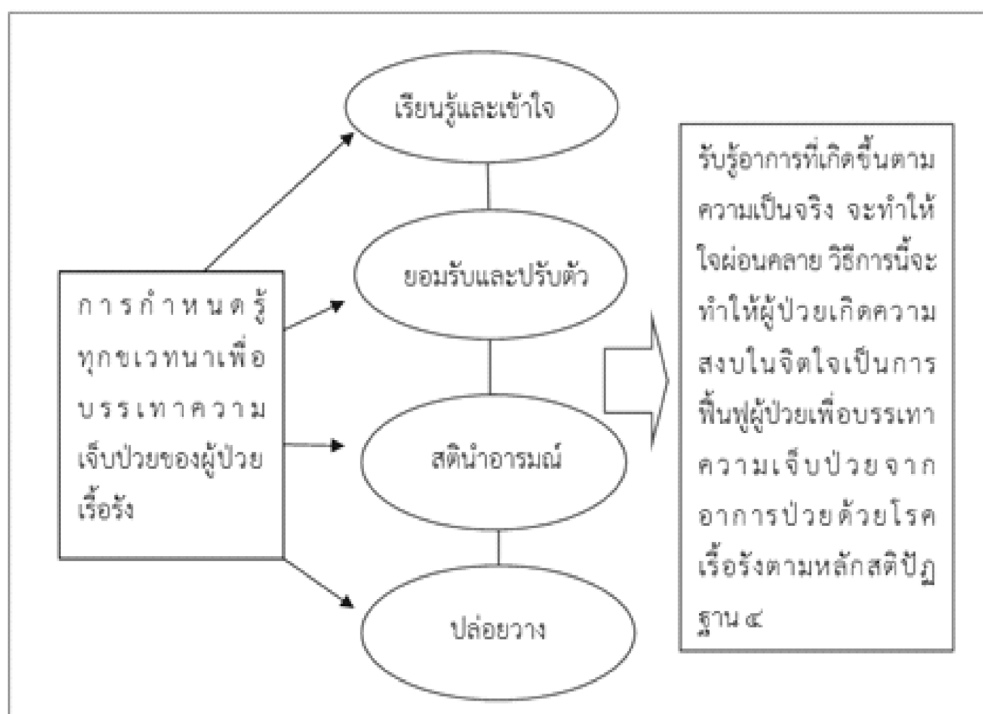
6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง การบรรเทาอาการป่วยเรื้อรังผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแขวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่ายังมีเรื่องอื่นๆ ที่น่าสนใจนอกเหนือไปจากที่ได้ศึกษามาแล้ว เช่น

1. ศึกษาการบรรเทาอาการเจ็บป่วยโดยหลักพุทธบูรณาการแบบองค์รวมในผู้ป่วยโรคต่างๆ
2. ศึกษาวิเคราะห์การบรรเทาอาการเจ็บป่วยในผู้ป่วยโรคต่างๆด้วยหลักพุทธธรรม
3. ศึกษารูปแบบการจัดการความเจ็บป่วยของผู้ป่วยโรคเรื้อรังเชิงพุทธบูรณาการ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

References

- Chamburi, D. (2002). The Development of Health Empowerment in Chronic Disease Patients. *Doctor of Education*. Graduate School: Srinakharinwirot University.
- Kulsirachai, B. (2012). Reducing depression in sufferers by receiving Phochong-Parit chanting under consciousness. *Doctor of Buddhist Thesis*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tipitaka*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya printing.

Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2009). *Brahman: teachings of the Buddha and teachings of the Buddha*. 11th Edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya printing house.

Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2010). *Modern medicine in the Buddhist landscape*. Bangkok: Thamsan Company Limited.

Phra Thammolee. (2009). Analytical Study of Way of Life Department of Health and Behavior Holistic health care of monks that appear in the Tripitaka. *Doctor of Philosophy Program*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Rungratmanimat, Ch. (2012). *Exercising in Hypertensive Patients, In Education Manual to manage hypertension by oneself, Yanyawan Thanamai and the Faculty of Public Works*. Bangkok: Office of Public Affairs, Veterans' Organization.

Tansakul, Ch. (1998). *public health behaviors*. Bangkok: United Commercial Printing plant.

การพัฒนาแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร*

The Development of Online Social Media Literacy skill for Secondary Education Students in Bangkok Area

ศุทธิณี ช่างมนโชติ, สุทธิเทพ ศิริพิพัฒน์กุล และฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์

Sutatinee Choungmaneechote, Sutithep Siripipattanakul and Chatsiri Piyapimonsit

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: icy_926@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ และสร้างเกณฑ์ปกติสำหรับการใช้แบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ และพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบวัด คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 628 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยแบบวัดที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยข้อคำถาม 32 ข้อ แบบวัดที่สร้างขึ้นมีลักษณะเป็นคำถามเชิงสถานการณ์ไม่อิงเนื้อหาเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบ 0 คะแนน

ผลการวิจัยพบว่า แบบวัดที่สร้างขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้วัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) ความตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ จากการคำนวณ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการของทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ พบว่าข้อคำถามและตัวเลือกในแบบวัดมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.67-1.00 2) ค่าความยาก มีค่าตั้งแต่ 0.23-0.73 และค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถาม มีค่าตั้งแต่ 0.20-0.90 3) ความตรงเชิงโครงสร้าง เท่ากับ 1146.90; $df = 470$; Chi-Square/ $df = 2.44$; RMSEA = 0.048; SRMR = 0.054) ความเที่ยง

*ได้รับบทความ: 9 กรกฎาคม 2563; แก้ไขบทความ: 18 ธันวาคม 2563; ตอบรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2563

Received: July 9, 2020; Revised: December 18, 2020; Accepted: December 28, 2020

ของแบบวัดจากการคำนวณโดยใช้สูตร KR-20 พบว่า แบบค่าความเที่ยงของแบบวัดทั้งฉบับเท่ากับ 0.895
5) เกณฑ์ปกติสำหรับแปลความหมายคะแนนของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ในรูปของ
คะแนนมาตรฐานที่ปกติ มีค่าตั้งแต่ T13-T97 และ 6) คู่มือการใช้แบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคม
ออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร มีความเหมาะสมมีส่วนประกอบ
สำคัญครบถ้วน อ่านเข้าใจง่าย และสะดวกในการนำไปใช้งาน

คำสำคัญ: แบบวัด; ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ; สื่อสังคมออนไลน์

Abstract

The purposes of this study were to develop online social media literacy skill scale to validate the online social media literacy skill scale and to create norm of online social media literacy skill scale. The samples consisted of 628 secondary education students in semester 2, 2019. The samples were collected by using multi-stage random sampling. The scale which comprised of 32 multiple choice situation questions was developed for measuring online social media literacy. Data were analyzed by getting 1 mark for correct answer and 0 mark for wrong answer or no answer.

The findings were as follows: 1) Online social media literacy skill scale was investigated for content validity by considering item objective congruence index (IOC) which ranged from 0.67 to 1.00. 2) The Difficult ranged from 0.23 to 0.73 and item discrimination index ranged from 0.20 to 0.90. 3) The construct validity of online social media literacy skill scale which was investigated by confirmatory factor analysis found that the model fitted the empirical data (Chi-Square = 1146.90, df = 470, RMSEA = 0.048, and SRMR = 0.05). 4) Cronbach's alpha reliability coefficient of scale which was calculated by using KR-20 was 0.895. 5) The norm of online social media literacy skill scale for secondary education students was normalized T-score ranged from T13-T97. 6) The manual of online social media literacy skill scale for secondary education students in Bangkok area had suitability, fully important composition, easy understanding, and convenience for usability.

Keywords: Test; Media Literacy skill; Social Media

1. บทนำ

ในโลกยุคดิจิทัล อุปกรณ์ไอซีทีและอินเทอร์เน็ตกลายเป็นสิ่งจำเป็นที่แทบจะขาดไม่ได้เลยในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ วัยรุ่น หรือแม้กระทั่งเด็กๆ ต่างก็พกพาอุปกรณ์เหล่านี้ไว้ติดตัวสื่อสารทำงาน และอำนวยความสะดวก ด้วยการเจริญความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างไร้ขีดจำกัด (Office of Health Promotion Fund, 2011) เช่นเดียวกับ Wisalak Sittikunthod (2008) ที่กล่าวไว้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงข้อมูลติดต่อสื่อสารได้อย่างทั่วถึงสะดวกรวดเร็วและหลายช่องทาง ส่งผลให้สื่อสารมวลชนขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีศักยภาพสูงขึ้น สื่อต่างๆ เหล่านี้ได้เข้ามามีบทบาทต่อการกำหนดทิศทางของสังคม การดำรงชีวิต การบ่มเพาะความเชื่อ ทัศนคติ ความคิด ค่านิยม และการปฏิบัติตนในด้านต่างๆ ของคนในสังคม (Sirithai, 2004) สิ่งที่น่าสนใจผ่านสื่อไม่ว่าจะเป็นสื่อเก่าหรือสื่อใหม่ ได้สร้างค่านิยม โน้มนำความคิด มอมเมาหรือให้สารประโยชน์เพียงใดกับผู้รับสาร ซึ่งเมื่อเราได้ใช้ ได้ยิน ได้เห็น ได้สัมผัสสื่ออย่างหลากหลาย ข้อมูลข่าวสารที่สื่อเหล่านั้นนำเสนออีกหลากหลายเหมือนกัน มีทั้งที่เป็นสาระและไม่เป็นสาระ มีเนื้อหาจูงใจให้คล้อยตามหรือมีเนื้อหาเกินจริงถึงขั้นหลอกลวงผู้รับสื่อ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วผู้รับสื่อจึงควรมีการเรียนรู้เกี่ยวกับสื่อ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานให้ได้ว่าสื่อคืออะไร และสิ่งที่นำเสนอคืออะไร แล้วจึงนำสิ่งที่สื่อเสนอมาวิเคราะห์ต่อว่ามีความเหมาะสมดีงามควรหรือไม่ควรอย่างไรที่เราจะเชื่อหรือรับข้อมูลข่าวสารที่สื่อเสนอมาเสนอว่ามีอิทธิพลต่อชีวิตเรา

กระแสที่กำลังเป็นที่นิยมในโลกอินเทอร์เน็ตปัจจุบันอีกกระแสหนึ่งคือสื่อสังคมออนไลน์หรือ Social Media ซึ่งเกิดขึ้นและขยายตัวอย่างรวดเร็ว (National Child and Youth Development Commission, 2018) สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทอย่างสำคัญต่อการรับรู้ข่าวสารมากขึ้นทั้งนี้เนื่องจากมีความก้าวหน้าและอิทธิพลเพิ่มขึ้นมากมีการเกิดขึ้นของสื่อมวลชนใหม่ๆ หลายประเภทอาทิ สื่ออินเทอร์เน็ต ระบบโทรคมนาคมหรือเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งสื่อเหล่านี้ได้ส่งผลให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงเนื้อหาข้อมูลข่าวสารได้อย่างไร้ขีดจำกัดและจากการศึกษาการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2556 พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารของประชากรมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเมื่อพิจารณาการใช้อินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียตามกลุ่มอายุต่างๆ พบว่ากลุ่มอายุ 15-24 ปีมีสัดส่วนการใช้สูงที่สุด (National Statistical Office, 2013)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าเด็กและเยาวชนใช้เวลาจำนวนมากอยู่กับสื่อ และสื่อก็มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ดังนั้นกลุ่มคนในสังคมที่น่าจะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อคือเด็กและเยาวชนในวัย 11-15 ปี หรือเด็กในวัยเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ถึงแม้ว่าเด็กในวัยนี้มีประสบการณ์ในการเรียนรู้ในระดับหนึ่ง สามารถคิดในสิ่งที่เห็นเหตุผล คิดในสิ่งที่เห็นนามธรรม คิดในเชิงตั้งสมมุติฐานต่างๆ และสามารถสร้างกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหาต่างๆ แต่ก็เป็นวัยที่พบเจอกับปัญหา

และหลงไปกับสิ่งยั่วยุรอบตัวได้ง่ายเนื่องจากความอยากรู้อยากลองของเด็ก Naphintorn Sirithai (2004) กล่าวว่า เด็กและเยาวชนกับสื่อเป็นของคู่กันเนื่องจากว่า เด็กและเยาวชนอยู่ในช่วงวัยที่พร้อมจะเรียนรู้และพัฒนาตนเองจากสิ่งต่างๆ รอบตัว เด็กและเยาวชนยังไม่มีวิจารณญาณอย่างเพียงพอที่จะแยกแยะสิ่งผิดถูกได้ อีกทั้งเด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาอยู่กับสื่อมากกว่าคนในกลุ่มอื่นๆ สื่อจึงมีอิทธิพลอย่างมากในการกำหนดพฤติกรรมและแนวคิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งเด็กและเยาวชนจำนวนมากยังขาดวิจารณญาณในการวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์สาระเนื้อหาที่มากับสื่อ เมื่อไม่มีการแยกแยะถูกผิด เด็กและเยาวชนก็จะยอมรับสิ่งที่สื่อนำเสนอไว้ทั้งหมด ก็จะส่งผลต่อความคิดและพฤติกรรมของเด็ก เกิดการเลียนแบบอย่างขาดความยับยั้งชั่งใจ ประกอบกับพัฒนาการของสื่อ ที่มีรูปแบบชวนให้เกิดความน่าสนใจ ทำให้เด็กมีแนวโน้มรับเนื้อหาที่แฝงด้วยค่านิยมที่ไม่เหมาะสมจากสารที่สื่อนำเสนอ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังส่งผลร้ายด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้สังคมจึงควรสร้างความรู้และทักษะในการเปิดรับสื่อ และข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่ผู้รับสารหรือที่เรียกว่าการสร้างกระบวนการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) นั้นเอง (Kitima Surasonthi, 2012 : 43-62)

“การรู้เท่าทันสื่อ” (Media Literacy) เป็นกระบวนการที่เราสามารถวิเคราะห์ วิจารณ์และประเมินค่าสื่อได้ สามารถอ่านสื่อออก ไม่ตกเป็นเหยื่อของสิ่งที่สื่อนำเสนออย่างง่าย มีภูมิคุ้มกันทางปัญญาสามารถแยกแยะและสังเคราะห์โลกของความเป็นจริงและโลกที่สื่อสร้างขึ้นมาได้ ยิ่งไปกว่านั้น คือ การที่เราสามารถใช้สื่อเพื่อการสื่อสารได้หลากหลายรูปแบบเพื่อจุดประสงค์ของตนเองได้ การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นความรู้และทักษะที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กและเยาวชนในสังคมข่าวสารยุคปัจจุบันเพราะสื่อได้เข้าครอบครองเวลาส่วนใหญ่และกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อเจตคติพฤติกรรมและวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชน (Office of Health Promotion Fund, 2011) แต่จากการศึกษาระดับการรู้เท่าทันสื่อในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพบว่า การรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนส่วนใหญ่ยังไม่รู้เท่าทันสื่อหรือถูกครอบงำโดยสื่อ (Sittikunthod, 2008)

ทั้งนี้ ทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy Skills) เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการเลือกรับสื่อ อีกทั้งการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ยังช่วยพัฒนาให้นักเรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ วิพากษ์สื่อ เปิดรับสื่อได้อย่างมีวิจารณญาณ มีความมั่นคงทางอารมณ์และความคิด ไม่หลงไปกับกระแสนิยมของสังคมปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อสร้างเกณฑ์ปกติสำหรับการใช้แบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรคือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 34,225 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ในงานวิจัยนี้ มีจำนวนพารามิเตอร์ทั้งหมด 108 พารามิเตอร์ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ควรมีค่ามากกว่า 540 คน และการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างวิจัยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 628 คน

ตัวแปรในการวิจัยนี้ คือ การรู้เท่าสื่อ (media literacy) ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการและองค์กร ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักจำนวน 4 องค์ประกอบ ดังนี้การเข้าถึง (Access) การวิเคราะห์ (Analysis) การประเมิน (Evaluation) และการสร้างสรรค์ (Creation)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบด้วยทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 4 ประเภท ได้แก่ การเข้าถึงสื่อ (Access) การวิเคราะห์ (Analysis) การประเมิน (Evaluation) และการสร้างสรรค์ (Creation) เป็นแบบวัดที่มีลักษณะเป็นสถานการณ์ไม่อิงเนื้อหา เป็นแบบสอบถาม 4 ตัวเลือก โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวิจัย

การรวบรวมข้อมูล

1. สืบจรรยาชื่อโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และติดต่อประสานงานกับโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย
2. ติดต่อประสานงานและทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เสนอไปยังผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างเพื่อขออนุญาต และขอความอนุเคราะห์ในการดำเนินการวิจัยในโรงเรียน
3. จัดเตรียมแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์และดำเนินการจัดส่งแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ พร้อมทั้งแนบเอกสารคำชี้แจงเกี่ยวกับแบบวัด โดยผู้วิจัยจัดแยกเป็นชุดแบบวัดเป็นระดับชั้น ม.1 ม. 2 และ ม. 3 เพื่อความสะดวกของครูและทำให้ได้ข้อมูลกลับคืนมาครอบคลุมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ตรวจสอบคุณภาพเรียบร้อยแล้วไปตามโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
4. หลังจากดำเนินการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างครบเรียบร้อยแล้ว จัดแยกและตรวจ

สอบจำนวนแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับคืนมา

5. ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ทั้งหมดมาบันทึกเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และแปลผลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเตรียมข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยตรวจทานความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลดิบที่ได้จากแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อนักเรียนและการจัดการข้อมูลที่ขาดหายเป็นการแทนค่าขาดหายของตัวแปรด้วยค่าเฉลี่ยของตัวแปรนั้นๆ

2. การคำนวณหาค่าสถิติพื้นฐาน เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลพื้นฐานของตัวอย่างโดยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่และร้อยละ

3. การวิเคราะห์ระดับการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนโดยคำนวณค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ความแปรปรวน (variance) สัมประสิทธิ์การกระจาย (coefficient of variation)

4. การหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ข้อคำถามที่ใช้ได้มีความสอดคล้องตามนิยามศัพท์เฉพาะ คือ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item-Objective Congruence)

5. การหาค่าความยากและค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดโดยวิเคราะห์ค่าความยาก (Difficulty) ใช้ค่าสัดส่วนของจำนวนนักเรียนที่ตอบข้อสอบของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ข้อนั้นๆ ถูกต้อง ต่อจำนวนนักเรียนที่ตอบข้อสอบของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ทั้งหมด และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ค่าตอบที่เป็นตัวถูกและตัวลวง โดยใช้ค่าสัดส่วนผลต่างระหว่างจำนวนนักเรียนที่ตอบข้อสอบของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ถูกในกลุ่มสูงกับจำนวนนักเรียนที่ตอบข้อสอบของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ถูกในกลุ่มต่ำต่อจำนวนนักเรียนในกลุ่มสูงทั้งหมด

6. วิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Mplus

7. การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20

8. วิเคราะห์หาเกณฑ์ปกติวิสัย (norm) โดยนำคะแนนดิบมาแปลรูปตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile rank) แล้วนำตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ไปเทียบเป็นคะแนนมาตรฐานที่ปกติ

4. สรุปผลการวิจัย

การสร้างแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร ด้วยการสังเคราะห์แนวคิดของการรู้เท่าทันสื่อขององค์กรและนักวิชาการ ประกอบด้วยคุณลักษณะต่างๆ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการเข้าถึงสื่อ (Access) จำนวน 9 ข้อ ด้านการวิเคราะห์ (Analysis) จำนวน 7 ข้อ ด้านการประเมิน (Evaluation) จำนวน 8 ข้อ และด้านการสร้างสรรค์ (Creation) จำนวน 8 ข้อ รวมทั้งหมด 32 ข้อ โดยเป็นแบบวัดที่มีลักษณะเป็นสถานการณ์ไม่อิงเนื้อหาแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยเกณฑ์การให้คะแนน คือ ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานครดังนี้

1. ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามตามนิยามศัพท์เฉพาะของทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00
2. ความยากและอำนาจจำแนกผลการวิเคราะห์ดังตาราง

องค์ประกอบ	ความยาก	อำนาจจำแนก
การเข้าถึง (Access)	0.23-0.73	0.20-0.55
การวิเคราะห์ (Analysis)	0.28-0.43	0.20-0.53
การประเมิน (Evaluation)	0.29-0.62	0.20-0.90
การสร้างสรรค์ (Creation)	0.38-0.58	0.21-0.84
รวม	0.23-0.73	0.20-0.90

3. ความตรงเชิงโครงสร้าง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Mplus ผลการตรวจสอบความตรงตามโครงสร้างของแบบวัดดังตาราง

ค่าที่พิจารณา	ค่าที่ได้
Chi-Square	1146.950
df	470
Chi-Square/df	2.44
p-value	0.000
RMSEA	0.048
SRMR	0.05

4. ความเที่ยงของแบบวัดจากการคำนวณโดยใช้สูตร KR-20 พบว่า ค่าความเที่ยงของแบบวัดรายด้านและทั้งฉบับดังตาราง

องค์ประกอบ	ค่าที่ได้
การเข้าถึง (Access)	0.50
การวิเคราะห์ (Analysis)	0.50
การประเมิน (Evaluation)	0.75
การสร้างสรรค์ (Creation)	0.79
รวม	0.895

5. เกณฑ์ปกติสำหรับแปลความหมายคะแนนของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ในรูปของคะแนนมาตรฐานที่ปกติ มีค่าตั้งแต่ T16-T96 และคู่มือการใช้แบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร มีความเหมาะสมมีส่วนประกอบสำคัญครบถ้วน อ่านเข้าใจง่าย และสะดวกในการนำไปใช้งาน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ความตรงตามเนื้อหาจากการวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่สร้างขึ้นพัฒนาจากทฤษฎี งานวิจัยและการสังเคราะห์แนวคิดทักษะของการรู้เท่าทันสื่อขององค์กรและนักวิชาการประกอบด้วยคุณลักษณะต่างๆ 4 องค์ประกอบ ได้แก่การเข้าถึง (Access) การวิเคราะห์ (Analysis) การประเมิน (Evaluation) และการสร้างสรรค์ (Creation) มีลักษณะเป็นข้อสอบสถานการณ์ไม่อิงเนื้อหา เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ ซึ่งตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 แสดงว่าแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ข้อคำถามที่มีความตรงเชิงเนื้อหา และครอบคลุมพฤติกรรมบ่งชี้ เป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาตามที่สมชาย วรกิจเกษมสกุล (Worakitkasemsakun, 2010) และวรรณิ แกมเกตุ (Gamket, 2012) ได้กล่าวว่า ค่า IOC มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปแสดงว่าข้อคำถามมีคุณภาพวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา

2. คุณภาพรายข้อของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์แบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 45 ข้อ ตัวถูกมีค่าความยากระหว่าง 0.23-0.73 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20-0.90 แสดงว่าข้อคำถามมีคุณภาพด้านความ

ยาก และอำนาจจำแนกดังที่ สมชาย วรกิจเกษมสกุล (Worakitkasemsakun, 2010) และวรรณิ์ แกมเกต (Gamket, 2012) ที่กล่าวว่าค่าความยากของตัวถูกที่ใช้ได้ควรมีค่าตั้งแต่ 0.20-0.80 ค่าอำนาจจำแนกของตัวถูกมีค่าตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป และค่าสัดส่วนนักเรียนที่เลือกของตัวลวงที่ใช้ได้ควรมีค่าตั้งแต่ 0.20-0.80 ค่าอำนาจจำแนกของตัวลวงมีค่าลบ แสดงว่าข้อคำถามจำนวน 45 ข้อนี้สามารถจำแนกทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนได้

3. ความตรงตามโครงสร้างของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ผลการวิเคราะห์ความตรงตามโครงสร้างของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ด้วยโปรแกรม Mplus พบว่า แบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร มีความตรงตามโครงสร้างที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน 9 ตัวบ่งชี้ จำนวน 45 ข้อ โครงสร้างของแบบวัดมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าไคสแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 1146.950 ที่ df เท่ากับ 470 Chi-Square/df เท่ากับ 2.44 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.048 และค่า Standardized Root Mean Square Residual : SRMR) เท่ากับ 0.05 ซึ่งมีความสอดคล้องกับเกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังคำกล่าวของ Diamantopoulos และ Siguaw (Angsuchoti, Wichitwanna and Pinyopanuwat, 2011) ได้นำเสนอไว้ดังนี้ 1) ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) เสนอว่า RMSEA ที่ดีมาก ๆ ควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 ซึ่งหมายถึงโครงสร้างมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี 2) ค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized RMR) ที่สรุปว่าควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่าโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี การวิจัยครั้งนี้ได้มีศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อแล้วกำหนดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ได้ตรงและครอบคลุม กำหนดนิยามทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ให้สามารถที่จะสังเกตและวัดได้ แล้วจึงจัดทำผังการสร้างแบบวัดที่ครอบคลุม และสร้างข้อคำถามตามกรอบแนวคิดนิยามและผังการสร้างแบบวัด

4. ความเที่ยงของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ผลการตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ค่าความเที่ยงทั้งฉบับ เท่ากับ 0.859 ซึ่งสรุปได้ว่าแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์มีค่าความเที่ยงอยู่ในเกณฑ์ (Gamket, 2012) ดังนั้นแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานครมีค่าความเที่ยงอยู่ในระดับที่น่าไปใช้วัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ได้

5. เกณฑ์ปกติของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์เกณฑ์ปกติของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ในรูปของคะแนนมาตรฐานที่ปกติ พบว่าแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร มีค่าคะแนน T ที่คำนวณจากสมการถดถอยอยู่ในช่วง T16-T96 ทั้งนี้เกณฑ์ปกติมีค่าคะแนนครอบคลุมตั้งแต่ค่าต่ำสุดถึงค่าสูงสุดและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเปรียบเทียบทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนว่าอยู่ในระดับใดจะได้พัฒนาต่อไป (Saiyot and Saiyot, 2000)

6. ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยนี้มุ่งพัฒนาแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อนำแบบวัดไปเก็บข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาหาค่าคะแนนมาตรฐาน เพื่อวัดระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ แต่ยังไม่ได้นำผลการเก็บข้อมูลมาหาค่าคะแนนมาตรฐาน เพื่อวัดระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ หรือไม่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง ว่ามีความสัมพันธ์กับทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ หรือไม่ดังนั้นควรหางานวิจัยเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ประกอบการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีความหลากหลายและวิธีการวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ในรูปแบบอื่น เพื่อนำผลการวัดในรูปแบบอื่นมาใช้ประกอบกับผลการวัดในรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เพื่อให้ผลการวัดตรงตามสภาพจริงมากขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

1. งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ และสร้างเกณฑ์ปกติสำหรับการใช้แบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์

2. งานวิจัยนี้มีประโยชน์ คือได้แบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ที่มีคุณภาพและได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมเพื่อให้ครูสามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ต่อไป

References

Angsuchoti, S., Wichitwanna, S. and Pinyopanuwat, R. (2011). *Statistical analysis for research in social and behavioral sciences: a technique using the Lisrel program*. Bangkok: Charoen Dee Mangkong Printing.

- Gamket, W. (2012). *Behavioral Science Research Methodology*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- National Child and Youth Development Commission. (2018). *Child Development Report and Youth 2017*. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security.
- National Statistical Office. (2013). *Survey of Information and Communication Technology Use in Household*. Bangkok: Ministry of Digital Economy and Society.
- Nattapon, B. (2012). The result of teaching and learning using social media according to theory. Building knowledge by oneself, academic, creating mixed media work Subject: Computer and internet for Mathayomsuksa 4 level at Triamudomsueksa Phatthanakan Lamlukka School. *Master of Education*. Graduate School: Kasetsart University.
- Office of Health Promotion Fund. (2011). *Media literacy, ICT*. Bangkok: Office of Health Promotion Fund.
- Saiyot, L. and Saiyot, A. (2000). *Learning measurement techniques*. 2nd edition. Bangkok: Suwiryahit.
- Sirithai, N. (2004). *Knowledge about media literacy for good immunity for children and youth*. Bangkok: Office of the Health Promotion Fund.
- Sittikunthod, W. (2008). The development of causal model of media literacy of Mathayomsuksa 3 students in schools under the Jurisdiction of the Office of the Education Commission Basic Bangkok. *Master of Education*. Graduate School: Chulalongkorn University.
- Surasonthi, K. (2012). Media literacy and political participation. *Master of Business Communication Arts*, 6(2), 43-62.
- Worakitkasemsakun, S. (2010). *Research methods in behavioral science and social sciences*. Udon Thani: Arts and Printing.

การศึกษาวิเคราะห์เรื่องทุกข์ที่ปรากฏในงานประพันธ์ทางพระพุทธศาสนา
ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)*
An Analytical Study of Suffering Appeared in Written Works of
Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto)

พระภาณุวัฒน์ จันทวฑฒโน (จันทาพูน), พระครูสุธีร์คัมภีร์ญาณ และพระโสภณพัฒนบัณฑิต
Phra Panuwat Juntawattano (Juntapoon), Phrakhru Sudhikhambhirayan
and Phra Sophonphattanabundit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Threekingdome28@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเรื่องทุกข์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาเรื่องทุกข์ในทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) 3) ศึกษาวิเคราะห์วิธีอธิบายเรื่องทุกข์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research)

ผลการวิจัยพบว่า ทุกข์ หมายถึง สภาวะบีบคั้น กดดัน เป็นหลักธรรมที่ปรากฏมีอยู่มากมายในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้พระพุทธเจ้าก็ได้เน้นย้ำว่าทรงสอนเพียงเรื่องทุกข์และความดับทุกข์ ทั้งนี้ทุกข์ถูกจำแนกออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ กายิกทุกข์ คือ ทุกข์ทางกาย และเจตสิกทุกข์ คือ ทุกข์ทางใจ ชีวิตมนุษย์ล้วนแล้วแต่ตกอยู่ในทุกข์สภาวะ มีความเสื่อม ความเปลี่ยนแปลงเป็นปกติธรรมดา ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมุ่งให้ศึกษา กำหนดรู้ความทุกข์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้มองความทุกข์ผ่านปัญหาของชีวิตมนุษย์ โดยนิยามความทุกข์ไว้สองบริบทด้วยกันคือ ทุกในระดับสังขาร คือ ทุกข์ที่เกี่ยวข้องด้วยชีวิต มีความเจ็บไข้ ความทุกข์ โทมนัส ความเดือดเนื้อร้อนใจ เป็นต้น ได้นิยามความทุกข์ในบริบทของสังคมผ่านคำว่าปัญหา ซึ่งมีผลต่อมนุษย์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

*ได้รับบทความ: 3 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 27 พฤศจิกายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2563

ผลการวิเคราะห์พบว่า ความทุกข์ตามนัยอธิบายของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) มีความเชื่อมโยงกันระหว่างมนุษย์กับสังคมอย่างเป็นระบบ ในที่นี้หมายรวมถึงระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อม ทั้งหมดโดยปัจจัยที่สามารถควบคุมได้คือมนุษย์ เป็นปัจจัยสำคัญที่พระพุทธศาสนามุ่งเน้นพัฒนา ที่ตัวบุคคลมากกว่าวัตถุเอื้ออำนวยความสะดวก และการจะบำบัดทุกข์ได้นั้นก็ด้วยวิธีการเรียนรู้ตามหลัก อริยสัจ ในปัญญาระดับสัมมาทิฐิ

คำสำคัญ: ทุกข์; สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the suffering (dukkha) that appears in the Theravada Buddhist scriptures; 2) to study the suffering in the viewpoint of Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto); 3) to analytically study his methods for explaining the suffering. This study was carried out by means of documentary research methodology.

The research results revealed that: suffering refers to stressful conditions found in many Buddhist scriptures. The Lord Buddha taught only the suffering and the cessation of suffering. In this regard, suffering is divided into two main categories, namely Kāyikadukkha (Physical Suffering) and Cetasikadukkha (Mental Suffering). All human lives fall into the state of suffering with deterioration and changes. Therefore, Buddhism taught people to determine suffering.

Somdet Phra Buddhaghosacariya has looked at suffering through the problems of human life and he defines it in two contexts: suffering in the bodily level such as life-related suffering, illness, sadness and agitation, etc.; suffering in the social context level through the problem which affects humans both directly and indirectly.

The suffering explained by Somdet Phra Buddhaghosacariya has a systematic connection between humans and society. This includes ecology and environment in which the factor that can be controlled by human. This is an important factor that Buddhism focuses on the development of the individual rather than a convenient object, and the healing of suffering can be made learning the Four Noble Truths with the wisdom of the Right View (Sammādiṭṭhi).

Keywords: relief; chronic illness; Four Satipaṭṭhāna Dhammas

1. บทนำ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นพระมหาเถระชาวไทยที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ อารยะประเทศว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพระไตรปิฎกในปี 2538 ได้รับยกย่องจากมหาวิทยาลัยยวนนาแลนทา ประเทศอินเดีย ให้เป็น “ตรีปิฎกาจารย์” ดังปรากฏมีพระเถระในประวัติศาสตร์เพียง 2 รูปเท่านั้นที่เป็นชาวต่างประเทศ คือ สมณะเหียนจั้ง (พระถังซัมจั๋ง) และสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ และในปี 2537 องค์การยูเนสโก (UNESCO Prize for Peace Education) ได้มอบรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพแก่ท่าน จากผลงานการประพันธ์หนังสือที่มุ่งเน้นเพื่อการสร้างสันติภาพอย่างแท้จริง ในบรรดาหนังสือทั้งหลายที่ได้รับการยกย่องกล่าวถึงที่สุด “พุทธธรรม” คือหนังสือที่มีเนื้อหาหลักธรรมสำคัญอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ท่านได้นำเอาหลักอริยสัจสี่มาอธิบายในรูปของชีวิตมนุษย์ว่า ชีวิตของมนุษย์คือประจุมรวมตัวกันของชั้น 5 หรือรูปนาม เป็นสสารที่มีวิญญาณครอง (Phra Brahmamagunabhorn (P.A. Payutto), 2018)

ถึงแม้ในทางพระพุทธศาสนาจะสอนเรื่องทุกข์ไว้เป็นอันมาก โดยเสนอทัศนะว่าการเกิด การแก่ ความเจ็บ การตาย การร่ำไรราพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจเหล่านี้ล้วนแต่เป็นทุกข์ (DMahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) แต่พร้อมกันนั้นก็ยังเสนอทางออกของทุกข์ควบคู่ไปด้วย ดังปรากฏในหลักธรรมชุดเดียวกันคือ อริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ (ความทุกข์ทางกาย ใจ) สมุทัย (เหตุให้ทุกข์กำเริบ) นิโรธ (ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์) มรรค (ทางออกจากทุกข์) หรือจะกล่าวได้อีกนัยตามที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า อริยสัจ 4 เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ที่บุคคลทั้งหลายควรศึกษาเพื่อพัฒนา และแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง เมื่อมองหลักการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ล้วนแล้วแต่เป็นการดำเนินไปสู่ทางแห่งความสุข และทางแห่งนิพพานซึ่งถือว่าเป็นความสุขสูงสุดตามหลักพระพุทธศาสนา (Phra Brahmamagunabhorn (P.A. Payutto), 2015)

ลักษณะคำสอนเรื่องทุกข์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) จึงมีความเฉพาะร่วมสมัย และได้รับความนิยม ผลงานของท่านเป็นที่ยอมรับจากหลายสถาบันการศึกษา ทั้งด้านวรรณกรรมด้านคำสอน ศาสตราจารย์กิตติคุณ ระวี ภาวิไล ได้ให้การยอมรับว่า สิ่งที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) คิด เขียน พูด หรือแม้แต่แสดงออกเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหรือพระธรรมวินัยในฐานะที่เป็นภิกษุรูปหนึ่งในพระพุทธศาสนาเถรวาท จึงมีความหมายแฝง หรือความหมายระหว่างบรรทัด (between the lines) เป็นทัศนะของพระพุทธเจ้า หรือทัศนะของพระพุทธศาสนาอย่างเถรวาทดั้งเดิมนั่นเอง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาคำสอนเรื่องทุกข์ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และปรากฏในงานนิพนธ์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งถือเป็นคำอธิบายเรื่องทุกข์ของท่านเอง ในที่นี้ผู้วิจัยได้เลือกเอาหนังสือพุทธธรรม เป็นงานเขียนหลักกรรมถึงวิเคราะห์ห้วงศ์ความรู้ และบริบทเรื่องทุกข์ที่ปรากฏในงานนิพนธ์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) โดยอาศัยงานนิพนธ์เล่มอื่นร่วมวิเคราะห์

เพื่อให้เห็นทัศนะของท่านได้ชัดเจน อันจะนำไปสู่การปรับใช้ในการแก้ปัญหาและการเผยแผ่องค์ความรู้ในยุคปัจจุบันต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเรื่องทุกขที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาเรื่องทุกขในทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิธีอธิบายเรื่องทุกขของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องทุกขที่ปรากฏในงานประพันธ์ทางพระพุทธศาสนาของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) นี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary sources) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อรรถกถา คัมภีร์ปกรณ์วิเสสที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วิสุทธิมรรค วิมุตติมรรค เนตติปกรณ์ เป็นต้น เพื่อขยายความเนื้อหาเพิ่มเติมจากคัมภีร์พระไตรปิฎกให้ละเอียด มีเนื้อความชัดเจนยิ่งขึ้น และงานประพันธ์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เช่น หนังสือพุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์ เป็นต้น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องด้วยหลักธรรมเรื่องทุกข

2. ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือเอกสารตำราผลงานวิชาการ รายงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แก่นเดิมของพุทธปรัชญา โดยศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา พุทธวิทยา โดย พร รัตนสุวรรณ พุทธปรัชญา โดยพระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปญโญ ศ.ดร., ป.ธ. 9) พุทธธรรมประยุกต์ โดยศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต เป็นต้น

3. ศึกษาข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากข้อมูลชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิ ด้วยการวิเคราะห์ ตีความ สรุปเรียบเรียง เจริญพรณนา และตรวจสอบความถูกต้องโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญในด้านการอธิบายเรื่องทุกขทั้งส่วนแนวคิดทางด้านศาสนาและปรัชญา

4. นำข้อมูลที่ค้นคว้าได้มาวิเคราะห์เพื่อแปรผล เรียบเรียงบรรยายเจริญพรณนาและนำเสนอผลการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องทุกขที่ปรากฏในงานประพันธ์ทางพระพุทธศาสนาของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ผู้วิจัยพบประเด็นคำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ทุกข์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท การศึกษากรอบมโนทัศน์ในเรื่องของทุกข์ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยได้พบว่าในทางพระพุทธศาสนามีคำสอนหลักว่าด้วยสองเรื่องสำคัญได้แก่ เรื่องของทุกข์และความดับทุกข์ การทำความเข้าใจเรื่องทุกข์ คือการทำความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พระบรมศาสดาได้ตรัสเรื่องทุกข์ขึ้นเป็นนิกเขปบทในอริยสัจสี่ เพื่อชี้ให้มนุษย์ตื่นรู้ ตระหนักถึงภัยใหญ่ในวัฏสงสารคือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ภายหลังแห่งพระบรมพุทธานิยาย ได้มีพระสาวกเป็นอันมากได้นำเอาทุกข์ไปอธิบายเพื่อให้อนุชนเข้าถึงพุทธธรรมมากยิ่งขึ้น ในที่นี้ปรากฏมีพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร พระมหากัจจายนะ รวมถึงการจำแนกทุกข์ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงให้เป็นนัยตามลักษณะ ได้แก่ ทุกข์ในอริยสัจสี่ เป็นทุกข์ที่เกี่ยวข้องด้วยร่างกายและจิตใจของมนุษย์ ตามความมุ่งหมายของอริยสัจที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับผู้มุ่งปฏิบัติในความพ้นจากความทุกข์ ส่วนทุกข์ในไตรลักษณ์นั้นมีความหมายกว้างไปถึงวัตถุทั้งหลายที่ไม่มีวิญญูณครอง ในทุกปรมาณู รวมไปถึงทุกข์ในอริยสัจก็ตกอยู่ในภาวะของไตรลักษณ์เช่นกัน การเกิดขึ้นของทุกข์นั้นเนื่องด้วยสภาพจิตใจของบุคคลที่มีความพยายาม ยึดมั่นถือมั่นในขันธห้า ทำให้จิตใจที่ถูกตัณหาความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ต้องแสวงหาไม่รู้จักสิ้น เป็นการเพิ่มความทุกข์ ขอบีบบังคับให้ตัวเองโดยไม่รู้ตัว พระพุทธศาสนาสอนว่าสิ่งที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่งล้วนแล้วแต่ตกอยู่ในทุกขลักษณะทั้งสิ้น เมื่อบุคคลเรียนรู้และศึกษาความเป็นทุกข์แล้วความกังวล ความสงสัย ความอยากได้ อยากมี อยากเป็นอย่างมีติดบอดก็จะคลายไปเป็นความละความเพียรกำจัดต้นเหตุที่ทำให้ทุกข์กำเริบ เป็นแนวทางการจัดการทุกข์ที่ถูกต้อง และยั่งยืน

2. ทุกข์ในทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้มองความทุกข์ผ่านปัญหาของชีวิตมนุษย์ โดยนิยามความทุกข์ไว้สองบริบทด้วยกันคือ ทุกในระดับสังขาร คือ ทุกข์ที่เกี่ยวข้องด้วยชีวิต มีความเจ็บไข้ ความทุกข์ โทมนัส ความเดือดเนื้อร้อนใจ เป็นต้น ตามพุทธสังวรณนาและมติพระอรรถกถาจารย์ ยึดหลักเดิมไว้ หากแต่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้นิยามความทุกข์ในบริบทของสังคมผ่านคำว่าปัญหา ซึ่งมีผลต่อมนุษย์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม การที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมนี้องทำให้บุคคลทั่วไปที่ชื่อว่า ผู้ครองเรือน (ฆราวาส) ต้องประกอบภาระงานเลี้ยงชีพ นั่นก็หมายรวมถึงชีวิตมนุษย์เกี่ยวโยงกันเป็นเครือข่ายกับ ระบบสังคม การเมือง ระบบเศรษฐกิจ ระบบนิเวศวิทยา ดังนั้นมนุษย์ก็ต้องตระหนักถึงสังคมพร้อมไปกับการเลี้ยงครอบครัวตัวเอง ทุกข์หรือปัญหาจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ควรปฏิบัติโดยการศึกษาให้เข้าใจเพื่อการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน การอธิบายลักษณะของทุกข์นั้น ผู้วิจัยพบว่าท่านนำเอาภาษาต่างประเทศเข้ามามีส่วนช่วยขยายความเรื่องทุกข์ในเชิงประจักษ์มากขึ้นเพื่ออธิบายความจากพุทธพจน์ที่มีอยู่เดิมให้มีความร่วมสมัย เป็นที่น่าสนใจ และต่อการศึกษาของชาวต่างชาติโดยได้นิยามว่า ปัญหา (problematic situation) เป็นทุกข์อีกสถานะหนึ่ง ประเด็นปัญหาที่ว่า เป็นคำกลางที่สามารถขยายมุมมองจากส่วนแคบ ขยายเป็นวงกว้างได้ ในบริบทสังคม ซึ่งเดิมทีพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการดับทุกข์ที่เป็นตัวปัจเจกบุคคลมากกว่าการกล่าวถึงทุกข์ในระดับสังคมที่หวังผลสำคัญ

ได้ยาก และมีท่าทีว่าการพัฒนาสังคมควรเริ่มจากตัวบุคคล ไปสู่กลุ่มบุคคล ชุมชน ขยายผลต่อไป ในบาง ศัพท์ก็ยกเอาภาษาบาลีมาเทียบเคียงให้สอดคล้องกัน แบ่งเป็น คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ วลี อย่าง ชัดเจนพบว่า มีทุกขในหลายบริบทที่มีความแตกต่างจากนัยเชิงคัมภีร์ เป็นการใช่วิธีการสมัยใหม่บูรณาการ กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และถือเป็นวิธีการที่น่าสนใจในการต่อยอด

3. วิธีอธิบายเรื่องทุกข์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความหมายของทุกข์ไว้ 2 นัยด้วยกันกล่าวคือ การให้ความหมายตามมติของพระเถรอาจารย์ และความหมายตามทัศนะของท่านเอง โดยอธิบายว่าทุกข์ คือ ปัญหาต่างๆของมนุษย์ เป็นเรื่องบีบคั้นชีวิตจิตใจ มีอยู่ทั่วไปแก่ทุกคน เกิดขึ้นแก่ใครเมื่อใด ก็เป็นจุดสนใจ เป็นของเด่นชัดแก่ผู้นั้น แต่ที่จริงถึงจะไม่มองเฉพาะครั้งเฉพาะคน แม้มองกว้างออกไปในหมู่ชนน้อยใหญ่ จนถึงทั้งโลก ก็เห็นชัดถึงปัญหาชีวิตของมนุษย์ และทุกข์ภัยใหญ่น้อย ที่ปรากฏขึ้นมาและเป็นไปเรื่อยๆ ตลอดเวลา เป็นธรรมดา พุดขึ้นมาก็ชัดเจน เห็นง่าย เป็นจุดสนใจอย่างยั่งยืน ยกขึ้นเป็นข้อปรารภเรื่อยไป โดยเฉพาะเหมาะที่จะใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการแสดงธรรม พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องทุกข์ มิใช่เพื่อให้เป็นทุกข์ แต่เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นที่จะดับทุกข์ เพราะทรงรู้ว่าทุกข์หรือปัญหานั้น เป็นสิ่งที่แก้ไขได้ ดับได้ มิใช่เป็นของเที่ยงแท้แน่นอนที่จะต้องคงอยู่ตลอดไป ชีวิตนี้ ที่ยังคับข้อง ก็เพราะมีปัญหาคอยรบกวนอยู่ ถ้าดับทุกข์แก้ปัญหาลแล้วหรือได้สร้างความสามารถในการดับทุกข์แก้ปัญหาวัวพร้อมแล้ว ชีวิตก็ปลอดโปร่งโล่งเบา พบสุขแท้จริง

การที่ท่านเลือกแยกแยะเวทนาออกมาเป็นความทุกข์อีกประเภทหลักนั้น มีข้อสังเกตจากพฤติกรรมของเวทนามีหน้าที่เป็นเครื่องแปลงสารจากอายตนะภายนอกที่เข้ามากระทบ ทำให้เกิดความต้องการ ความอยากมี อยากเป็น ความไม่อยากมี ไม่อยากเป็น (ตัณหา) ความยึดมั่น (อุปาทาน) แปรสภาพเป็นสุข ทุกข์ ในลำดับถัดมาตามกระบวนการของปฏิจลสมุปบาท โดยการวินิจฉัยของท่านมองว่าร่างกายส่วนรูปขันธ์ เป็นเพียงภาชนะรองรับส่วนที่เป็นนามขันธ์ พิจารณาตามหลักขันธ์ห้าแล้วมีนามขันธ์ถึง 4 ขันธ์ ล้วนแล้วแต่เป็นผู้บังคับบัญชาการรูปขันธ์ทั้งสิ้น เพราะธรรมชาติของรูปขันธ์เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปในที่สิ้น สิ่งที่ทำให้มนุษย์ดิ้นรนชวนวาย แสวงหาความสมบูรณ์ของชีวิต สัมผัสความสุขเกิดจากแรงผลักดันของนามขันธ์ฝ่ายจิตใจทั้งสิ้น ตัวเวทนาที่เป็นเครื่องเสวยอารมณ์จึงเป็นตัวชี้วัดความต้องการของมนุษย์ว่ามีความต้องการสิ่งใด ไม่ต้องการสิ่งไหนได้ชัดเจนที่สุด สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายกระบวนการเกิดทุกข์ว่า ทุกข์เกิดจากการรับรู้ ซึ่งการรับรู้จะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีองค์ประกอบครบทั้งสามอย่าง คือ อายตนะ อารมณ์ และวิญญูณ ภาวะนี้ในภาษาธรรมมีคำเรียกโดยเฉพาะว่า “ผัสสะ” หรือ “สัมผัส” แปลตามรูปศัพท์ว่า การกระทบ (Phra Prom Khunaporn, 2014 : 276) แต่มีความหมายทางธรรมว่า การประจวบหรือบรรจบพร้อมกันแห่งอายตนะ อารมณ์ และวิญญูณ พุดอย่างเข้าใจกัน ง่ายๆ ผัสสะ ก็คือ การรับรู้ นั่นเอง ผัสสะ หรือ สัมผัส หรือการรับรู้ นี้ มีชื่อเรียกแยกเป็น อย่างเป็นไปทางรับรู้ คืออายตนะนั้นๆ ครบจำนวน 5 คือ จักขุสัมผัส โสตสัมผัส หานสัมผัส ชิวหาสัมผัส

กายสัมผัส มโนสัมผัสผัสสะ เป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการรับรู้ เมื่อผัสสะเกิดขึ้นแล้ว กระบวนการรับรู้ดำเนินต่อไป เริ่มแต่ความรู้สึกต่ออารมณ์ที่รับรู้เข้ามานั้น (เวทนา) ปฏิกริยาอย่างอื่นของจิตใจ การจำหมาย (สัญญา) การนำอารมณ์นั้นไปคิดปรุงแต่ง (สังขาร) ตลอดจนการแสดงออกต่างๆ ที่สืบเนื่องไปตามลำดับ

บริบทของทุกข์ตามคำอธิบายของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ผู้วิจัยพบว่า มีบริบทใหญ่ 2 บริบท ได้แก่ ทุกข์ในบริบทสังขารและทุกข์ในบริบทสังคัม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ทุกข์ในบริบทสังขาร โดยอาศัยเนื้อหาหลักจากคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสสสัททาวิเสส เพื่อให้คงสาระสำคัญของหลักธรรมเดิมเอาไว้ ทั้งนี้ก็ได้อธิบายความเพิ่มเติมและให้ความเห็นเชิงคุณค่า พร้อมทั้งทุกข์ในฐานะเป็นหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ต้องทำความเข้าใจ การอธิบายทุกข์ในบริบทสังคัม ผู้วิจัยพบว่าเป็นการขยายความทุกข์ที่มีอยู่เดิม ซึ่งปกติแล้วความทุกข์ที่เกิดขึ้นมักเป็นภาวะบีบคั้นภายในตัวมนุษย์เอง เมื่อมนุษย์ถูกเหตุปัจจัยภายใน คือ ตัณหา อุปาทานบีบคั้นให้ดิ้นรน เตือนร้อน จากนั้นจึงเริ่มหาทางแก้ปัญหา นั่นคือการจัดการปัญหานี้เองเป็นช่วงรอยต่อที่มนุษย์ต้องเชื่อมตัวเองเข้ากับผู้คนรอบข้าง สังคม ชุมชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจจากการวิเคราะห์ข้อมูลหลายประเด็นจึงทำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านี้เพื่ออภิปรายผล ดังนี้

1. ทุกข์ตามกระบวนการทัศน์ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาพบว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า โลกเราเป็นมายา โลกเราเป็นดุจพยับแดด ถ้าเราไม่พยายามศึกษาโลกให้เข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกคือตัวเราแล้ว เราก็จะติดอยู่ในโลกอย่างถอนตัวไม่ขึ้นถ้าหากเราไม่ต้องการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารเพื่อรับทุกข์แล้ว เราก็ต้องพยายามหาทางออกให้พ้นจากวัฏสงสารนั้น นั่นก็โดยวิธีการศึกษาวิถีทางของพระพุทธเจ้า นั่นคือเราจะต้องศึกษาโลกคือตัวเราเสียก่อน ไม่ใช่ศึกษาโลกภายนอกตัวเรา ซึ่งจะไม่รู้จักจบลงได้ง่ายๆ การศึกษาตัวเอง คือ การที่จะต้องลิ้มตัวเอง คือการทำให้โลกเชิงวัตถุวิสัยให้มีอยู่ในตัวเราก็คือการยอมปลีกตัวออกจากกายและใจของเราเองและจากใจของผู้อื่น โดยวิธีนี้ก็จะทำให้บรรลุถึงซึ่งการรู้แจ้ง สอดคล้องกับแนวคิดของจันงค์ ทองประเสริฐ (Thongprasert, 2018 : 252-253) ว่าเราจะต้องศึกษาโลกคือตัวเราเสียก่อน ไม่ใช่ศึกษาโลกภายนอกตัวเรา ซึ่งจะไม่รู้จักจบลงได้ง่ายๆ การศึกษาตัวเองคือ การที่จะต้องลิ้มตัวเอง คือ การทำให้โลกเชิงวัตถุวิสัยให้มีอยู่ในตัวเรา คือ การยอมปลีกตัวออกจากกายและใจของเราเองและจากใจของผู้อื่น โดยวิธีนี้ก็จะทำให้บรรลุถึงซึ่งการรู้แจ้ง

2. ทุกข์ที่ปรากฏในงานประพันธ์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ นิยามว่า ทุกข์ คือ ปัญหาต่างๆ ของมนุษย์ เป็นเรื่องบีบคั้นชีวิตจิตใจ มีอยู่ทั่วไปแก่ทุกคน เกิดขึ้นแก่ใครเมื่อใด ก็เป็นจุดสนใจ เป็นของเด่นชัดแก่ผู้นั้น แต่ว่าที่จริง ถึงจะไม่มองเฉพาะครั้งเฉพาะคน แม้มองกว้างออกไปในหมู่มนุษย์น้อยใหญ่ จนถึง

ทั้งโลก ก็เห็นชัดถึงปัญหาชีวิตของมนุษย์ และทุกข์ภัยใหญ่น้อย ที่ปรากฏขึ้นมาและเป็นไปเรื่อยๆ ตลอดเวลา เป็นธรรมดา พุดขึ้นมาก็ชัดเจน เห็นง่าย เป็นจุดสนใจอย่างยั่งยืน ยกขึ้นเป็นข้อปรารภเรื่อยไป สอดคล้องกับแนวความคิดของพิน ดอกบัว (Dokbua, 2014 : 181-182) กล่าวว่า ความหมายทุกข์ก็คือ ปัญหา กล่าวคือ คนเราจะมีปัญหาให้ต้องแก้อยู่ตลอดเวลา ไม่มีที่สิ้นสุด แก้ปัญหาข้อนั้นได้แล้ว ก็มีปัญหาลูกอื่น ๆ มากมายให้แก้อีก วนเวียนอยู่อย่างนี้ตลอดไป อย่างเช่น เมื่อเกิดความหิวก็ต้องแก้ด้วยการหาเงินไปซื้ออาหารมารับประทานความหิวก็หมดไป แต่เมื่อเวลาผ่านไปไม่กี่ชั่วโมง ความหิวก็เริ่มมาเยือนอีก ยิ่งเวลาผ่านไปนานเข้าความหิวก็ยังมาเตือนและรุนแรงยิ่งขึ้นทุกที และปัญหาก็มีได้มีแต่ปัญหาปัจเจกชนหรือปัญหาของแต่ละบุคคลเท่านั้น ยังมีปัญหาระดับอื่นๆ อีก กล่าวคือ มีทั้งปัญหาสังคม ปัญหาประเทศ ตลอดถึงปัญหาระดับอื่นๆ อีก

3. ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เรื่องทุกข์ตามคำอธิบายของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) 3 ประเด็นหลักคือ 1) วิเคราะห์การอธิบาย 2) วิเคราะห์บริบทของทุกข์ 3) ในส่วนของการอธิบายพบว่า ได้ให้ความหมายไว้ 2 ประเด็นหลัก โดยประการแรกยังคงเนื้อความหลักตามนัยของคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่พระไตรปิฎก และมติพระอรหันตเถระเพื่อให้เห็นหลักการเดิมของพระพุทธศาสนาว่า คำสอนเดิมนี้มีหลักว่าอย่างไร มีวิวัฒนาการมาอย่างไร เพื่อสะดวกต่อการทำความเข้าใจต่อผู้สนใจศึกษา ประเด็นที่สองนี้ท่านได้ให้ความหมายเรื่องทุกข์ในเชิงประจักษ์ กล่าวคือ ทุกข์ที่ท่านได้ให้ความหมายว่าเป็นปัญหา เป็นการนำเอาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตมานิยามในรูปแบบใหม่ โดยยังคงเอาลักษณะเดิมของคัมภีร์ไว้ การให้ความหมายลักษณะของทุกข์ในวงกว้าง หลุดจากกรอบของร่างกายและจิตใจที่พระพุทธศาสนาเมื่อก่อนจะพัฒนาให้ถึงความหลุดพ้นอันเป็นเป้าหมายสูงสุด ท่านได้นิยามว่า ปัญหา (problematic situation) เป็นทุกข์อีกสถานะหนึ่ง ประเด็นปัญหาที่ว่าป็นค่ากลางที่สามารถขยายมุมมองจากส่วนแคบ ขยายเป็นวงกว้างได้ ในบริบทสังคม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 การศึกษาเรื่องทุกข์สำคัญต่อการทำความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- 1.2 หน้าที่ต่อทุกข์คือการกำหนดรู้ เพื่อหาทางบำบัด แก้ไขอย่างถูกต้องและยั่งยืน
- 1.3 มนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการขยายวงกว้างความทุกข์ในระดับปัจเจกบุคคลสู่สังคมและเมื่อสังคมเกิดความวิปริตด้วยทุกข์ภัย เมื่อนั้นผลก็จะสนองมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้
- 1.4 หน้าที่สำคัญของชาวพุทธคือการร่วมกันบำบัดทุกข์ทางสังคม โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ให้แนวทางและเป็นแกนนำสำคัญ ในที่นี้สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ดำเนินเป็นแบบอย่างผ่านงานนิพนธ์มากมายจนเป็นที่ยอมรับในนานาอารยประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ปริณญาภิกิจที่เนื่องด้วยทุกข์ในอริยสัจสี่ตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร

2.2 การนำหลักธรรมเรื่องทุกข์ตามคำสอนของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ไปแก้ปัญหามโนจิตประจำวัน กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชนวัดญาณเวศกวัน ตำบลบางกระทีก อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

2.3 การแก้ปัญหายุทธศาสตร์ระดับสังคมตามแนวทางของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นอย่างไร

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้แนวคิดที่ว่า “ข้อปฏิบัติทางสายกลาง ที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่าทันชีวิต ไม่หลงมกมาย มุ่งผลสำเร็จ คือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระ ที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้ ในทางปฏิบัติ ปัญญาในขั้นที่รู้เท่าทันทุกข์ได้นั้นท่านกล่าวว่าปัญญาในขั้น สัมมาทิฐิ จึงจะรู้เห็นตามความเป็นจริงได้

ในส่วนทุกข์ระดับสังขาร นอกจากท่านจะให้แนวทางการปฏิบัติทั้งด้านร่างกายและจิตใจแล้ว สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ยังได้ปฏิบัติในเรื่องนี้เป็นต้นแบบอย่างน่าสนใจ กล่าวคือ “วัยเยาว์ของท่านมักมีอาการเจ็บป่วยเรื่อยมา เป็นเกือบทุกโรค เป็นต้นว่า หัวใจรั่ว ท้องเสีย ท้องอืด ต้องผ่าตัดถึงสองครั้ง หูเป็นน้ำหนองอักเสบเข้าไปในกระดูกพจนไปถึงโพรงศีรษะ แพ้อากาศ โรคปอด นิวโมโต หลอดลมอักเสบ กล้ามเนื้อแขนอักเสบ ไวรัสเข้าตา สายเสียงอักเสบ เส้นเลือดไปเลี้ยงสมองข้างซ้ายเล็กสืบ เป็นต้น”(Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1994 : 30-32) ประเด็นนี้ท่านมองโรคทั้งหลายเป็นเหมือนเพื่อน ทำให้ได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน

ในด้านทุกข์ระดับสังคมที่ถือว่าการศึกษาในระดับสัมมาทิฐิเท่านั้นจะนำมาสู่สันติภาพ ความร่มเย็นปลอดภัยทุกขได้ ประเด็นนี้ท่านได้ดำเนินกิจเพื่อการแก้ไขทุกข์ระดับสังคม โดยการเผยแพร่แนวคิดเชิงพุทธบูรณาการร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ นิติศาสตร์แนวพุทธ ประชาธิปไตย การศึกษา สุขภาวะ วิทยาศาสตร์ ผ่านเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ของวัดญาณเวศกวัน ผลงานของท่านทั้งหมดเผยแพร่เป็นธรรมทาน ทั้งส่วนไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ และรูปเล่ม หนังสือพุทธธรรม ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในเวทีสากล ด้านการศึกษาเพื่อสันติภาพ ทั้งหมดจึงเป็นเครื่องการันตีว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดการทุกข์ทั้งภาคทฤษฎี และวิธีการปฏิบัติที่ดำเนินเป็นแบบอย่าง

References

- Dokbua, F. (2014). *Birth Cycle in Buddhism*. 3rd edition. Bangkok: Siam Publishers.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tripitaka*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2015). *Expanded version of Buddha Dharma*. 39th edition. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2018). *Buddhist Dictionary Vocabulary version*. 1st edition 31. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Dhammapīṭaka (P.A. Payutto). (1994). *History of Dhamma Practice, Prayut Payutto*. Bangkok: Thammasapa.
- Thongprasert, C. (2018). *Application of Buddhism*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

รูปแบบการบริหารจัดการสภาพเมืองเชิงพุทธ จังหวัดขอนแก่น*

The Management Model of Buddhist Citizen Council, Khon Kaen Province

สุวิน ทองปั้น, ไพฑูรย์ มาเมือง¹ และเอี่ยม อมาตย์มนตรี²

Suwin Thongpun, Paitoon Namuang and Iam Ararmartmultreeg

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Mahamakaut Buddhist University, Roi-Et Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: suwin.tho@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษานโยบาย กระบวนการ และกิจกรรมการพัฒนาเมืองขอนแก่น 2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสภาพเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น 3) เสนอยุทธศาสตร์และรูปแบบการบริหารจัดการสภาพเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. นโยบาย กระบวนการ และกิจกรรมการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น พบว่า นโยบายพัฒนา ได้แก่ หลักการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ ส่วนกระบวนการพัฒนา ได้แก่ วิธีการขับเคลื่อนภาคประชาชนในการพัฒนาพื้นที่โดยไม่พึ่งพารัฐ กิจกรรมการพัฒนา ได้แก่ การร่วมกันพัฒนาระบบขนส่งมวลชน ร่วมกันพัฒนาระบบพื้นฐานของโรงพยาบาลแต่ละแห่งให้เชื่อมโยงกัน และร่วมโครงการศูนย์เก็บรวบรวมข้อมูลและศูนย์ข้อมูลจังหวัดขอนแก่น

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสภาพเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาพเมืองทำงานร่วมกันโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือทำงานด้วยจิตอาสา และนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการทำงาน การจัดเวทีสาธารณะให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิด

*ได้รับบทความ: 15 ตุลาคม 2563; แก้ไขบทความ: 18 ธันวาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2563

Received: October 15, 2020; Revised: December 18, 2020; Accepted: December 29, 2020

เห็นจากประชาชน การวางแผนร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกัน การปรึกษาหารือกัน การสร้างกัลยาณมิตรในการทำงานร่วมกัน

3. ยุทธศาสตร์และรูปแบบการบริหารจัดการสภาพลเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น พบว่ายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมี 5 ด้าน คือ 1) เมืองสีเขียวและสะอาด 2) เมืองสุขภาวะ สิ่งแวดล้อมดี มีความปลอดภัย 3) เมืองธรรมาภิบาล 4) เมืองทันสมัย สมดุล และยั่งยืน 5) เมืองประชาธิปไตย ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการมี 5 ด้าน คือ 1) การทำงานร่วมกัน 2) มีการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ 3) การเรียนรู้ร่วมกัน 4) การสร้างพลังปัญญาของชุมชน 5) การกระจายอำนาจสู่ประชาชน

คำสำคัญ: กระบวนการ; ยุทธศาสตร์; สภาพลเมืองเชิงพุทธ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the policy, processes and activities of Khon Kaen city development; 2) to develop the management model of the Buddhist Citizen Council in Khon Kaen province; 3) to propose strategies and a Buddhist Citizen Council management model in Khon Kaen province. This study was a qualitative research and its research tools included in-depth interviews of 30 key informants. The obtained data were analyzed by descriptive method.

The research results were as follows:

1. The study the policy, processes and activities of Khon Kaen city development found that the development policy is the implementation principles, which consist of vision, mission and strategy and the development process is a means of driving the public sector to develop without relying on the government. The development activities includes joint development of the mass transit system and the basic system of each hospital to be linked together and the data center collection center project of Khon Kaen province.

2. Based on the study of the development of a Buddhist Citizen Council management model in Khon Kaen, it was found that the Citizen Council worked together by using Buddhist principles with volunteer spirit, good governance in organizing public forums which let people express their opinions and listen to opinions from the people, jointly plan and make a decision, create consultation and good friendship in collaboration of all parties.

3. In regards to the strategies and a Buddhist Citizen Council management model in Khon Kaen province, it was found that there are five management strategies: 1) green and clean city; 2) well-being city with good and safe environment; 3) good governance city; 4) modern, balanced and sustainable city; 5) democratic city. There are five management models: 1) collaboration; 2) expressing opinions and suggestions; 3) collaborative learning; 4) building community's wisdom; 5) power decentralization to people.

Keywords: Processes; Bstrategies; Buddhist Citizen Council

1. บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ 2540 ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย คือรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศมากขึ้นด้วยการเพิ่มสิทธิและเสรีภาพให้ประชาชนในด้านต่างๆ ซึ่งเขียนไว้ในมาตรา 47 ว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชน และเพื่อดำเนินกิจการทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญกับพลเมืองในการปกป้องสิทธิในด้านต่างๆ และให้พลเมืองมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง และการมีส่วนร่วมการเมืองโดยตรง โดยแนวทางนี้ “สมัชชาพลเมือง” จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเรื่องหนึ่ง ที่จะช่วยสร้างพื้นที่และกลไกการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่กว้างขวาง เป็นที่ยอมรับ เป็นไปตามพลวัตรของภาคพลเมืองเอง ให้มีความหลากหลายตามความแตกต่างของแต่ละภูมิสังคม และสามารถดำเนินการครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อเป็นเวทีการเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรและพลเมืองที่มีอยู่ในพื้นที่ สู่การเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน และสร้างความสมานฉันท์ของภาคพลเมืองกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อทำให้เกิดความเข้มแข็งและประสิทธิภาพในการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณภาพของคน ชุมชน และท้องถิ่น ร่วมกับหน่วยงานที่มีอยู่ และเพื่อสร้างความเข้มแข็งของภาคพลเมืองเอง (The Secretariat of the House of Representatives, n.d.)

จังหวัดขอนแก่นได้มีการบริหารจัดการในการก่อตั้งสภาเมืองขอนแก่น เมื่อปี 2540 ซึ่งเป็นการรวมตัวขององค์กรเอกชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น สมาชิกสภาเมือง ประกอบด้วย สมาคม สโมสรต่างๆ รวมกว่า 135 องค์กร เพื่อเป็นเวทีกลางในการปรึกษาหารือการพัฒนาเมือง การจัดทำแผนพัฒนาเมืองอย่างมีส่วนร่วมโดยมุ่งให้ประชาชนเป็นผู้นำกำหนดความต้องการและวางแผนพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งเป็นรูปแบบความเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบหนึ่งซึ่งนำไปสู่การเชื่อมโยงกับการปฏิรูปประเทศไทย

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบ เพื่อจะสนับสนุนให้ประชาชนในจังหวัดมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดทิศทางการพัฒนา การบริหารจัดการจังหวัดของตนเองในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาข้อเท็จจริงและความต้องการของประชาชนในพื้นที่โดยเน้นการกระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่นในจังหวัด (Phetpradub and Meeseng, n.d. : 28)

สภาพการเมืองจังหวัดขอนแก่น มีหลายองค์กรที่เข้ามาร่วมมือกันทางการเมือง แต่ละองค์กรก็มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปอันเป็นสาเหตุสำคัญเกิดจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองการแก่งแย่งอำนาจและผลประโยชน์โดยใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือสนับสนุนแต่ละฝ่าย จนกระทั่งลุกลามกลายเป็นความขัดแย้งทางสังคม ทางการเมือง และความแตกแยกในมวลหมู่ประชาชนที่ยากต่อการเยียวยาแก้ไข ความขัดแย้งที่กล่าวมานั้นต้องใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปแก้ไขความขัดแย้งจึงจะทำให้สังคมอยู่กันอย่างสงบสุข ซึ่งมีหลักธรรมอย่าง เช่น ศีล 5 (Phra Phutthakosthera, 2003 : 10-11) คือ การทำกาย และวาจาให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ความขัดแย้งทางการเมืองจะต้องมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้ฝังลึกลงไปในชีวิตจิตใจของคนในสังคม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาถือได้ว่าสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะพุทธศาสนาสอนให้คนมีความเสมอภาคและเสรีภาพ สอนให้สังคมเกิดความสามัคคีกัน และสอนให้คนประพฤติดีมีศีลธรรม เป็นธรรมที่ส่งเสริมความพร้อมเพรียงความสามัคคีปรองดองกันของหมู่คณะซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการของประชาธิปไตย หลักการและกลไกการปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยจะต้องใช้วิธีการทางพุทธศาสนา จึงจะนำไปสู่การสร้างสังคมธรรมาธิปไตยได้เป็นผลสำเร็จ เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติภาพที่มีหลักธรรมแห่งทางสายกลางในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อหยุดยั้งการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคม และสร้างประชาธิปไตยให้กลับคืนมาในสังคมไทย (Phra Thampitaka (P.A. Payutto), 2002 : 15)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสภาพการเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น” เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสภาพการเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่นให้เป็นรูปธรรมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบาย กระบวนการและกิจกรรมการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสภาพการเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์และรูปแบบการบริหารจัดการสภาพการเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกตพฤติกรรม

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการสภาพเมือง 2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมสภาการเมืองมาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ปี 3) เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นจริงได้ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจาก 6 หน่วยงาน ได้แก่ (1) เทศบาลนครขอนแก่น (2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น (3) คณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น (4) หอการค้าจังหวัดขอนแก่น (5) สภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น (6) มหาวิทยาลัยขอนแก่น หน่วยงานละ 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 30 รูป/คน

3. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสังเกตพฤติกรรม โดยมีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

3.1 ศึกษานโยบาย ยุทธศาสตร์ กระบวนการ และกิจกรรมการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการสภาพเมืองเชิงพุทธ จากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกตพฤติกรรม

3.2 นำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างคำถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกตพฤติกรรม แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ภาษา และวิจัย

3.3 ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสังเกตพฤติกรรม ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกตพฤติกรรมฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตพฤติกรรม

4.2 การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสร้างความคุ้นเคย และแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกำหนดวันเวลาดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ แล้วทำการตีความ แปรความ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของจังหวัดขอนแก่น

1.1 สถานที่ตั้งจังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 6 ของภาคอีสานและมีประชากรมากเป็นอันดับ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ขอนแก่นตั้งอยู่ถนนมิตรภาพ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

1.2 ประชากรจังหวัดขอนแก่น มีประชากรทั้งสิ้น 1,790,055 คน นับเป็น 576,964 ครัวเรือน นับเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองจำนวน 141,404 คน (ณ ปี พ.ศ. 2557)

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ จังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่ลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกและทิศใต้ มีสภาพพื้นที่เป็นเขาหินปูนตะปุ่มตะป่ำสลับกับพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย มีระดับความสูงประมาณ 200-250 เมตรจากระดับน้ำทะเล

1.4 ลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศของขอนแก่น โดยทั่วไปเป็นแบบทุ่งหญ้าในเขตร้อน คือ มีฝนตกสลับกับแห้งแล้ง ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีอุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ย 36.35 องศาเซลเซียส และมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว

1.5 เขตการปกครองจังหวัดขอนแก่น แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ 5 กิ่งอำเภอ จึงเป็นการยากต่อการบริหารจัดการให้ทั่วถึง ไม่ว่าด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัจจัยพื้นฐานของประชาชน เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เครื่องอุปโภค บริโภค สุขภาพอนามัย ระบบการขนส่งมวลชน เป็นต้น

1.6 วิเคราะห์บริบทการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นด้วย SWOT

1.6.1 จุดแข็ง (Strengths) ของจังหวัดขอนแก่น

1) ขอนแก่นเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ศูนย์กลางภาคอีสาน และเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างประเทศภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง สะดวกต่อการสัญจรทั้งทางบกและทางอากาศ

2) ขอนแก่นเมืองศูนย์กลางการศึกษาทุก ซึ่งมีสถานศึกษาจำนวนมาก ตั้งแต่การศึกษาในระดับตั้งแต่อนุบาล ไปถึงระดับมหาวิทยาลัย

3) ขอนแก่นมีกลุ่มสมาชิกประชาชน และกลุ่มพัฒนาเมืองขอนแก่น ซึ่งเป็นรวมตัวกันกันเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร และกลุ่มพัฒนาเมืองขอนแก่น ซึ่งเป็นการร่วมตัวกันของภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาครัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานการศึกษา

4) ขอนแก่นมีศูนย์ราชการมาก จึงมีความพร้อมทางด้านข้อมูลข่าวสารทางราชการ จังหวัดขอนแก่นเปรียบเสมือนเป็นเมืองหลวงแห่งอีสาน

5) ขอนแก่นมีบริษัทพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของหน่วยงานๆ จัดตั้ง

บริษัทขอนแก่นพัฒนาเมือง จำกัด เป็นบริษัทพัฒนาเมือง โดยใช้รูปแบบ “การพัฒนาเมืองขอนแก่นโดยไม่พึ่งพารัฐ”

6) ขอนแก่นเมืองค์กรดูแลด้านสุขภาพที่ได้มาตรฐานระดับโลก ซึ่งมีเป้าหมายในการรวบรวมข้อมูลด้านสุขภาพประจำจังหวัดขอนแก่น (Big data)

1.6.2 จุดอ่อน (Weaknesses) ของจังหวัดขอนแก่น

1) จังหวัดขอนแก่นไม่มีทรัพยากรทางธรรมชาติ และสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย ชาวต่างชาติ และประชาชนทั่วไป

2) เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดที่ทำกิน และมีที่ทำกินไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร ทำให้เกษตรกรต้องไปเช่าที่ดินผู้อื่นหรือที่ดินนายทุนทำการเกษตร เนื่องจากสาเหตุหลายประการดังนี้ (2.1) การออกกฎหมายของรัฐบาลเกี่ยวกับ พรบ. ที่ดิน ทำให้เกิดผลกระทบต่อนายทุนของประชาชนคนจนๆ หลายครอบครัว (2.2) การบุกรุกที่ของนายทุนและรัฐบาลในการอำนาจที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งเกษตรกรบางรายถูกบีบให้ขายที่ทำกิน เพราะเกษตรกรจนๆ ไม่มีอำนาจทางด้านเงินตรา ไม่มีความรู้ทางกฎหมาย (2.3) ผลกระทบจากการสร้างเขื่อน ซึ่งการสร้างเขื่อนที่ผ่านมาทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากมายตามมา คือ สิ่งแล้วล้อม ระบบนิเวศถูกทำลาย และที่ทำกินของเกษตรกรถูกทำลาย (2.4) เกษตรกรทำการเกษตรเชิงเดี่ยว คือการปลูกพืชเพียงอย่างเดียว หรือเป็นการประกอบ อาชีพเพียงอย่างเดียว (2.5) การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ คือการทำการเกษตรที่อิงอาศัยธรรมชาติ เช่น ลม ฟ้า อากาศ และฝน

3) เกษตรกรขาดกลไกทางการตลาด สินค้าทางการเกษตรไม่ได้รับการบริหารจัดการแบบ ครบวงจร มีแต่พ่อค้าคนกลางเข้ามาทำการตลาด ทำให้ราคาสินค้าตกอยู่กับพ่อค้าคนกลาง

1.6.3 โอกาส (Opportunities) ของจังหวัดขอนแก่น

1) กฎหมายในปี 2540 ได้เปิดโอกาสในชุมชนประชาชน สามารถแสดงความคิดเห็นและมีการวางแผนและสามารถพัฒนาพื้นที่ของตนเอง

2) การเปิดตลาด AEC การค้าระหว่างประเทศในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ซึ่งจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างประเทศในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง

3) ขอนแก่นสร้างสนามบินนานาชาติ ซึ่งจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมด้านการสัญจรทั้งทางบก และทางอากาศ

1.6.4 อุปสรรค (Threats) ของจังหวัดขอนแก่น

1) ภัยจากธรรมชาติทั้งน้ำท่วมและภัยแล้ง ที่เป็นอุปสรรคที่ยิ่งใหญ่สำหรับเกษตรกรจังหวัดขอนแก่น เนื่องมาจากการบริหารจัดการอุปสรรคที่เกิดจากธรรมชาติ ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงทำให้เกิดปัญหามากมาย

2) ความล้มเหลวในการแก้ปัญหาของรัฐ รวมทั้งข้อจำกัดในการพัฒนา ปัญหา

ความขัดแย้งเรื่อง กรรมสิทธิ์ที่ดิน ปัญหายั่งยืน

3) วิกฤตการทางเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2540 เกิดวิกฤตการเศรษฐกิจฟองสบู่ วิกฤตการจากการยึดอำนาจหรือการปฏิบัติของทหาร และวิกฤตของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19)

4) รัฐไม่สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นไม่มีทรัพยากรทางธรรมชาติ และไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวเป็นที่ดึงดูดความสนใจของชาวต่างชาติและประชาชนทั่วไป

2. นโยบาย กระบวนการและกิจกรรมการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น

2.1 นโยบายการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ หลักการ วิธีดำเนินการ แนวทาง ระเบียบ และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งประกอบไปด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์การพัฒนา

2.2 กระบวนการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น

1) จังหวัดขอนแก่นได้เขียนโครงการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น ยื่นของงบประมาณจากรัฐ แต่รัฐก็ไม่ทุ่มงบประมาณมาพัฒนาจังหวัดขอนแก่น เนื่องจากประการที่หนึ่งรัฐมีงบประมาณที่จำกัด ประการที่สองจังหวัดขอนแก่นไม่มีทรัพยากรทางธรรมที่น่าสนใจและน่าดึงดูดใจ รัฐจึงไม่ทุ่มงบประมาณในการพัฒนา

2) หากประชาชนจังหวัดขอนแก่นไม่ร่วมมือกันพัฒนาพื้นที่ตนเอง คอยแต่งงบประมาณจากรัฐก็การพัฒนาก็จะเป็นไปอย่างล่าช้า หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เป็นการพัฒนาไปตามยถากรรม” เพราะว่ารัฐจะทุ่มงบประมาณไปพัฒนาเฉพาะพื้นที่ ที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่น่าสนใจและดึงดูดใจ เพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศหรือเพื่อสร้างกำไรให้กับประเทศ

3) ประชาชนจังหวัดขอนแก่นพัฒนาพื้นที่ของตนเอง โดยไม่พึ่งพารัฐ โดยที่ประชาชนร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาพื้นที่ตนเอง โดยทุกคนร่วมมือกันมีความรักบ้านเกิดของตัวเอง ต้องการที่จะอยู่ในขอนแก่นต่อไป และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ คนขอนแก่นอยากให้ลูกหลานได้อยู่ในเมืองที่มีความเจริญน้อย กลายเป็น “เมืองน่าอยู่ อยู่แล้วมีความสุข”

4) ภาคประชาชนจังหวัดขอนแก่นมีเป้าหมายในการพัฒนาที่ชัดเจน คือพัฒนาเมืองขอนแก่นให้เป็นเมืองสมาร์ทซิตี้และโมริซิตี้ จึงได้เริ่มกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองขอนแก่น โดยเริ่มจากบริษัทขอนแก่นพัฒนาเมือง จำกัด เป็นบริษัทพัฒนาเมือง โดยใช้รูปแบบ “การพัฒนาเมืองขอนแก่นโดยไม่พึ่งพารัฐ” และบริษัทได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันนี้

2.3 กิจกรรมการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น

1) พัฒนาระบบขนส่งมวลชน ปัจจุบันเมืองขอนแก่นมี City Bus ซึ่งเป็นรถปรับอากาศ มี Wifi และเชื่อมต่อด้วยระบบแอปพลิเคชันทำให้สามารถตรวจสอบได้ว่าขณะนี้รถอยู่ตรงไหนแล้วและ

อีกทีน่าที่จะถึงจุดหมายปลายทาง เปิดให้บริการมาประมาณ 4 ปีแล้ว แต่การให้บริการของ City Bus ยังมีปัญหาที่ยังต้องพัฒนาต่อไปคือรถบัสยังไม่สามารถที่ให้บริการครอบคลุมทุกสายได้ ทำให้ผู้โดยสารต้องไปต่อรถสองแถวเพื่อไปให้ถึงปลายทาง

2) พัฒนาด้านสุขภาพขอนแก่นมีโครงการ Medical Hub ซึ่งเป็นระบบพื้นฐานของโรงพยาบาลแต่ละแห่ง ที่จะสามารถเชื่อมโยงกันได้ โดยที่ผู้ป่วยไปโรงพยาบาลใดโรงพยาบาลหนึ่งประจำ แต่หากเกิดเหตุฉุกเฉินเข้าโรงพยาบาลอื่นๆ ก็สามารถที่จะขอข้อมูลพื้นฐานได้ พร้อมกันนี้ยังมีโครงการศูนย์เก็บรวบรวมศูนย์ข้อมูล (Information Center) ซึ่งจะเป็น Big Data ของเมือง

3. รูปแบบการบริหารจัดการสภาพเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น

3.1 สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาเป็นการใช้ฐานแนวคิดแบบการมีส่วนร่วมซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าใช้หลักความสามัคคี คือทุกคนทำงานร่วมกันด้วยความปรารถนาดีต่อกันในการพัฒนาเมือง โดยการคิดถึงประโยชน์ส่วนร่วมเป็นหลัก สำหรับสามเหลี่ยมหรือสามหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนซึ่งประกอบด้วยพลัง 3 ภาคส่วน ได้แก่ 1) ภาควิชาการ เป็นส่วนหลักในการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการที่ถูกต้อง 2) ภาคประชาสังคม เป็นส่วนเคลื่อนไหวทางสังคม และ 2) ภาคราชการ ที่เป็นฝ่ายการเมือง ทำหน้าที่ในการดึงฝ่ายการเมืองหรืออำนาจรัฐเข้ามาทำงานร่วมกัน

3.2 ประสานความร่วมมือของสภาพเมืองขอนแก่น ทำหน้าที่ในการผลักดันยุทธศาสตร์การทำงานในการขับเคลื่อน เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการทำงาน คณะการทำงานจึงได้จัดรูปแบบการบริหารจัดการทำงาน โดยการแบ่งบทบาทหน้าที่กันทำงาน ให้ทำงานตามภารกิจที่ตนเองรับผิดชอบ ในการขับเคลื่อนแต่ละยุทธศาสตร์ และคณะทำงานได้มีการประสานงาน สื่อสารเพื่อสร้างระบบการรับรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน

3.3 การจัดเวทีสาธารณะ สภาพเมืองได้มีการจัดประชุมสัญจรตามหน่วยงานองค์กรภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น ได้แก่มหาวิทยาลัยขอนแก่น เทศบาลนครขอนแก่น สปสช.เขต 7 สภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น สภาหอการค้าจังหวัดขอนแก่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภาค 10 กป.อพช. ภาคอีสาน มูลนิธิพัฒนาชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตดีจังหวัดขอนแก่น เป็นต้น สภาพเมืองได้สร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกัน สานความสัมพันธ์ และจัดเวทีสำหรับประชาชนและหน่วยงาน องค์กรต่างๆ แสดงความคิดเห็น ปรีกษาหารือกัน และประมวลข้อมูลพร้อมกับการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ

3.4 การจัดเวทีแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน โดยมีผู้แทนองค์กรต่างๆ ภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ร่วมกันความคิดเห็นและระดมความคิดเห็นแล้วกำหนดหลักการปฏิบัติออกมาให้ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการร่วมกัน สำหรับเวทีแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นที่สภาพเมืองได้จัดขึ้น ได้แก่ เวทีสมัชชาประชาชนจังหวัดขอนแก่น เวทีสมัชชาประกาศ

ปฏินุญาขอนแก่น การจัดเวทีแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ทำให้ทราบข้อดี-ข้อเสียของการทำงานร่วมกันที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3.5 การวางแผนร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกัน การปรึกษาหารือกัน การทำงานเป็นเรื่องการมีส่วนร่วม มีความรับผิดชอบร่วมกันในการตัดสินใจและการวางแผน ในการทำงานที่ดีต้องมีการวางแผนและเตรียมการอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะกรณีที่ต้องทำงานร่วมกันหลายๆ องค์กร จะมีความซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก ดังนั้น สภาพลเมืองขอนแก่นจึงมีกลุ่มที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการให้คำปรึกษาและการแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง และการเจรจาเพื่อหาแนวทางประนีประนอมและการทำความเข้าใจที่ตรงกัน

3.6 การสร้างกลยุธมิตรในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย เป็นหลักสำคัญในการทำงานร่วมกันให้ประสบผลสำเร็จ กลยุธมิตรคือทำงานด้วยไมตรีจิต คิดดีปรารภนาดีต่อคนอื่น ไม่เอาไรต์เอาเปรียบคนอื่น และปรารภนาดีต่อสังคม สภาพลเมืองขอนแก่นใช้หลักกลยุธมิตรในการทำงาน ดังนั้น การทำงานของสภาพลเมืองทำงานกันด้วยไมตรีจิต จึงง่ายต่อการเข้าใจกันและสามารถการตกลงร่วมกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ง่ายต่อการรวบรวมกำลังและระดมความคิด ในการหาวิธีการ เทคนิคและระดมทรัพยากรมาสนับสนุนในการทำงาน ทำให้สภาพลเมืองจังหวัดขอนแก่นทำงานกันอย่างมีพลังทุกภาคส่วน

4. ยุทธศาสตร์และรูปแบบการบริหารจัดการสภาพลเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น

4.1 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสภาพลเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น

ยุทธศาสตร์ที่ 1 จังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองสีเขียวและสะอาด

เทศบาลนครขอนแก่นได้มีการพัฒนาระบบผังเมืองใหม่ทั้งระบบและการบังคับใช้ผังเมืองอย่างโปร่งใส โดยที่เทศบาลฯ ได้ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนต้องรับรู้ ตลอดจนกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบผังเมือง และการขยายเมือง ควบคู่ไปกับการจัดการเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่หลักดันส่งเสริมการประกอบสัมมาอาชีพควบคู่กับการปลูกต้นไม้ การจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 จังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองสุภาพะ สิ่งแวดล้อมที่ดี ปลอดภัย

1) สุขภาพะทางกาย เพื่อให้ชาวจังหวัดขอนแก่นมีสุขภาพะทางกายที่ดี และมีสุขภาพะทางกายที่แข็งแรง แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่หนึ่งส่วนสร้างสุขภาพะ 1) ให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสุขภาพะทางกายด้วยการออกกำลังกาย และการกินที่ถูกต้อง 2) สร้างสถานที่ออกกำลังกาย และพัฒนาสถานที่ออกกำลังกาย พร้อมทั้งให้ความรู้ด้านการออกกำลังกาย เช่น สร้างสนามกีฬา สร้างสวนสาธารณะเป็นที่พักผ่อนและออกกำลังกาย 3) ส่งเสริมการเล่นกีฬา สนับสนุนให้คนขอนแก่นออกกำลังกาย ส่วนที่สองรักษาสุขภาพะ ขอนแก่นมีการขยายโรงพยาบาล และขยายสถานที่พยาบาลไปไปตามพื้นที่ต่างๆ

เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคนขอนแก่นอย่างทั่วถึง และล่าสุดโรงพยาบาลขอนแก่นได้สร้างโรงพยาบาลขอนแก่นแห่งที่ 2 ขึ้นที่บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นเพื่อให้บริการด้านสุขภาพให้ทั่วถึง

2) สุขภาวะทางจิต คือสภาวะของจิตที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ จังหวัดขอนแก่นจึงมีโครงการพัฒนาสุขภาวะทางจิต โดยสร้างพุทธมณฑลอีสาน ขึ้นที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นสถานที่อบรมและพัฒนาจิต

ด้านสิ่งแวดล้อมจังหวัดขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นได้วางแผนเมืองใหม่เพื่อการจัดสิ่งแวดลอมภายในจังหวัดให้เกิดสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ โดยการขยายเขตพื้นที่เมืองระบบน้ำประปา ไฟฟ้า แหล่งบำบัดน้ำเสียและแหล่งระบายน้ำเสีย ออกแบบการขนส่งใหม่เป็น ขชส.แห่งที่ 3 ส่วนการสร้างสิ่งแวดล้อมนั้นจังหวัดขอนแก่น ได้มีโครงการพัฒนาบึงที่อยู่ 4 ทิศของขอนแก่น คือ บึงแก่นนคร บึงหนองโคตร บึงศรีฐาน และบึงทุ่งสร้าง ให้รองรับน้ำ เก็บน้ำไว้ใช้ และบริเวณพื้นที่รอบๆ ปลูกต้นไม้ทำเป็นสวนสาธารณะเป็นที่พักผ่อน เป็นสถานที่ออกกำลังกายของคนขอนแก่น

ด้านความปลอดภัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้านคือความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งความปลอดภัยทั้ง 2 อย่างนั้น เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองขอนแก่นให้เป็นเมืองสมาร์ทซิตี้และไมร์ซิตี้ นั่นคือการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นให้เป็นเมืองอัจฉริยะด้านความปลอดภัย (Smart safety) ส่วนความปลอดภัยทั้งด้านชีวิต จังหวัดขอนแก่นมีโครงการขับเคลื่อนความปลอดภัย รมรณคี่ให้มีใบขับขี่ อบรมการใช้รถใช้ถนน เข้มงวดในการปฏิบัติตามกฎจราจร ให้มีการขับขี่ถูกต้อง ป้องกันการทะเลาะวิวาท เข้มงวดตรวจตราสถานที่เสี่ยงต่อการทะเลาะวิวาท และสถานที่เสี่ยงต่อการเสียชีวิต ความปลอดภัยในชีวิตอีกด้านหนึ่งคือโครงการดูแลสุขภาพและรักษาสุขภาพ ส่วนความปลอดภัยในทรัพย์สินหน่วยงานรักษาความปลอดภัยได้เข้มงวดในระเบียบวินัยและมีการเข้มงวดในการตรวจตรา เอาใจใส่ในการดูแลความปลอดภัยในทรัพย์สินทางราชการและทรัพย์สินของประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 จังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองธรรมาภิบาล

การพัฒนาเมืองขอนแก่นให้เป็นเมืองสมาร์ทซิตี้และไมร์ซิตี้จำเป็นต้องสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นจึงจะเกิดการพัฒนายั่งยืนได้ ต้องอาศัยการร่วมมือของคนหลายกลุ่ม หลายองค์กร หลายหน่วยงาน พัฒนาจึงจะบรรลุเป้าหมาย ส่วนการทำงานร่วมกันของคนทั้งหลายต้องใช้หลักธรรมจึงจะทำให้คนเหล่านั้นทำงานร่วมกันได้ด้วยจิตอาสาและความสามัคคี นั่นคือหลักธรรมาภิบาล (คือหลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า) เพื่อให้ทุกคนมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ หลักธรรมาภิบาลจะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมการพัฒนาให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพของคนทำงานให้เกิดความซื่อสัตย์ สุจริตและขยันหมั่นเพียร เกิดศรัทธาและเชื่อมั่นในการบริหารจัดการ และนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการทำงานที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจ

ในการร่วมทำงาน สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ลงทุนและประชาชน ตลอดจนผลดีต่อเสถียรภาพของจังหวัด ยุทธศาสตร์ที่ 4 จังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองทันสมัย สมดุล และยั่งยืน

การที่เมืองขอนแก่นจะเป็นเมืองที่ทันสมัย สมดุล และยั่งยืนได้นั้นต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สุขภาพ เทคโนโลยี ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และเอกลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น ให้เกิดความสมดุลและความยั่งยืนที่จะเกิดขึ้น โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนหรือสภาพเมือง ดังนั้น จังหวัดขอนแก่นจึงมียุทธศาสตร์ในการสร้างความสมดุล ในด้านต่างๆ ให้เกิดขึ้นในจังหวัดขอนแก่น

ยุทธศาสตร์ที่ 5 จังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

สภาพเมืองจังหวัดขอนแก่นได้มีการผลักดันให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่น ได้มีบทบาทในการวางแผน ออกแบบในการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง ตามหลักการของประชาธิปไตย ด้วยการจัดประชุม จัดเวทีเสวนา และคัดเลือกตัวแทนของชุมชนขึ้นมาเป็นผู้นำ และผู้บริหารชุมชนของตนเอง ซึ่งเรียกว่าการเมืองท้องถิ่น การกระจายอำนาจให้กับประชาชนในจังหวัดขอนแก่นมีการสนใจทางด้านการเมือง ให้ความสำคัญกับการเมือง และมีความรู้เรื่องการเมืองมากขึ้น ซึ่งกระจายอำนาจทำให้คนขอนแก่นมีส่วนร่วมในการเมืองมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ เพื่อพัฒนาการเมืองในจังหวัดขอนแก่นให้ดีขึ้น การที่จะพัฒนาเมืองให้เจริญและเป็นเมืองสมารถที่ดีตามที่ตั้งไว้ ทางการเมืองถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะผลักดันให้จังหวัดขอนแก่นไปสู่เป้าหมายได้ ดังนั้น จังหวัดขอนแก่นจึงได้มียุทธศาสตร์ด้านการเมืองเกิดขึ้นนั่นคือยุทธศาสตร์ที่ 5 ของจังหวัดขอนแก่น คือ เป็นเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

4.2 รูปแบบการบริหารจัดการสภาพเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น

1) รูปแบบการขับเคลื่อนหน่วยงานหรือองค์กรในการทำงานร่วมกัน รูปแบบการพัฒนาเมืองขอนแก่นโดยอาศัยหลักการขับเคลื่อนหน่วยงานต่างๆ ให้เกิดการรวมตัวกันของหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาทำงานร่วมกัน ซึ่งมีหลายหน่วยงาน หลายอาชีพเข้ามาทำงานร่วมกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีระบบ กลไกในการบริหารจัดการ เพื่อให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน การบริหารจัดการสภาพเมืองในพัฒนาจังหวัดขอนแก่นนั้น โดยมีองค์หลักๆ 3 องค์กร คือ 1) องค์กรภาควิชาการ ได้แก่ หน่วยงานด้านการศึกษา 2) องค์กรภาคประชาสังคม ได้แก่ หอการค้า อุตสาหกรรม ภาคเอกชน ฯลฯ 3) องค์กรภาครัฐ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เทศบาล อบจ. ฯลฯ

2) รูปแบบของการแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเมืองการพัฒนาเมืองขอนแก่นให้เป็นเมืองสมารถที่ดี สืบเนื่องมาจากการสื่อสารทำความเข้าใจกันระหว่างหน่วยงาน องค์กร และประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ในการทำงาน ในการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนา

โดยให้ทุกคนมีจิตสาธารณะ มีแนวคิดที่บ้านนี้เมืองนี้เป็นบ้านเมืองของเรา ชุมชนของเรา พื้นที่ของเรา สังคมของเรา เพื่อความสุข ความเจริญของเรา การบริหารจัดการการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยการผ่านการจัดกิจกรรม เวทีสาธารณะ ตลอดจนการพัฒนาข้อเสนอของภาคประชาชน ที่มีความพยายามผลักดันการทำงานของ 3 หน่วยงานงาน ได้แก่ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ และภาครัฐ โดยเฉพาะภาคการเมืองท้องถิ่น ที่เห็นผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน การลุกขึ้นมาแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาจังหวัดของตนเอง

3) รูปแบบของการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาเมือง สภาพลเมืองขอนแก่นเป็นการรวมตัวขององค์กรเอกชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น สมาชิกสภาเมือง ประกอบด้วย สมาคม สโมสรต่างๆ รวมกว่า 135 องค์กร เพื่อเป็นเวทีกลางในการปรึกษาหารือการพัฒนาเมือง การจัดทำแผนพัฒนาเมืองอย่างมีส่วนร่วมโดยมุ่งให้ประชาชนเป็นผู้กำหนด ความต้องการและวางแผนพัฒนาชุมชนของตนเอง จนทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มปัญญามิตร ประกอบด้วย เทศบาลนครขอนแก่น อบจ.ขอนแก่น สภานายความ หอการค้าจังหวัดขอนแก่น สภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น ที่ได้ร่วมกันปลูกจิตสำนึกรักท้องถิ่น การจัดการภาษีรายได้ของท้องถิ่น การรณรงค์ให้ช่วยกันอุดหนุนสินค้าใกล้บ้าน โครงการพิพิธภัณฑ์เมืองเพื่อสืบค้นประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้คนภูมิใจในความเป็นมาของตน และมุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและอนุรักษ์ท้องถิ่น

4) รูปแบบของการสร้างพลังทางปัญญาความรู้ของชุมชนท้องถิ่นการสร้างพลังทางปัญญาความรู้ของชุมชนท้องถิ่น เป็นการสร้างพลังทางปัญญาจากกลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชนต่างๆ ที่ผ่านการจัดการเชิงประเด็น ในปี พ.ศ. 2543-2546 เกิดการรวมตัวกันหน่วยงาน องค์กร และชุมชนที่ชัดเจนมากขึ้น เพื่อบริหารจัดการพัฒนาพื้นที่ของตนเอง เช่น การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่มีการพัฒนาแหล่งน้ำ พัฒนาเกษตรยั่งยืน จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ จัดตั้งวิสาหกิจชุมชน พัฒนาผู้ด้อยโอกาสในการพัฒนาสุขภาวะ

5) รูปแบบของการกระจายอำนาจสู่สภาพลเมือง พลังประชาชนเป็นพลังในการสร้างสรรค์ที่สำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการสภาพลเมืองจังหวัดขอนแก่น ภาครัฐมีการกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญกำหนด คือให้อำนาจกับประชาชนตามที่รัฐบาลกำหนด โดยให้ประชาชนมาร่วมมือในการพัฒนาเมือง เพื่อยกระดับในการขับเคลื่อนสภาพลเมืองจังหวัดขอนแก่น โดยการเริ่มต้นมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงวันนี้ สภาพลเมืองจังหวัดขอนแก่น ได้ประสบผลสำเร็จเป็นไปตามที่คาดหวัง ต้องกระจายอำนาจไปสู่ประชาชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาพื้นที่ อันเป็นฐานกระจายอำนาจไปสู่ชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการตนเอง รวมถึงการสร้างเครือข่ายในการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ หน่วยงาน องค์กร ประชาชนด้วยพลังของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น

5. อภิปรายผลการวิจัย

การทำงานร่วมกันของภาคประชาชนจังหวัดขอนแก่นหรือที่เรียกว่าสภาพลเมืองนั้น ต้องอาศัยหลักธรรมในการทำงานร่วมกันจึงจะทำให้เกิดความสามัคคี โปร่งใส และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักที่ใช้ได้แก่ หลักสังคหวัตถุสี่ คือ การให้ การพูดสิ่งที่มีประโยชน์ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย และทำประโยชน์ให้กับสังคม อิทธิบาทสี่ คือ ความรักในการทำงาน ความเพียรในการทำงาน ความเอาใจใส่ในการทำงาน การวิเคราะห์การทำงาน และทศพิธราชธรรมซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของสมหมาย จันทร์เรือง (Chanruang, 2014 : 17-26) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิดทางการเมืองแนวพุทธของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดทางการเมืองแนวพุทธของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช คือการปกครองที่ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการปกครอง ได้แก่ ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตร ซึ่งสามารถนำมาใช้กับการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบัน เฉพาะอย่างยิ่งทศพิธราชธรรม ได้นำมาประยุกต์กับการบริหารองค์การภาครัฐและภาคเอกชนอย่างกว้างขวาง สำหรับการปกครองของประเทศไทยด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสอดคล้องกับหลักธรรมราชาหรือราชาธิปไตยที่ผู้นำการปกครองต้องก่อปรด้วยคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยความซื่อสัตย์สุจริตและความกล้าหาญเป็นคุณสมบัติที่สังคมไทยต้องการมากที่สุด นอกจากนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้นำเสนอแนวคิดทางการเมืองแนวพุทธผ่านทางนวนิยายและบทความในหนังสือพิมพ์แล้วยังได้แสดงบทบาทดำรงตนและดำรงความเป็นผู้นำทางการเมืองตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา อันถือเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักการเมืองและการบริหารบ้านเมืองไทยในทุกยุคทุกสมัย

รูปแบบการพัฒนาเมืองขอนแก่น เริ่มต้นจากการร่วมมือกันของหลายๆ หน่วยงาน โดยอาศัยหลัก การขับเคลื่อนของภาคประชาชน ซึ่งมีหลายหน่วยงาน หลายอาชีพเข้ามาทำงานร่วมกันโดยการจัดเวทีสาธารณะเป็นเวทีกลางแสดงความคิดเห็นร่วมกัน มีการอภิปรายร่วมกันจนตกผลึกแนวคิด ในการทำงานร่วมกัน หลังจากนั้นก็มีการทำงานกำหนดนโยบาย กำหนดระบบกลไกในการบริหารจัดการ เพื่อให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน การบริหารจัดการภาคพลเมืองในการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นนั้น โดยมีองค์หลักๆ 3 องค์กร คือ 1) องค์กรภาควิชาการ ได้แก่ หน่วยงานด้านการศึกษา 2) องค์กรภาคประชาสังคม ได้แก่ หอการค้า อุตสาหกรรม ภาคเอกชน ฯลฯ 3) องค์กรภาครัฐ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เทศบาล อบจ. ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแมทธิวส์ (Mathews) ได้อธิบายถึง การเมืองภาคพลเมืองในบริบทภาคประชาสังคมว่า เป็นปรากฏการณ์ที่อยู่ในอารยสังคมและความเป็นพลเมืองที่ก่อตัวขึ้นมานานและเป็นเรื่องการเมือง โดยที่ปัจเจกบุคคลหลายคนหลายครอบครัวมีส่วนร่วมในขั้นตอนกระบวนการตัดสินใจและการลงมือปฏิบัติร่วมกัน ทั้งนี้ ประชาชนหรือพลเมืองยังต้อง

ใช้การอภิปรายสาธารณะหรือการถกเถียงกันในกระบวนการทางนโยบาย เช่น ตั้งข้อสังเกต หรือตั้งคำถามกับนโยบายได้ลึกซึ้งยิ่งกว่านักการเมือง นักวิเคราะห์ สื่อสารมวลชน ประชาชนจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีข้อมูลเพื่อการกระทำร่วมกันจนนโยบายสาธารณะเปลี่ยนแปลงไปตามความประสงค์ของประชาชนผ่านกระบวนการเสวนา อภิปราย หรือการถกเถียงที่มีคุณภาพและผูกพันต่อการปฏิบัติงานรัฐหรือราชการด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งต่อไปควรจะวิจัยในรูปแบบพัฒนา (Research and developments : R & D) และวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่วิจัยอย่างเป็นรูปธรรม ควรวิจัยเจาะลึกที่ละด้านสำหรับเมืองสมาร์ตซิตี้และไมซ์ซิตี้ เช่น

1. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ จังหวัดขอนแก่น
2. การพัฒนาระบบการสัญจรอัจฉริยะ จังหวัดขอนแก่น
3. การพัฒนาเศรษฐกิจอัจฉริยะ จังหวัดขอนแก่น
4. การพัฒนาการประชุมอัจฉริยะ จังหวัดขอนแก่น
5. การพัฒนาการจัดแสดงสินค้าอัจฉริยะ จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

รูปแบบการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธ จังหวัดขอนแก่น มีนโยบายกระบวนการและกิจกรรมการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น โดยมีหลักการดำเนินการวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ส่วนกระบวนการพัฒนา มีวิธีการขับเคลื่อนภาคประชาชนในการพัฒนาพื้นที่โดยไม่พึ่งพารัฐ พร้อมทั้งมีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือทำงานด้วยจิตอาสา และนำหลักธรรมมาภิบาลไปใช้ในการทำงาน การจัดเวทีสาธารณะ ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การวางแผนร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกัน การปรึกษาหารือกัน การสร้างกลยุธยมิตรในการทำงานร่วมกัน

ทั้งนี้ยังมียุทธศาสตร์และรูปแบบการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น ด้านเมืองสีเขียวและสะอาด เมืองสุขภาวะ สิ่งแวดล้อมดี มีความปลอดภัย เมืองธรรมาภิบาล เมืองทันสมัย สมดุล และยั่งยืน เมืองประชาธิปไตย ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการมี ด้านการทำงานร่วมกัน การแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ การเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างพลังปัญญาของชุมชน และการกระจายอำนาจสู่ประชาชน

References

- Chanruang, S. (2014). Political Concepts on Buddhist Approach of M.R. Kukrit Pramoj. *Journal of Cultural Approach*, 15(28), 17-26.
- Phetpradub, Ch. and Meeseng, S. (n.d.). *has the light of "Khon Kaen Next Decade" and "Khon Kaen Reform Assembly" social capital towards building "Citizen Power", Citizen Assembly Process for Democratic Development and Public Participation*. Bangkok: The Secretariat of the House of Representatives.
- Phra Phutthakosthera, (2003). *Wisuttimak Scripture, Translated by Somdej Phra Puttacharn (Arsaphamahathern)*. 4th edition. Bangkok: Prayoon Wong Printing Co., Ltd.
- Phra Thampitaka (P.A. Payutto). (2002). *Statute of Life*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- The Secretariat of the House of Representatives. (n.d.). *Citizen Assembly, Democratic Development Process and People Involvement*. Bangkok: The Secretariat of the House of Representatives.

อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขง*

The Influence of Lan Chang Kingdom on the Way of Life of People in Mekong River Region

พระมหาปพน กตสารโ และอนุธิดา บุญตะวัน

Phramaha Papon Katasasro and Anuthida Buntawan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: anuthidaao2536@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างต่อวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขง 2) ศึกษาอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างต่อปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีคนลุ่มน้ำโขง 3) ศึกษาอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างในการสร้างความสามัคคีคนลุ่มน้ำโขง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกตพฤติกรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างต่อวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขง คือปรัชญา แนวคิด ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณต่างๆ เช่น ผีสาว เทวดา ผีบ้าน ผีเรือน นางไม้ ผีพ่อ ผีแม่ ผีปู่ย่า ตายาย ผีเมือง ผีฟ้า และผีแถน เป็นต้น และปรัชญาพหุนิยม เป็นการผสมผสานปรัชญาแนวคิด และความเชื่อระหว่างผี พราหมณ์และพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน

2. อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างที่มีต่อปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของคนลุ่มน้ำโขงคือ การนำแนวคิดศิลปะในสมัยล้านช้างมาใช้ในการสร้างพุทธศิลป์ในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนา เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ สำหรับวัฒนธรรมล้านช้างที่มีอิทธิพลต่อคนลุ่มน้ำโขง ได้แก่ วัฒนธรรมด้านวัตถุธรรม ด้านคติธรรม ด้านเนติธรรม และด้านสทธรรม ส่วนประเพณีล้านช้างที่มีอิทธิพลต่อคนลุ่มน้ำโขง ได้แก่ ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีการแต่งงาน

*ได้รับบทความ: 10 กันยายน 2563; แก้ไขบทความ: 24 ธันวาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2563

Received: September 10, 2020; Revised: December 24, 2020; Accepted: December 29, 2020

ประเพณีสู่ขวัญ เป็นต้น

3. อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างในการสร้างความสามัคคีของคนลุ่มน้ำโขงระหว่างชาวไทยด้วยกัน ระหว่างชาวลาวด้วยกันและระหว่างชาวไทยและชาวลาวศิลปะล้านช้างที่สร้างความสามัคคี เช่น การสร้างพุทธศิลป์มีการบูรณพระธาตุพนม ประเพณีสร้างความสามัคคี เช่น ประเพณีบูชาพระธาตุพนม บูชาหลวงพ่อพระใส ประเพณีสร้างความสามัคคี เช่น การปลูกเสี้ยว การขึ้นบ้านใหม่ ฮีตสิบสอง เป็นต้น

คำสำคัญ: อาณาจักรล้านช้าง; วิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขง

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the influence of Lan Chang Kingdom (Million Elephants) on the way of life of people in Mekong river region; 2) to study the influence of Lan Chang Kingdom on philosophy, art, culture and traditions of people in Mekong River Region; 3) to study the influence of Lan Chang Kingdom on creating unity of people in Mekong River Region. This study was conducted by means of the qualitative research methodology. The tools used in this research included in-depth interviews and behavioral observation of 30 key informants. The obtained data were interpreted by using the descriptive analysis.

The research results were as follows:

1. The influence of Lan Chang Kingdom on the way of life of people in Mekong river region can be seen in philosophy, idea and beliefs about spirits such ghosts, angles, house ghosts, tree ghosts, father and mother ghosts, grandparent ghosts, city ghost and 'Thean' ghost etc. Pluralism is a blend of philosophy, ideas and beliefs between ghost, Brahmanism and Buddhism.

2. The influence of Lan Chang Kingdom on the philosophy, art, culture and traditions of the people in Mekong River region is the application of Lan Chang art concepts to create the present day Buddhist art. This is an art created to serve Buddhism, such as churches, pavilions and pagodas. Lan Chang culture influences people of Mekong region in terms of material culture, moral culture, legal culture and multi culture. The tradition that has its influence on the people in Mekong River Region is 'Heet Sip Song Kong Sip Si', 'New house cerebration', 'Wedding ceremony' and 'Su-khwan' ceremony. etc.

3. The influence of Lan Chang Kingdom on the unity of the people of the Mekong River region between Thai people, and Lao people and between Thai people and Lao is that Lan Chang art that creates unity, such as the creation of Buddhist arts by restoration of Phra That Phanom; traditions to create unity such as the tradition of worshipping Phra That Phanom, worship of Lung Pho Phra Sai; traditions create unity such as Phuk-Xiao ceremony, New house celebration and Heet Sip Song. etc.

Keywords: Lan Chang Kingdom; life of people in Mekong river

1. บทนำ

อาณาจักรล้านช้างเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ในช่วงศตวรรษที่ 11-18 มีอาณาเขตการปกครองกว้างใหญ่ไพศาล ซึ่งรวมพื้นที่ลาวทั้งหมดและภาคอีสานของประเทศไทย อาณาจักรล้านช้างมีความเข้มแข็งทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ศาสนา ปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและสิ่งเหล่านี้ได้สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน การล่มสลายของอาณาจักรล้านช้าง ทำให้อาณาจักรล้านช้างถูกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วนโดยแม่น้ำโขงเป็นที่กั้นเขตแดน แผ่นดินส่วนที่อยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงกลายเป็นประเทศลาว ส่วนแผ่นดินที่อยู่ฝั่งขวาแม่น้ำโขงกลายเป็นภาคอีสานของประเทศไทย กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในภาคอีสานจึงมีบรรพบุรุษและชาติที่สืบเชื้อสายมาจากคนล้านช้าง ถึงแม้ว่าแผ่นดินจะถูกแยกออกเป็นสองประเทศ แต่ศาสนา ปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเชื่อไม่ได้แตกแยกกันมีความสัมพันธ์ มีการร่วมมือกันทางการค้าและความสัมพันธ์กันฉันพี่น้อง มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในแม่น้ำโขงร่วมกันในลักษณะบ้านพี่เมืองน้อง ต่างฝ่ายต่างพึ่งพาอาศัยทำให้เราเห็นได้ว่าอาณาจักรล้านช้างได้ล่มสลายไปแล้ว แต่สิ่งที่ไม่ล่มสลายไปกับอาณาจักรคือ ปรัชญา ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต (Phramaha Thanurit Duangdee, 2000 : 1)

ความเชื่อดั้งเดิมของคนล้านช้างแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือยุคแรกคนล้านช้างเชื่อเรื่องผีหรือวิญญาณ ยุคที่สองพระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนล้านช้าง คนล้านช้างเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนาแต่ก็ยังไม่ละทิ้งความเชื่อเรื่องผีทำให้มีการผสมผสานกันระหว่างพุทธกับผี ยุคที่สามศาสนาพราหมณ์เข้าสู่ดินแดนล้านช้าง คนล้านช้างได้รับความเชื่อตามคติศาสนาพราหมณ์เพิ่มเข้ามาอีก จึงเป็นการผสมผสานระหว่าง 3 ความเชื่อเข้าด้วยกันอย่างลงตัว (Meethaisong, 2017) แล้วหล่อหลอมออกมาเป็นปรัชญา แนวคิด ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนล้านช้าง ที่มีความยิ่งใหญ่และเจริญรุ่งเรืองในอดีต ถึงแม้ว่าอาณาจักรล้านช้างได้ล่มสลายไปแล้ว แต่ความยิ่งใหญ่ในอดีตไม่ได้ล่มสลายไปกับอาณาจักรล้านช้างแต่อย่างใด ยังได้รับการสืบทอดมาจนถึงคนสองฝั่งโขง (คนอีสานและคนลาว) ณ ปัจจุบันนี้สำหรับความเชื่อของคนล้านช้างนั้นไม่มีการบังคับให้เชื่อแต่อย่างใด เป็นการแสดงถึงชุมชนเลือกใช้ชีวิตเข้ากับเงื่อนไขต่างๆ ภายใน

ท้องถิ่นของตน โดยได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธ และความเชื่อพื้นบ้าน (Kanjnanaphan, 2004 : 123-129)

ในบันดาความเชื่อทั้งหลายของคนล้านช้าง พระพุทธศาสนาเป็นศาสนามีอิทธิพลต่อการสร้างหลักเกณฑ์ของสังคมล้านช้างมากที่สุดโดยผู้นำใช้พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างจุดศูนย์รวมทางจิตใจและเป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคี จนกระทั่งสร้างความสัมพันธ์ของคนสองฝั่งโขง โดยมีการเชื่อมโยงทางการเมืองการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตในเชิงศตจักรวาล พระพุทธศาสนาจะเป็นเครื่องหล่อหลอมโลกทัศน์ของคนลุ่มน้ำโขง อันสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการกำเนิดโลก ธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น

อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขง ถ้ามีการทำวิจัยจะทำให้ได้คำตอบที่ชัดเจนเกี่ยวกับปรัชญา ความคิด ความเชื่อในการดำเนินชีวิตของคนลุ่มน้ำโขงเกี่ยวกับที่มาของการสร้างศิลปะทางด้านวัตถุ และศิลปะการแสดงของคนลุ่มน้ำโขง เช่น การขับร้อง การรำ จะทำให้ได้คำตอบที่ชัดเจนด้านวัฒนธรรมที่คนลุ่มน้ำโขงได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาถึงปัจจุบันนี้ และได้คำตอบที่ชัดเจนเกี่ยวกับประเพณีของคนลุ่มน้ำโขง และทำให้ได้จุดศูนย์รวมทางด้านจิตใจ ได้การสร้างสรรค์สร้างความสามัคคีระหว่างชุมชนลุ่มน้ำโขง ได้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยลาว และได้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ ปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของคนลุ่มน้ำโขงร่วมกัน และสิ่งเหล่านี้นำไปสู่การหล่อหลอมวิถีชีวิตของคนลุ่มน้ำโขงให้มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ถ้าไม่มีการทำวิจัยจะทำให้ไม่ทราบถึงจุดแข็งของปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของคนล้านช้างที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนลุ่มน้ำโขงปัจจุบัน และสุดท้ายก็จะนำไปสู่การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมอันดีงาม

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการวิจัย อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตของคนลุ่มน้ำโขงเพื่อให้ได้ข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของคนลุ่มน้ำโขง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างต่อวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขง
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างต่อปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีคนลุ่มน้ำโขง
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างในการสร้างความสามัคคีคนลุ่มน้ำโขง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกตพฤติกรรมของคนอีสานและคนลาว

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้ 1) ผู้มีความรู้ด้านปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตคนล้านช้างคนไทยจำนวน 5 คน คนลาว จำนวน 5 คน รวม 10 ค 2) นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีล้านช้างคนไทย จำนวน 5 คน คนลาว จำนวน 5 คน รวม 10 คน และ 3) ผู้ที่ประสบการณ์ในการนำปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีล้านช้าง ไปใช้ประโยชน์คนไทย จำนวน 5 คน คนลาว จำนวน 5 คน รวม 10 คน

2. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสังเกต โดยมีการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

2.1 ศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากโบราณวัตถุ โบราณสถาน จดหมายเหตุ บันทึกทางประวัติศาสตร์ เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกตพฤติกรรม

2.2 นำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาตั้งเป็นคำถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกต แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ภาษา และวิจัย

2.3 ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสังเกต ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกตฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต

3.2 สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสร้างความคุ้นเคย และแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกำหนด นัดวันเวลาดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. ตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตด้วยวิธีแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการตรวจสอบข้อมูลจาก 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้มีความรู้ด้านปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตคนล้านช้าง 2) นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีล้านช้าง 3) ผู้ที่ประสบการณ์ในการนำปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีล้านช้าง ไปใช้ประโยชน์ แล้วคัดเอาเฉพาะข้อมูลที่ตรงกัน ส่วนข้อมูลที่ไม่ตรงกัน นำไปหาข้อมูลเพิ่มเติมเนื่องจากสาเหตุอะไรจึงได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน

หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ตรงกันมาจัดหมวดหมู่ แล้วทำการตีความ แปรความ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ตามหลักอุปนัย

4. สรุปผลการวิจัย

1. อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างต่อวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขง

1.1 ปรัชญาของอาณาจักรล้านช้างด้านวิญญาณนิยม ที่อิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขงแนวคิดปรัชญาดั้งเดิมของอาณาจักรล้านช้าง เป็นแนวคิดแบบ วิญญาณนิยม (Animism) หรือเป็นแบบ ศาสนาปฐมบรรพ (Primitive religion) กล่าวคือผู้คนในยุคนี้ มีความคิดเชื่อมโยงกับวิญญาณต่างๆ เช่น ผีสาธนางไม้ เทวดา ผีบ้าน ผีเรือน ผีพ่อแม่ ผีปู่ย่า ตายาย ผีฟ้า และผีแถน เป็นต้น ในยุคแรกๆ ชาวล้านช้างเชื่อว่าวิญญาณเหล่านี้ดุร้ายสามารถทำร้ายและสร้างความเดือดร้อนให้มนุษย์ในรูปแบบต่างๆ ได้ เช่น ทำให้เจ็บป่วย ทำให้เกิดภัยพิบัติต่างๆ มีการทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เป็นต้น

ในยุคต่อมาวิญญาณร้ายเหล่านี้ก็กลายเป็นคุณกับมนุษย์คือเป็นวิญญาณที่คอยปกป้องรักษาคุ้มครองมนุษย์ได้อยู่เย็นเป็นสุข โดยที่มนุษย์จะต้องทำพิธีกรรมหรือพิธีกรรมแลกเปลี่ยนโดยการบวงสรวงและสวดอ้อนวอนให้วิญญาณเหล่านั้นเกิดความพอใจ วิญญาณเหล่านั้นจึงจะช่วยมนุษย์ให้ได้รับความปลอดภัยและป้องกันภัยพิบัติทั้งหลายให้ เรียกได้ว่าการดำรงอยู่ของมนุษย์และวิญญาณทั้งหลายในยุคล้านช้างนั้นได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มนุษย์มีหน้าที่ทำพิธีกรรมให้กับวิญญาณที่ตนเองนับถือส่วนวิญญาณก็ทำหน้าที่สนองตอบในสิ่งที่มนุษย์อ้อนวอนขอ แนวความคิดนี้มีการสืบทอดกันมานานหลายพันปี ผลที่เกิดจากการนำแนวความคิดเรื่องวิญญาณมาเชื่อมโยงกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในอาณาจักรล้านช้างทำให้คนล้านช้างสามารถในการรวมเผ่าพันธุ์ต่างๆ ได้สำเร็จ เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวทางสังคมการเมือง วัฒนธรรม ในหมู่ชนต่างเผ่าพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งถือว่าเป็นเหตุการณ์ก่อนการรับระบบแนวความคิดอื่นจากภายนอก

1.2 ปรัชญาของอาณาจักรล้านช้างด้านพหุนิยมที่อิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขงปรัชญาอาณาจักรล้านช้าง เป็นการผสมผสานระหว่าง 3 แนวความคิดด้วยกันคือ

1) ความเชื่อยุคแรกของอาณาจักรล้านช้างเป็นความเชื่อเรื่องผี คนดั้งเดิมของจักรล้านช้างซึ่งนับถือผี ส่วนผีนั้นมีมากมาย เช่น ผีป่า ผีบรรพบุรุษ ผีที่อาศัยอยู่ตามแม่น้ำลำธาร ภูเขา ผีฟ้า เป็นต้น ส่วนผีที่เป็นใหญ่สุด คือ ผีแถนหรือชาวอีสานเรียกว่าพญาแถน ซึ่งเป็นผีที่มีอำนาจ สามารถควบคุมกำหนดชะตาชีวิตของคน ซึ่งชาวล้านช้างเชื่อว่าผีแถนเป็นเทพเจ้าผู้สร้างโลก สร้างดวงดาว สร้างสิ่งมีชีวิต สร้างมนุษย์และเป็นผู้ควบคุมชะตาชีวิตของสรรพสิ่ง โดยเฉพาะมนุษย์ ผีแถนจะเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตว่าใครจะดำเนินชีวิตไปอย่างไร มีอำนาจสามารถดลบันดาลทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นไปตามที่ตนเองต้องการ สามารถให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีการบูชาพญาแถน มีการขอสิ่งต่างๆ จากพญาแถน เช่น การขอฝน

2) ความเชื่อยุคที่สองของชาวล้านช้าง เป็นความเชื่อตามศาสนาพราหมณ์ฮินดูเป็นยุคที่ศาสนาพราหมณ์เผยแพร่เข้ามายังอาณาจักรล้านช้างจึงชาวอาณาจักรล้านช้างก็ให้ความเคารพนับถือศาสนาพราหมณ์และมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามศาสนาพราหมณ์ แต่ก็ยังไม่ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิม

เกี่ยวกับผี ซึ่งในยุคที่สองของความเชื่อของชาวอาณาจักรล้านช้าง จะเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องผีดั้งเดิมกับความเชื่อตามพราหมณ์ฮินดู เพราะฉะนั้นในยุคที่สองของความเชื่อของอาณาจักรล้านช้างไม่ว่าจะเป็นศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตก็จะมีการประพุดิปฏิบัติคู่กันระหว่างผีและพราหมณ์ ซึ่งเป็นการผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว

3) ความเชื่อยุคที่สามของชาวล้านช้าง เป็นความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นยุคที่พระพุทธศาสนาได้เผยแพร่เข้ามาสู่อาณาจักรล้านช้าง และพระพุทธศาสนาก็มีอิทธิพลต่อชาวอาณาจักรล้านช้างเป็นอย่างมาก ซึ่งชาวอาณาจักรล้านช้างนับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ จนถึงชนชั้นปกครองและประชาชนทั่วไป ล้วนแล้วแต่หันมานับถือพระพุทธศาสนา และใช้พระพุทธศาสนาเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของชาวล้านช้าง เป็นที่พึ่งทางจิตใจ และเป็นเครื่องมือในการปกครอง คือพระมหากษัตริย์ก็อาศัยพระพุทธศาสนาช่วยในการปกครองอาณาจักรล้านช้าง และใช้พระพุทธศาสนาเป็นจุดศูนย์รวมของอาณาจักรล้านช้างในทุกๆ ด้านไม่ว่าในด้านการปกครอง ในด้านการสร้างความสามัคคี ในด้านวิถีชีวิต เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงวางรากฐานอย่างแน่นแคว้นในอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งมีประจักษ์พยานมีหลักฐานให้เราได้เห็นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านศิลปะ เช่น การก่อสร้างเจดีย์ พระพุทธรูป ศาลา โบสถ์ วิหาร เจดีย์ เป็นต้น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หรือประเพณีที่เกิดจากทางพระพุทธศาสนาโดยตรง เช่น ประเพณี 12 เดือน เดือน ซึ่งชาวลุ่มน้ำโขงเรียกว่าฮิตสิบสอง ส่วนหลักการปกครองเรียกว่า คองสิบสี่

ชาวล้านช้างนับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ จนถึงชนชั้นปกครอง และประชาชนทั่วไปแล้วแต่นับถือพุทธศาสนา แต่ชาวล้านช้างก็ยังไม่ทิ้งความเชื่อดั้งเดิมคือความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งชาวอาณาจักรล้านช้างก็ได้ผสมผสานกันเข้าระหว่างความเชื่อเรื่องผีความเชื่อของพราหมณ์ และความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนั้น ชาวล้านช้างจึงมีการผสมผสานทั้งสามความเชื่อเข้าด้วยกัน หรือเรียกว่ารวมความเชื่อทั้งสามให้เป็นอันหนึ่งอันเดียว ไม่ว่าจะเป็นด้านปรัชญาศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของชาวอาณาจักรล้านช้าง จนไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ เพราะฉะนั้นจึงกลายเป็นความเชื่อแบบพหุนิยม และความเชื่อนี้ก็มีอิทธิพลต่อคนกลุ่มน้ำโขงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้

2. อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างต่อปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีคนกลุ่มน้ำโขงหลักปรัชญา ได้แก่ แนวคิด ความเชื่อของอาณาจักรล้านช้างที่มีอิทธิพลต่อปรัชญา แนวคิด ความเชื่อของคนกลุ่มน้ำโขงไม่ว่าจะเป็นปรัชญาของอาณาจักรล้านช้างด้านวิญญานนิยมที่เป็นแนวคิดทาง ปรัชญาแบบโบราณดั้งเดิมของอาณาจักรล้านช้างนั้น เป็นแนวคิดแบบวิญญานนิยมหรือเป็นแบบ “ศาสนาปฐมบรรพ” กล่าวโดยมีความคิดเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับเรื่องของวิญญานต่างๆ เช่น ผีसाง เทวดา ผีบ้าน ผีเรือน นางไม้ ผีพ่อ ผีแม่ ผีปู่ย่า ตายาย ผีเมือง ผีฟ้า และผีแถน เป็นต้น ในเบื้องต้นวิญญานเหล่านี้ร้ายสามารถทำร้ายและสร้างความเดือดร้อนให้มนุษย์ในรูปแบบต่างๆ ได้ เช่น ทำให้เจ็บป่วย ทำให้เกิดภัยพิบัติต่างๆ มีการ

ทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาวิญญานร้ายเหล่านี้ก็กลายเป็นคุณกับมนุษย์คือเป็นวิญญานที่คอยปกป้องรักษาคุ้มครองมนุษย์ได้อยู่เย็นเป็นสุข โดยที่มนุษย์จะต้องทำพิธีกรรมหรือพิธีกรรมแรกเปลี่ยนโดยการบวงสรวงและสวดอ้อนวอนให้วิญญานเหล่านั้นเกิดความพอใจ วิญญานเหล่านั้นจึงจะช่วยมนุษย์ให้ได้รับความปลอดภัยและป้องกันภัยพิบัติทั้งหลายให้ เรียกได้ว่าการดำรงอยู่ของมนุษย์และวิญญานทั้งหลายในยุคล้านช้างนั้นได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มนุษย์มีหน้าที่ทำพิธีกรรมให้กับวิญญานที่ตนเองนับถือ ส่วนวิญญานก็ทำหน้าที่สนองตอบในสิ่งที่มนุษย์อ้อนวอนขอ แนวความคิดนี้มีการสืบทอดกันมานานหลายพันปี ผลที่เกิดจากการนำแนวความคิดเรื่องวิญญานมาเชื่อมโยงกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในอาณาจักรล้านช้างทำให้คนล้านช้างสามารถในการรวมเผ่าพันธุ์ต่างๆ ได้สำเร็จ

3. อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างต่อศิลปะคนลุ่มน้ำโขง อาณาจักรล้านช้าง เป็นอาณาจักรที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งตั้งอยู่บริเวณดินแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน ผ่านทั้งความเจริญรุ่งเรืองสลับกับความร่วงโรยมาหลายยุคหลายสมัย อาณาจักรล้านช้างมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งเรื่องของการเมืองการปกครอง ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต กล่าวได้ว่าเป็นยุคทองของอาณาจักรล้านช้าง โดยมีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจและเป็นที่พึ่งทางใจของคนในอาณาจักรล้านช้าง พระมหากษัตริย์และอาณาจักรราชาราชกุมารมีความผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย พระพุทธศาสนาจึงกลายเป็นวิถีชีวิตของคนล้านช้าง

ศิลปะล้านช้าง ประกอบไปด้วยสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และศิลปะเหล่านั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผลงานที่เป็นผลรวมของการสั่งสมและสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษ อันเกิดจากภูมิธรรม และภูมิปัญญาที่ได้ถ่ายทอดสืบทอดกันมาหลายยุคสมัย จนทำให้อาณาจักรล้านช้างมีศิลปะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และเจริญสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุที่อาณาจักรล้านช้างได้รับเอาพระพุทธศาสนามาเป็นศาสนาประจำชาติ พระมหากษัตริย์ตลอดจนอาณาจักรราชาราชกุมารให้การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา บูรณปฏิสังขรณ์ และสร้างวัดวาอารามไว้เป็นจำนวนมาก เช่น ในสมัยศรีโคตรบูร (พ.ศ. 1500) พระเจ้าสุมิตรธรรม ได้สร้างศาสนสถานหลายแห่ง เช่น พระธาตุพนม พระธาตุอิงฮัง และพระธาตุศรีโคตรบูร เป็นต้น หรือในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชก็ได้สร้างวัดและพระพุทธรูปไว้จำนวนมาก เช่น พระเจ้าองค์ต่อ พระสุก พระเสริม และพระใส เป็นต้น ซึ่งสิ่งก่อสร้างในทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้เรียกว่า “พุทธศิลป์” ซึ่งพุทธศิลป์เหล่านี้ แสดงให้เห็นเชิงประจักษ์ว่า พระพุทธศาสนาได้มีความสำคัญและมีความเจริญรุ่งเรืองในอาณาจักรล้านช้างเมื่อใดที่สถานการณ์บ้านเมืองมีความสงบจากสงคราม สิ่งหนึ่งที่พระมหากษัตริย์ชนชั้นปกครอง และผู้อยู่ภายใต้การปกครองคือประชาชนพึงกระทำคือการเข้าวัดทำบุญ ส่วนการทำบุญนั้นมีหลายทาง โดยถือตามคติทางพระพุทธศาสนา เช่น การให้สิ่งของมี อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย

ยารักษาโรค การพึ่งธรรม ปฏิบัติธรรม และการให้ธรรมเป็นวิทยาทาน เป็นต้น การทำบุญอีกอย่างหนึ่งที่พระมหากษัตริย์นิยมทำก็คือการสร้างวัด เช่น สร้างวัด สร้างโบสถ์ วิหาร และสร้างพระพุทธรูป เป็นต้น เพื่อถวายเป็นสมบัติในพระพุทธศาสนา

4. อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างต่อวัฒนธรรมคนลุ่มน้ำโขงวัฒนธรรมล้านช้าง เป็นอาณาจักรที่มีความยิ่งใหญ่และเจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันมาหลายยุคสมัย จึงไม่แปลกที่อาณาจักรแห่งนี้จะถูกกลืนไปด้วยกลืนอายุของความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวล้านช้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเจริญทางด้านวัฒนธรรมนั้นยังมีความหลากหลายและงดงามไม่แพ้ชาติใดทั้งสิ้น แต่เนื่องจากว่าวัฒนธรรมล้านช้างมีความหลากหลายและกว้างขวางครอบคลุมถึงทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวล้านช้าง ผู้วิจัยจึงใคร่กำหนดวิเคราะห์วัฒนธรรมล้านช้าง 4 ด้าน คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางคตินิยม วัฒนธรรมทางเนติธรรม และวัฒนธรรมทางสังคม

5. อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างต่อประเพณีคนลุ่มน้ำโขง ประเพณีของชาวอีสานและชาวลาวที่ได้รับการสืบทอดมาจากอาณาจักรล้านช้าง คือ “ฮีต12” ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่บรรพบุรุษล้านช้าง ประเพณีฮีตสิบสองหรือประเพณี 12 เดือน เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อและการดำรงชีวิตทางเกษตรกรรม ซึ่งชาวอีสานยึดถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ มีแนวปฏิบัติแตกต่างกันไปในแต่ละเดือนเพื่อให้เกิดสิริมงคลในการดำเนินชีวิต เรียกว่าท้องถิ่น ว่างานบุญ ชาวอีสานให้ความสำคัญประเพณีฮีตสิบสองเป็นอย่างมากและยึดถือปฏิบัติมาอย่างสม่ำเสมอ นับเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน

6. อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างในการสร้างความสามัคคีคนลุ่มน้ำโขงอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างในการสร้างความสามัคคีของคนลุ่มน้ำโขง ระหว่างชาวไทยด้วยกัน ระหว่างชาวลาวด้วยกันและระหว่างไทยและชาวลาวศิลปะล้านช้างที่สร้างความสามัคคี เช่น การสร้างพุทธศิลป์มีการบูรณพระธาตุพนม ประเพณีสร้างความสามัคคี เช่น ประเพณีบูชาพระธาตุพนม บูชาหลวงพ่อบุญไฟ ประเพณีสร้างความสามัคคี เช่น การปลูกเสี้ยว การขึ้นบ้านใหม่ ฮีตสิบสอง ที่กล่าวมานั้นซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างที่สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นระหว่างคนลุ่มน้ำโขงด้วยกัน ที่มาช่วยเหลือกัน ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างด้วยกำลังทรัพย์ กำลังกาย และกำลังใจ ซึ่งเกิดจากศรัทธา และตามความเชื่อตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขง โดยผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างต่อวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขง จากการวิจัยพบว่า อิทธิพลหลักๆ ของอาณาจักรล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตของคนอีสานและคนลาวคือพื้นฐานความเชื่อ ซึ่งความเชื่อจะเป็น

สิ่งหล่อหลอมระบบปรัชญา แนวคิด ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตหรือการปฏิบัติปฏิบัติของคนล้านช้าง ซึ่งพื้นฐานความเชื่อของคนล้านช้างมาจากความเชื่อ 3 อย่าง คือ 1) ความเชื่อเรื่องผี (วิญญาณ) เป็นความเชื่อดั้งเดิมของบรรพบุรุษล้านช้าง 2) ต่อมาศาสนาพราหมณ์เข้าสู่อาณาจักรล้านช้างและคนล้านช้างได้รับเอาความเชื่อตามหลักศาสนาพราหมณ์เข้ามาปฏิบัติแต่ก็ยังไม่ทิ้งความเชื่อดั้งเดิมคือความเชื่อเรื่องผี จึงเป็นการผสมผสานระหว่างผีกับพราหมณ์ 3) ต่อมาพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่ดินแดนล้านช้างทำให้คนล้านช้างความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังไม่ทิ้งความเชื่อเดิม ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างสามแนวคิดคือ ผี พราหมณ์ พุทธได้อย่างลงตัว และทั้งสามความเชื่อยังมีอิทธิพลต่อคนกลุ่มน้ำโขงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภัทรสิริวุฒิ (วิทยา สิริภทฺโท) (Phrakru Phatrasiriwut (Witthaya Siraphatthong)) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาพัฒนาการและอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในสังคมล้านช้าง พบว่า สภาพสังคมของอาณาจักรล้านช้างก่อนที่พุทธศาสนาจะเริ่มเข้ามาเผยแผ่นั้นมีการนับถือสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ผีแถน ผีฟ้า ผีบรรพบุรุษ เป็นต้น ต่อมา มีการรับเอาพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ทำให้ฝ่ายอาณาจักรโดยพระมหากษัตริย์ใช้วิธีการปกครองโดยนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติทำหน้าที่เหมือนสัญญาประชาคม ไขว่คว้าความประเสริฐของคนในสังคมโดยปริยาย ในยุคล้านช้างหลักธรรมทางพุทธศาสนาถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อความเชื่อของชาวพุทธมากกว่ากฎหมายของราชอาณาจักร จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้พระมหากษัตริย์แห่งล้านช้างจึงได้ให้ความสำคัญกับสถาบันทางพุทธศาสนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมศักดิ์ ปิยธมโม (อินทเสน) (Phra Somsak Piyatham (Inthasen)) ได้ทำการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมลาวในแขวงจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า เดิมประชาชนลาวมีความเชื่อและนับถือภูตผี วิญญาณ สิ่งเหนือธรรมชาติ แต่ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามา ประชาชนลาวได้ยึดหลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นวิถีดำเนินชีวิต จนกระทั่งทำให้พระพุทธศาสนาได้เจริญงอกงามไปตามลำดับ แต่ขณะเดียวกัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารประเทศชาติ ทั้งทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจพระพุทธศาสนาก็เปลี่ยนไปตามบริบทนั้นๆ บางครั้งเมื่อการเมืองมีความสงบลง ประเทศชาติมีความเจริญ พระพุทธศาสนาก็ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน

2. อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างต่อศิลปะคนกลุ่มแม่น้ำโขง ด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม หรือจิตรกรรม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความคิด ความศรัทธา ความเชื่อ และปรัชญาการดำเนินชีวิตตามคติทางพระพุทธศาสนาเสียเป็นส่วนใหญ่ และศิลปะเหล่านั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผลงานที่เป็นผลรวมของการสั่งสมและสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษ ที่ได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาหลายยุคสมัย จนทำให้อาณาจักรล้านช้างมีศิลปะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และเจริญสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน อาณาจักรล้านช้างมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ พระมหากษัตริย์ตลอดจนอาณาจักรราชารัฐให้การสนับสนุนบำรุงพระพุทธศาสนา บูรณปฏิสังขรณ์ และสร้างวัดวาอารามไว้เป็นจำนวนมาก เช่น ในสมัยศรีโคตรบูร

(พ.ศ. 1500) พระเจ้าสุริยธรรม ได้สร้างศาสนสถานหลายแห่ง เช่น พระธาตุพนม พระธาตุอิงฮัง และพระธาตุศรีโคตรบูร เป็นต้น หรือในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชก็ได้สร้างวัดและพระพุทธรูปจำนวนมากเช่น พระพุทธรูปที่สำคัญในยุคนี้นี้คือ พระเจ้าองค์โต พระสุก พระเสริม และพระใส เป็นต้น ซึ่งสิ่งก่อสร้างในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “พุทธศิลป์” หรือศิลปะทางพระพุทธศาสนา เมื่อใดที่สถานการณ์บ้านเมืองมีความสงบจากสงคราม สิ่งหนึ่งที่พระมหากษัตริย์ ชนชั้นปกครอง และประชาชนพึงกระทำคือการเข้าวัดทำบุญ เช่น การให้สิ่งของมีค่า อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค การฟั่งธรรม ปฏิบัติธรรมและการให้ธรรมเป็นวิทยาทาน เป็นต้น การทำบุญอีกอย่างหนึ่งที่พระมหากษัตริย์นิยมทำก็คือการสร้างวัดถาวร เช่น สร้างวัด สร้างโบสถ์ วิหาร และสร้างพระพุทธรูป เป็นต้น เพื่อถวายเป็นสมบัติในพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตร วินทะไชย (Wintachai, 2017) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “รูปแบบทางศิลปะของพุทธประติมากรรมสำริดศิลปะล้านช้างในอีสาน” ผลการวิจัยพบว่า พุทธปฏิมากรรมสำริดศิลปะล้านช้างในอีสานส่วนใหญ่ถูกเคลื่อนย้ายมาอยู่ในระหว่างสมัยศิลปะล้านช้างตอนต้นช่วงกลางถึงสมัยศิลปะล้านช้างตอนหลังช่วงปลาย จากพุทธศิลป์สามารถจำแนกได้ 5 กลุ่ม คือ อิทธิพลทางศิลปะสุโขทัย อิทธิพลทางศิลปะล้านนาอิทธิพลทางศิลปะอยุธยา ศิลปะล้านช้างบริสุทธิ์และอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์และรูปแบบพระพุทธรูปปฏิมากรรมสำริดศิลปะล้านช้าง จากการวิเคราะห์ฝีมือเชิงช่างโดยใช้รูปทรง สัดส่วน ละเอียดขององค์ประกอบอื่นขององค์พระ ซึ่งโดยภาพรวมแล้วสามารถแบ่งรูปแบบของพุทธปฏิมากรรมสำริดศิลปะล้านช้างในอีสานจากฝีมือเชิงช่างและสุนทรียภาพออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มฝีมือช่างหลวงหรือช่างราชสำนักกับกลุ่มฝีมือช่างราษฎร์หรือช่างพื้นบ้าน และพุทธประติมากรรมสำริดศิลปะล้านช้างที่พบจำแนกการแสดงปางต่างๆ ได้ 11 ปาง ดังนี้ ปางมารวิชัย 396 องค์ ปางสมาธิ 26 องค์ปางห้ามสมุทร 20 องค์ ปางห้ามญาติ 6 องค์ ปางทรงพิจารณาธรรม 2 องค์ปางถวายเนตร 1 องค์ ปางยืน 6 องค์ ปางลีลา 1 องค์ ปางนาคปรก 2 องค์พระสังกัจจายน์ 5 องค์และพระศรีอาริย์หรือพระสาวก 3 องค์และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิน ทองปั้น (Thongpan, 2019 : 203-214) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พุทธศิลป์ล้านช้าง: แนวคิด พัฒนาการ คุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรม พบว่า ในสังคมล้านช้างมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมที่นิยมประการหนึ่งคือวัฒนธรรมการสร้างศิลปะทางพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างคือเพื่อใช้ประโยชน์ เพื่อการสั่งสอน เพื่อการเคารพสักการบูชา และเพื่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา ในสมัยล้านช้างนั้น การสร้างพุทธศิลป์จะมีผู้นำคือพระมหากษัตริย์ โดยพระองค์จะนำพาประชาชนในการสร้าง จนกลายมาเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา และได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับจนกลายเป็นเอกลักษณ์พุทธศิลป์ล้านช้าง ที่เห็นชัดเจนคือพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระองค์ทรงเป็นผู้นำในการสร้างพุทธศิลป์มากมาย เช่น การสร้างพระธาตุศรีสองรัก และพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ เป็นต้น และเมื่อสร้างแล้วเสร็จก็จะเป็นการปฏิบัติต่อพระธาตุเหล่านั้น โดยการจัดงานสมโภช การทำบุญ การสักการบูชา จนกลายมาเป็นประเพณีของชาวล้านช้างสืบมาจนทุกวันนี้

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ทำวิจัยแบบพัฒนา (Research and Development) ซึ่งจะได้ผลออกมาเป็นนวัตกรรม ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เพื่อให้เข้ากับยุคไทยแลนด์ 4.0 วิจัยต้องออกมาเป็นนวัตกรรมหรือเป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอหัวข้องานวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนาศิลปะล้านช้างที่ยังอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนอีสาน
2. การพัฒนาวัฒนธรรมล้านช้างที่ยังอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนอีสาน
3. การพัฒนาประเพณีล้านช้างที่ยังอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนอีสาน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตคนกลุ่มน้ำโขงคือการล่มสลายของอาณาจักรล้านช้าง เป็นเพียงการล่มสลายของการเมืองการปกครองเท่านั้น และการล่มสลายของอาณาจักรล้านช้าง ทำให้อาณาจักรล้านช้างถูกแยกออกเป็นสองส่วน คือส่วนหนึ่งได้ถูกแบ่งแยกออกไปอยู่ภายใต้การเมืองการปกครองของไทย คือภาคอีสานของไทยในปัจจุบัน และอีกส่วนหนึ่งถูกแยกออกไปเป็นประเทศลาว ภายใต้การปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) ในประเด็นอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างที่ยังคงมีอิทธิพลต่อคนกลุ่มน้ำโขง ดังนี้

1. อิทธิพลของผี (วิญญาณ) ที่มีต่อวิถีชีวิตคนกลุ่มน้ำโขงเช่น พิธีกรรมการบูชาผี การเลี้ยงผี เพื่อให้ผีทำร้ายตนเอง พวกพ้องของตนเอง ทำร้ายสัตว์เลี้ยง ข้าว ปลา อาหาร และเพื่อให้ผีปกป้องรักษาคุ้มครองตนเอง สัตว์เลี้ยง ข้าว ปลา อาหารให้อุดมสมบูรณ์ ความเชื่อเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดเรื่อยมาจนถึงสมัยอาณาจักรล้านช้างต่อมาจนถึงปัจจุบัน

2. อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อวิถีชีวิตคนกลุ่มน้ำโขง
3. อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตคนกลุ่มน้ำโขง
4. อิทธิพลของปรัชญาล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตคนกลุ่มน้ำโขงได้แก่ ทศณะ แนวคิด ความคิดเห็นของคนล้านช้างที่มีต่ออภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์
5. อิทธิพลของความเชื่อล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตคนกลุ่มน้ำโขง
6. อิทธิพลของศิลปะล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตคนกลุ่มน้ำโขง
7. อิทธิพลของวัฒนธรรมล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตคนกลุ่มน้ำโขง
8. อิทธิพลของประเพณีล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตคนกลุ่มน้ำโขง เช่น ประเพณีฮิตสิบสอง (ประเพณีสิบสองเดือน) เป็นประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของคนล้านช้างและเป็นประเพณีที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน

9. อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างในการสร้างความสามัคคีคนลุ่มน้ำโขงคือปรัชญา ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ของคนล้านช้างที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความสามัคคีของคนลุ่มน้ำโขง

References

- Kanjanaphan, S. (2004). *Concepts of Human and Environment, Department of Geography Faculty of Social Sciences Chiang Mai University*. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Meethaisong, T. (2017). *Ghost and Buddhism Method of Beliefs*. Mahasarakham: Inthanin Publishing.
- Phra Somsak Piyathammo (Inthasen). (2000). The influence of Buddhism on Lao society in Champasak province. Lao People's Democratic Republic. *Research Report*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrakru Phatrasiriwut (Witthaya Siraphatthong). (2013). Study on Development and Influence of Buddhism in LanXang Society. *Dissertation*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Thanurit Duangdee. (2000). *Relationships of two sides of the Mekong community in Heat Sip song: the case of Wat Meechai community, Muang district, NongKhai province, with villagers in the mining town of Hat SaiPhong, Kamphaeng Nakhon, Vientiane*. Mahasarakham: Mahasarakham University.
- Thongpan, S. (2019). The Buddhist Arts in Lanchang: Concept, Development and Art Cultural Values. *Dhammathas Academic Journal*, 19(1), 203-214.
- Wintachai, C. (2017). Art Styles of Buddhism, Bronze Sculpture in LanXang Art in Isan. *Journal of Fine and Applied Arts Khon Kaen University*, 9(1).

ลำผีฟ้า: วิธีการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านในชุมชนบ้านชำแฮด
ตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม*

Lam PheeFa: Cure Method Treatment Kind Intellect Regional in
Ban Sam Had Community Borabue Sub-District Borabue District
Mahasarakham Province

พระทองดา แก้วเมือง (จันทสุทโธ) และธีระพงษ์ มีไธสง

Phra Thongda Keawmeaung (Jantasutto) and Theerapong Meethaisong

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: prathongda@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิธีการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้าน 2) ศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่สัมพันธ์ และ 3) ศึกษาผลของการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านด้วยพิธีกรรมลำผีฟ้า เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 1 รูป ผู้รู้/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน หมอพื้นบ้าน จำนวน 2 คน หมอลำผีฟ้า จำนวน 1 คน บริวาร จำนวน 10 คน ประชาชนทั่วไป จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 22 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า พิธีกรรมลำผีฟ้าเป็นวิธีการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่แม่สันติ รุณรุทธิ์ เป็นผู้สืบทอดวิธีการรักษาสุขภาพจากผีฟ้าในปัจจุบัน เป็นการรักษาโดยการอันเชิญอ้ายผีหรือครูบาสีทนให้มาสิงสถิตร่างของแม่หมอและบริวาร โดยมีขั้นตอนการผูกผ้าย การวินิจฉัยเบื้องต้น สถานที่ และการประกอบพิธีกรรม ส่วนผู้ร่วมพิธีกรรม มีแม่หมอ บริวาร ผู้ป่วย หมอแคน และญาติผู้ป่วยและพิธีลงช่วงซึ่งปีนี้จัดตรงกับวันอังคารที่ 7 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562

ส่วนปัจจัยและเงื่อนไขที่สัมพันธ์ในชุมชนบ้านชำแฮด เกิดจากสังคมที่เปลี่ยนไป การเข้ามาของการแพทย์สมัยใหม่ที่มีอำนาจมากกว่าผู้ป่วย เกิดค่านิยมความต้องมากขึ้น ถึงแม้ยาปฏิชีวนะที่ได้มาไม่ตอบ

*ได้รับบทความ: 19 มิถุนายน 2563; แก้ไขบทความ: 24 พฤศจิกายน 2563; ตอปรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2563

สนองกับโรค เหตุที่ชุมชนเข้าถึงแพทย์สมัยใหม่ได้ง่าย เพราะมีการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมสะดวกสบายมากขึ้น แต่วิธีการรักษาแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านของแม่หม่อสันติ รุณรุทธิ มีมิติทางสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันกับบุคคลรอบข้างชุมชนอบอุ่นทางกายจิตใจ มีความสุขที่ได้หลุดพ้นจากโรคร้ายไข้เจ็บที่รอความตายเมื่อได้ทำความดี การเสียสละ มีเมตตา จิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าสูงส่งเกิดความกรุณาอันประณีตและลึกซึ้งยิ่ง

คำสำคัญ: ชุมชนบ้านชำแฮด; ภูมิปัญญาพื้นบ้าน; วิธีการรักษาสุขภาพ; ลำผีฟ้า

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the cure method treatment kind intellect regional 2) to study the conditional factors relationships and 3) to study the effects of cure method treatment kind intellect regional to Lam Phee Fa. This study was a qualitative research. The tools used in the research were an formstructure interview. The key informants included 1 monks, 3 folk philosopher, 2 folk healers, 1 Lam Phee Famor, 10 attendant, 5 individuals (total 22). The obtained data were analyzed by using research methodology. The research results are presented by using an descriptive analysis.

The research results are as follows: Lam Phee Fa Rite policing hygiene to wisdom homegrown at Mae Santi Runarut Inheritress Rite policing Hygiene to Phee Fa current. Rite policing to Respectfully engage Eayphee or Khrubasitho static draft to Mae Santi Runarut and Retainer retainerstep by Karphukfay, Beginning diagnosis, Place, and Rite assembly. Rite contributor Meamoa, Boriwan, Phupuey, Mookhaen, Yaiphupuey and Phitheerongkuey current straight into Tuesday 7 May 2019.

The factors and condition relationships in Ban Sam Had community cause to change Society. Modern medicine entering which Authority poly Patient need Popularity more to Antibiotic not Responding disease with. Community access to easy Modern medicine. Because communicating communication increase convenient. But Wisdom treatment of Mae Santi Runarut good relationship to persona all around to community snug body and mind to felicity received release seunhealthiness wait mortality. When nicety selflessness benevolent mental contact with noble things beget Kindness, Exquisite, the more Profound.

Keywords: Ban Sam Had Community; Wisdom; Remedy Hygiene; Lam Phee Fa

1. บทนำ

ภูมิปัญญาพื้นบ้านในชุมชนบ้านชำแฮด “ลำผีฟ้า” ต้องได้รับการยกระดับวิธีการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านในชุมชนบ้านชำแฮดเพื่อส่งเสริมให้ได้รับการยอมรับในท้องถิ่นที่สร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ที่ทำการรักษาด้วยผีฟ้า ในการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้กับผู้ป่วยที่ไม่มีทางรักษาให้หายจากแพทย์สมัยใหม่แล้ว การลำผีฟ้าเป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านได้ประกอบขึ้น เพื่ออ้อนวอนให้เทวดาฟ้าแถมมาจัดโรคภัยไข้เจ็บและปกปักรักษาคนป่วยให้มีความร่มเย็นเป็นสุข (Phoprayak, 1999 : 24) การนำผีฟ้ามาเป็นพิธีกรรมใช้ในการรักษาโรค การฟ้อนลำผีฟ้า ก็เพื่อปัดเป่าโรคภัยไข้เจ็บที่แพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถรักษาให้หายได้ เป็นนัยสำคัญของพิธีกรรมนี้คือใจเป็นนายกายเป็นบ่าว กำลังที่เข้มแข็งนั้นเอาชนะโรคภัยไข้เจ็บได้ (Banmuang, 2017 : 4) การเริ่มลำผีฟ้าเป็นการรักษาผู้ป่วยด้วยการเชิญผีฟ้าให้ลงมาสิงสถิตอยู่ในร่างของคนทรงเพื่อทำนายลักษณะอาการของคนป่วยประกอบพิธีกรรม การรักษา ผู้ซึ่งละเมิดต่อผีให้มีความเข้าใจประเพณีปฏิบัติให้ถูกต้อง (Poapan, 2010 : 1-12.) จากนั้นเป็นการเข้าทรงผีฟ้าเป็นการรักษาโรคที่การแพทย์ปัจจุบันรักษาไม่หายที่โรงพยาบาลและใช้ยาสมัยใหม่ แต่ยาสมัยใหม่ก็รักษาได้ไม่หมดทุกโรคบางโรคหมอโรงพยาบาลเองก็ไม่อาจบอกได้ว่าคนไข้เป็นโรคอะไร คนไข้จึงมารักษาโดยการลำผีฟ้า (Taechakaew, 1997: 3) เห็นได้ว่า การรักษาโรคด้วยการลำผีฟ้า ยังเป็นสิ่งที่ต้องมึนงไว้ให้กับผู้ป่วย เพื่อมีทางเลือกในการรักษาชีวิตได้หลุดพ้นจากโรคและความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น

ด้วยสาเหตุดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิธีการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านในชุมชนบ้านชำแฮด เป็นพิธีกรรมลำผีฟ้าที่มีรักษาไว้อย่างครบถ้วนตามขั้นการรักษาโรคให้ทุเลาและหายได้ แม้ทางวิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถพิสูจน์และให้คำตอบได้และศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่สัมพันธ์ในชุมชนบ้านชำแฮด ท่ามกลางสภาพสังคมเปลี่ยนไปเพราะมีการแพทย์ที่ก้าวหน้า วิทยาศาสตร์ก้าวหน้าและเทคโนโลยีมีความทันสมัยมากขึ้นผู้วิจัยต้องการศึกษาพิธีกรรมลำผีฟ้าของแม่สันติ รุณรุทธิ์ ที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านในชุมชนบ้านชำแฮด ตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านในชุมชนบ้านชำแฮด ตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่สัมพันธ์ในชุมชนบ้านชำแฮด ตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาผลของการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านด้วยพิธีกรรมลำผีฟ้า ในชุมชนบ้านชำแฮด ตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีวิธีการเก็บ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำไปเพื่อการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากร ชุมชนบ้านชำแฮด ตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 898 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชุมชนบ้านชำแฮด ตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ พระสงฆ์ 1 รูป ประชาชนชาวบ้าน 3 คน หมอพื้นบ้าน 2 คน หมอลำผีฟ้า 1 คน บริวารหมอลำผีฟ้า 10 คน และประชาชนทั่วไป 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 22 รูป/คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) 3) การบันทึกข้อมูล (Field Note) 4) การบันทึกภาพด้วยกล้องถ่ายรูป
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)
5. การวิเคราะห์ข้อมูลนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์แล้วสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล โดยวิธีวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า หมอลำผีฟ้าบ้านชำแฮดมี 1 ท่าน คือ แม่หมอสันติ รุณฤทธิ์ โดยการนำวิถีภูมิปัญญาพื้นบ้านมารักษาผู้ป่วยด้วยพิธีกรรมลำผีฟ้าแต่ปัจจุบันถูกมองข้ามไปตามยุคของโลกาภิวัตน์ การก้าวสู่ความทันสมัยหากแต่เมื่ออยู่ในภาวะวิกฤต ภูมิปัญญาพื้นบ้านกลับถูกนำมาใช้อย่างเป็นผล ดังนั้นการเข้าใจรากเหง้าของภูมิปัญญาพื้นบ้านความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญ ประเภทความแตกต่างระหว่างการแพทย์สมัยใหม่ การอนุรักษ์และบทบาทของภูมิปัญญาพื้นบ้านต่อการพัฒนาซึ่งไม่เพียงสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการนำไปใช้ประโยชน์ หากแต่ยังสร้างความภาคภูมิใจซึ่งเป็นมรดกที่ถือว่าเป็นทุนทางพิธีกรรมที่ทรงคุณค่าแม้จะถูกมองข้ามมาเป็นเวลานานในยุคของการแพทย์สมัยใหม่ หากแต่เมื่อประสบปัญหาในการรักษาผู้ป่วยที่รอความตายก็ต้องหวนกลับมาองภูมิปัญญาพื้นบ้านอีกครั้ง

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิธีกรรมลำผีฟ้าเป็นวิถีภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนจึงเหมาะที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาอาการเจ็บป่วยที่แพทย์สมัยใหม่ไม่มีทางรักษาให้หายได้ตรงตามบริบทของชุมชน รวมถึงสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ยังเป็นการเชื่อมโยงไปถึงประสบการณ์ความรู้ทางตรงของผู้ที่ทำการรักษาผู้ป่วยเกิดจากการเรียนรู้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ถ้าจะพิจารณาในด้านปัจจัยเงื่อนไข

ที่เป็นทางเลือกในการดำรงชีวิตแล้ว ภูมิปัญญาพื้นบ้านแต่ละอย่างกำเนิดมาเพื่อประโยชน์ที่ต่างกัน หากแต่ภูมิปัญญาพื้นบ้านหลายอย่างเลือนหายไปตามกาลเวลา ในขณะที่หลายอย่างถูกลดคุณค่าลง อาจเนื่องมาจากการนำไปใช้เพื่อการรักษาผู้ป่วยอย่างเปิดเผยไม่ได้เท่านั้น

วิธีการรักษาแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างถูกต้องได้นั้นจำเป็นต้องมีความเข้าใจและยอมรับ กระบวนการการรักษาตามหลักการของผีฟ้า แม้ว่าการแพทย์สมัยใหม่จะมีความสำคัญในปัจจุบันเพียงใดก็ตาม ล้วนแต่เป็นการรักษาที่เหนือกว่าผู้ป่วยที่ไม่ต้องการก็ได้ จึงทำให้ผู้ป่วยเห็นความสำคัญของพิธีกรรม ลำผีฟ้ามาช่วยรักษาให้มีทางเลือกของตนเอง

แม่สันติ รุณรุทธิ์ผู้เป็นหมอผีฟ้ายังคงนำพิธีกรรมลำผีฟ้ามารักษาผู้ป่วยในชุมชนบ้านชำแฮดทำให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อครอบครัวมีความอบอุ่น มีความเสมอภาคทางกายทางจิตใจมีความสุข ความหลุดพ้นจากโรคร้ายไข้เจ็บที่รอความตายที่ผีฟ้าลงมารักษาให้หายจากโรคที่ไม่มีทางรักษาจากแพทย์สมัยใหม่ได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. วิธีการรักษาแบบภูมิปัญญาพื้นบ้าน ชุมชนบ้านชำแฮดเชื่อว่าผีฟ้าสามารถบันดาลการเกิด การตายตลอดจนเป็นผู้กำหนดชีวิตโชคชะตาที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ และยังมีความเชื่อในเรื่องผีฟ้าว่าจะช่วยรักษาคนป่วยที่ไม่สามารถรักษาได้ในทางการแพทย์สมัยใหม่ การลำเชื้อผีฟ้าหมอผีฟ้าต้องจุดเทียนที่อยู่ในฮ่าน (หิ่ง) หมอแคนเริ่มเป่าแคน เพื่ออัญเชิญผีฟ้าซึ่งมาลงมาจากฟ้ามาช่วยรักษาบริวารของผีฟ้าंना ดอกไม้ เทียนและสิ่งของต่างๆ ไปร่วมบูชาสวดคล้องกับงานวิจัยของธัญนิดา เจริญจันทร์ (Charoenchan, 2014 : 69-84) อธิบายว่า ชาวอีสานมีความเชื่อว่าเป็นเทวดามากกว่าเป็นผี ผีฟ้าจึงเป็นผีที่อยู่ระดับสูงกว่าผีชนิดอื่นๆ การรักษามีการเชิญผีฟ้ามาสิงสถิตเรียกว่า “ผีฟ้านางเทียน” การลำผีฟ้าประกอบด้วย หมอลำ ผีฟ้า หมอแคน ผู้ป่วย และเครื่องคาย ถ้าผู้ป่วยเป็นชายจะต้องสวมผ้าขึ้นทับผ้าที่สวมอยู่ถ้าผู้ป่วยเป็นหญิงจะต้องสวมผ้าแพรหรือผ้าฝ้ายโดยสวมทับผ้าถุงเดิม การรักษาต้องฟ้อนลำอยู่กับผู้ป่วยตลอดจนสิ้นสุดพิธีกรรมจากนั้นแม่หมอ (ครูบา) นำเครื่องคายขึ้นไปเก็บบนหิ้งแล้วคนไข้ บริวารทุกคนมารับประทานอาหารร่วมกันเป็นเสร็จพิธีกรรม

ลำผีฟ้าเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชุมชนบ้านชำแฮดที่ปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนานเพื่อการรักษา โรคร้ายไข้เจ็บที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านชำแฮดลำผีฟ้าจึงเป็นวิถีภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ผู้ป่วยให้การยอมรับ พิธีกรรมลำผีฟ้าของแม่สันติ รุณรุทธิ์ เป็นการอัญเชิญ “อ้ายพี่” “ผีบรรพบุรุษครูบาอาจารย์” อยู่บนสวรรค์ให้ลงมาช่วยขจัดปัดเป่าโรคร้ายไข้เจ็บที่มาจากการผิดผีลงมารักษาผู้ป่วยสวดคล้องกับ Chuengsatiansup (1994 : 16-31) ซึ่งให้เห็นว่า การแพทย์พื้นบ้านเกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติที่ไปรบกวนหรือลบหลู่ผี ในการรักษาด้วยวิธีเช่นไหว้บูชาผี เอาใจผี อ้อนวอนผี เช่นเดียวกับ Phraphujamnon (1993 : 34) อธิบายว่า ชาวชนบทยังคงรักษากับหมอลำผีฟ้าในหมู่บ้านตนเอง หรือหมู่บ้านใกล้เคียงเป็นที่พึ่งสุดท้ายอีกครั้ง

จะเห็นได้ว่า แม่สันติ รุณรุทธิ์ ผู้เป็นแม่หมอลำผีฟ้าในชุมชนบ้านชำแฮด สะท้อนให้เห็นว่า ผีฟ้าผู้ทำหน้าที่ในการรักษาให้กับผู้ป่วย ถ้าบ้านไหนป่วยก็จะนำมาหาแม่หมอทุกครั้งผู้ป่วยที่มาให้แม่หมอรักษาแล้วหายเกือบทุกรายและยังทำให้การใช้ชีวิตหลังการรักษาอยู่กับอีกหลายปี ผู้ป่วยบางรายอยู่จนถึงอายุ 90 ปีก็มีบางรายน่าจะตายก็ไม่ตาย ทั้งนี้แม่หมอเป็นผู้สังเกตเห็นว่าคนไหนจะหายหรือไม่หายคนไหนจะตายหรือไม่ตายสามารถรู้ได้ทุกราย ไม่ใช่แม่หมอเก่งแต่เป็นเพราะอำนาจความเชื่อถือผีบนฟ้า และทุกปีจะต้องจัดพิธีลงช่วงเป็นประจำ ในปีนี้ได้จัดขึ้นตรงกับวันอังคารที่ 7 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaensombat (2009 : 6-7) ได้ชี้ให้เห็นว่า การประกอบพิธีกรรมบวงสรวงผีบรรพบุรุษของหมอลำผีฟ้า “นายบุญหนา เทพท่า” บ้านโนนทอง ตำบลหนองจิก อำเภอเบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ที่จัดขึ้นซึ่งตรงกับวันอาทิตย์แรกข้างขึ้น เดือน 6 ของทุกปี เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านโนนทองยังคงรักษาวัฒนธรรมความเชื่อในเรื่องผีตามขนบธรรมเนียมไว้อย่างชัดเจน

2. ปัจจัยเงื่อนไขที่สัมพันธ์ของคนในชุมชน ชุมชนบ้านชำแฮดมีความเป็นอยู่และสังคมปรับเปลี่ยนไป ปัจจุบันมีผู้ให้ความสนใจต่อพิธีกรรมลำผีฟ้าน้อยลงและการสืบทอดก็จะขาดช่วงไป ถึงแม้ว่ายังคงมีอาชีพทำนา ทำไร่ อยู่ก็ตาม แต่ความจำเป็นทางเศรษฐกิจทำให้ต้องออกไปทำงานต่างถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะวัยหนุ่มสาวทำให้ขาดโอกาสที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมในชุมชน การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสมัยใหม่การสืบทอดรับเอาพิธีกรรมลำผีฟ้าจากคนเก่าที่ได้เสียชีวิตไปแล้ว แม่สันติ รุณรุทธิ์จึงได้สืบทอดเรียนรู้พิธีกรรมลำผีฟ้า เพราะเชื่อว่าในอีกหลายปีข้างหน้าอาจจะไม่มีพิธีกรรมลำผีฟ้าที่นับถือและมีความเชื่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษอาจเป็นได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Lupton (1994 : 45) ได้กล่าวว่า การแพทย์ไทยในช่วงปลายทศวรรษที่ 2520 และต้นทศวรรษที่ 2530 เป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านระบบสุขภาพที่มีนโยบายโดยตรงเชิงนโยบาย มีผลกระทบของการพัฒนาต่อสถานะสุขภาพในสังคมไทยคือ การรักษาพยาบาลที่บ้านที่ถูกลดบทบาทลงจากการแพทย์สมัยใหม่จนถึงทศวรรษที่ 2530 พฤติกรรมสุขภาพได้พัฒนาไปอีกระดับหนึ่ง การดำรงอยู่ของการรักษาแบบพื้นบ้านท่ามกลางเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมทันสมัย

การเข้ามาของแพทย์สมัยใหม่ในชุมชนบ้านชำแฮด คนป่วยสามารถเข้าถึงการบริการจากโรงพยาบาลของรัฐและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมากขึ้น ทำให้วิถีภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนรุ่นใหม่ถูกละทิ้งองค์ความรู้ลำผีฟ้าไม่มีการจัดเก็บเป็นเอกสารได้อย่างสมบูรณ์ ยิ่งไปกว่านั้นการแพทย์สมัยใหม่รัฐบาลต้องการให้คนในชุมชนได้เข้าถึงทุกครัวเรือน จึงทำให้ผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลของรัฐเกิดปัจจัยเงื่อนไขความต้องการของผู้ป่วยเปลี่ยนไปตามรัฐบาลไปด้วยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Juntachum (2002 : 36-44) อธิบายว่า การสาธารณสุขมีความรู้เกี่ยวกับการแนะนำให้ชาวบ้านมาดูแลสุขภาพกับแพทย์สมัยใหม่ โดยนิยมใช้ยาแผนปัจจุบันให้มากขึ้นและการดำเนินงานเกี่ยวกับชุมชนของสาธารณสุขที่ผ่านมามีความต่อเนื่องและประสบความสำเร็จในการให้ชาวบ้านเข้ามาใช้ระบบการ

สาธารณสุขแบบสมัยใหม่เพื่อการดูแลสุขภาพให้มากขึ้น ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Matthawangkun (2014 : 206-222) ซึ่งเห็นว่า ระบบสุขภาพในสังคมควรประกอบด้วยการแพทย์มากกว่า 1 ระบบ เนื่องจากไม่มีระบบใดที่มีความสมบูรณ์แบบในตัวเองในการตอบสนองของผู้ป่วยและขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ประเพณี ตามความเชื่อของชุมชนนั้นๆ ด้วย

3. ผลของการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านด้วยพิธีกรรมลำผีฟ้า การดูแลสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เป็นโยชน์ต่อส่วนรวม ส่วนใหญ่สามารถปรับใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการดำรงชีวิตประจำวันผ่านกระบวนการคิดให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตจากรุ่นสู่รุ่นในการที่จะให้ชุมชนมีการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ในการดูแลสุขภาพชุมชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะการดูแลสุขภาพจะทำให้คนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อการดูแลสุขภาพได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพ โดยเน้นการสร้าง ความมั่นใจและการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพมากขึ้น มีเอกลักษณ์เฉพาะวัฒนธรรมและมีการเรียนรู้โดยอาศัยรากฐานประสบการณ์และรากฐานความเชื่อ ศาสนา วิธีการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านประกอบด้วย หมอพื้นบ้าน ผู้ป่วย และสังคมวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีปฏิสัมพันธ์ระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน และระบบการแพทย์อื่นในสังคมด้วย เหตุนี้จึงทำให้การรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านมีการปรับตัวตลอดเวลา สาเหตุที่ทำให้แม่สันติ รุนฤทธิ์ ต้องการนำพิธีกรรมลำผีฟ้ามาให้ผู้ป่วยได้มีทางเลือกสุดท้ายและมีความหวังในการรักษาแล้วต้องหายเกิดกำลังใจขึ้นมา โดยที่ว่าสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองอยู่สามารถดลบันดาลให้ชีวิตสงบสุขหรืออาจลงโทษให้เกิดความเจ็บป่วยได้ จึงอยากให้ผู้ป่วยอ่อนโยนต่อธรรมชาติ ควรหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดโรคด้วยการดำเนินชีวิตที่มีภูมิคุ้มกันสุขภาพหลายประการด้วยกันและต้องเป็นข้อห้าม ค่ะลำต่างๆ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนหลังการรักษาสุขภาพของผู้ป่วยด้วย นอกจากนี้ผู้ที่ได้รับการรักษาจะต้องมีการถือปฏิบัติระหว่างอยู่ที่บ้านอย่างเคร่งครัดเมื่อทำผิดหรือล่วงเกินอายุฟักให้ตั้งขันธ 5 ขันธ 8 ดอกไม้ เพื่อขอขมาก็จะทำให้ไม่เกิดเหตุอันไม่สมควร สอดคล้องกับยิ่งยง Taoprasert & Taoprasert (2004 : 1) ได้อธิบายว่า การดูแลสุขภาพควรทำอย่างเป็นองค์รวมโดยคำนึงถึงปัจจัยด้านความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของบุคคลในแต่ละท้องถิ่น ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสุขภาพหรือการแพทย์ทางเลือกจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาปรับประยุกต์และผสมผสานในการดูแลสุขภาพ เนื่องจากภูมิปัญญาพื้นบ้านมีวิธีการดูแลสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม เพื่อให้สอดคล้องกับบุคคลอาศัยและดำรงชีวิตอยู่ การแพทย์พื้นบ้านจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อการดูแลสุขภาพของคนในสังคมที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่ดั้งเดิม และเกิดการผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมใหม่หล่อหลอมจนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน และยังทำหน้าที่ผู้นำทางจิตวิญญาณ เพื่อสร้างสรรค์กำลังใจให้แก่สมาชิกควบคู่กันไปด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

ควรมีการวิจัยในเรื่องประสิทธิผลของการรักษาด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้านที่การแพทย์สมัยใหม่รักษาไม่ได้ และควรศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่เสี่ยงต่อการสูญหายของผู้สืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในชุมชนทั่วประเทศอย่างจริงจังและเป็นวาระแห่งชาติด้วย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

พิธีกรรมลำผีฟ้าในชุมชนบ้านชำแฮด เป็นพิธีกรรมและความเชื่อที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาปัจจุบัน มีการประสมประสานการรักษาผู้ป่วยให้สอดคล้องระหว่างวิธีการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้าน และปัจจัยเงื่อนไขที่สัมพันธ์กับวิธีการรักษาสุขภาพแบบภูมิปัญญาพื้นบ้าน กับการแพทย์สมัยใหม่ให้ผู้ป่วยได้เลือกระบบสุขภาพที่ตอบสนองกับตนเองมากขึ้น การวิจัยในครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่า พิธีกรรมลำผีฟ้าในชุมชนบ้านชำแฮด เป็นพิธีกรรม ที่สืบทอดกันมายาวนาน เพื่อการรักษาโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดจากการผิดผี ลำผีฟ้าจึงเป็นวิถี ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่แม่สันติ รุนฤทธิ์ นำมาช่วยขจัดโรคภัยไข้เจ็บของผู้ป่วย สิ่งเหล่านี้ได้นำมาซึ่งคุณค่าต่อจิตใจและวิถีชีวิตชุมชนเป็นอย่างมากมาหลายรุ่นแล้ว

References

- Banmuang, N. (2017). *The Piloting PheeFa to Treatment*. Bangkok: Banmueang Printing Company Limited.
- Charoenchan, C. (2014). Health Belief, Self Efficacy, Parenting Styles and Self care Behavior of the High School Students at SatriNonthaburi in Nonthaburi Province. *Journal of Social Sciences and Humanities Kasetsart University*, 40(1), 69-84.
- Chuengsatiansup, K. (1994). Spirituality and health: An initial proposal to incorporate spiritual health in health impact assessment. *Social Science & Medicine*, 61(7), 16-31.
- Juntachum, W. (2002). Nursing service Quality as Expected and Perceived by Patients under the Universal Health Coverage Scheme Community Hospital Nakhonratchasima. *Thai Journal Citation Index Center*, 23(2), 36-44.
- Kaensombat, C. (2009). A study of ritual (lam pee fah) ; traditionalesarn folk dance for sacrifice to the ancestor's spirits at Ban Nonthong, Nongjik sub district, Borabu district, Mahasarakham province. *Master of Fine Arts*. Graduate School: Srinakharinwirot University.

- Lupton, D. (1994). *Medicine as culture: Illness, disease and the body in Western societies*. London: Sage Publication.
- Matthawangkun, C. (2014). Synthesis, Adaptation and Position of folk Medicine Wisdom in Community health System: Case study of Kanchanaburi province. *Thai Journal Citation Index Center*, 35(2), 206-222.
- Phoprayak, S. (1999). *Applying Wisdom to Patients*. Singapore: NUS Press.
- Paopan, C. (2010). The Rite Configuration. *Journal of Educational Administration Khonkaen University*, 15(1), 1-12.
- Phraphujumnong, W. (1993). Treatment regional by Herb to peasantry satuek district Buriram province. *Education thesis master's degree*. Graduate School: Mahasarakham University.
- Taechakaew, Y. (1997). *Rituals Lam PheeFa Belief Systems in Northeastern Thailand*. Chiangmai: Chiangmai University Press.
- Taoprasert, Y. & Taoprasert, K. (2004). *Traditional & Alternative Medicine*. Chiangmai: Wanidaplace.

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2* Developing Grade-8 Students' Ability to Read English Language for Comprehension through CIRC Group Cooperative Learning Management Technique

ศรสวรรค์ ทูลธรรม และดุจดเดือน ไชยพิชิต

Sornsawan Thoontum and Dudduan Chaipichit

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Northeastern University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Sornsawan_eyeye@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียน และหลังเรียน 2) ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 28 คน ได้มาโดยการเลือกศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 แผน ดำเนินการสอนแผนละ 1 ชั่วโมง (2) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ (3) แบบวัดความพึงพอใจจำนวน 1 ชุด โดยกำหนดให้คะแนนของแบบวัดความพึงพอใจตามแบบวัดของลิเคิร์ท (Likert) มีตัวเลือก 5 ระดับจำนวน 20 ข้อ

*ได้รับบทความ: 14 พฤษภาคม 2563; แก้ไขบทความ: 28 สิงหาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2563

Received: May 14, 2020; Revised: August 28, 2020; Accepted: December 29, 2020

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 28 คน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ร้อยละ 27.49 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ร้อยละ 86.06 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพบว่าความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความพึงพอใจต่อการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีนักเรียนจำนวน 28 คน มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 3.86 เมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วอยู่ในระดับดี

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC; ความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ; ความพึงพอใจ

Abstract

The objectives of this present study were 1) to develop grade-8 students' ability to read English language for comprehension through CIRC Cooperative Learning Management Technique and 2) to study the students' satisfaction with studying under the CIRC Group Cooperative Learning Management Technique. The sample group consisted of 28 grade-8 students in Kokesi Pittayasan School under the Office of Secondary Education Service Area 25, who were selected through random sampling during the first semester of the 2019 academic year. The One-Group Pretest-Posttest research design was used for the experiment, and research instruments include 3 categories of 1) 10 lesson plans for the development of the students' ability to read English language for comprehension through CIRC Cooperative Learning Management Technique. It took 10 instructional periods to complete, 2) a 4-choice learning achievement objective test on reading English language for comprehension consisting of 30 items which was constructed by the researcher herself and 3) a 20-item assessment form with Likert's 5-level rating scale for assessing the students' satisfaction with learning management using the CIRC Cooperative Learning Management Technique.

The findings were as follows:

1. A comparison of the students' mean pretest score of 27.94% as against their mean posttest score of 86.06% shows that their posttest ability to read English language

for comprehension is significantly higher than their pretest one at the .05 level;

2. The students' satisfaction with studying under the CIRC Group Cooperative Learning Management Technique was at the 3.86 level which is a "high" level.

Keywords: CIRC Group Cooperative Learning Management Technique; The ability to read English Language for Comprehension; Satisfaction

1. บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสารที่ใช้กันแพร่หลายที่สุดในโลกและถือว่าเป็นภาษากลางที่ใช้ติดต่อสื่อสารไปในหลายๆประเทศทั่วโลกตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 20 ปัจจุบันภาษาอังกฤษยังเป็นภาษาราชการภาษาที่ 2 และภาษาต่างประเทศในหลายๆประเทศ โลกปัจจุบันกำลังก้าวสู่สังคมแห่งการติดต่อสื่อสารการเรียนรู้ภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญทั้งในการศึกษาเพื่อค้นคว้าวิทยาการจากตำราที่เป็นภาษาอังกฤษ ด้านการประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างวัฒนธรรมและนำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือกับประเทศต่างๆสำหรับการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาของไทยกระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของวิชาภาษาอังกฤษมาโดยตลอด และโดยทั่วไปนักเรียนระดับนี้จะได้เรียนรู้ และฝึกทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือเพื่อเตรียมตัวประกอบอาชีพในอนาคต ในบรรดาทักษะทั้ง 4 นี้ ทักษะการอ่านถือว่าเป็นทักษะที่จำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน และเป็นทักษะที่ผู้เรียนมีโอกาสใช้มากเนื่องจากในปัจจุบันโอกาสที่เราจะได้เห็นและอ่านภาษาอังกฤษมีมากขึ้นด้วยเพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงรับเอาเทคโนโลยีและวิชาการสมัยใหม่ รวมทั้งเครื่องอุปโภคและบริโภคจากต่างประเทศมาเป็นจำนวนมาก ดังนั้นทักษะการอ่านภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญมากขึ้นในชีวิตคนไทยซึ่งจะเห็นได้จากเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสารหนังสือ ตำราเรียน ประกาศ โฆษณา ฉลาก คำแนะนำในการใช้ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ล้วนแต่ต้องอาศัยความเข้าใจในการอ่านทั้งสิ้น

การอ่านเพื่อความเข้าใจ คือ การรับรู้ต่อสัญลักษณ์ที่เป็นภาษาเขียน การควบคุมความสัมพันธ์ของภาษาและโครงสร้างความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์และการประกอบกันเป็นคำศัพท์ ความตระหนักถึงความซับซ้อนของภาษา ความสามารถในการใช้คำชี้แนะที่อยู่ในบริบทมาช่วยในการอ่านและการรู้เนื้อหาทางวัฒนธรรม ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา กล่าวว่าการอ่านเพื่อความเข้าใจต้องอาศัยความรู้ปัญญามาช่วยในการทำ ความเข้าใจ ผู้อ่านที่มีความรู้ปัญญาก็สามารถอ่านเพื่อความเข้าใจได้ดีและเขารู้ปัญญานี้ก็คือประสบการณ์เฉพาะตัว ของแต่ละคนที่สามารถคิดในระดับสูงได้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ปีการศึกษา 2561 พบว่า นักเรียนมีคะแนนการอ่านภาษาอังกฤษในรายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานอยู่ในระดับต่ำโดยพิจารณาจากผลทดสอบการศึกษาระดับชั้นพื้นฐานวิชา

ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 28.65 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษาแล้วถือว่าคะแนนอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากนักเรียนรู้คำศัพท์ในวงแคบ ไม่สามารถอ่านคำศัพท์ต่างๆ ได้ตามตัวชี้วัดที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด และขาดการพัฒนาด้านโครงสร้างภาษา ทั้งนี้เพราะภาษาอังกฤษเป็นวิชาที่นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นภาษาที่สองที่ไม่ได้มีโอกาสใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยจึงทำให้เด็กขาดทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ จึงส่งผลทำให้การเรียนรู้และการทดสอบอยู่ในเกณฑ์ต่ำและอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพอใจทั้งนี้ทางโรงเรียนได้มีการพัฒนาครูและพัฒนาการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา เพื่อช่วยในการแก้ไขการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 2 ห้อง รวม 58 คน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 28 คน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ได้มาโดยการเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการเลือกศึกษา
2. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC
 - 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และความพึงพอใจต่อการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง ภาคเรียนที่ 1 และ 2 ปีการศึกษา 2562

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือมีลักษณะและวิธีการสร้างดังต่อไปนี้

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 แผน ดำเนินการสอนแผนละ 1 ชั่วโมงรวมทั้งหมด 10 ชั่วโมง
- 2) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ
- 3) แบบวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC จำนวน 1 ชุด โดยกำหนดให้คะแนนของแบบวัดความพึงพอใจตามแบบวัดของลิเคิร์ต (Likert) มีตัวเลือก 5 ระดับจำนวน 20 ข้อ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองด้วยตนเองและเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือกจำนวน 30 ข้อ
- 2) ผู้วิจัยดำเนินการสอนนักเรียนกลุ่มตัวอย่างตามแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจำนวน 10 แผนภายในระยะเวลา 10 สัปดาห์สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมงรวมเวลาทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง
- 3) หลังจากดำเนินการสอนจนครบทุกแผนแล้วผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) กับ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบทดสอบชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียนเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือกจำนวน 30 ข้อ
- 4) นำแบบวัดความพึงพอใจต่อการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC จำนวน 20 ข้อให้นักเรียนเลือกแสดงความคิดเห็นต่อข้อความในแบบวัดความพึงพอใจ
- 5) ตรวจให้คะแนนการทดสอบหลังเรียนและแปลค่าคะแนนแบบวัดความพึงพอใจ แล้วนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อใช้ในการสรุปและอภิปรายผลการทดลอง

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาศักยภาพด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 28 คน ได้ทำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจ (ก่อนเรียน) จำนวน 30 ข้อ เฉลี่ยคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 8.28 คิดเป็นร้อยละ 27.49 หลังจากทำการสอนครบ ให้นักเรียนทำแบบวัดความสามารถด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจ (หลังเรียน) คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 25.82 คิดเป็นร้อยละ 86.06 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพบว่าความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจหลังเรียนสูงกว่า

ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความพึงพอใจต่อการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีนักเรียนจำนวน 28 คน ได้ทำแบบวัดความพึงพอใจต่อการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC จำนวน 20 ข้อ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 3.86 เมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วอยู่ในระดับดี

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีนักเรียนจำนวน 28 คน ก่อนเรียนและหลังเรียนจากผลการทดลองในครั้งนี้พบว่า นักเรียนมีคะแนนความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ เฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 8.28 คิดเป็นร้อยละ 27.49 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 25.82 คิดเป็นร้อยละ 86.06 จะเห็นได้ว่าคะแนนความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน โดยพิจารณาจากคะแนนก่อนเรียนของนักเรียนจะเห็นได้ว่าความรู้พื้นฐานด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่างก่อนทำการวิจัย อยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้เนื่องมาจากนักเรียนจำนวน 28 คน ขาดความรู้ด้านคำศัพท์ ด้านโครงสร้างประโยค การออกเสียงที่ผิด ไม่มีความมั่นใจในการอ่าน จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานด้านอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจอยู่ในระดับต่ำ แต่หลังจากที่นักเรียนได้เรียนการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค CIRC แล้วทำให้นักเรียนสามารถอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้คำศัพท์ได้อย่างถูกต้อง ตรงตามหลักโครงสร้างภาษา ใช้ภาษาได้ตรงตามเป้าหมาย มีความคล่องแคล่วในการอ่าน และอ่านได้ตรงตามจุดประสงค์ สร้างความเข้าใจระหว่างผู้อ่านและผู้ฟัง ประการสำคัญคือคะแนนความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนสูงขึ้นมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 86.06 ทั้งนี้เป็นเพราะว่านักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการอ่านสามารถเข้าใจ ตอบในเนื้อหาที่อ่านได้อย่างเข้าใจและสามารถใช้ความรู้จากประสบการณ์เดิมและคิดสร้างสรรค์แก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการอ่านและตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน รวมถึงการกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นเทคนิควิธีการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้การจัดการเรียนรู้มีความสนุกสนานไม่น่าเบื่อซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของ

การวิจัย

2. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 28 คน ได้ทำแบบวัดความพึงพอใจ จำนวน 20 ข้อ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 3.86 เมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วอยู่ในระดับดีสาเหตุที่คะแนนเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับดีนี้ เนื่องจากกิจกรรมการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้ร่วมมือเทคนิค CIRC มีการจัดกิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอนโดยเริ่มจากการสร้างความรู้ ความเข้าใจในคำศัพท์ โครงสร้างภาษาและรูปแบบภาษาที่ใช้ในแต่ละบทอ่านก่อนจากการนำเกมเดาคำศัพท์ภาษาอังกฤษประกอบท่าทางทางมาใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนก่อนการอ่านได้สร้างความน่าสนใจและช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียน นอกจากนี้ผู้เรียนยินดีและเต็มใจกับการแบ่งกลุ่มที่ได้รับและเห็นประโยชน์ที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันทั้งยังปรึกษาร่วมกันมีส่วนร่วมในกิจกรรมช่วยเหลือเกื้อกูลในการเรียนรู้กับเพื่อนทำให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกมีความเชื่อมั่นในตนเองมีความพึงพอใจในการเรียนรู้ส่งผลให้การเรียนดีขึ้นซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของประสาทอิศรปริดา เชื่อว่าผู้ปฏิบัติงานจะปฏิบัติงานได้ดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอยู่กับความพึงพอใจเป็นการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานมีความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้นในตนเองเดียวกันการบริหารการศึกษาที่ดีควรให้ทั้งผลการเรียนและความพึงพอใจในการเรียนที่ดีดังนั้นครูผู้สอนต้องมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจที่ดีเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้เพราะหากผู้เรียนมีความพึงพอใจที่ดีในการเรียนก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจอยากรู้ อยากเห็นและเอาใจใส่ในการเรียนอย่างแท้จริงมีความรู้สึกว่าการเรียนเป็นวิชาที่สนุกน่าสนใจมีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสอดคล้องกับทฤษฎีของคราเซน ที่กล่าวถึงเจตคติกับการเรียนรู้ภาษาที่สองไว้ว่าแรงจูงใจและเจตคติเป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะใช้ภาษาสื่อสารและต้องการนำภาษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับโคลน์ ที่กล่าวว่าเจตคติเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนรู้ภาษาที่สองผู้เรียนที่มีเจตคติที่ดีต่อภาษาที่สองมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ภาษาที่สองมากกว่าผู้เรียนที่มีเจตคติไม่ดีนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับศักดิ์ไทย สุรกิจบวร ที่ได้กล่าวว่าเจตคติเป็นตัวช่วยเตรียมความพร้อมให้บุคคลในสถานะต่างๆได้เป็นอย่างดีและเสริมสร้างบุคลิกภาพของบุคคลนั้นให้สมบูรณ์แบบในระดับดีมาก และเพื่อให้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลุ่มร่วมมือเทคนิค CIRC มีประสิทธิภาพสูง

6. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้และการศึกษาครั้งต่อไป ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ วิชาภาษาอังกฤษ สามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้ร่วมมือเทคนิค CIRC ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น ไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ เนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้ ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสามารถส่งเสริมการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC จะต้องคำนึงถึงพื้นฐานการเรียนรู้แบบกลุ่มของนักเรียน การกระตุ้นให้นักเรียนมีบทบาทในกลุ่ม ให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น

1.3 ทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรทำความเข้าใจในเนื้อหาที่จะทำการสอน และจัดเตรียม ความพร้อม รวมทั้งสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม ที่สามารถเอื้ออำนวยและเพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งควรมีเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ที่ต้องการ เช่น อินเทอร์เน็ต เอกสาร ตำรา เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

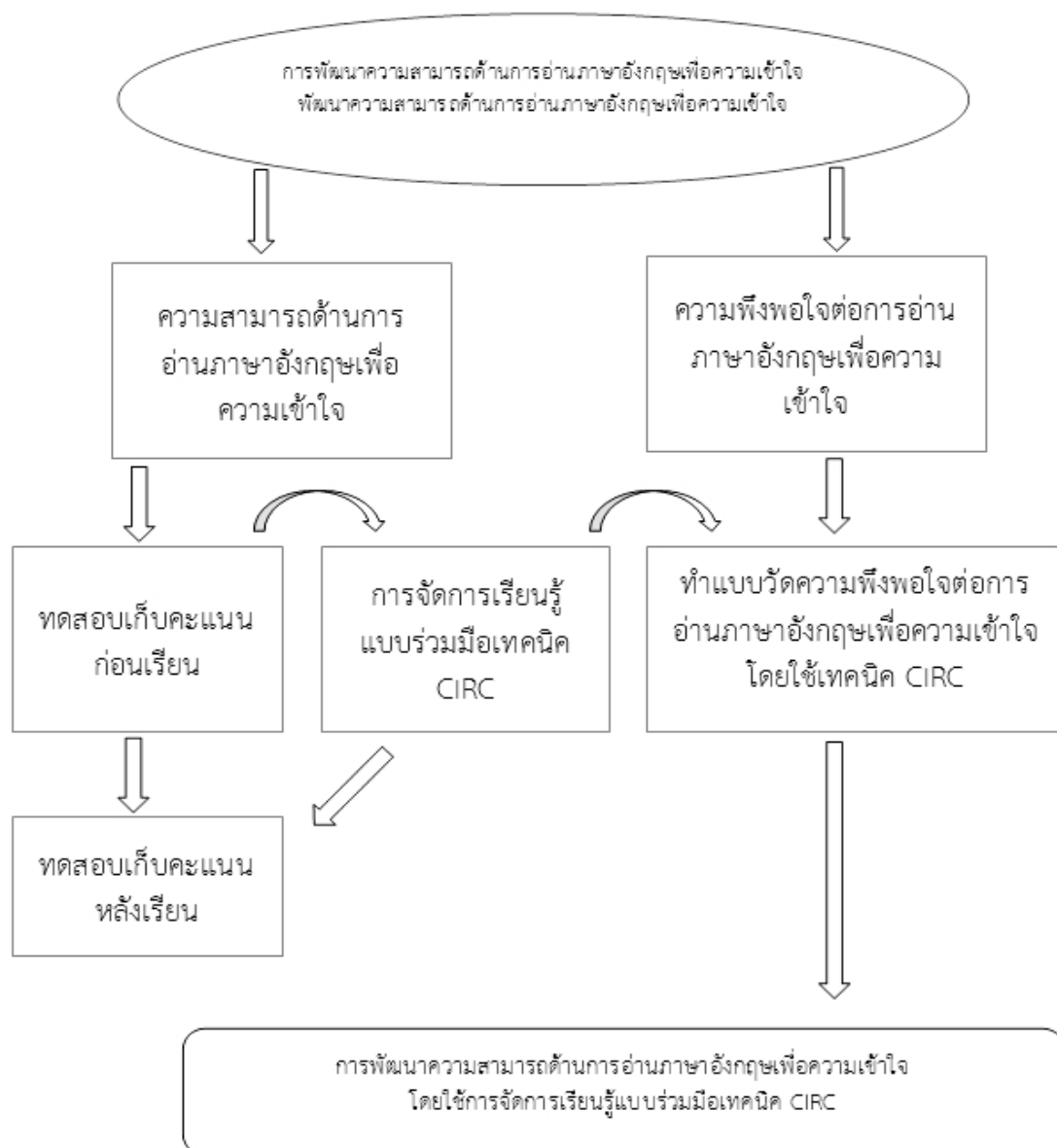
2.1 ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อศึกษาความก้าวหน้าทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ

2.2 ควรมีการศึกษาศักยภาพพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจในระยะยาว และความคงทนในการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้ร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อศึกษาว่าหากนักเรียนฝึกใช้อ่านในระยะเวลาที่นานยิ่งขึ้น นักเรียนจะมีพัฒนาการด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด

2.3 ควรมีการวิจัยการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้ร่วมมือเทคนิค CIRC กับเนื้อหาเรื่องอื่น และในระดับชั้นอื่นๆ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ได้องค์ความรู้ใหม่สู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ดังนี้

References

- Freeman, D. L. & Anderson, M. (2011). *Techniques & Principles in language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Harmer, J. (2001). *The Practice of English Teaching*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Harris, D. (1990). *Teaching English as a Second language*. New York: McGraw Hill.

ศึกษาแนวทางการจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมเชิงพุทธ*

A Study of Guidelines for Buddhist Management of Phra That Phanom Cetiya Worship Event

พระมหานุนพงศ์ วรทิธเมธี (แสนสุพรรณ), พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระมหามิตร จิตปญโญ¹
และเกียรติศักดิ์ บังเพลิง²

Phramaha Anupong Varittimate (Sansuphan), Phra Soponpattanabandita

Phramaha Mit Thitapanyo and Kiatisuk Bangploeng

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: anupong81876@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัญหาของการจัดงานนมัสการพระธาตุพนม และ 2) ศึกษาแนวทางการจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมเชิงพุทธ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า งานนมัสการพระธาตุพนมจัดขึ้นอีกครั้งเมื่อท่านพระครูวิโรจน์รัตโนบล จากจังหวัดอุบลราชธานี นำพาชาวบ้านทั้งชาวธาตุพนมและชาวอุบลฯ ร่วมกันบูรณพระธาตุพนม ปี พ.ศ. 2444-2449 ด้วยการซ่อมแซมโบกปูนองค์พระธาตุพนม ครั้นแล้วเสร็จได้ทำการฉลองพระธาตุในวันเพ็ญเดือน 3 มีพุทธศาสนิกชนจากที่ต่างๆ เดินทางมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดงานนมัสการพระธาตุพนม และสภาพปัญหาพบหลายด้านคือ ด้านคน ด้านเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์และด้านสถานที่

แนวทางการจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมเชิงพุทธ พบว่า การจัดการคนใช้หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 คนได้มีโอกาสทำทาน เสียสละสิ่งของเพื่อละความตระหนี่ รักษาศีลมีกฎระเบียบในการดำเนินงาน

*ได้รับบทความ: 27 กุมภาพันธ์ 2563; แก้ไขบทความ: 24 พฤศจิกายน 2563; ตอบรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2563

Received: February 27, 2020; Revised: November 24, 2020; Accepted: December 29, 2020

ภาวนา การฟังพระธรรมเทศนา มีจิตใจฝึกฝนในการบำเพ็ญกุศล การจัดการเงินหลักสาราณียธรรม หมายถึง มีการแบ่งปันลาภผล การจัดสรรผลประโยชน์ให้กับองค์กรอย่างเป็นธรรม การจัดการวัสดุอุปกรณ์ใช้หลักอัตรา 3 คือ ประโยชน์ตนเอง ได้แก่ วัดมีอุปกรณ์ในการจัดงาน จึงไม่สิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดหาใหม่ ประโยชน์ผู้อื่น ได้แก่ พุทธศาสนิกชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน และประโยชน์สูงสุด เน้นการใช้สอยประโยชน์มุ่งประโยชน์ต่อชุมชน และการจัดการสถานที่ใช้หลักปฏิรูปเทศ ใช้เป็นสถานที่การแสวงบุญและทำกิจกรรมทางพุทธศาสนา การจัดการภาพรวมเน้นการมีส่วนร่วมของสังคม มีการประชุม การมอบหมายงาน การติดตามและการประเมินผลงาน ทางคณะสงฆ์ร่วมกับหน่วยงานราชการเป็นผู้ดำเนินการอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการ; เชิงพุทธ; งานนมัสการ; พระธาตุพนม

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the history and the problems of Phra That Phanom Cetiya worship event management; 2) to study the Buddhist management guidelines for Phra That Phanom worship event. This study was carried out by means of a qualitative research methodology by using the interview form to collect data.

The research results are as follows: Phra That Phanom Cetiya worship event was held again when the monk Phra Kru Viroj Rattanobon from Ubon Ratchathani Province led the villagers, both in That Phanom District and Ubon people to restore Phra That Phanom Cetiya during the years 1901-1906 by the cement work repair. When it was finished, they have celebrated the relics on the day of the third lunar month. Buddhists from different places came to participate in the event. Therefore, this is regarded as the beginning of the event to worship Phra That Phanom Cetiya. The problems of this event management are found in many aspects: people, money, materials and the location.

The guidelines for the Buddhist event management is that in terms of people management, Three Puññakiriya-vatthu (Based of Meritorious Action) is used to give people opportunities to make donation, charity, precept observation, to follow regulations, to perform meditation, to listen to the dhamma, to create wholesome mind; in terms of money, Sāraṇīyadhamma (States of Conciliation) is used to build the sharing of incomes, fair allocation of benefits to the organization; in terms of materials, Three Attha (Benefits) is used in three ways: self-benefit, such as having equipment for organizing events; therefore not wasting budget for new procurement; benefits for the others, Buddhists who share

benefits and maximize benefits by focusing on the benefits of the community; in terms of location arrangement, Paṭirūpadesavāsa (Suitable Region) is used to manage the site as a place for pilgrimage for arranging Buddhist activities. The Sangha and government agencies are clearly responsible to overall management focusing on social participation, meetings, assignments, monitoring and evaluation of work.

Keywords: Management guideline; Buddhist management; Worship event; Phra That Phanom Cetiya

1. บทนำ

มนุษย์ทุกตัวตนมีสัญชาตญาณในการกลัวภัย อันตรายที่จะเกิดแก่ตนเอง ทรัพย์สินของตน เมื่อภัยอันตรายเกิดขึ้น จึงมีความสะทกสะท้านลึกลงไป เพื่อความปลอดภัยในชีวิต จึงเกิดความเชื่อผี นางไม้ เทวดา การบูชาอ้อนวอนเพื่อหวังให้ป้องกันรักษาให้เกิดความปลอดภัย ดังพุทธภาษิตที่ว่า “มนุษย์เป็นอันมาก เมื่อมีภัยมาถึงตน ย่อมเข้าหา ป่าไม้บ้าง ภูเขาบ้าง อารามและรุกขเจดีย์บ้างเป็นที่พึ่ง” (Phra Ariyanuwat Khemacharimahatera, 1993 : 5) การอ้อนวอนบูชาเจ้าป่าเจ้าเขา มีการบูชากราบไหว้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เข้าใจว่ามีอำนาจเหนือตน การบูชาจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ จนก่อให้เกิดความเชื่อ และศาสนาที่ใคร่ไม่ควรลบหลู่ดูหมิ่น การบูชาในพระพุทธศาสนามี 2 อย่าง อามิสบูชา และ ปฏิบัติบูชา การบูชาที่จะส่งผลให้ได้ในสิ่งที่ปรารถนานั้น คือ การบูชาสิ่งที่ควรบูชา มีพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระอรหันต์ ปิตามารดา ครูอาจารย์ เป็นต้น ท่านเหล่านี้ชื่อว่าบุคคลผู้ควรบูชา การบูชาบุคคลผู้ควรบูชา นี้ ย่อมส่งผลให้ถึงสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า นอกจากการบูชาตัวบุคคลแล้ว พระพุทธเจ้าได้ตรัสเกี่ยวกับการสร้างพระสถูปเจดีย์และการบูชาพระสถูปเจดีย์กับพระอานนท์ ดังปรากฏในมหาปริณิพพานสูตรว่า พวกเขาพึงปฏิบัติต่อสรีระของพระตถาคต พระอรหันต์ เหมือนอย่างที่เราปฏิบัติต่อพระบรมศพ พระเจ้าจักรพรรดิ พึงสร้างสถูปของพระตถาคตไว้ที่ทางสี่แพร่ง ชนเหล่าใดจักยกกระเปาะดอกไม้ ของหอม หรือจตุรณจกทำจิตให้เลื่อมใสในสถูป การกระทำจักเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ชนทั้งหลาย ตลอดกาล”หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วก็มีการสร้างพระสถูปเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ต่างๆ ไว้สักการบูชา ตามแคว้นแคว้นของตน จากหลักฐานดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการสักการบูชา การเฉลิมฉลองต่อพระบรมสารีริกธาตุกลายเป็นประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามในการบูชา และทำให้มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

ในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาได้กล่าวถึงเจดีย์ว่า เป็นสิ่งที่ควรบูชา มี 3 อย่าง คือ ธาตุเจดีย์ บริโภคเจดีย์ และอุทเทสิกเจดีย์ (Phra Phrom Khunaporn (Prayuth Payutto), 2015 : 114-115) แต่ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเถรวาทยุคปัจจุบันได้กล่าวอธิบายเพิ่มเติมถึงเจดีย์ว่ามี 4 ประเภท คือ (1) ธาตุเจดีย์ คือ เจดีย์

หรือสิ่งก่อสร้างที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ (2) บริโภคเจตีย์ คือ เจตีย์หรือสถานที่ที่พระพุทธรูปเจ้าทรงเคยใช้สอย เช่น บาตร จีวร และบริวารอื่น ๆ เป็นต้น (3) ธรรมเจตีย์ คือ เจตีย์บรรจุพระธรรม เช่น คัมภีร์ธรรม คัมภีร์ไบเบิล เป็นต้น (4) อุทเทสิกเจตีย์ คือ เจตีย์สร้างอุทิศพระพุทธรูปเจ้า หรือสถานที่และสิ่งของที่สร้างขึ้นโดยเจตนาอุทิศต่อพระพุทธรูปเจ้า เช่น พระพิมพ์ พระพุทธรูป ธรรมจักร บัลลังก์ เจตีย์ เป็นต้น

พระธาตุพนม มีความสำคัญในฐานะเป็นพุทธศิลป์หรือเป็นพระธาตุเจตีย์ ที่เชื่อกันว่าเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่เป็นพระอัฐกธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระพุทธรูปเจ้า เป็นศูนย์รวมของศรัทธาความเชื่อพิธีกรรม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนในลุ่มแม่น้ำโขงทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาว เป็นศูนย์รวมศรัทธาของผู้คนในชุมชน (Dhamrongkhun, 2006 : 141-151) มีบทบาทเป็นส่วนสำคัญในระบบของสังคม ทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เกิดความสันติสุข สงบร่มเย็น ควบคุมความประพฤติของผู้คนในชุมชนให้อยู่ในกรอบจารีตประเพณี (Rawarhin, 2018 : 209-210)

งานนมัสการพระธาตุพนมจัดขึ้นใน วันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ถึง วันแรม 1 เดือน 3 ของทุกปีจากคำบอกเล่าของนักปราชญ์ พบว่า งานนมัสการพระธาตุพนม หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า งานบุญเดือน 3 สมัยโบราณยังไม่มีมีการเรียกชื่ออย่างชัดเจน เป็นแต่เพียงการบูชาพระธาตุพนมในวันเพ็ญ 15 ค่ำ เดือน 3 ตรงกับวันมาฆบูชาของทุกปี พอถึงวันเพ็ญเดือน 3 ผู้คนจากทั่วทุกสารทิศจะพากันถือดอกไม้ ธูปเทียน และเครื่องสักการะต่างๆ มาพร้อมเพียงกันบูชาพระธาตุพนม เพราะมีความเชื่อว่า พระธาตุพนมเป็นเสมือนตัวแทนของพระพุทธรูปเจ้า มีการบูชาเช่นนี้เรื่อยมาจนถึงสมัยของพระพนมเจตียานุรักษ์ (แก้ว กนโตภาโส) (สมณะศักดิ์สุดท้ายที่ พระธรรมราชาวัตร) เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม จึงได้มีการริเริ่มงานนมัสการพระธาตุพนมอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดวันเวลาที่ชัดเจน คือ ตั้งแต่วันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ถึง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 แต่ในยุคหลังได้เพิ่มอีกหนึ่งวัน คือ ตั้งแต่วันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ถึง วันแรม 1 เดือน 3 รวมเป็น 9 วัน 9 คืน

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดงานดังกล่าวตั้งแต่อดีตมา คงหนีไม่พ้นเรื่องของการจัดการคนเพราะนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มบุคคลที่มาล้นหลามหลายด้วยเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม การคัดเลือกบุคลากรเข้ามาทำงานยังขาดประสิทธิภาพ การบริหารงานยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ ผู้วิจัยเห็นว่างานดังกล่าวเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ในระดับประเทศ เป็นงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี จึงต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบระเบียบเน้นการมีส่วนร่วมของสังคมและการแบ่งงานให้เหมาะสมกับบุคคลโดยใช้การครองตน ครองคน และครองงาน โดยใช้หลักการจัดการเชิงพุทธ เป็นการนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการจัดการใช้หลักธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา โดยอยู่ในกรอบของ POSDC ได้แก่ การวางแผน การจัดระเบียบ การพัฒนาบุคลากร การอำนวยการ และการกำกับดูแล

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการจัดงานนมัสการพระธาตุพนม และแนวทางของการจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมเชิงพุทธ ว่าทางวัดพระธาตุพนม

รวมหาวิหารโดยการจัดงานของคณะกรรมการทุกฝ่าย มีการบริหารจัดการงานดังกล่าวให้มีความสงบเรียบร้อย โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ให้เข้ากับการบริหารจัดการอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ตลอดจนถึงการสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดนครพนมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัญหาของการจัดงานนมัสการพระธาตุพนม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมเชิงพุทธ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่เป็นเอกสารงานเขียนของนักวิชาการ หนังสือตำรา เอกสารที่เกี่ยวกับการจัดงานนมัสการพระธาตุพนม บทความวิชาการ เว็บไซต์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือร่วมมือในการทำวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปยังกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 25 รูป/คน
4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ไปสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง จำนวน 25 รูป/คน จำนวน 25 ฉบับ และรับคืนมาด้วยตนเองแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์
5. เมื่อได้แบบสัมภาษณ์มา จำนวน 25 ฉบับ ถือว่าเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้ว นำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
6. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ซึ่งเป็นสังเกตพฤติกรรมและการทำงานของฝ่ายต่างๆ ที่ทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

4. สรุปผลการวิจัย

สมัยที่ท่านพระครูวิโรจน์รัตโนบล จากจังหวัดอุบลราชธานี นำพาชาวบ้านทั้งชาวธาตุพนมและชาวอุบลฯ มาร่วมกันบูรณพระธาตุพนม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2444-2449 ครั้นแล้วเสร็จได้ทำการฉลองพระธาตุในช่วงวันเพ็ญเดือน 3 มีพุทธศาสนิกชนจากที่ต่างๆ เดินทางมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก จึงถือเป็นจุดเริ่ม

ต้นของการจัดงานนมัสการพระธาตุพนมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อีกนัยหนึ่งสันนิษฐานว่า มีมาตั้งแต่สมัยสร้างพระธาตุพนมในยุคก่อน พร้อมด้วยการสละข้าทาสบริวารเป็นผู้คอยเฝ้ารักษาพระบรมธาตุ ทำหน้าที่อุปัฏฐากดูแลมิให้เกิดความเศร้าหมอง แต่บางสมัยก็หายไปเพราะเกิดศึกสงคราม และการย้ายถิ่นฐานของผู้คนแต่ในบางสมัยก็ปรากฏมีขึ้นอีกและปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน คนเหล่านั้นใช้ชื่อว่า ข้าโอกาสพระธาตุพนม ในปัจจุบันถึงแม้จะยกเลิกตำแหน่งนี้ไปแล้วก็ตาม แต่ผู้เป็นลูกหลานก็ยังถือปฏิบัติในเรื่องการบำรุงพระธาตุอยู่เรื่อยมา ในวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ลูกหลานข้าโอกาสพระธาตุพนมทั้งใกล้และไกล ต่างพากันร่วมใจในขบวนแห่พระอุคุต ถวายข้าวฟักภาค ต้นกัณฑ์ และเครื่องสักการะต่างๆ มีดอกไม้ ธูปเทียน ชันหมากเบ็ง เป็นต้น มีจำนวนมากขึ้นในทุกๆ ปี พระธาตุพนมเป็นสถานที่ศักดิ์และศูนย์รวมความเชื่อต่างๆ เช่น ความเชื่อเรื่องพญานาค เจ้าเรือนสามพระองค์ ฝับริพรบุรุษ เป็นต้น ทำให้บริเวณแถบนี้มีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย เป็นแหล่งเรียนรู้อันยอดเยี่ยมทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เป็นจุดศูนย์รวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนสองฝั่งแม่น้ำโขง

แนวทางการจัดการคนในงานนมัสการพระธาตุพนม พบว่า เนื่องจากแต่ละวันจะมีประชาชนจากที่ต่างๆ เดินทางมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก ไม่น้อยกว่า 1 แสนคน ทางวัดจึงได้จัดที่พักไว้บริเวณวัดเน้นให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสในการบำเพ็ญบุญกุศลไปพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทาน ศีล ภาวนา หรือ หลักไตรสิกขา คือ ศีล การฝึกกายและวาจา สมาธิ การฝึกจิตใจ และปัญญา การฝึกความรู้ เพื่อยกระดับจิตใจของพุทธศาสนิกชน แนวทางการจัดการเงินในงานนมัสการพระธาตุพนม พบว่า ทางวัดให้มีการเช่าที่ดินเพื่อเปิดร้านค้าขาย ภายในบริเวณวัดและที่ธรณีสงฆ์ ทำให้วัดพระธาตุพนมมีรายได้จากการจัดงานเป็นค่าใช้จ่ายด้านการบูรณวัด ส่งเสริมการศึกษา และสงเคราะห์สังคมต่อไป ตั้งคณะกรรมการดำเนินการ มีทีมไวยาวัจกรร่วมกับพนักงานธนาคารต่างๆ เป็นศูนย์กลางในการจัดการนำเงินที่ได้จากการกุศลหน่วยต่างๆ แฉ่งยอดที่ได้รับทุกวัน ให้ค่าตอบแทนในการทำงานแก่ผู้มาช่วยงานอย่างเสมอภาค แนวทางการจัดการวัสดุอุปกรณ์ พบว่า มีการจัดหา การใช้สอย การติดตามงานและผลของการทำงาน คณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายมีหน้าที่จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการใช้สอย ใช้งานอย่างประหยัดแต่คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย แนวทางการจัดการสถานที่ พบว่า เน้นให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด มีการแบ่งสัดส่วนไว้ชัดเจน คือ เขตพุทธาวาส เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญกุศล เจริญจิตภาวนา ภายในลานองค์พระธาตุพนม และตลอดแนวโดยรอบพระวิหารคด เขตสังฆาวาส เป็นที่พักของพระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน ในส่วนของพื้นที่หน้าวัดจัดให้มีนิทรรศการเกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แสดงสินค้า OTOP ของชาวบ้านในเขตจังหวัดนครพนมและจังหวัดใกล้เคียง การคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานในแต่ละหน่วยของงานนมัสการพระธาตุพนม โดยเน้นการฝึกหัดให้มีความชำนาญต่องานนั้นๆ เน้นการใช้คนให้ถูกต้องกับงาน ให้การยกย่องและมอบรางวัลเมื่อทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและผลที่ดี มีบทลงโทษสำหรับคนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบทำให้งานเสียหาย มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนา

ตนเอง พัฒนางาน มีความรู้ ความสามารถในการทำงานตามหน้าที่ โดยเน้นการพัฒนาด้านกายและวาจา ด้วยศีล พัฒนาจิตใจด้วยสมาธิ และพัฒนาองค์ความรู้ด้วยปัญญาให้มีความพร้อมด้วยวิชาการ คือ องค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนวิชาชีพ คือ ความรู้การดำรงตนในสังคมอย่างมีความสุข และวิชาชีพชีวิต คือ ศีลธรรม จริยธรรม ทำให้บุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานตลอดถึงเพื่อนร่วมงาน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. สมัยที่ท่านพระครูวิโรจน์รัตโนบล จากจังหวัดอุบลราชธานี นำพาชาวบ้านทั้งชาวธาตุพนมและชาวอุบลฯ มาร่วมกันบูรณพระธาตุพนม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2444-449 ครั้นแล้วเสร็จได้ทำการฉลองพระธาตุ ในช่วงวันเพ็ญเดือน 3 มีพุทธศาสนิกชนจากที่ต่างๆ เดินทางมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดงานนมัสการพระธาตุพนมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อีกนัยหนึ่งสันนิษฐานว่า มีมาตั้งแต่สมัยสร้างพระธาตุพนมในยุคก่อน พร้อมด้วยการสละข้าทาสมบริวารเป็นผู้คอยเฝ้ารักษาพระบรมธาตุ ทำหน้าที่อุปัฏฐากดูแลมิให้เกิดความเศร้าหมอง แต่บางสมัยก็หายไปเพราะเกิดศึกสงคราม และการย้ายถิ่นฐานของผู้คน แต่ในบางสมัยก็ปรากฏมีขึ้นอีกและปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน คนเหล่านั้นใช้ชื่อว่า ข้าโอกาสพระธาตุพนม ในปัจจุบันถึงแม้จะยกเลิกตำแหน่งนี้ไปแล้วก็ตาม แต่ผู้เป็นลูกหลานก็ยังถือปฏิบัติในเรื่องการบำรุงพระธาตุอยู่เรื่อยมา จะเห็นได้ในเวลาก่อนงานนมัสการพระธาตุพนม วันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ลูกหลานผู้เป็นข้าโอกาสพระธาตุพนมทั้งใกล้และไกล ต่างพากันร่วมใจในขบวนแห่พระอุปคุต ถวายข้าวพืชภาค ต้นกัณท์ และเครื่องสักการะต่างๆ มีดอกไม้ ธูปเทียน ชันหมากเบ็ง เป็นต้น มีจำนวนมาก ขึ้นในทุกๆ ปี พระธาตุพนมเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และศูนย์รวมความเชื่อต่างๆ เช่น ความเชื่อเรื่องพญานาค เจ้าเรือนสามพระองค์ ฝับริพบุรุษ เป็นต้น ทำให้บริเวณแถบนี้มีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย เป็นแหล่งเรียนรู้อันยอดเยี่ยมทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เป็นจุดศูนย์รวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนสองฝั่งแม่น้ำโขง มีความสอดคล้องกับทศพล อาจหาญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ข้าโอกาสพระธาตุ อำเภธาตุพนม จังหวัดนครพนม พบว่า ประเพณีเฉพาะกลุ่ม ได้แก่พิธีถวายข้าว พืชภาค พิธีเลี้ยงผีเจ้าเรือน 3 องค์ มีความเชื่อในเรื่องบาป บุญ สิ่งเหนือธรรมชาติ และองค์พระธาตุพนม มีหน้าที่ดูแลรักษาองค์พระธาตุพนมด้วยการถวายทาน และจัดกิจกรรมบำเพ็ญกุศลตามวันสำคัญทางศาสนา การบูรณะองค์พระธาตุพนมและการอุทิศข้าโอกาส มีประเด็นที่เกี่ยวข้องคือ ข้าโอกาสพระธาตุพนมมีหน้าที่หน้าที่ดูแลรักษาองค์พระธาตุพนมด้วยการถวายทาน และจัดกิจกรรมบำเพ็ญกุศลตามวันสำคัญทางศาสนา งานนมัสการพระธาตุพนมจึงมีความเกี่ยวข้องกันโดยตรงกับกลุ่มคนเหล่านี้ และมีสอดคล้องกับอุทัย ภัทรสุข ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงพบว่า พระธาตุพนมเป็นศูนย์รวมความศักดิ์สิทธิ์ ศรัทธาความเชื่อ และพิธีกรรม ในด้านความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและพระธาตุพนมนั้น ชุมชนได้แสดงออกในรูปของพิธีกรรม จารีตประเพณี

สิบสองเดือน ซึ่งเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และยังมีความเชื่อเรื่อง อำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผี พญานาค แฝงรวมอยู่ด้วย มีประเด็นที่เกี่ยวข้องคือ พระธาตุพนมประดิษฐานอยู่ที่ภูเก้าพร้าว หรือดอยกัปณะคีรี ซึ่งมีความสำคัญมาตั้งแต่อดีต เป็นทำนน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนประกอบอาชีพการเกษตร เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และศูนย์รวมความเชื่อต่างๆ เช่น ความเชื่อเรื่องพญานาค เจ้าเรือนสามพระองค์ ผีบรรพบุรุษ เป็นต้น ทำให้บริเวณนี้มีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย เป็นแหล่งเรียนรู้อันยอดเยี่ยมทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เป็นจุดศูนย์รวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนสองฝั่งแม่น้ำโขง

2. แนวทางการจัดการคนในงานนมัสการพระธาตุพนม เน้นให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสในการบำเพ็ญบุญกุศลไปพร้อมๆกัน โดยเฉพาะหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทาน ศีล ภาวนา หรือ หลักไตรสิกขา คือ ศีล การฝึกกายและวาจา สมาธิ การฝึกจิตใจ และปัญญา การฝึกความรู้ เพื่อยกระดับจิตใจของพุทธศาสนิกชน แนวทางการจัดการเงินในงานนมัสการพระธาตุพนม ทางวัดจะมีรายได้จากการจัดงานเป็นค่าใช้จ่ายด้านการบูรณวัด ส่งเสริมการศึกษา และสงเคราะห์สังคมต่อไป จึงให้มีการเช่าที่ดินเพื่อเปิดร้านค้าขาย ตั้งคณะกรรมการของวัดดำเนินการ เพื่อเก็บค่าเช่า ให้ค่าตอบแทนในการทำงานแก่ผู้มาช่วยงานอย่างเสมอภาค แนวทางการจัดการวัสดุอุปกรณ์ มีการจัดหา การใช้สอย การติดตามงานและผลของการทำงาน ใช้งานอย่างประหยัดแต่คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย และไม่สิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดหาใหม่ การจัดการสถานที่เน้นให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด มีการแบ่งสัดส่วนไว้ชัดเจน ในส่วนของพื้นที่หน้าวัด จัดให้มีนิทรรศการเกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แสดงสินค้า OTOP ของชาวบ้านในเขตจังหวัดนครพนมและจังหวัดใกล้เคียง การคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานในแต่ละหน่วยของงานนมัสการพระธาตุพนม เน้นการฝึกหัดให้มีความชำนาญต่องานนั้นๆ การใช้คนให้ถูกต้องกับงาน ให้การยกย่องและมอบรางวัลเมื่อทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและผลที่ดี มีบทลงโทษสำหรับคนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบทำให้งานเสียหาย มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาตนเอง พัฒนางาน มีความรู้ ความสามารถในการทำงานตามหน้าที่ โดยเน้นการพัฒนาด้านกายและวาจาด้วยศีล พัฒนาจิตใจด้วยสมาธิ และพัฒนาองค์ความรู้ด้วยปัญญา ให้มีความพร้อมด้วยวิชาการ คือ องค์ความรู้ที่ได้จากการเรียน วิชาชีพ คือ ความรู้การดำรงตนในสังคมอย่างมีความสุข และวิชาชีพ คือ ศีลธรรม จริยธรรม ทำให้บุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานตลอดถึงเพื่อนร่วมงาน พระครูจิรัฏฐมธัช (จิรัฏฐโม ศรีหังษ์ทอง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการวงดนตรีเสียงอีสาน นกน้อย อุไรพร พบว่า การบริหารจัดการของผู้นำองค์กร ได้นำพุทธวิธีการบริหาร โดยยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญใช้บริหารด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร ฟังพวาค้ายคนอื่นได้มีมนุษยสัมพันธ์ ดี มาใช้ในการบริหารรู้จักใช้เครื่องมือแห่งความสำเร็จ คณะผู้บริหารมีแนวคิดในหลักการบริหารจัดการวงที่ดี ด้วยการวางกฎเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคลากรและกติกากการอยู่ร่วมกันของสมาชิก มีการกำหนดบท

ลงโทษผู้ฝ่าฝืนและแนวทางสำหรับแก้ปัญหา และยังสอดคล้องกับวิญญา เมธีวรฉัตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง 2 พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง 2 ด้านศีล ได้ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่การทำงานอย่างเต็มที่มีการจัดอบรมถือศีลและปฏิบัติธรรมประจำปี การฝึกอบรมชั้นศีล คือ ฝึกกาย วาจา ขึ้นสมาธิ คือ ฝึกจิตใจ ขึ้นปัญญา คือ ฝึกองค์ความรู้ในการพัฒนา ด้านสมาธิมีการส่งเสริมให้บุคลากรหาสมาธิให้จิตใจมีความสงบสุขก่อนปฏิบัติงานอยู่เสมอ ด้านปัญญา สนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติงานโดยใช้หลักความเห็นชอบ คิดชอบในการทำงาน มีประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ การพัฒนาบุคลากรให้เป็นคนที่มีความรู้ และมีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ต่อน้ำที่การทำงานที่ตนได้รับมอบหมาย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1.1 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนทุกภาคส่วน ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงงานนมัสการพระธาตุพนมอย่างจริงจัง มีการทำความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาและร่วมมือกันดำเนินการให้เกิดมีประสิทธิผล

1.2 งานนมัสการพระธาตุพนมเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพุทธศาสนิกชน บริเวณรอบๆ งานสถาบันแห่งนี้ที่เปิดให้บริการ ควรมีข้อจำกัดด้านเวลาและสิทธิในการเข้าใช้บริการ ไม่ควรให้บริการแก่เด็กและเยาวชน

1.3 คณะกรรมการทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มากกว่าการมุ่งผลประโยชน์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

2.1 ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องเทวดาโมสโรในอุรังคินทานตำนานพระธาตุพนม

2.2 ศึกษาแบบการจัดการท่องเที่ยวพุทธสถานเชิงพุทธในจังหวัดนครพนม

2.3 ศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมเลี้ยงผีเจ้าเรือนสามพระองค์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวจังหวัด

นครพนม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ดังนี้ การจัดการคน ใช้หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 คน ได้มีโอกาสทำทาน เสียสละสิ่งของ เสียสละเวลาเพื่อละความตระหนี่ รักษาศีล มีกฎระเบียบในการดำเนินงาน ภาวนา การฟังพระธรรมเทศนา มีจิตใจผ่องใสในการบำเพ็ญกุศล การทรมานด้วยหลักสาราณียธรรม หมายถึงมีการแบ่งปันลาภผล คือการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับองค์กรอย่างเป็นธรรม มีระบบการจัดการ วัสดุอุปกรณ์ด้วยการใช้หลักอัตถะ 3 คือ ประโยชน์ตนเอง ได้แก่ วัดมีอุปกรณ์ในการจัดงาน จึงไม่สิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดหาใหม่ ประโยชน์ผู้อื่น ได้แก่ พุทธศาสนิกชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน และ ประโยชน์สูงสุด เน้นการใช้สอยประโยชน์ให้มากที่สุด มุ่งประโยชน์ต่อชุมชน และการจัดการสถานที่ ใช้หลักปฏิรูปเทส ใช้เป็นสถานที่การแสวงบุญและทำกิจกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนิกชน

References

- Dhamrongkhun, S. (2012). *Northeast land*. Bangkok: Ancient City.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tipitaka*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing.
- Phra Ariyanuwat Khemacharimahatera. (1993). *The Belief of the Isan people*. 4th edition. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Phra Phrom Khunaporn (Prayuth Payutto). (2015). *Buddhist Dictionary The processed fairly*. Edition 10. Bangkok: Publisher spring Dhamma.
- Rawarhin, N. (2018). *Urungatatu 1167*. 1st edition. Mahasarakham: Apichart edition.

ศึกษาการอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมุณี (สำลี ปญฺญาวโร) ที่มีผลต่อ
การดำเนินชีวิตของชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม*

A Study of the Dhamma Explanation of Phra Thepvoramuni
(Samli Paññāvaro) Affecting the People Lives in Buddhist Communities
in That Phanom district, Nakhon Phanom Province

พระมหาฤทธิชัย สุมนต์ภาณี (พรหมพินิจ), พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระมหามิตร ลิตฺตปญฺโญ¹
และเกียรติศักดิ์ บังเพลิง²

Phramaha Ridtichai Sumuntapanee (Prompinid), Phra Soponpattanabandita,
Phramaha Mit Thitapanyo and Kiatisuk Bangploeng
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: littichaiprompinij@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพวรมุณี (สำลี ปญฺญาวโร) 2) ศึกษาการอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมุณี (สำลี ปญฺญาวโร) 3) ศึกษาการอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมุณี (สำลี ปญฺญาวโร) ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า พระเทพวรมุณี ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือและศรัทธา ท่านเป็นผู้นำทางความคิดที่มีความรู้ความสามารถอธิบายหลักธรรมไปสู่ประชาชนได้อย่างดี มีผลงานที่เป็นประโยชน์เพื่อสังคมในด้านการปกครอง ศาสนศึกษา สาธารณูปการ ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่ ท่านเป็นพระมหาเถระที่มี ศีลาจารวัตรงดงาม สงบ ร่มเย็น มีจิตใจโอบอ้อมอารี

*ได้รับบทความ: 27 กุมภาพันธ์ 2563; แก้ไขบทความ: 24 พฤศจิกายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 30 ธันวาคม 2563

Received: February 27, 2020; Revised: November 24, 2020; Accepted: December 30, 2020

พระเทพวรมุณี ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีความชำนาญในการอธิบายธรรมะตามกลวิธีทั้ง 4 ส คือ 1) อธิบายให้แจ่มแจ้ง 2) อธิบายให้จูงใจ 3) อธิบายให้หายกลัว 4) อธิบายให้รำเริง โดยท่านจะยกพุทธสุภาษิต ยกบุคลาธิษฐาน การอุปมาอุปไมย นำมาอธิบายในรูปแบบการบรรยาย แสดงธรรม ปาฐกถาธรรม และในรูปแบบการประพันธ์หนังสือ โดยมีคำกลอน คำผญา สรภัญญะ คำคม เป็นตัวสอดแทรกเพื่อให้การอธิบายธรรมมีความน่าสนใจ

การอธิบายธรรมของพระเทพวรมุณีส่งผลให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชน 5 ด้าน คือ 1) ด้านคุณภาพชีวิตมีชีวิตเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีทั้งทางกายและทางจิตใจ 2) ด้านสังคม ประชาชนมีความเอื้ออาทร รักใคร่สามัคคีต่อกัน 3) ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนเข้าใจถึงการประหยัดอดออมใช้จ่ายเงินอย่างมีสติ มีภูมิคุ้มกันในการใช้จ่าย 4) ด้านจริยธรรม ประชาชนมีพฤติกรรมที่ดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยกาย วาจาและจิตใจ 5) ด้านความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ประชาชนมีความมั่นคงในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การอธิบายหลักธรรม; ผลต่อการดำเนินชีวิต; ชุมชนชาวพุทธ

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the life and work of Phra Thepvoramuni (Samli Paññāvaro); 2) to study his explanation of the dhamma; 3) to study his explanation of the dhamma principles affecting the lifestyle of the Buddhist community in That Phanom District, Nakhon Phanom Province. This study was carried out by means of a qualitative research methodology in collecting data from documents and interviews.

The research results are as follows: Phra Thepvoramuni is a monk that people respect and believe in. He is a thought leader that has the knowledge and ability to explain the Dhamma principles to people well, has made contributions that are beneficial to society in terms of governance, religion, educational aid, public assistance and religious propagation. He is a Buddhist monk who has beautiful manners that are calm, peaceful and generous.

Phra Thepvoramuni is a person who is knowledgeable and capable of explaining the Dhammas according to four strategies: 1) clarity; 2) motivation; 3) courage; 4) cheerfulness. He will raise a Buddhist proverb, personification and analogy to be explained in the form of a lecture, a Dhamma talk, and discourse or in the form of a book with poems, words, 'Phaya', 'Sora-Panya' and quotes as inserted for making his Dhamma explanation to be interesting.

Explanation of Dhamma of Phra Thepvoramuni has influenced Buddhists in five aspects: 1) Quality of life, their lives have changed in a positive direction, both physically and mentally; 2) Society, Buddhists have generosity, love towards each other and unity; 3) Economy, people understand saving and spending money consciously; 4) Ethics, people have good behavior, do not physically, vocally and mentally encroach others; 5) Faith in Buddhism, their faith in Buddhism is stable.

Keywords: Dhamma explanation; effect on lifestyle; Buddhist community

1. บทนำ

การอธิบายหลักธรรมเป็นกลวิธีหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งในสมัยพุทธกาลได้อาศัยบทบาทของพระพุทธเจ้าและสาวกเป็นหลักสำคัญ โดยใช้วิธีการต่างๆ จาริกสั่งสอน เพื่อนำประชาชนให้เข้าถึงซึ่งพระพุทธศาสนา ด้วยการบำเพ็ญกรณียกิจอย่างต่อเนื่องและจริงจังของพระพุทธองค์และสาวก ทำให้พระพุทธศาสนาได้เจริญแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว เป็นปึกแผ่นมั่นคงในดินแดนอินเดียตอนกลางและตอนเหนือ (Punyanupap, 1981 : 13) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตนั้นได้ทำกันหลายรูปแบบ ได้แก่ การปฏิบัติตนให้น่าเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาขัดข้องใจ การแสดงธรรม การอธิบายธรรมตามลำดับ โดยพระพุทธเจ้าได้ทรงประทานหลักการเผยแผ่ให้สาวกยึดถือเป็นหลักปฏิบัติว่า “ให้แสดงธรรมมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละหัวข้อแต่ละประเด็นแสดงธรรมด้วยจิตอนุเคราะห์ มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะแสดงธรรมไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มผู้อื่น (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) ตลอดจนยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์ คือ การไม่กล่าวร้ายผู้ใด สारวมะรังในศีล เป็นต้น ครั้นภายหลังพุทธกาล บทบาทและหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตกเป็นภาระหน้าที่ของพุทธบริษัทโดยตรง โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่เปรียบเสมือนทัพหน้า ที่ต้องทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้คนเข้าใจในพระพุทธศาสนาและเกิดความศรัทธาเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น การพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้ว พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนที่หลากหลาย เน้นให้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง เรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบพุทธ การเรียนรู้ต้องเรียนรู้การสร้างความเป็นชุมชน หรือร่วมคิดร่วมทำเสมอ อันเป็นเรื่องของวิถีชีวิตร่วมกัน (Wasinsakorn, 2003 : 29) การเรียนรู้แบบพุทธ เป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้เพื่อให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าได้เรียนรู้แนวการสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 4 ดังนี้

1. สันติสนาในการอบรมสั่งสอนธรรมะของพระองค์จะชี้แจงให้ผู้ฟังอย่างเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน เห็นจริง
2. สมาปทา พระองค์จะอธิบายให้ผู้ฟังเห็นว่าเรื่องที่พูดถึงนั้นเป็นความจริง

3. สมุตเตขนา พระองค์จะใช้วิธีปลูกเร้าใจให้ผู้ฟังคึกคัก กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติตาม หลักธรรม นั้นให้ประสบความสำเร็จ

4. สัมปหังสนา ในการบรรยายธรรมะ พระองค์จะสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

ปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน คือ พระสงฆ์ในประเทศไทยมักยึดถือเป็นประเพณี ว่าการประกาศหลักการทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องได้รับการอาราธนาจากญาติโยม เสียก่อน ถ้าญาติโยมไม่อาราธนา ก็จะไม่ขึ้นเทศน์เพราะกลัวผิดประเพณี (Phra Rājavaramuni (Prayut Payutto), 1988 : 98) การแสดงธรรมในปัจจุบันมีความแตกต่างจากอดีต เนื่องจากในอดีตพระภิกษุ ผู้เทศนาจะยึดหลักการแสดงธรรมตามอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา แต่ปัจจุบันต้องรอการอาราธนา จากญาติโยมตามประเพณีและกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้กิจของสงฆ์มักยึดธรรมเนียมนิยม เช่น การเทศนา ธรรมแก่ประชาชนมักเป็นเรื่องเก่า ซ้ำซากไม่เข้ากับสมัยนิยม ไม่มีการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับสังคม หรือชีวิตปัจจุบันศาสนาจึงกลายเป็นเรื่องไกลตัว คนรุ่นใหม่จึงให้ความสนใจต่อวัดและพระสงฆ์น้อยมาก และอีกประการหนึ่งผู้ที่เป็นสื่อกลางในการอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ พระสงฆ์ขาดเทคนิค วิธีการในการอธิบายธรรมะ ขาดอาจารย์ความประพฤติดีที่ดีงาม จึงลดทอนความน่าเชื่อถือความศรัทธา กลายเป็นความน่าเบื่อหน่ายต่อการฟังธรรม

พระเทพวรมณี (สำลี ปญญาวโร) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม วรมหาวิหาร เจ้าคณะจังหวัดนครพนม ถือว่าเป็นนักเผยแผ่ที่มีลักษณะบุคลิกภาพ การนั่ง การพูด มักน้อยสันโดษเป็นทั้งพระนักสงเคราะห์ นักเสียสละ อุทิศตนให้กับพระพุทธศาสนา โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์สังคม ช่วยเหลือประชาชน ทั้งในด้านการศึกษา การพยาบาล และโดยเฉพาะในการเผยแผ่หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา พระเทพวรมณี ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีเทคนิค วิธีในการแสดงธรรม มีปฏิภาณไหวพริบในการอธิบายหลักธรรม ทำให้ผู้ฟังมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้นและสามารถชักจูงจิตใจผู้ที่ได้รับฟังพระธรรมเทศนาของท่านให้เป็น ผู้ว่านอนสอนง่าย เชื่อฟังตั้งอยู่ในโอวาท ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย เป็นอาทิ

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่เรียนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจึงเล็งเห็นปัญหาและต้องการอยากทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมณี (สำลี ปญญาวโร) ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวพุทธ ในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม นำมาปรับใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่ เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา เพื่อให้สังคมมีจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม สามารถนำธรรมะที่ท่านสอนไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิต ครอบครัว สังคม ประเทศชาติได้อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพวรมณี (สำลี ปญญาวโร)
2. เพื่อศึกษาการอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมณี (สำลี ปญญาวโร)

3. เพื่อศึกษาการอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมุณี (สำลี ปญญาโร) ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมุณี (สำลี ปญญาโร) ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายและเข้าร่วมกิจกรรม โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมุณี (สำลี ปญญาโร) ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมุณี (สำลี ปญญาโร) ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

3. ข้อมูลจากการมีส่วนร่วม (Observations Participant) การประชุมย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมุณี (สำลี ปญญาโร) ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม แล้วนำข้อมูลที่ได้อภิปรายเชิงพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพวรมุณี ผู้วิจัยพบว่า ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือและศรัทธา เพราะท่านเป็นผู้นำทางความคิด ที่มีความรู้ความสามารถอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชนได้อย่างดีเยี่ยม ท่านได้เป็นต้นแบบของคุณงามความดี ยึดมั่นในการทำกุศล มีผลงานมากมายในการทำประโยชน์เพื่อสังคม ทั้งการปกครอง ศาสนศึกษา สาธารณูปการ ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่ ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติชอบ เป็นผู้นำทางความคิด มีจิตและวิญญาณของความเป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา มีอุดมการณ์ เพื่อให้คนได้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาในมุมมองที่แตกต่าง

2. จากการศึกษาการอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมุณี ผู้วิจัยพบว่าพระเทพวรมุณี (สำลี ปญญาโร) ท่านเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีความทุ่มเทเสียสละ ตั้งมั่นในอุดมการณ์ เป็นผู้มีความรู้

ความสามารถและมีความชำนาญในการอธิบายธรรมะตามกลวิธีทั้ง 4 ส คือ ส. 1 คือ สันตัสสนา (แจ่มแจ้ง) ส. 2 คือ สมาทปนา (จงใจ) ส. 3 คือ สมุตเตสนา (หาญกล้า) ส. 4 คือ สัมปาหังสนา (ร่าเริง) ท่านมีเทคนิควิธีการในการอธิบายหลักธรรมเพื่อถ่ายทอดสู่พุทธศาสนิกชน โดยท่านจะเน้นการยกพุทธสุภาษิต พุทธพจน์นำมาอธิบายในรูปแบบการบรรยาย การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม การกล่าวสัมโมทียกถาและในรูปแบบการประพันธ์หนังสือ ซึ่งมีคำกลอน คำผญา สารภัญญ์ คำคมมาแทรกเพื่อให้การอธิบายธรรมในแต่ละครั้งมีความน่าสนใจและควรนำไปประพฤติปฏิบัติตาม มีการถ่ายทอดโดยการนำมาประยุกต์ให้ทันสมัย น้ำเสียงไพเราะ อักษรชัดเจนเทศนาตามเวลาที่กำหนด โดยท่านตั้งเจตนาไว้ว่า ผู้ฟังต้องรู้จำ คือต้องท่องจำให้ขึ้นใจอย่างถูกต้อง รู้จริงคือสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง รู้แจ้งคือผู้ฟังประสบผลสำเร็จตามที่เจตนาไว้อย่างถูกต้องทุกเวลา

3. จากการศึกษาการอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมณี ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของของชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยพบว่า พระเทพวรมณีได้รับความศรัทธาเลื่อมใสจากประชาชนทั่วไป ท่านประสบผลสำเร็จในการอธิบายหลักธรรม ซึ่งมีแรงผลักดันจากภายในโดยมีหลัก อุตตัญญูตา รู้จักตน คือ รู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถและคุณธรรมของตนตามความเป็นจริง ซึ่งในการอธิบายธรรมของท่านส่งผลให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชน 5 ด้าน คือ ด้านคุณภาพชีวิต ประชาชนมีชีวิตเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดี มีความสุขทางกาย คือ ประชาชนมีความประพฤติสำรวมในกรอบศีลธรรม ได้แนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้อง และทางจิตใจ คือ ประชาชนมีความละเอียดใส่ใจที่จะกระทำความชั่ว มีความเกรงกลัวต่อบาปที่จะล่วงละเมิดหลักศีลธรรม

ด้านสังคมทำให้คนในสังคมเกิดความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เคารพในกฎหมายบ้านเมือง อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ด้านเศรษฐกิจปรากฏว่าประชาชนดำเนินชีวิตอย่างพอดี พออยู่พอกิน รู้จักประหยัดอดออมใช้จ่ายเงินอย่างมีสติ มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาอาชีพ ด้านจริยธรรมผู้ฟังธรรมมีพฤติกรรมทางกายภาพดีขึ้น คือรู้จักสัมาคารวะ รู้จักผู้น้อยผู้ใหญ่ อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยกายและวาจา มีมารยาทในการอยู่ร่วมกันกับสังคม กระทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถและด้วยความสุจริตธรรม ด้านความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาซึ่งประชาชนมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีใจยึดมั่นศรัทธาในพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ สาธุชนผู้ได้ฟังธรรมเกิดความศรัทธา มั่นใจในการทำคุณงามความดี

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพวรมณี ผู้วิจัยพบว่า พระเทพวรมณี ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือและศรัทธา มีผลงานมากมายในการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งจากการศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพวรมณี มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหารุ่งเพชร ชวนปญโญ

(Phramaha Rungphet Chavanapanyo, 2005) วิจัยเรื่อง ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) พบว่า พระธรรมกิตติวงศ์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาก คือเป็นพหูสูตร เป็นนักคิด นักประพันธ์หนังสือ มีอรรถาธิบายไตรปิฎก มีน้ำใจโอบอ้อมอารี กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก มีวิสัยทัศน์ต่อการเผยแผ่ศาสนากว้างไกล โดยเฉพาะหนังสือธรรมะเป็นคำสอนที่ชักจูงโน้มน้าวจิตใจของบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเองในประเด็นที่ตรงกันก็คือ ท่านทั้ง 2 เป็นนักอธิบายธรรมะที่มีความกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก มีใจโอบอ้อมอารี มี ศีลาจรรยาตรงดงาม สงบ ร่มเย็น เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบของการแสดงธรรม การบรรยายธรรม และโดยเฉพาะการประพันธ์หนังสือรวมรวมธรรมะให้ง่ายต่อการศึกษาและนำไปปฏิบัติ

2. จากการศึกษากาโรบายหลักธรรมของพระเทพวรมุนี ผู้วิจัยพบว่าพระเทพวรมุนี (ลำลี ปลายาวโร) ท่านเป็นนักเผยแผ่ผู้มีความรู้ความสามารถและมีความชำนาญในการอธิบายธรรมะตามกลวิธีทั้ง 4 ส ท่านมีบุคลิกภาพน่าเกรงขาม เทศนาตรงไปตรงมา นำธรรมะที่ทันสมัยมาแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมสามารถแตะต้องได้ ในส่วนการใช้ภาษาท่านเป็นผู้ใช้สำนวนอักขระพยางค์ชัดเจน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการเทศนาธรรมของพิสิฐ เจริญสุข (Chareonsuk, 1996 : 50) แสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณสมบัติของพระนักเทศนาว่าควรประกอบด้วย รูปสมบัติ พระนักเทศนาต้องมีบุคลิกภาพที่ดี มีอากัปกริยาที่สำรวมระวัง ตลอดจนการพูดจาที่สำรวมก่อให้เกิดศรัทธาแก่ผู้พบเห็น สัทสมบัติ พระนักเทศนาต้องพูดจาเสียงดังฟังชัด ไพเราะ ชวนฟัง และรู้จักเลือกพูดให้ถูกต้องตามกาลเทศะ รสสมบัติ พระนักเทศนาต้องทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกเอิบอ้อม ปิติ และมีศรัทธา ธรรมสมบัติ พระนักเทศนาต้องมีจิตใจโอบอ้อมอารีประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม ปราบปรามให้ผู้ฟังได้ประโยชน์จากการเทศนาธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งในประเด็นนี้พระเทพวรมุนีท่านเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณสมบัติของนักเทศนาธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งท่านมีทั้งรูปสมบัติ คือมีท่าทางน่าเกรงขาม น่าเคารพนับถือ สัทสมบัติ ท่านมีน้ำเสียงไพเราะ น่าฟัง รสสมบัติ ผู้ฟังมีความปิติยินดี มีความหึกเหิม มีความมั่นใจในการทำมาดี ธรรมสมบัติท่านอธิบายธรรมด้วยจิตอันประกอบไปด้วยเมตตาธรรม ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (Phramaha Narongsak Sopanasitthi, 2006) วิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสสุตมโม) พบว่า บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมทั้งรูปแบบพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม ได้มีการยกพุทธศาสนสุภาษิต ยกอุทาหรณ์ เล่านิทาน เปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา อุปมัย ใช้วิธียกบุคคลเป็นตัวอย่าง ถือว่าเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่น ท่านได้อธิบายเนื้อหาสาระธรรมชัดแจ้ง แจ่มแจ้ง สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน

3. จากการศึกษากาโรบายหลักธรรมของพระเทพวรมุนี ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของของชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยพบว่า การอธิบายธรรมของพระเทพวรมุนี

ส่งผลให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชน 5 ด้าน คือ ด้านคุณภาพชีวิต มีชีวิตเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีทั้งทางกายและทางจิตใจ ด้านสังคม มีความรักใคร่สามัคคี ด้านเศรษฐกิจ ใช้จ่ายเงินอย่างมีสติ ด้านจริยธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยกาย วาจาและจิตใจ ด้านความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา มีความมั่นคงในพระพุทธศาสนา ซึ่งจากการศึกษาการอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมุนี ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของดารา ประจันพล (Prachanpol, 2013) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญญา) พบว่า ท่านได้ปฏิบัติตามคุณสมบัติของนักเผยแผ่ตามแนวทางพุทธะ ได้แก่ การรู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน การเผยแผ่ของท่านได้ก่อให้เกิดผลทั้งแก่บุคคล สังคม และพระพุทธศาสนา ซึ่งเกิดแก่บุคคล ได้แก่ การทำให้บุคคลเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมได้ถูกต้อง ผลที่เกิดแก่สังคม ได้แก่ การลดความรุนแรงของอำนาจวัตถุนิยม การแก้ปัญหาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความพอเพียงและการเสริมสร้างความสามัคคี ผลที่เกิดแก่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเผยแผ่พุทธธรรมด้วยวิธีที่หลากหลายและการปกป้องพุทธศาสนาด้วยความรู้และสติปัญญา ซึ่งในประเด็นนี้มีความคล้ายกันกับผลการอธิบายธรรมของพระเทพวรมุนี 3 อย่างคือ ในส่วนบุคคลมีการประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ในส่วนด้านสังคม ทำให้สังคมมีความสามัคคี ในด้านพระพุทธศาสนา ประชาชนมีความมั่นคงในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรจัดทำเอกสารเกี่ยวกับประวัติและผลงานของพระเทพวรมุนี (สำลี ปญญาวโร) ไว้เป็นรูปเล่ม เพื่อสะดวกแก่การค้นคว้าหาข้อมูลต่อไป

1.2 ควรจัดทำเอกสารรวบรวมการแสดงธรรมของพระเทพวรมุนี (สำลี ปญญาวโร) ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 การจัดการอบรมนักเทศน์ นักอธิบายธรรม โดยนำหลักการและวิธีการของพระเทพวรมุนีมาเป็นแนวทางในการสอน

2.2 จัดทำหนังสือรวบรวมวิธีการและหลักการ การอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมุนี (สำลี ปญญาวโร) ในเชิงเอกสารวิชาการ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและวิธีการอธิบายหลักธรรมของพระเทพวรมุนี (สำลี ปญญาวโร) กับพระธรรมกถึกรูปอื่นๆ ในปัจจุบัน

- 3.2 ควรศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมณี (สำลี ปณญาวโร)
- 3.3 ควรศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐานสูตรของพระเทพวรมณี (สำลี ปณญาวโร)

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือการอธิบายธรรมของพระเทพวรมณีส่งผลให้เกิดแก่ชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม 5 ด้าน คือ 1) ด้านคุณภาพชีวิต มีชีวิตเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีทั้งทางกายและทางจิตใจ 2) ด้านสังคม ประชาชนมีความเอื้ออาทรรักใคร่สามัคคีต่อกัน 3) ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนเข้าใจถึงการประหยัดอดออมใช้จ่ายเงินอย่างมีสติ มีภูมิคุ้มกันในการใช้จ่าย 4) ด้านจริยธรรม ประชาชนมีพฤติกรรมที่ดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยกาย วาจาและจิตใจ 5) ด้านความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ประชาชนมีความมั่นคงในพระพุทธศาสนา

References

- Chareonsuk, P. (1996). *Buddhism Propagation Manual*. Bangkok: Department of Religious Affairs.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.
- Phramaha Narongsak Sopanasitthi. (2006). Studying the role of Buddhism Propagation of Dhammapariyadhamma stage (Suthep Phusatthammo). *Master of Thesis in Buddhism*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Rungphet Chavanapanyo. (2005). Study the form and method of propagating Buddhism of Phra Thammakittiwong (Thongdee Suratechote). *Master of Buddhist Thesis*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Rājavaramuni (Prayut Payutto). (1988). *The Teachings of the Lord Buddha*. Bangkok: Phutthatham Foundation.
- Prachanpol, D. (2013). Study of the dissemination of the Dharma of Phra Thep Sitthi-Mongkhon (Saner Siripanyo). *Master of Buddhist Thesis*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Punyanupap, S. (1981). *Comparative Religion*. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Wasinsakorn, W. (2003). *Thai Education*. Bangkok: Academic Quality Development.

การศึกษาคุณค่าในการบูชาพระธาตุอิงฮังของชาวแขวงสะหวันนะเขต
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

A study of the value in the Worship of Pra that inhangsavannakhet
Province in Lao People's Democratic Republic

พระบุญสูง ปญฺญาวชิรมณี (เส็งมณีวงศ์), พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ, โสวितย์ บำรุงภักดี¹
และเกียรติศักดิ์ บังเพลิง²

Phra Bounsoung Panyawachiramatee (Sengmanivong), Phramaha Daosayam Vajirapañño,
Sowit Bamrungphak and Kiatisuk Bangploeng
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: bounsoungpanya2020@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาพระธาตุอิงฮังในสปป.ลาว 2) ศึกษาการประกอบพิธีกรรมการบูชาพระธาตุอิงฮังของชาวลาว และ 3) ศึกษาคุณค่าในการบูชาพระธาตุอิงฮังของชาวแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกต แบบสนทนา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 6 รูป เจ้าหน้าที่แผนกวัฒนธรรมแขวง 4 คน กลุ่มผู้นำชุมชน 5 คน กลุ่มประชาชน 7 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 22 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัย แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า พระธาตุอิงฮังเป็นที่พระพุทธเจ้าฉันภัตตาหารที่ต้นไม้อัง เป็นสถานที่รำลึกถึงพระพุทธเจ้า เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (กระดูกสันหลัง) ของพระพุทธเจ้าเป็นศูนย์รวมจิตใจและความสามัคคีของชาวพุทธลาว

*ได้รับบทความ: 4 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 24 พฤศจิกายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 30 ธันวาคม 2563

Received: March 4, 2020; Revised: November 24, 2020; Accepted: December 30, 2020

การประกอบพิธีกรรมการบูชาพระธาตุอิงฮังของชาวลาวประกอบด้วยการบอกกล่าวเจ้าที่ ตั้งกองบุญ 4 กอง ต้นกล้วยพฤกษ์ 4 ต้น พาหวาน 4 พา มะพร้าว 4 ลูก แต่งขันธ 5 ขันธ 8 นิมนต์พระสงฆ์ เจริญพุทธมนต์ ผูกข้อต่อแขน ที่จัดว่าเป็นพิธีกรรมพิเศษคือการแก้บนต่อพระธาตุอิงฮังจะไม่ให้เกินเที่ยง โดยถือคติว่าพระพุทเจ้า ก็เป็นการประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุข และทั้งแกผู้จัดพิธีกรรมและผู้มาร่วมงานในพิธีกรรม

การประกอบบูชาพระธาตุอิงฮังของชาวลาวได้ส่งผลให้เกิดคุณค่าใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านประเพณี วัฒนธรรม คือ การบูชาพระธาตุได้รับการสืบทอดไปถึงลูกหลาน อีกด้านเศรษฐกิจ คือ การบูชาพระธาตุอิงฮังช่วยทำให้ ซึ่งเกิดรายได้ในชุมชน ด้านพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้รับการศึกษาสืบสานเผยแผ่ผ่านการประกอบพิธีกรรมในการบูชา และด้านจิตใจ คือ ชาวลาวมีความตั้งใจได้ทำบุญ คนผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านชุมชนและสังคม

คำสำคัญ: การบูชา; พระธาตุอิงฮัง

Abstract

The aims of this research were as follows: 1) to study the history of Phra That Ing Hang (Ing Hang Cetiya) in Laos PDR; 2) to study the worship ritual of Phra That Ing Hang of Laos; 3) to study the value of Phra That Ing Hang worship of people in Savannakhet province. This study was a qualitative research. The research instruments were an in-depth interview form, an observation form, and a conversational form. The main informants were 6 monks, 4 cultural department officers, 4 sub-district leaders, 5 community leaders, 7 people groups, totaling 22. The data analysis was conducted according to the research methodology and the results were then presented by the descriptive analysis.

The research results are as follows: Phra That Ing Hang was the place that the Buddha ate under the Hang tree. It is also a place to remember the Buddha, enshrined the relics (Spine) of the Buddha. It is the center of the mind and the unity of the Lao Buddhists.

The ritual of worshipping Phra That Ing Hang consists of making a notice to inform the local spirits, setting up four meritorious budgets (Kong-boon), four Kanlapaphruek trees, four Pha-wan, four coconuts, trays of 'five and eight Khandha', monks' chanting and arm tie ceremony. All of these are considered as the special rituals to make a votive

offering to the cetiya and they have to be performed no later than noon, according to the motto that the Buddha is the one who has practiced for the benefits and happiness of the ritual organizers and participants.

The worship of Phra That Ing Hang of Laos people showed its values in five aspects: tradition and culture, the worship is passed on to the descendants; economy, it generates income for the community; Buddhism, dhamma principles are propagated through worship; psychological aspect, Lao Buddhists are happy to make merit as same as those in the village, communities and society.

Keywords: worship; Phra That Ing Hang

1. บทนำ

ประเทศลาวได้รับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติทั้งทางด้านคุณธรรม จริยธรรมและการดำเนินชีวิต โดยใช้หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจรวมทั้ง วิถีชีวิตวัฒนธรรมและฮีตครองประเพณีต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับมาจากคุณค่าพระพุทธศาสนา และยังมีความเชื่อที่ผูกพันกลมกลืนอยู่กับพระพุทธศาสนา วิธีการหรือพิธีกรรมที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบันก็คือ “แสดงออกซึ่งความเคารพนับถือ กราบไหว้ ยึดรักและศรัทธาต่อพระรัตนตรัยก็คือพระพุทธ พระธรรมพระสงฆ์ โดยได้มีการสร้างโบราณวัตถุ เครื่องสัญลักษณ์ เช่น สร้างพระธาตุเจดีย์ และนำพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธองค์มาประดิษฐานในพระธาตุเจดีย์นั้น (Phra Dharmrachanuwat (Kaewutum Mala), 1987 : 94) โดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวกับพระธาตุสาละรัตนเจดีย์ หรือพระธาตุอิงฮัง และพระธาตุพุทธเจดีย์ต่างๆ ซึ่งในประเทศลาวมีพระธาตุองค์อันทรงคุณค่าจำนวนมากมาย เช่น พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวลาว เป็นพระธาตุเจดีย์ที่ประดิษฐานพระอุรังคธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนหัวเหนือ 27 พระองค์ ซึ่งได้ัญเชิญมาจากเมืองราชคฤห์ประเทศอินเดียพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ตั้งอยู่ใจกลางนครหลวงเวียงจันทน์ ทั้งนี้ยังมีพระธาตุองค์อื่นๆ ที่สำคัญเป็นจำนวนมากกระจายไปทั่วทุกภาคในขอบเขตทั่วประเทศลาว สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง ได้ให้ความหมายว่า ส่วนพระสาละรัตนเจดีย์ (พระธาตุอิงฮัง) ประดิษฐานในแขวงสะหวันนะเขตก็มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส แบบเดียวกับพระธาตุพนมแต่มีขนาดเล็กกว่า คือมีฐานแต่ละด้านกว้างประมาณ 9 เมตร มีเรือนธาตุสี่เหลี่ยมซ้อนกัน 3 ชั้นลดหลั่นกันสูงถึงยอดประมาณ 25 เมตร ส่วนดอกมีรูปทรงดอกบัวเหลี่ยม มียอดดวงปี่ศิลปะลาวล้านช้างที่สวยงาม ดูแล้วรู้สึกเกิดความงาม ความดีที่เกิดในดวงใจ นำกราบไหว้ ขอพร สามารถดึงดูดพลังศรัทธาเลื่อมใส จนเกิดมรรคผลคุณค่าให้จิตใจ มั่นคงเที่ยงธรรม เหมือนพระธาตุพนม แต่มุมจตุรทิศตามเอนพระธาตุแต่ละชั้นผิดกับพระธาตุพนม และไม่มีการ

สลักภาพบนแผ่นอิฐ ไม่มีปูนอันมีคุณค่าแบบเดียวกับพระธาตุพนม มีแต่รูปเทวดาปั้นปูนอยู่ในมุมสองข้างของประตูแต่ละทิศ หรือพระธาตุอิงฮัง เป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองอันเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมจิตใจของชาวลาวก็คือชาวสะหวันนะเขต เป็นที่เคารพสักการะกราบไหว้บูชาของชาวลาวมาตั้งแต่โบราณกาล และเป็นปูชนียสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และที่ทรงคุณค่าแห่งหนึ่ง พระธาตุองค์นี้มีลักษณะงดงามมาก และมีความเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีความหลากหลายในด้านศิลปะเป็นที่สงวนรักษาไว้ ซึ่งศิลปกรรมลาว สมัยโบราณเกือบครบถ้วนพร้อม ได้รับอารยธรรมความเจริญจากชนชาติต่างๆ ในสุวรรณภูมิสะท้อนถึงความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม พระสาละวันนะเจดีย์ตั้งอยู่ที่ บ้านธาตุอิงฮัง นครโกสณพมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต ห่างจาก ตัวเมืองราว 12 กิโลเมตร ตามถนนสะหวันนะเขต-เซโน (ทางหมายเลข 9 ยาวตรงไปสู่เวียตนาม) พระธาตุอิงฮังตั้งอยู่บริเวณลานกว้างล้อมรอบด้วยป่าดงใหญ่ที่มีไม้ฮ้าง ในรัศมีประมาณ 1 กิโลเมตร ตรงกลางเป็นพระธาตุที่ความสวยงามเด่นสง่า ทรงสี่เหลี่ยมที่มีลวดลายวิจิตรพิสดาร พระธาตุอิงฮังตามตำนานที่ปรากฏเห็นใน “อุรังคินทาน” (ตำนาน พระธาตุพนม) ในตอนหนึ่งว่า

“ครั้นแล้ว พระพุทธองค์ก็เสด็จมาทางอากาศลงประทับที่ดอยกัปปนคีรี คือว่าภูกำพร้าว (เขตพระพนมในปัจจุบัน) ในราตรีนั้น วิสสุกรรมเทวบุตร (พระยาอินทาทิราชเจ้า) ลงมาอุปัฏฐากพระพุทธองค์อยู่จนตลอดรุ่ง กาลนั้นพระพุทธองค์ทรงผ้าแล้วเอาบาตรห้อยไว้ที่กึ่ง ไม้ป่าแบ่งต้นหนึ่งเบื้องทิศตะวันตก แล้วเสด็จลงไปสู่ ริมแม่น้ำที่นั่น เพื่อชำระพระบาทบัณฑุกำพลศีลาอาสน์ของพระอินทร์ก็กระด้างแข็ง พระอินทร์ เห็นเหตุดังนั้นก็เสด็จลงไปสู่ป่าหิมพานต์ นำเอาน้ำแต่สระอโนดาต พร้อมด้วยไม้สีฟันมาถวาย พระพุทธองค์ทรงชำระแล้วก็ทรงบาตรผินพระพักตร์สู่ทิศตะวันออก แล้วก็เสด็จไปประทับอิงต้นไม้ฮ้างต้นหนึ่งใต้ปากเขเล็กน้อย(สายน้ำเซ) ทอดพระเนตรเมืองศรีโคตรตะบอง เพื่อจะเสด็จเข้าไปบิณฑบาต ในพระนคร ครั้นนั้นพระยาเจ้าเมืองศรีโคตรตะบองนั้น ได้ทรงบำเพ็ญบุญสมภารมาเป็นอเนกประการ เหตุนี้จึง ได้มาเสวยราชสมบัติบ้านเมืองในชมพูทวีปเป็นครั้งที่ 3 เพื่อจักได้เจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา จึงได้ชื่อว่า พระยาศรีโคตรบูร” (Thimwatbunthung, et al., 2007: 1-10)

ต่อมาจึงได้สร้างพระธาตุขึ้น โดยถือเอาพุทธกิริยาตอนที่พระองค์พึ่งต้นฮ้างเป็นชื่อพระธาตุเรียกว่าพระธาตุอิงฮัง พระธาตุอิงฮังเริ่มสร้างขึ้น ในสมัยอาณาจักรศรีโคตรตะบองเรื่องอำนาจลาวพุทธศตวรรษที่ 6 พระเจ้าสุริยธรรมวงศา แห่งอาณาจักรศรีโคตรตะบอง พระธาตุอิงฮัง สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงสถานที่ประทับนั่งขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อคราวเสด็จมาเยี่ยมพระยาศรีโคตรตะบอง ซึ่งได้รับความเคารพกราบไหว้ นับถือจากชาวลาวตลอดมา พระธาตุอิงฮังเป็นปูชนียสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มีคติความเชื่อ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชนชาวลาวมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะประชาชนชาวแขวงสะหวันนะเขต เพราะพระธาตุอิงฮังเป็นศูนย์กลางจิตใจของประชาชนชาวลาวทั้งหลาย ในระหว่างเดือนธันวาคมของทุกๆ ปี จะมีการจัดงานเฉลิมฉลอง องค์พระธาตุอิงฮัง ซึ่งจะจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่เพราะเป็นงานระดับประเทศ โดยมีประชาชนลาว และนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากที่หลั่งไหลกันเข้า

มากกราบสักการะบูชา ขอพรจากองค์พระธาตุอิงฮัง ทั้งนี้ในวันปกติก็จะมีผู้คนเข้ามากราบสักการะขอพรจากองค์พระธาตุเป็นประจำทุกวันไม่มีขาด โดยเชื่อว่าจะเป็นมงคล ปิตินดีเล่าเสียงเบิกบาน สงบร่มเย็น ผาสุกแก่ชีวิต นอกจากคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูป และพระบรมสารีริกธาตุแล้ว ชาวสะหวันนะเขต ยังเชื่อ เรื่องความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุว่า ถ้าได้มากกราบสักการะบูชาแล้วจะทำให้มีแต่สิ่งดีๆ เข้ามาในชีวิต (Phra Wongsakorn Sumetho (Thep Phanomphon), 2012 : 2)

ดังนั้น จึงทำให้ประชาชนชาวสะหวันนะเขต มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุอิงฮังมาตั้งแต่โบราณ จนถึงปัจจุบันพิธีกรรมเป็นผลพวงของความเชื่อในแต่ละวัฒนธรรมที่มีอยู่คู่สังคมของชาวลาว ว่าโดยเฉพาะแม่่นชาวแขวงสะหวันนะเขตมาเป็นเวลานานโดยเฉพาะสังคมชาวพุทธในภาคกลางซึ่งมีความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติภูติผีวิญญาณว่า มีอำนาจเหนือมนุษย์สามารถดลบันดาลให้เกิดความทุกข์หรือความสุขได้ดังนั้นความเชื่อนั้น เป็นภาษาของอำนาจทางอุดมการณ์แสดงออกในรูปของพิธีกรรมซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมโดยสะท้อนการต่อสู้ทางความคิดกับสภาวะที่เกิดขึ้นจริงในสังคมด้วยการเปลี่ยนภาษาของสังคมที่เป็นจริงไปสู่ภาษาของพิธีกรรมที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน เพื่อสื่อสารความหมายและสามารถแสดงอารมณ์ส่วนลึกของจิตใจของผู้คนในสังคมที่เกิดขึ้นเมื่อต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลง การผสมผสานคติความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาต่างๆ ว่าชาวลาวเชื่อถือพุทธศาสนาเป็นสำคัญแต่ก่อนพุทธศาสนาจะเข้ามาในคติความเชื่อของชาวลาวนั้นชาวลาวได้มีความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิฟ้าแถนมาแล้วเมื่อลัทธิพราหมณ์แพร่ขยายเข้ามาในประจวบดินภูมิก็คือประเทศลาวชาวลาวเราได้รับและการผสมผสานแนวคิดลัทธิฟ้าแถนและลัทธิพราหมณ์เข้าไว้ด้วยกัน ต่อมาพุทธศาสนานิกายหินยานแพร่กระจายเข้ามาชาวลาวก็รับเอาแนวคิดพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตแนวคิดความเชื่อผีและพราหมณ์ที่เชื่อมาแล้วก็ไม่ได้อะไรที่ยังปรากฏว่ายังเอาผสมผสานกลมกลืนกันอยู่ในเรื่องของความเชื่อทางศาสนาและความเชื่อทางไสยศาสตร์เป็นระบบความคิดที่เกิดขึ้นกับจิตใจโดยเฉพาะส่วนพิธีกรรมเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ต้องปฏิบัติเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับบรรดาสิ่งเคารพเหล่านั้น อีกทั้งยังไม่สามารถแยกออกจากความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์แต่มีสิ่งที่ไม่เหมือนกันเช่นความเชื่อในศาสนาและไสยศาสตร์ต่างเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มีมนุษย์เข้าไม่ถึงในขณะเดียวกันคนก็มองกันว่าพิธีกรรมคือ ลำดับที่แน่นอนของกิจกรรมรวมถึงการกรทำคำพูดและสิ่งของที่ถูกจัดขึ้นในสถานที่ที่แน่นอนเพื่อสนองต่อความมุ่งหมายและผลประโยชน์ของผู้ประกอบพิธีดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าชาวลาวที่มีความรู้เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมต่างผูกพันกับมนุษย์ผสมผสานกับความเชื่อทางศาสนาได้เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตมนุษย์เรื่อยมา จนมาถึงเท่าทุกวันนี้

เมื่อมนุษย์ไม่สามารถเอาชนะสิ่งเหนือธรรมชาติได้จึงต้องหาวิธีสร้างความพึงพอใจให้กับสิ่งเหล่านั้นส่งผลให้เกิดมีการทำพิธีกรรมต่างๆ ผู้คนในสังคมจะปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยใช้พิธีกรรมเป็นการแสดง (performance) ทางสังคมที่กลุ่มผู้ทำพิธีจัดขึ้นเพื่อดำรงสภาพของกลุ่ม

สัญลักษณ์ของพิธีกรรมเป็นตัวสะท้อนให้เห็นความพยายามจะตอบโต้กับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมภายนอกที่สะท้อนให้เห็นแรงปรารถนาภายในตลอดถึงอุดมคติในชีวิตของกลุ่มที่ทำพิธีกรรม จากความเป็นมาและคุณค่าดังกล่าวแล้วแสดงให้เห็นว่า พระธาตุอิงฮังมีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของประชาชนชาวสะหวันนะเขตเป็นอย่างมาก จึงทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การศึกษาคุณค่าในการบูชาพระธาตุอิงฮังของชาว แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อทำให้คุณค่าของพระธาตุอิงฮังที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชนชาวสะหวันนะเขต และเพื่อนำองค์ความรู้ไปใช้เสริมสร้างวิถีชีวิตของชาวสะหวันนะเขตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาพระธาตุอิงฮังในสปป. ลาว
2. เพื่อศึกษาการประกอบพิธีกรรมการบูชาพระธาตุอิงฮังของชาวลาว
3. เพื่อศึกษาคุณค่าในการบูชาพระธาตุอิงฮังของชาวแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำไปเพื่อการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ จากพระไตรปิฎก อรรถกถา คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และงานเขียนทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับแนวคิดแนวคิดคุณค่าพิธีกรรมการบูชาพระธาตุอิงฮัง 2) เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และงานเขียนเกี่ยวกับแนวคิดและการศึกษาประวัติความเป็นมาของพระธาตุอิงฮัง

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมาย จากโรงเรียนพิพัฒนราษฎร์ บำรุง ตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ทำการวิจัยภาคสนาม การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลักของขอบเขตนครโกสอนพมิหาร แขวงสะหวันนะเขต และเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลักของนครโกสอนพมิหาร แขวงสะหวันนะเขต

4. สรุปผลการวิจัย

1. พระธาตุอิงฮังเป็นพระบรมสถูปเจติย์ เป็นปูชนียสถานที่สำคัญและเก่าแก่อันทรงคุณค่าของประเทศไทย โดยเฉพาะแขวงสะหวันนะเขต เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (กระดูกสันหลัง) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งแสดงออกถึงความเจริญทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม และมีความเชื่อ

ในความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการบูชาของประชาชนชาวแขวงสะหวันนะเขต ทั้งยังเป็นพระธาตุเจดีย์คู่บ้านคู่เมืองมาตั้งแต่สมัยโบราณมาช้านาน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์อันเต็มไปด้วยคุณค่ามหาศาลไว้สืบแทนบรรพบุรุษศาสนาเพื่อให้เจริญมั่นคงดำรงอยู่ตลอดไป พระสาละรัตนเจดีย์ (พระธาตุอิงฮัง) ตั้งอยู่ระหว่างทางเชื่อมของหลายๆ หมู่บ้าน เช่น ทางแยกไปหมู่บ้านโพนสิม ทางแยกไปหมู่บ้านโพนสูง ทางแยกไปหมู่บ้านดงนาคำ (บ้านหลัก 12) พระธาตุอิงฮังยังตั้งถูกต้องตามที่พระพุทธเจ้าอนุญาตให้สร้างสถูปเจดีย์ของบุคคลที่สำคัญใส่ในทางสามแพร่ง หรือสถานที่คนเคารพกราบไหว้ได้ง่ายๆ ที่สำคัญกว่านั้นคือเป็นพื้นที่บริเวณเมืองคันทะบุรีในเมื่อก่อนตามประวัติก่อตั้งบ้านโพนสิม ดังนั้น อิงตามลักษณะที่ตั้งถือว่าถูกต้องตามพระพุทธเจ้าได้อนุญาต สถานที่คนเคารพกราบไหว้ได้ง่ายๆ พระธาตุอิงฮังตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบลุ่มและกว้างขวาง สูงลาดเอียงมาทางทิศตะวันตก อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านธาตุอิงฮัง มีหน่วยงานภาครัฐทั้งหมด 5 หน่วยงาน และมีสถานที่สำคัญที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือหลายแห่ง นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนและเลือกสวนไร่นาของชาวบ้านเป็นจำนวนมาก

2. พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในเรื่องพระธาตุตามคติทางพระพุทธศาสนา มี 4 จำพวก คือ พระธาตุเจดีย์ พระธรรมเจดีย์ บริโภคเจดีย์ และ อุเทสิกเจดีย์ หรือ สังฆนิยสถาน 4 ตำบล คือ สถานที่ประสูติ สถานที่ตรัสรู้ธรรม สถานที่แสดงพระธรรม และสถานที่ปรินิพพานธาตุ สิ่งเหล่านี้ก็เพื่อพุทธสาวกหรือพุทธบริษัทได้มีสถานที่รำลึกถึงพระองค์ อันเป็นที่ให้กำลังใจ แล้วจะได้พากันปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนอย่างถูกต้องตรงและชอบธรรมไม่เขวออกนอกกรอบของหลักอริยสัจ 4 เพราะเหตุนี้เหมือนกันการประกอบพิธีกรรมอันเป็นรูปแบบของการประพฤติปฏิบัติกันก็เพื่อผลประโยชน์ทั้งแก่ผู้จัดพิธีและผู้มาร่วมงานในพิธีที่เราประกอบขึ้น ตลอดถึงผู้คนที่ได้มาประสบพบเห็น จุดมุ่งหมายในการประกอบการทำพิธีขึ้นก็เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ ชล้ง เกิดปฏิหาริย์ และยิ่งสูงขึ้นกว่านั้นก็เพื่อความสุขความเจริญงอกงามไพบูรณ์สมบูรณ์พูนสุขแก่มวลมนุษยชาติ ดังนั้น การปฏิบัติบูชานี้ก็เหมือนเรานำเอาพระธรรมคำสอนที่ท่านประกาศไว้ดีแล้วนั้นนำมาเรียนรู้ ฝึกหัด พัฒนาให้รู้เข้าใจแตกสารในคำสั่งสอนท่าน จริยวัตรที่ท่านได้ประพฤติดีแล้วนั้นเราก็เอามาเป็นแบบแผน อย่างก้าวเดินไปสืบทอดเอาข้อวัตรปฏิบัติอันดีงามของท่านไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

3. ประเพณีและวัฒนธรรมก็คือขนบธรรมเนียมที่เราได้ศึกษาและปฏิบัติสืบๆ กันมาแต่โบราณก็คือแต่ปู่ย่าตายายเราโดยที่เราไม่ต้องไปเรียนรู้จากที่ไหนเลย เราทุกที่เกิดมาก็ได้เห็นได้ทำกันเลย โดยมีพ่อแม่เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติตามท่าน ท่านคิดอยากจะทำให้ลูกหลานของตนเองรักในประเพณีของตนและวัฒนธรรมอันงามเหล่านี้ไว้ไปนานจนเท่าชั่วลูกชั่วหลาน ไม่มีบรรพบุรุษคนไหนหรอกที่จะทำลายรีดครองประเพณีและวัฒนธรรมที่ตนเองเคยได้ปฏิบัติมาแต่นานแล้วให้สาบสูญไปกับกาลเวลา แต่ท่านเหล่านั้นอยากทลายตนเองสืบไปให้อยู่มั่นคง เพราะว่ามันเป็นทั้งวิถีชีวิตและจิตใจของคนเรา อยู่ได้ด้วยความสุข สันติภาพโลก คือโลกแห่งความสงบร่มเย็น ไม่มีอะไรมีรุกราน เข่นฆ่ากันน้อยในทุกวันนี้ ย้อนด้วยความเชื่อในเรื่องที่ลึกลับซับซ้อน อัจฉริยะใจ ซึ่งคนธรรมดาไม่อาจรู้ได้ และวิทยาศาสตร์ ความรู้

ในยุคนี้อาจไม่สามารถที่เห็นได้ ถึงอย่างไรก็ตาม คนเราก็คงต้องการความสุขสำราญกันทุกคน และชอบความเป็นระเบียบเรียบร้อยกันทั้งนั้น ดังนั้น วิถีชีวิตคนเราวันเสียไม่ได้เลยจะไม่เอารัตนตรัยประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม อันผสมผสานมาจากพระพุทธศาสนาโดยตรง จึงไม่แปลกดอกว่าจึงมีวิถีชีวิตที่กลมกลืนกันกับธรรมชาติก็คือธรรม แสดงออกให้เห็นว่าคนในลาวกล่าวจำเพราะคือหมู่บ้านใกล้เคียงพระสาละรัตนเจดีย์ หรือพระธาตุอิงฮัง เป็นคนที่จิตใจอบอ้อมอารี รักและผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือกัน ช่วยกันแบ่งเบาภาระกิจการงานให้กัน มีอธยาศัยไมตรี เคารพธรรมนิยมตนเป็นอย่างดีไม่ให้ใครมาทำลาย อันเป็นรักและห่วงหาซึ่งทรงคุณค่าไว้อย่างดีและพระพุทธศาสนาได้สร้างอะไรมากมายไว้ให้คนลาวได้มีชีวิตที่เจริญรุ่งเรืองในทุกวันนี้ก็ด้วยการที่พระธรรมคำสอนมาจากพุทธศาสนาทั้งหมด แม้แต่ทางคุณค่าในเศรษฐกิจ เมื่อมีพระศาสนาความเลื่อมใสของพุทธบริษัท ทั้งหลายทั่วทุกภูมิภาคได้กราบ ไหว้ขอพร และเที่ยวชมพระธาตุเจดีย์ ศิลปะลวดลายอันวิจิตรพิสดารอลังการงานสร้าง ด้วยมีศิลปะจากหลากหลายชาติศาสนา ที่เห็นได้ชัดคือ ศิลปะขอมในยุคอาณาจักรขอมเรืองอำนาจ และศิลปะลาวล้านช้างผสมกัน ปรากฏเห็นในตัวของพระธาตุ ดังนั้น จึงจุดดึงดูดเอานักท่องเที่ยวเข้ามากราบไหว้ บูชา ขอพร นำนองค์พระธาตุ เพื่อความเป็นสิริมงคลอายุพระพุทธศาสนา และคงไว้ซึ่งแนวทางการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เคียงกับสังคมลาวตลอดไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. พระสาละรัตนเจดีย์ (พระธาตุอิงฮัง) ตั้งอยู่ระหว่างทางเชื่อมของหลายๆ หมู่บ้าน เช่น ทางแยกไปหมู่บ้านโพธิ์สุม ทางแยกไปหมู่บ้านโพธิ์สูง ทางแยกไปหมู่บ้านดงนาคำ (บ้านหลัก 12) พระธาตุอิงฮังยังตั้งถูกต้องตามที่พระพุทธเจ้าอนุญาตให้สร้างสถูปเจดีย์ของบุคคลที่สำคัญในทางสามแพร่ง หรือสถานที่คนเคารพกราบไหว้ได้ง่ายๆ ที่สำคัญกว่านั้นคือเป็นพื้นที่บริเวณเมืองคันทะบุรีในเมื่อก่อนตามประวัติก่อตั้งบ้านโพธิ์สุม ดังนั้น จึงตามลักษณะที่ตั้งถือว่าถูกต้องตามพระพุทธเจ้าได้อนุญาต สถานที่คนเคารพกราบไหว้ได้ง่ายๆ

2. การประกอบพิธีกรรมอันเป็นรูปแบบ ของการประพฤติปฏิบัติกันก็เพื่อผลประโยชน์ทั้งแก่ผู้จัดพิธีและผู้มาร่วมงานในพิธีที่เราประกอบขึ้น ตลอดถึงผู้คนที่ได้มาประสบพบเห็น จุดมุ่งหมายในการประกอบพิธีขึ้นก็เพื่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส ชลึง เกิดปฏิหาริย์ และยิ่งสูงขึ้นกว่านั้นก็เพื่อความ สุขความเจริญของงานไพบุรณ์ สมบูรณ์พูนสุขแก่มวลมนุษย ดังนั้น การปฏิบัติบูชานี้ก็เหมือนเราเอาพระธรรม คำสอนที่ท่านประกาศไว้ดีแล้วนั้นนำมาเรียนรู้ ผูกพัน พัฒนาให้รู้เข้าใจแตกสารในคำสั่งสอนท่าน จริยาวัตรที่ท่านได้ประพฤติดีแล้วนั้นเราก็อามาเป็นแบบแผน อย่างก้าวเดินไปสืบทอดเอาข้อวัตรปฏิบัติอันดีงามของท่านไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

3. พระธาตุอิงฮัง เป็นคนที่จิตใจอบอ้อมอารี รักและผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันช่วยเหลือ

เกี่ยวคู่กัน ช่วยกันแบ่งเบาภาระกิจการงานให้กัน มีอภัยภัยไมตรี เคารพธรรมนิยมตนเป็นอย่างดีไม่ว่าใครมาทำลายอันเป็นรักและห่วงหาซึ่งทรงคุณค่าไว้อย่างดีและพระพุทธศาสนาได้สร้างอะไรมากมายไว้ให้คนลาวได้มีชีวิตที่เจริญรุ่งเรืองในทุกวันนี้ก็ด้วยการที่พระธรรมคำสอนมาจากพุทธศาสนาทั้งหมด แม้แต่ทางคุณค่าในเศรษฐกิจ เมื่อมีพระศาสนาความเลื่อมใสของพุทธบริษัท ทั้งหลายทั่วทุกภูมิภาคได้กราบไหว้ขอพร และเที่ยวชมพระธาตุเจดีย์ ศิลปะลวดลายอันวิจิตรพิศดาร อลังการงานสร้าง ด้วยมีศิลปะจากหลากหลายชาติศาสนา ที่เห็นได้ชัดก็ คือ ศิลปะขอมในยุคอาณาจักรขอมเรืองอำนาจ และศิลปะลาล้านช้างผสมกันปรากฏเห็นในตัวองค์พระธาตุ ดังนั้น จึงจุดดึงดูดเอานักท่องเที่ยวเข้ามากราบไหว้ บูชา ขอพร นำน้องพระธาตุ เพื่อความเป็นสิริมงคลอายุพระพุทธศาสนา และคงไว้ซึ่งแนวทางการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เคียงกับสังคมลาวตลอดไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านวิชาการ

การศึกษาเรื่อง การศึกษาคุณค่ามรดกทางพระพุทธศาสนาของชาวแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในการสร้างพระธาตุเจดีย์ขึ้นมาซึ่งมีคติธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา ย่อมมีผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนและสังคมนั้นๆ คือพระธาตุรัตนเจดีย์ (พระธาตุอิงฮัง) อันเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่ามหาศาลต่อชีวิตการเป็นอยู่ของชาวลาว และชาวต่างประเทศที่ได้เข้ามาเที่ยวชมกราบไหว้ ขอพรอันประเสริฐที่ปรากฏในพระธาตุด้วยการถือเอานิมิตตตั้งตนไว้ดีแล้วน้อมจิตถึงพระรัตนตรัยและปฏิบัติบูชาพระอรหันต์ทั้งหลายและครูบาอาจารย์ แต่ต้องเข้าใจหลักการทำพิธีกรรมการบูชาอย่างถูกต้อง เกิดประโยชน์สูงสุด อันที่จะสามารถเป็นปัจจัยเตือนใจ และทำให้มีพลังต่อสู้กับปัญหาได้อย่างมั่นใจ เกิดศรัทธาแรงกล้า กระทำอะไรได้หลายอย่างโดยที่ไม่รู้เหน็ดเหนื่อย เสมือนมีพลังตลอดเวลา สามารถช่วยแก้ไขเรื่องราวในชีวิตที่ขัดสนหลายด้านโดยเฉพาะทางด้านจิตใจ

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

การสร้างพุทธสถานขึ้นมาเพื่อเป็นที่เคารพ กราบไหว้ขอพรหรือประการใดประการหนึ่งต้องวางใจให้ถูกต้องตรงจริง ตามพุทธประสงค์แท้จริง อย่าไปทำอะไรที่มันสิ้นเปลืองงบประมาณรายจ่ายโดยที่ไม่มีค่าพอกับสิ่งที่ทำไป เป็นการทำลายทรัพย์สินของชาติเสียเปล่า การจัดทำพิธีกรรมการบูชาในเรื่องต่างๆ ก็ต้องให้เป็นไปในทางที่ขอบประคบด้วยสมาธิ และเป็นไปด้วยการปฏิบัติบูชาอันพอดี อามิสบูชาด้วยปัจจัย 4 อันพอควร ปฏิบัติศีลครองประเพณีและวัฒนธรรมลาวเรา รักษาไว้ซึ่งคุณงามความดีให้อยู่ยิ่งๆ ตลอดไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การศึกษาคุณค่าศิลปกรรมในพระธาตุอิงฮังของชาวแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐ

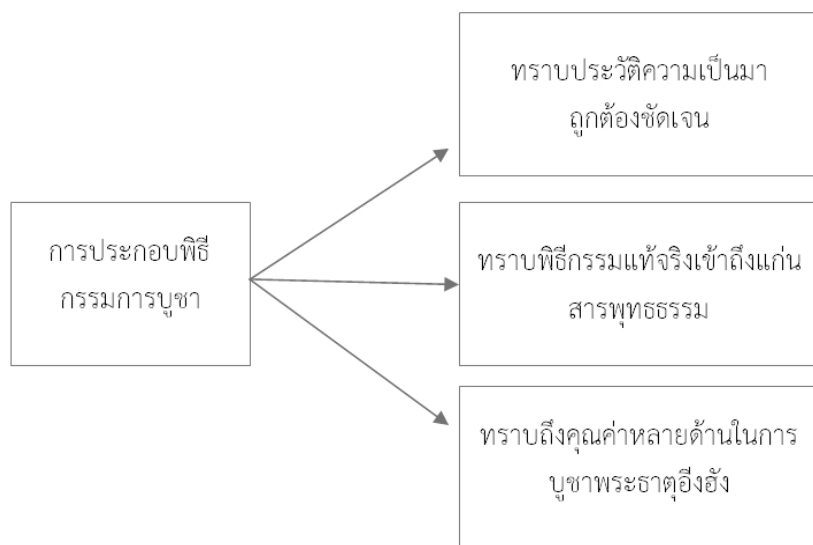

ประชาธิปไตยประชาชนลาว

3.2 การศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพระธาตุอิงฮังของชาวแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ประวัติความเป็นมาพระสาละรัตนเจดีย์ คือ พระธาตุอิงฮัง สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่เคารพบูชา เพราะพุทธองค์เคยมาฉันภัตตาหารในสถานที่นี้ เลยสร้างพระธาตุเจดีย์ตามคำแนะนำของพระเถระสององค์ที่ได้เข้ามาเผยแผ่พุทธศาสนาในสุวรรณเขต อีกการจัดทำพิธีกรรมการบูชา เป็นการแสดงออกถึงความเคารพ และปรารถนาอยากพ้นทุกข์ โรคภัยอันตรายต่างๆ ขอโชคลาภ ขอให้จิตใจเที่ยงมั่นในศีลธรรม การประพฤติปฏิบัติครองเก่าแก่โบราณนี้ ซึ่งทรงคุณค่าทางพระพุทธศาสนาสืบทอดมาจนเท่าทุกวันนี้

References

- Phra Dharmrachanuwat (Kaewutum Mala). (1987). *Orangkarn Tales*. 10th edition. Bangkok: Neil Nara Printing.
- Phra Wongsakorn Sumetho (Thep Phanomphon). (2012). analytical study of the importance of Phra That Ing Hang on the way of life of the people. *Master of Buddhist Thesis*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Thimwatbunthung, S., et al. (2007). The Research of Vignette Design on That (stupa) Inghang Savannakhet Province. *Journal of Education*, 8(1), 1-10.

วิบัติในพระพุทธศาสนา*

The Calamity in the Buddhism

พระรุ่งธรรม โชติธมฺโม (หลักคำ) และพระมหามิตร จิตฺตปัญโญ
Phra Rungtham Jodidhammo (Lakkham) and Phramaha Mit Thittapanyo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: rungtham6460@gmail.com

บทคัดย่อ

วิบัติ 4 ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา คือ 1) ศีลวิบัติ คือ การกระทำที่ขัดต่อศีลหรือการกระทำให้ศีลบกพร่องการล่วงละเมิดข้อระเบียบ กฎกติกาของสังคมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีในแต่ละท้องถิ่น อันสื่อถึงลักษณะที่ทางสังคมไม่เห็นด้วย 2) อาจารย์วิบัติ คือ ความประพฤติดีเสียหาย เสียอาจารย์ เสียจรรยา มารยาท ความประพฤติดีผิดในหลักของศีลธรรมและจริยธรรม ผิดต่อหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา หรือหลักศาสนาของตนเองที่นับถือ 3) ทิฐิวินิบัตติ คือ ความเห็นที่ขัดต่อความเป็นจริงหรือความเห็นผิด เป็นถูก ความเห็นที่ประกอบไปด้วยกิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง อาศัยอำนาจของกิเลส เหล่านี้ทำให้บุคคลนั้นมีความเห็นผิด คิดผิด ทำผิด ทั้งทางกาย วาจา และใจ 4) อาชีวะวิบัติ คือ ความวิบัติ แห่งการประกอบอาชีพ หรือการเลี้ยงชีพในทางที่ผิดไม่เหมาะสมไม่ควรแก่เพศภาวะของตนเอง เป็นการประกอบอาชีพที่ขัดต่อหลักแห่งศีลธรรม ขัดหลักกฎหมายของบ้านเมือง เป็นเหตุให้ตนเองและบุคคลอื่นเดือดร้อน มีผลกระทบเป็นวงกว้าง สามารถเกิดปัญหาต่อสาธารณะ ชุมชนองค์กร หน่วยงาน ทำให้ได้รับความเดือดร้อน เสียหาย

คำสำคัญ: วิบัติ; พระพุทธศาสนา

Abstract

There are four failures which are documented in Buddhist principles in the following:
1) Precept failure is defined as an act against morality, also known as immoral conduct

*ได้รับบทความ: 26 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 24 พฤศจิกายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 30 ธันวาคม 2563

Received: March 26, 2020; Revised: November 24, 2020; Accepted: December 30, 2020

in which it violates public laws and traditions in each region, leading to unacceptable behaviours to the society; 2) Behavioural failure is described as misconduct against ethics. Moreover, it is misbehaviour against moral and ethical fundamentals as well as the religious teaching in Buddhism and/or other religious beliefs; 3) Erroneous beliefs is an act of having false opinions against reality and morality in which it is formed by greeds, anger and delusions. Furthermore, it depends on the power of those aforementioned greeds which results in a person having wrongful thoughts and misconduct both verbally and mentally; 4) Professional failure refers to occupational misconduct or professional malpractice which is inappropriate to gender and self and contrary to the good morals and the laws. Consequently, it creates a catastrophe to own self and other parties. In other words, it can widely affect public community, organisations and companies with a disastrous outcome.

Keywords: Failure; Buddhism

1. บทนำ

โลกได้ถูกมนุษย์นำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติขึ้นมาใช้ เพื่อให้มนุษย์ที่ดำเนินชีวิตบนโลกนี้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สะดวกสบายขึ้น จึงเป็นสาเหตุทำให้ระบบนิเวศทางธรรมชาติเกิดการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จึงก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติอยู่บ่อยๆ อาทิเช่น แผ่นดินไหว น้ำท่วม ภัยแล้ง เป็นต้น

สภาวะทางธรรมชาติที่เป็นเช่นนี้ ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงไปตามกฎธรรมชาติ เฉกเช่นเดียวกับชีวิตของมนุษย์ ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามกฎแห่งพระไตรลักษณ์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกสภาวะแบบนี้ว่า วิบัติ คำว่า วิบัติ ในความหมายทางพระพุทธศาสนาหมายถึง ความเสียหาย ความผิดพลาด ความบกพร่อง ความเสียหายใช้การไม่ได้วิบัติ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีอยู่มากมายหลายประการ ในงานบทความนี้มุ่งเน้นที่จะกล่าวถึงเฉพาะวิบัติ 4 ประการที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหาความเสื่อมโทรมในทางศีลธรรมและจริยธรรมอย่างหนัก ปัญหาเหล่านี้ได้หมักหมมและสั่งสมมานาน นับตั้งแต่การแยกเอาการศึกษาออกจากวัด เพื่อต้องการพัฒนาการศึกษาของชาติให้เท่าเทียมกับนานาประเทศ ด้วยเหตุนี้ ผู้คนในสังคมเริ่มจะห่างจากศีลธรรมจริยธรรมมากขึ้น กลายมาเป็นปัญหาที่ต้องรีบแก้ไขเร่งด่วน เมื่อพิจารณาถึงคำว่า วิบัติ ตามนัยคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่ได้กล่าวไว้ ความวิบัติที่เกิดขึ้นได้เนื่องมาจากการกระทำของตนเองเป็นเหตุหลัก ผลจากการกระทำนั้นเองที่ส่งผลให้ดี หรือส่งผลในทางลบ ก็อาศัยเหตุของการกระทำเป็นหลัก การกระทำจะเกิด

ได้ก็ต้องอาศัยทฤษฎี พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความวิบัติว่า มิจฉาทิฏฐิเป็นตัวสร้างความเสื่อมพินาศทั้งตนเองและสังคมก่อให้เกิดความเสื่อมประโยชน์ เสื่อมทรัพย์สมบัติ เสื่อมยศ เป็นต้น ปัจจัยให้เกิดมิจฉาทิฏฐิ ได้แก่ พรโตโฆสะ ที่ไม่ดีไม่งาม สภาพแวดล้อมทางสังคมชั่วร้าย เฉพาะอย่างยิ่ง ปาปมิตร และอโยนิโสมนสิการ คือการทำในใจโดยไม่แยบคาย ไม่รู้จักคิด คิดไม่เป็น คิดไม่ถูกวิธี จึงกลายมาเป็นการกระทำของมนุษย์ การกระทำจะเกิดขึ้นได้ก็อาศัยอำนาจของจิต เป็นที่ตั้ง เป็นที่คอยควบคุมดูแลและบงการให้ความคิด ถูกผิดดีชั่ว เป็นหลักสำคัญส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ที่จะทำให้เกิดความสุข และเป็นผลทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พระพุทธศาสนาจึงสอนให้เข้าใจในเรื่องของกฎธรรมชาติ ก็เพื่อให้เราเข้าใจว่า เรากำลังมีชีวิตอยู่ในโลกที่ดำเนินไปตามกฎเกณฑ์แต่ “วิบัติ” (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2014 : 691)

ในทัศนะของผู้เขียนนี้ได้นำเสนอ ความวิบัติในมุมของพระพุทธศาสนาทั้ง 2 ด้าน ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งเป็นประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ภายหน้า เรียกว่า อัตตัตถะ หมายถึงประโยชน์ตน สิ่งที่เป็นคุณแก่ชีวิตช่วยให้เป็นอยู่ด้วยดี สามารถพึ่งตนหรือเป็นที่พึ่งแก่ตนได้ ไม่ว่าจะเป็นทิฏฐิธัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะหรือปรมาตถะ ความมีชีวิตและสิ่งอันเกี่ยวพันให้ชีวิตเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติทั้งหลาย ทั้งทางกาย ทางสังคม ทางจิตใจและทางปัญญา ชีวิตที่มีคุณภาพ มีคุณค่า และมีความหมาย

2. ความหมายและความสำคัญของวิบัติ

ความหมายคำว่า วิบัติ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ความฉิบหายความหายนะ ความเป็นอัปมงคล เช่น ทรัพย์สมบัติวิบัติ ความเคลื่อนคลาด ความผิด เช่น อักษรวิบัติ ในความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง วิกฤตทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้วจะไม่ไปเกิดในอบายทุกตวินิบาต นรก เพราะความวิบัติแห่งญาติเป็นเหตุ เพราะความวิบัติแห่งภคเณเป็นเหตุ เพราะความวิบัติเพราะโรคเป็นเหตุ แต่สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกต วินิบาต นรก เพราะความวิบัติแห่งศีลเป็นเหตุ หรือเพราะความวิบัติแห่งทิฏฐิเป็นเหตุ (Royal Institute Dictionary, 2011 : 1122)

ตามนัยที่ปรากฏในพระสูตรที่กล่าวถึง จะเห็นว่า ความวิบัติที่เกิดขึ้น เกิดขึ้นได้เป็น 2 กรณี คือเกิดจากบุคคลที่ทุศีลหรือมีศีลวิบัติ และทิฏฐิวิบัติ คือความเห็นที่ผิด ความเข้าใจผิด และความเชื่อที่ผิด ทั้งนี้ก็มีคำขยายนำหน้า เช่น สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) มิจฉาทิฏฐิ (ความเห็นผิด) แต่ถ้ามีคำว่า ทิฏฐิมาคำเดียว มักมีนัยเสียไม่ดี หมายถึง ความยึดถือตามความเห็นความถ้อยมนที่เชื่อให้เป็นไปตามความเชื่อถือหรือความเห็นของตน (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2015 : 131) ตามนัยความหมายของนักวิชาการของแต่ละท่านที่ได้กล่าวไว้ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2015 : 373-374) ได้ให้ความหมายคำว่า วิบัติ ว่าความเสีย ความผิดพลาด ความบกพร่อง ความเสียหายใช้การไม่ได้

ปิ่น มุกกันต์ (Mutukant, 1992 : 173) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธศาสตร์ ภาค 1 ถึงความมุ่งหมายในการรักษาศีลไว้ว่า การรักษาศีลนั้น โดยความหมายในการปฏิบัติ เป็นการเว้นจากการกระทำที่ไม่ดี ชั่วกันไม่ดี ลัทธิพญ์ไม่ดี ผิดลูกเขาเมียเขาไม่ดี โทหกกันไม่ดี กินเหล้าเมาสุรายาเสพติดของมึนเมาทั้งหลาย ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ เสียทรัพย์ไม่ดี การรักษาศีล คือ การงดเว้นจากการกระทำที่ไม่ดีเหล่านี้

แก้ว ชิตตะขบ (Chittakhub, 2010 : 5) กล่าวไว้ในหนังสือหลักการถือศีลปฏิบัติธรรม ไว้ว่า ศีล 5 หรือเบญจศีลนี้เป็นมาตรฐานอย่างต่ำสำหรับการจัดระเบียบชีวิตและสังคมของมนุษย์ให้อยู่ในสภาพที่เอื้อโอกาสขั้นพื้นฐานในการที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม หรือทำการพัฒนาให้สูงขึ้น ไม่ว่าอย่างหนึ่งอย่างใดทางจิตใจหรือทางวัตถุก็ตาม จัดเป็นศีลขั้นพื้นฐานของศีลทั้งปวง

วศิน อินทสระ (Inthasara, 2012 : 14) กล่าวไว้ในหนังสือ พัฒนาชีวิตด้วยสัมมาทิฐิว่า ถ้าไม่มีสัมมาทิฐิ ไม่มีความเห็นที่ถูกต้อง ไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้องแล้ว การพัฒนาก็จะพัฒนาไปทางรก ไม่เรียบร้อย รกทั้งกาย รกทั้งใจ รกทั้งศีลธรรม ศีลธรรมมันรก

สรุปได้ว่า ความวิบัติที่เกิดขึ้นมาจากน้ำมือของมนุษย์นั้น เกิดขึ้นมาได้จากความประพฤติกิเลส มีความเห็นที่ผิด เมื่อเหตุทั้งสองประการนี้มีอยู่ในจิตใจของบุคคลใดก็ตาม ย่อมนำความวิบัติ ความฉิบหาย มาสู่ตนเองและผู้อื่น ดังนั้น คำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นในการพัฒนาทางด้านจิตใจเป็นหลักสำคัญ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักแยกแยะความดี ความชั่ว มีเหตุผล มีความนึกคิด พิจารณาใช้ปัญญาใคร่ครวญก่อนจะกระทำหรือพูดกล่าวออกไป เป็นสิ่งป้องกันไม่ให้ความวิบัติเกิดขึ้นแก่บุคคลเหล่านั้นทั้งส่วนที่เป็นประโยชน์ในโลกปัจจุบัน และในส่วนที่เป็นไปในโลกเบื้องหน้า คือ สัมปรายภพ นั่นเอง

หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวไว้ว่า “กรรม” เป็นเครื่องจำแนกบุคคล ดีหรือชั่ว ขึ้นอยู่กับกรรมของตนเองเป็นหลัก คำว่า “กรรม” ในที่นี้ตามคัมภีร์ในทางพระพุทธศาสนา แปลว่าการกระทำ มีความหมายกลางๆ ใช้ได้ทั้งในทางดีและทางไม่ดี ถ้าเป็นกรรมดีเรียกว่า กุศลกรรม กรรมไม่ดีเรียกว่า อกุศลกรรม แต่ในความรู้สึกของคนทั่วไปมักเข้าใจคำว่ากรรมนั้น หมายถึง การกระทำไม่ดี และผลของการกระทำไม่ดี พระพุทธเจ้าได้ตรัสความหมายของกรรมไว้ใน นิพเพธิกสูตรว่า ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำด้วยกาย วาจา และใจ (Mahachulalong kornrajavidyalaya University, 1996).

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2000 :157) ได้อธิบายไว้ว่า “กรรม” แปลตามศัพท์ว่า การงานหรือการกระทำ แต่ในทางธรรมต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วย “เจตนา” หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความจงใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม

ดังนั้น วิบัติ จึงเป็นสิ่งที่ใครๆ ในโลกนี้ไม่ปรารถนาต้องการ และไม่พึงปรารถนาประสบพบเจอกับเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงต้องจำเป็นที่จะต้องศึกษา และให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อจะได้รู้จักแนวทางการแก้ไข และรู้วิธีที่จะป้องกันไม่ให้ความวิบัติเกิดขึ้นกับตัวเราเอง

“สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่เสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล ทรงแวะลงข้างทางประทับที่ใต้ต้นไม้ ต้นหนึ่ง นายโคบาล (คนเลี้ยงโค) คนหนึ่งเข้าไปเฝ้า ได้สนทนา กับพระผู้มีพระภาคแล้วชื่นใจเลื่อมใส ได้อารธนาเพื่อเสวยที่บ้านของตนในวันรุ่งขึ้น พระผู้มีพระภาคทรงรับแล้ว วันรุ่งขึ้นได้เสด็จไปพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์จำนวนมาก ที่บ้านของนายโคบาลนั้น เขาได้เตรียมอาหารที่ประณีตถวายพระพุทธรูปแล้วเสร็จแล้ว ทรงแสดงธรรมให้ฟังคืออนุปปกัปปิกขาและอริยสัจ นายโคบาลได้สำเร็จโสดาปัตติผล เมื่อพระพุทธรูปเสด็จกลับ เขาเดินไปส่งเสด็จ ช่วงระยะหนึ่งแล้วกลับ เขาถูกชายผู้หนึ่งฆ่าตายในระหว่างทาง ภิกษุบางรูปที่ตามมาภายหลังได้เห็นเขาถูกฆ่าตายแล้ว จึงไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระพุทธรูปทรงเปล่ง อุทานในเวลานั้นว่า “โจรเห็นโจร คนมีเวรเห็นคนมีเวร พึงทำสิ่งร้ายให้แก้กัน อันใด จิตที่ตั้งไว้ผิดยังทำร้ายบุคคลได้มากกว่านั้น” (Inthasara, 2014 : 111-112)

จะเห็นว่า เพียงแค่ความวิบัติ ที่เกิดจากการไม่มีศีลธรรม ยังทำให้เกิดความเสื่อมเสีย โดยหาประมาณไม่ได้เช่นนี้ เป็นผลพวงติดตามกันไปแบบลูกโซ่ส่งผลกระทบต่อกระดำเนินชีวิตจากเคยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ก็กลับกลายเป็นชีวิตที่มีแต่ความทุกข์ ทั้งทางกายและใจ เป็นชีวิตที่ล้มเหลวทางสังคม ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นผลเนื่องมาจากตัวภิกษุเป็นสำคัญ คือมีความเห็นที่ผิด การมีความเห็นที่ผิดเพราะเหตุของการตั้งใจไว้ผิด การตั้งใจไว้ผิดเพราะเหตุเป็นมิจฉาภิกษุคือความเห็นที่ผิดไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง

สรุปได้ว่า จิตที่ตั้งไว้ผิดเป็นจิตที่สามารถทำร้ายตัวเองและทำร้ายคนอื่น ด้วยเหตุที่จิตเป็นมิจฉาภิกษุ คือมีความเข้าใจผิดคิดว่าสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปนั้นมีความถูกต้อง แต่ความเป็นจริงแล้ว บุคคลผู้เป็นมิจฉาภิกษุมักจะทำอะไรลงไปด้วยอำนาจของกิเลสที่คอยครอบงำจิตอยู่ตลอดเวลา ด้วยความสำคัญผิดมิจฉาภิกษุ จึงเป็นสภาพธรรมที่มีจริง ที่เป็นอกุศลธรรม ที่เป็นความเห็นผิดเห็นคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เช่น เห็นผิดว่ากรรมไม่มี ผลของกรรมไม่มี เห็นผิดว่ามีสัตว์บุคคล เห็นผิดว่าเป็นสุข เห็นผิดว่าเที่ยง เป็นต้น รวมความว่า ความเห็นผิดเป็นการเห็นที่คลาดเคลื่อนตามความเป็นจริงในเรื่องของสภาพธรรมเป็นความจริงที่ว่า บุคคลผู้ที่ยังไม่ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม บรรลุถึงความเป็นพระอริยบุคคลขึ้นพระโสดาบัน โอกาสที่จะมีความเห็นผิด (มิจฉาภิกษุ) ก็ย่อมสามารถที่จะเกิดขึ้นได้ แล้วแต่ว่าจะมีมากหรือน้อย ความเห็นผิดนี้อันตรายมาก เป็นเหตุนำมาซึ่งอกุศลธรรมอย่างมากมาย เพราะเหตุว่าเมื่อมีความเห็นผิดแล้วอะไรๆ ก็ผิดตามไปด้วย กล่าวคือ ความประพฤติทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ก็ผิดไปด้วยตามความเห็นที่ผิดนั่นเอง ผลที่ตามมาคือ เป็นผู้มือบ้ายเป็นที่ไปในเบื้องหน้า ความวิบัติก็จักบังเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้นั้น จึงเป็นเรื่องที่น่ากลัว และจะประมาทไม่ได้เลย

3. ประเภทของวิบัติ

หากเราจะมองให้เห็นภาพความชัดเจนของคำว่า วิบัติ ซึ่งจะมองเห็นได้อย่างชัดเจนในสังคมไทยทุกวันนี้ในสังคมของไทยได้เกิดความวิบัติขึ้นแล้ว ความวิบัติที่ว่า หมายถึง ความเสื่อมโทรมทางสภาพจิตใจอย่างหนัก และอาจมีแนวโน้มว่าจะเกิดเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ความวิบัติที่กล่าวมานี้ คือ ความวิบัติ 4 ประการ

(Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) ได้แก่ ศิลวิบัติ อาจารย์วิบัติ ธิฎฐวิบัติและ อาชีวิบัติ

1. ศิลวิบัติ คือ การกระทำที่ขัดต่อศีลหรือการกระทำให้ศีลบกพร่อง ตัวอย่างเช่น ศิลวิบัติที่เกิดขึ้นกับพระภิกษุสงฆ์ ก็คือ พระที่ล่วงละเมิดวินัย ศิลวิบัติสำหรับคฤหัสถ์ คือ รักษาได้เป็นประจำไม่ขาด ถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งก็เรียกว่าศีลวิบัติ ศีล 8 สำหรับอุบาสกอุบาสิกา ตลอดระยะเวลาที่สมทานวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ถ้ามีการล่วงละเมิดข้อใดข้อหนึ่งก็เรียกว่า ศิลวิบัติเช่นกัน จากข่าวตามสื่อต่างๆ จะเห็นว่า มีข่าว พ่อช่มชื่นลูก ปู่ช่มชื่นหลาน และครูช่มชื่นศิษย์ ก็บอกได้ว่าศีลข้อกาเมสุมิฉฉาจาร ได้ถูกล่วงละเมิดแล้ว ไม่ว่าจะเป็นศีล 5 ศีล 8 หรือศีล 227 ก็ดี ไม่เว้นแม้แต่พระภิกษุสงฆ์ ล้วนแล้วแต่มีศีลวิบัติเกิดขึ้น แล้วก็ไปชวนให้สังคมได้วิพากษ์วิจารณ์อย่างมากมาย

ด้วยเหตุนี้คำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงเน้นให้มีการฝึก เพื่อให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย วาจาและใจ การพัฒนาในเบื้องต้น จึงมุ่งเน้นไปในเรื่องของพัฒนาให้ศีลเกิดขึ้นเป็นอันดับแรก ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2008 : 46) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร” ว่า “ศีล” เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล ก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษา และการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เหมาะกับการพัฒนาและให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้ว ก็เกิดเป็นศีล ดังนั้น โดยสรุป วินัยจะมาในรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อม ที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดี ที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดี ตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์”

จะเห็นได้ว่า หากมนุษย์ได้รับการฝึกฝนในด้านความประพฤติที่เคยคุ้นชิน ด้วยการให้รู้จักรักษา และประพฤติในศีลแล้วโดยอาศัยวินัยเป็นตัวฝึกเพื่อพัฒนาคน เมื่อได้รับการฝึกฝน ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการรักษาศีล ซึ่งโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดศีลและความประพฤติที่นอกกรอบนอกทางแล้วผลที่ติดตามมาจะทำให้โทษหนักเบาเช่นไรบ้าง โทษที่เกิดจากการทำผิดกฎหมาย จารีตประเพณี และโทษที่มีผลต่อไปในเบื้องหน้า คือ มีอบายเป็นที่ไปสำหรับบุคคลผู้ทุศีล ตามหลักในคำสอนทางพระพุทธศาสนา

2. อาจารย์วิบัติ คือ มีความประพฤติเสียหาย เสียอาจารย์ เสียจรรยาบรรณ ความเสียหายที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์ มักจะต้องอาบัติเล็กน้อย คือ อาบัติอุลลัจจัย ปาจิตติย ปาฏิเทสนียะ ทุกกฎทุกภาสิต เรียกว่า วิบัติแห่งอาจารย์ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2015 : 545) ในส่วนที่เป็นความประพฤติของคฤหัสถ์ ถ้ามีการกระทำใดๆ หรือความประพฤติที่ขัดต่อหลักแห่งจริยธรรม พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อหลักศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงามของสังคม ก็ถือได้ว่าเป็นอาจารย์วิบัติ ความ

วิปัตินี้สามารถเกิดขึ้นได้สำหรับทุกเพศ ทุกวัย ไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ไม่เว้นแม้แต่พระภิกษุสงฆ์ หากบุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติไปตามอำนาจของกิเลสที่มีอยู่ในขันธสันดานของมนุษย์ทุกคน

หากเรามองดูสังคมไทยในยุคปัจจุบันนี้ ความเสื่อมโทรมในทางด้านศีลธรรมนั้น เกิดขึ้นให้เห็นอยู่ทุกวัน ไม่เว้นแม้แต่ในสังคมระดับครอบครัว ความวิบัติที่เกิดขึ้นจากความประพฤติที่เสียหาย ล้วนแล้วแต่สร้างปัญหาให้กับสังคม “เหตุใดในปัจจุบัน ปัญหาจริยธรรมจึงแก้ไขได้ยากข้อสังเกตนี้ก็ไปสัมพันธ์กับสภาพของบ้านเมืองการที่เราให้ความสำคัญ หรือสนใจต่อเรื่องจริยธรรมและคุณธรรมมากขึ้น ก็เนื่องจากว่าในสังคมนี้หรือในประเทศชาตินี้เราได้ประสบปัญหาในทางจริยธรรมและคุณธรรม หรือเรียกศัพท์อย่างเก๋ๆ ว่าปัญหาทางศีลธรรมเพิ่มขึ้น” (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2008 : 3)

เห็นได้ว่า เมื่อไม่มีศีลเป็นเครื่องควบคุมความประพฤติแล้ว ย่อมทำให้บุคคลนั้นมีความประพฤติที่เสียหาย ซึ่งเกี่ยวเนื่องกันโดยตรงหากไม่มีศีลเป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ย่อมทำให้เป็นผู้ขาดอาจารย์ คือ ความประพฤติดี มารยาทงาม (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2015 : 545)

ดังนั้น การที่บุคคลใดมีความประพฤติที่ดี มีมารยาทงาม รู้จักกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ ความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น ก็เนื่องด้วยเป็นผู้ตั้งตนอยู่ในศีล ซึ่งเป็นข้อประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานของมนุษย์ หากมนุษย์ขาดศีลธรรม ก็มักจะสร้างความเดือดร้อน ความวุ่นวายให้กับสังคม หรือแม้แต่ตนเองก็ต้องได้รับความเดือดร้อน เพราะความประพฤติที่ไม่ดีงามของตนเอง

3. ทิฐุวิปัติ คือ ความเห็นที่ขัดต่อความเป็นจริงหรือความเห็นผิดเป็นถูก ถ้าเป็นภิกษุก็คือเห็นผิดไปจากธรรม จากวินัยที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ดีแล้ว แต่ถ้าเป็นคฤหัสถ์ก็เห็นได้จากการมีความคิดเห็นที่ผิดไปจากกฎเกณฑ์และกติกากฎเกณฑ์ในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับและเห็นว่าควร ที่เรียกว่าจารีตประเพณีของแต่ละท้องถิ่นที่ได้กำหนดและยอมรับกันมานาน รวมไปถึงความเห็นที่ผิดไปจากคำสอนของศาสนาที่ตนเองนับถืออยู่

ทิฐุวิปัติที่ปรากฏใน อปฺปนณฺนสูตร ว่าด้วยข้อปฏิบัติไม่ผิด “ภิกษุทั้งหลาย วิปัติ 3 ประการนี้ คือ 1) สิลวิปัติ (ความวิบัติแห่งศีล) 2) จิตตวิปัติ (ความวิบัติแห่งจิต) 3) ทิฐุวิปัติ (ความวิบัติแห่งทิฐิ) ทิฐุวิปัติ เป็นอย่างไรคือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นมิฉฉาทิฐุ มีความเห็นวิปริตว่า “ทานที่ให้แล้วไม่มีผลบุญที่บูชาแล้วไม่มีผลลาภ สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญายังเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งก็ไม่มีในโลก” นี้เรียกว่า ทิฐุวิปัติ (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

จะเห็นได้ว่า ความวิบัติที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจของทิฐุ เป็นความวิบัติที่เลวร้ายและรุนแรงมากกว่าความวิบัติทั้งหลายที่ได้กล่าวมาแล้ว เพราะความคิดที่ผิด ความเห็นที่ไม่ตรงตามสภาวะความเป็นจริง เมื่อมีความคิดความเห็นที่ผิด มักจะนำความวิบัติมาสู่ตนเอง ตลอดจนสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น ด้วยการเบียดเบียนตนเองและคนอื่น ความอิจฉาริษยา ความเห็นแก่ตัว ความโลภ ความโกรธ ความหลง

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ล้วนแต่มีสาเหตุมาจากตัวทฤษฎีเป็นสำคัญ

4. อาชีววัติ คือ ความวัติแห่งการประกอบอาชีพ หรือการเลี้ยงชีพในทางที่ผิดไม่เหมาะสม ไม่ควรแก่เพศภาวะของตนเอง รวมไปถึงการเลี้ยงชีพในทางที่ผิดกฎหมาย ถ้าเป็นภิกษุก็คือการแสวงหา ลาภสักการะในทางมิชอบ ไม่ประกอบด้วยธรรมและวินัย เช่น การบอปป่วย แสดงอิทธิฤทธิ์เพื่อให้คน หลงมกมายจะได้นำเอาสักการะมาสู่ตน แต่ถ้าเป็นคฤหัสถ์ก็คือการเลี้ยงชีพที่ผิดกฎหมาย เช่น การหลอกลวง ต้มตุ๋น ค้ายาเสพติด หรือแม้แต่ค่าน้ำเมา ก็ถือว่าเป็นการประกอบอาชีพมิชอบในทางพระพุทธศาสนา

ภิกษุผู้ปรารถนาลามก ถูกความอยากครอบงำ ย่อมอวด อุตริมนุสสรธรรมอันไม่มีไม่เป็นจริงเพราะ เหตุอาชีวะ เพราะการณ์อาชีวะ ภิกษุถึงความเที่ยวชักสว่ เพราะเหตุอาชีวะ เพราะการณ์อาชีวะ ภิกษุกล่าวว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเป็นอรหันต์ เพราะเหตุอาชีวะ เพราะการณ์อาชีวะ ภิกษุณีขอโภชนะอันประณีต เพื่อประโยชน์ตนมาฉัน เพราะเหตุอาชีวะ เพราะการณ์อาชีวะ ภิกษุไม่อาพาธ ขอแกลงหรือข้าวสุก เพื่อประโยชน์ตนมาฉัน เพราะเหตุอาชีวะ เพราะการณ์อาชีวะ อาบัตินี้รวมเรียกว่า อาชีววัติ (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

จึงสรุปได้ว่า ประเภทของวัติที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างจะเกิดขึ้นได้ จะต้อง อาศัย ทฤษฎี เป็นตัวเหตุ และเป็นหลักสำคัญในการกระทำของมนุษย์ ตัวทฤษฎี หรือความเห็นของมนุษย์นี้ ที่เป็นตัวชี้ตัวผลักดัน และแรงจูงใจให้บุคคลกระทำในสิ่งที่ผิดหรือถูก เป็นประโยชน์หรือความเดือดร้อน ทั้งต่อตนเอง และต่อสังคมส่วนรวม

4. สรุป

วัติที่ได้กล่าวมาทั้ง 4 ประการ คือ ศีลวัติ อาจารย์วัติ ทฤษฎีวัติ และอาชีววัติ ทั้งหมดนี้ มีทฤษฎี วัติ เป็นตัวเหตุสำคัญ เป็นตัวผลักดัน ให้วัติทั้ง 3 ประการเกิดขึ้นได้ เพราะคำว่า ทฤษฎี คือความยึดถือ เอาความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ แต่จะถูกหรือผิดขึ้นอยู่กับว่าจะมีกัลยาณมิตรที่ดีหรือไม่ดีนั่นเอง หากมี กัลยาณมิตรที่ดี ย่อมทำให้บุคคลนั้น กลายเป็นมีจักษุที่รู้ ผู้มีความเห็นที่ผิดจากความไม่เป็นจริงหรือความ ไม่ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบของสังคมที่วางเอาไว้ ให้คนหมู่มากได้ประพฤติปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำมา ซึ่งความสงบสุขแห่งสังคม รวมความแล้วคือมีทฤษฎีที่วัตินั้นเอง

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

สามารถเข้าใจในความหมายของวัติในพระพุทธศาสนาได้อย่างแจ่มชัดความวัตินี้เป็น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกยุคทุกสมัย ความวัตินี้เป็นความเสื่อมทั้งทางด้านกายภาพและจิตภาพ ทางกายภาพหมายถึงเอาการประกอบอาชีพในทางทุจริต ทางจิตภาพหมายถึงเอาความประพฤติที่แสดงออก ผ่านการกระทำ จึงเห็นได้ว่า ความวัติที่เป็นภายนอกตนเป็นความเสื่อมที่ก่อให้เกิดในสังคม ความวัตินี้

ล้วนแล้วแต่เป็นผลมาจากทฤษฎีแนวทางการแก้ไขความวิบัติทางกายภาพคือการสำรวมอินทรีย์สังวรความวิบัติที่เกิดขึ้นมาจากภายในตัวบุคคลเป็นลักษณะนามธรรมสามารถทำลายล้างบุคคลนั้นให้เสื่อมลงและยังส่งผลกระทบต่อสังคมอีกด้วย จึงทำให้เข้าใจถึงขบวนการที่ก่อให้เกิดความวิบัติ และแนวทางการแก้ไขความวิบัติทางจิตภาพคือ การทำความเข้าใจในสถานการณ์ที่ปรากฏตามความเป็นจริง สามารถนำมาประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาความวิบัติในสังคมปัจจุบันได้

References

- Chittakhub, K. (2010). *Principles of observing Dhamma practice*. Bangkok: National Buddhism Office.
- Inthasara, W. (2012). *Develop life by right view*. Bangkok: Khumthong Industrial and Printing Company.
- Inthasara, W. (2014). *Buddhist exclamation*. Bangkok: Supa Publishing Co., Ltd.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Mutukant, P. (1992). *Buddhism*. Bangkok: Mahamakut Rajavidyalaya University.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2008). *Ethics Development*. 5st edition. Bangkok: PimSuay Co., Ltd.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2008). *How can we improve our people?*. Bangkok: Buddhaddhamma Foundation.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2014). *Buddhism*. 39st edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2015). *Dictionary of Buddhism*. 26st edition. Bangkok: Plidham Publishing Affiliated companies Pet and Home Publisher.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2000). *Buddhism*. 9st edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Royal Institute Dictionary. (2011). *Royal Institute Dictionary*. 2st edition. Bangkok: Nanmee Books Public Co., Ltd.

ปัญหาการทอดทิ้งสัตว์ในสังคมไทยกับแนวคิดประโยชน์นิยม*

Animal Neglect and Utilitarianism in Thailand

พนมพร แส่นประเสริฐ

Panomporn Saenprasert

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: panvet66@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการทอดทิ้งสัตว์ในสังคมไทยผ่านแนวคิดประโยชน์นิยมของจอห์น สจ๊วต มิลล์ พบว่า ชนิดของสัตว์ที่ถูกทอดทิ้งมากที่สุด คือ สุนัข และแมว สาเหตุที่มาจากขาดจิตสำนึกรับผิดชอบ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงที่ถูกต้อง ไม่มีการควบคุมการขยายพันธุ์ ไม่มีการหาขนาดพื้นที่ที่เหมาะสม สัตว์เจ็บป่วยจนเกิดเป็นภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลและรักษาหรือสุนัขมีนิสัยดุร้ายขึ้น จึงนำสุนัขไปปล่อย และจำนวนข้อมูลสุนัขไม่มีเจ้าของทั่วประเทศเพียง 73,136 ตัว แมวไม่มีเจ้าของ 37,849 ตัว รวมทั้งสุนัขและแมวไม่มีเจ้าของเพียง 110,985 ตัว การแก้ไขปัญหานี้ในปัจจุบันคือการสร้างศูนย์พักพิงสัตว์

การวิเคราะห์ปัญหาการทอดทิ้งสัตว์ในสังคมไทยผ่านแนวคิดประโยชน์นิยมของจอห์น สจ๊วต มิลล์ พบว่า กรณีที่เจ้าของละเลยต่อสัตว์เลี้ยงหรือทอดทิ้งสัตว์เลี้ยงจนก่อให้เกิดปัญหาสังคม เป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรมซึ่งสร้างความทุกข์ ความลำบากในการดำเนินชีวิตให้กับคนส่วนใหญ่ในสังคม การฆ่าสัตว์ที่ถูกทอดทิ้งในฐานะที่สัตว์เป็นภาระสังคม และสัตว์นั้นทำร้ายคนในสังคม ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เป็นการฆ่าสัตว์หนึ่งชีวิตเพื่อความปลอดภัยของคนในชุมชนหรือแม้สัตว์จะมีมากกว่าหนึ่งชีวิตก็ตามการฆ่านั้นก็ยังเป็นสิ่งที่ถูกต้องเพราะทำให้คนส่วนมากรู้สึกว่ามีความปลอดภัยในชีวิต เนื่องจากทฤษฎีประโยชน์นิยมของจอห์น สจ๊วต มิลล์ให้ความสำคัญกับมนุษย์มากกว่าสัตว์นั่นเอง

คำสำคัญ: การทอดทิ้งสัตว์; ประโยชน์นิยม

*ได้รับบทความ: 12 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 24 พฤศจิกายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 30 ธันวาคม 2563

Received: March 12, 2020; Revised: November 24, 2020; Accepted: December 30, 2020

Abstract

The objective of this study is to observe and analyze the animal neglect by using utilitarianism theory of John Stuart Mill. The study found that the animal that were neglected the most are dogs and cats because of many reasons such as irresponsible owners, the owners were lack of knowledge about how to raise them, no population control, no enough area, cost of medication or if there is increasing of raising cost of anything related them. There are 73,136 stray dogs and there are 37,489 stray cats in Thailand. Animal shelter is now the answer for this problem.

Analyzing problem of animal neglect in Thailand by using utilitarianism theory of John Stuart Mill found that neglecting the pet cause social problems and it is immoral because it is risky to other people. Euthanasia is the best way to do to those animals that were neglected, to safe people in society because John Stuart Mill believes that humans are more important than animals.

Keywords: Animal Neglect; Utilitarianism

1. บทนำ

สังคมไทยตั้งแต่อดีตตามามนุษย์มีความผูกพันกับสัตว์ ทั้งเรื่องของการเลี้ยงเพื่อเป็นอาหาร เลี้ยงไว้ใช้แรงงานและเลี้ยงเป็นเพื่อน ระบบความสัมพันธ์เหล่านี้ถูกพัฒนากระตุนขึ้นจนปัจจุบันมีการเลี้ยงสัตว์แบบเป็นแพชั่นคือ เมื่อเห็นผู้อื่นมีก็อยากมีตาม รวมทั้งระบบทุนนิยมทำให้มูลค่าการซื้อขายสัตว์เลี้ยงเพิ่มขึ้นในตลาดสูงขึ้น ส่งผลดึงดูดให้ผู้คนนิยมเลี้ยงสัตว์เพื่อแสดงสถานะทางการเงินตามมาตลาดสัตว์เลี้ยงแพชั่นเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้การหาซื้อสัตว์มาเลี้ยงเป็นเรื่องง่ายขึ้น แม้ผู้ซื้อสัตว์ไปเลี้ยงจะไม่มีความรู้ความเข้าใจและความพร้อมในด้านต่างๆ ก็สามารถซื้อมาเลี้ยงได้ ปัญหาจึงเกิดตามมาเมื่อผู้เลี้ยงเหล่านี้เลี้ยงสัตว์ไประยะเวลาหนึ่งแล้ว พบว่ามีปัญหาเลี้ยงต่อไม่ได้ก็นำไปปล่อยตามที่สาธารณะต่างๆ จนสัตว์ที่ถูกปล่อยเหล่านั้นกลายเป็นสัตว์จรจัดในเวลาต่อมา สร้างปัญหาสังคมตามมาอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหากับมนุษย์ กับสัตว์เจ้าถิ่นหรือกับสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสุนัขและแมวจรจัดนำมาซึ่งข้อโต้แย้งระดับประเทศในปี 2561 เนื่องจากยังมีอุบัติเหตุที่เสียชีวิตจากการติดเชื้อพิษสุนัขบ้าและจากสถิติของ Thai rabies ยังพบสุนัขและแมวที่ติดเชื้อพิษสุนัขบ้าจำนวนมาก (Department of Livestock Development, 2020) การเสียชีวิตของผู้ที่ติดเชื้อพิษสุนัขบ้าหลายรายในปี พ.ศ. 2561 นี้ ทำให้คนไทยตื่นตระหนกหวาดกลัวและมีหลายฝ่ายที่พยายาม

เสนอแนวทางการแก้ปัญหา จากนั้นจึงได้มีผู้ยกประเด็นการกำจัดสุนัขและแมวจรจัดให้กลายเป็นศูนย์ขึ้นมา เพราะเข้าใจว่าการกำจัดสุนัขและแมวจรจัดให้หมดจะทำให้โรคพิษสุนัขบ้าหายไป ในวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2561 ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการจัดเสวนาในเรื่อง “ฝ่าวิกฤตโรคพิษสุนัขบ้า” ได้มีการพูดถึงแนวทางการแก้ปัญหาแบบกำจัดสุนัขและแมวจรจัดพบว่ากรุงเทพมหานครเคยดำเนินการแก้ปัญหาโดยใช้การกำจัดแบบนี้มาก่อนแล้ว แต่ไม่ได้ผล ยังคงมีปัญหาสุนัขและแมวจรจัดในปริมาณสูงขึ้นเช่นเคย แต่การจะแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืนได้จะต้องปรับทัศนคติของคนไทยให้เข้าใจว่าทุกชีวิตเสมอกัน ต้องมีการดูแลทั้งมนุษย์และสัตว์เหล่านั้นทั้งสองฝ่าย จะช่วยลดการเกิดปัญหาการติดเชื้อขึ้นได้ กล่าวคือ การกำจัดสุนัขและแมวไม่ใช่การแก้ปัญหา เพราะปัญหาเกิดจากทัศนคติของคนไทย ดังนั้นจึงต้องแก้ไขที่ทัศนคติและผู้มีส่วนร่วมหลายฝ่ายต้องช่วยกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นสองประการได้แก่ ปัญหาการละเลยสัตว์เลี้ยงจนอาจทำให้เกิดการพลัดหลงจากเจ้าของและการนำสัตว์เลี้ยงไปปล่อยตามที่สาธารณะทำให้ปริมาณสัตว์เลี้ยงจรจัดเพิ่มมากขึ้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดจากทัศนคติของเจ้าของสัตว์และนับเป็นปัญหาทางศีลธรรมระดับสังคมที่สำคัญและสมควรจะพิจารณาเพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไปแม้ปัจจุบันจะมี พ.ร.บ. ป้อนกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 แต่ยังมีผู้พบเห็นว่าเจ้าของนำสัตว์เลี้ยงของตนเองไปปล่อยตามที่สาธารณะอย่างต่อเนื่อง ทำให้เห็นว่ากฎหมายไม่สามารถควบคุมการกระทำเหล่านี้ได้

จากผลการสำรวจเมื่อปี พ.ศ.2550 ประเทศไทยมีสุนัขจรจัด ประมาณ 350,000 ตัวปี พ.ศ.2560 ประเทศไทยมีสุนัขจรจัด ประมาณ 820,000 ตัว คาดว่าในปี พ.ศ.2570 ประเทศไทยจะมีสุนัขและแมวจรจัด ประมาณ 1,920,000 ตัว และในอีก 20 ปีข้างหน้าจะมากถึง 5 ล้านตัว ซึ่งจะเป็นปัญหาใหญ่ทั้งด้านสุขอนามัย โรคระบาดและเป็นภาระเงินงบประมาณของรัฐบาล (Thai Public Broadcasting Service, 2019) สาธิต ปรัชญาอริยะกุล นิติกรสมาคมป้องกันการทารุณสัตว์แห่งประเทศไทย (TSPCA) เปิดเผยว่าการปล่อย หรือการละทิ้งสัตว์นั้น มีแนวโน้มสูงขึ้นจากสถิติในปี พ.ศ. 2559 พบว่า จำนวนสุนัขและแมวที่ไม่มีเจ้าของทั้งประเทศมีมากกว่า 800,000 ตัว แต่การควบคุมประชากรด้วยวิธีทำหมันได้เพียงร้อยละ 10 ของจำนวนทั้งหมด นำมาสู่การร้องเรียนในปัญหาการสร้างความปลอดภัยเฉพาะสุนัขในกรุงเทพมหานครในปี 2558 กว่า 2,900 เรื่อง รวมทั้งปัญหาการแพร่ระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าจากสัตว์สู่คน ปี2558 จำนวน 5 คนและในปี 2559 พบว่า มีผู้เสียชีวิตจำนวน 6 คน สุนัขและแมวเป็นสัตว์ควบคุมตาม พ.ร.บ. โรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 (Matichon Weekly, 2017)

สาเหตุที่ทำให้ปริมาณของสุนัขจรจัดมีมากขึ้นสามารถแบ่งได้เป็นสองประการหลัก ได้แก่ การพลัดหลงจากเจ้าของ และความตั้งใจของเจ้าของที่นำสุนัขไปปล่อยให้กลายเป็นสุนัขจรจัด ซึ่งที่มาของความคิดในการนำสุนัขที่ตนเลี้ยงไปปล่อยอาจจะเกิดจากสภาวะทางเศรษฐกิจ คือ ไม่มีเงินมากพอที่

จะสามารถเลี้ยงสุนัขต่อไปได้ไม่ว่าจะเรื่องค่าอาหารที่เพิ่มขึ้น ค่ารักษาหรือค่าใช้จ่ายในการดูแลอื่นๆ หรือเมื่อสุนัขโตขึ้น ความน่ารักน้อยลงไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมต่างๆได้ ก็จะไปปล่อยโดยคิดว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดจากสถิติข้อมูลสัตว์สูญหาย-พลัดหลง (Lost and Found) ตลอดทั้งปี 2561 เฉพาะที่รับแจ้งผ่าน จส.100 ในเดือนกรกฎาคม 2561 พบว่าสัตว์ที่หายจำนวนมากที่สุดคือสุนัข จำนวน 13 ตัว แมว 8 ตัว นก 1 ตัว และสถิติสัตว์เลี้ยงหายตลอดทั้งปี 2561 ที่ได้รับแจ้งผ่าน จส.100 พบว่ามีสัตว์เลี้ยงหายออกจากบ้าน 504 ตัว พลัดหลงจากเจ้าของ 257 ตัว ซึ่งช่วงที่มีการรับแจ้งมากที่สุดคือช่วงเทศกาลที่มีการจุดพลุ เช่น เทศกาลปีใหม่ ลอยกระทง เนื่องจากเสียงพลุทำให้สัตว์เลี้ยงตกใจวิ่งหนีออกจากบ้านและพลัดหลงไป โดยที่เจ้าของรู้เท่าไม่ถึงการณ์จะเห็นได้ว่าปริมาณที่รับแจ้งผ่าน จส.100 นั้นนับเป็นปริมาณที่สูงมากและแน่นอนว่าสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมไทยแน่นอน

แนวคิดประโยชน์นิยมเป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับอย่างมากในสังคมปัจจุบัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของประโยชน์นิยมว่า หมายถึงทฤษฎีทางจริยศาสตร์ที่ถือเอาความสุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความผิดถูกชั่วดี กล่าวคือ การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุดถือว่าการกระทำที่ดี(The Royal Institute, 2003 : 110) ซึ่งแนวคิดประโยชน์นิยมนี้ เจเรมี เบนธัมและจอห์น สจ๊วตมิลล์เป็นผู้ริเริ่มขึ้นเป็นธัมถือว่าการกระทำที่ดีที่สุดเป็นการกระทำที่ให้ความสุขมากที่สุด โดยพื้นฐานของความสุขของมนุษย์ทั้งปวงนี้มาจากความเห็นแก่ตัวทั้งสิ้นเพราะมนุษย์ล้วนแสวงหาความสุขให้กับตนเอง ดังนั้นแนวคิดประโยชน์นิยมของเบนธัมจึงเป็นแนวคิดประโยชน์นิยมแบบสุขนิยม (Hedonistic Utilitarianism) ส่วนจอห์น สจ๊วตมิลล์ถือว่าศีลธรรมล้วนถูกตั้งขึ้นเพื่อความสุขแต่เป็นความสุขของคนหมู่มาก ดังนั้นแนวคิดประโยชน์นิยมของมิลล์มีพื้นฐานจากทฤษฎีที่ว่ามนุษย์มีธรรมชาติของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Altruism) และให้ความสำคัญกับความรู้สึกทางสังคม (The Social Feelings) แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าแนวคิดของนักปรัชญาทั้งสองท่านจะมีความเห็นที่แตกต่างกันเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ แต่สุดท้ายแนวคิดประโยชน์นิยมก็คือแนวคิดที่คำนึงถึงผลประโยชน์หรือความสุขของมนุษย์นั่นเอง

2. ปัญหาการทอดทิ้งสัตว์เลี้ยงในสังคมไทยปัจจุบัน

ปัญหาการทอดทิ้งสัตว์เลี้ยงจะพบได้บ่อยครั้งในสังคมไทย ซึ่งความหมายของสัตว์ หมายความว่าสัตว์ตามกฎหมายว่าด้วย การป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ กล่าวคือ สัตว์ที่โดยปกติเลี้ยงไว้เพื่อเป็นสัตว์บ้าน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งาน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นพาหนะ สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นเพื่อน สัตว์เลี้ยง เพื่อใช้เป็นอาหาร สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการแสดงหรือสัตว์เลี้ยง เพื่อใช้ในการอื่นใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ มีเจ้าของหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (Cruelty Prevention and Welfare of Animals Act, 2014) ในการจัดการกับปัญหาสัตว์เลี้ยงถูก

ทอดทิ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หมา แมว พบว่าเป็นสัตว์ลำดับต้นๆ ที่ถูกทอดทิ้งให้เป็นภาระต่อสังคมคงจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่าปัญหาสัตว์ถูกทอดทิ้งมาจากการกระทำของมนุษย์ และผู้มีบทบาทเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามันจึงจัดโดยตรง คือ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (Department of Local Administration, 2019) กล่าวถึงปัญหาสัตว์ถูกทอดทิ้งในที่สาธารณะส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ ทั้งนี้ปัญหาการทอดทิ้งสัตว์ได้เกิดเฉพาะสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของเท่านั้น แต่รวมถึงกรณีเจ้าของสัตว์ไม่เลี้ยงหรือไม่ได้จัดสวัสดิภาพให้แก่สัตว์เลี้ยงอย่างเหมาะสมยอมถือเป็นการทอดทิ้งสัตว์ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ประชาชนทั่วไปยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางธรรมชาติ และการแพร่ขยายพันธุ์ของสัตว์เลี้ยงและสัตว์จรจัด ซึ่งเมื่ออยู่รวมกันมักจะแพร่พันธุ์และเป็นแหล่งรวมของเชื้อโรค มีการแพร่กระจายของโรคจากสัตว์สู่สัตว์ และแม้แต่สู่มนุษย์

สาเหตุที่มาของสุนัขจรจัด ซึ่งอาจกล่าวอย่างสรุปถึงสาเหตุของสุนัขจรจัดได้ดังนี้ เจ้าของสุนัขขาดจิตสำนึกรับผิดชอบ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสุนัขที่ถูกต้อง ไม่มีการควบคุมการขยายพันธุ์ของสุนัข ไม่มีการหาขนาดพื้นที่ที่เหมาะสม และเพียงพอต่อการเลี้ยงสุนัข หากสุนัขไม่สวยงามไม่น่ารัก สุนัขเจ็บป่วยจนเกิด เป็นภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลและรักษา หรือสุนัขมีนิสัยดุร้ายขึ้น จึงนำสุนัขไปปล่อย หรือทิ้งตามสถานที่สาธารณะต่างๆ สุนัขที่มีเจ้าของพลัดหลงออกจากบ้าน หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าของสุนัขไม่มีการควบคุมและป้องกันการผสมพันธุ์ของสุนัข เช่น ไม่มีการทำหมัน ทำให้สุนัขมีจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว การขาดความรับผิดชอบของผู้เพาะพันธุ์ และสมาคมที่เกี่ยวข้องกับพันธุ์สัตว์ จากสาเหตุดังกล่าวที่นำเสนอไปในข้างต้นจะเห็นว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงของผู้เลี้ยงสุนัข สาเหตุที่สร้างปัญหาน้อยที่สุด คือ สุนัขที่มีเจ้าของพลัดหลงออกจากบ้าน นอกจากปัญหานี้แล้วจะเป็นความตั้งใจของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมา อีกทั้งจำนวนของสัตว์ถูกทอดทิ้งยังคงมีจำนวนมากเมื่อเทียบกับสัตว์เลี้ยงที่ขึ้นทะเบียนกับจำนวนสัตว์ที่ถูกทอดทิ้ง

จากข้อมูล แผนที่แสดงจำนวนสุนัข-แมว (ปี 2562 รอบที่ 1) สำรวจโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งใช้เป็นฐานข้อมูลเพื่อการขึ้นทะเบียนสุนัข-แมว (เข้าถึงข้อมูลเมื่อ 30/4/2562) พบว่ามีการบันทึกข้อมูลสุนัขไม่มีเจ้าของทั่วประเทศเพียง 73,136 ตัว แมวไม่มีเจ้าของ 37,849 ตัว รวมทั้งสุนัขและแมวไม่มีเจ้าของเพียง 110,985 ตัว เท่านั้น (Thai Civil Rights and Investigative Journalism, 2019)

การแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน จากสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับการทอดทิ้งสัตว์ในที่สาธารณะ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของสวัสดิภาพสัตว์ในด้านสุขภาพ ความเป็นอยู่ การถูกทำร้ายทารุณกรรมต่อสัตว์ที่ถูกทอดทิ้งและสัตว์ที่เกิดจากการสืบพันธุ์ของสัตว์ดังกล่าว เช่น การวางยาเบื่อตามสถานที่ต่างๆ การทำทารุณกรรมโดยการผูกลากไปกับรถบนพื้นถนน หรือส่งสุนัขให้ขบขันการค้าสุนัข และปัญหาความแออัด ในสถานที่เพาะเลี้ยง สถานกักกันสัตว์ หรือสถานพักพิงสัตว์จรจัดของหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ซึ่งบางกรณีเจ้าของสัตว์จะมีการกำจัดหรือทำลายรวมถึงประชาชน ซึ่งเป็นผู้บริโภคถูกหลอกลวงให้มีการซื้อสัตว์ที่

กลายเป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริโภค จึงทำให้เกิดการทอดทิ้งสัตว์เพิ่มมากขึ้น จึงมีการแก้ไข ปัญหาในเชิงของนโยบายหรือ กฎหมายตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพ สัตว์ พ.ศ. 2557 (Cruelty Prevention and Welfare of Animals Act, 2014)

ปัญหาการทอดทิ้งสัตว์ในสังคมไทยปัจจุบันยังมีอยู่จำนวนมาก สาเหตุหลักมาจากการกระทำของ มนุษย์ที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อสัตว์ ทั้งด้วยปัญหา สาเหตุของปัญหา และการแก้ไขปัญหาก็ผู้เขียนเห็น ว่ายังคงมีความคลุมเครือเกี่ยวการแก้ไขปัญหของทุกภาคส่วนจึงนำไปสู่การวิเคราะห์สภาพปัญหาการกระทำ แรงจูงใจในการกระทำ ลักษณะการแก้ไขปัญห ผ่านทฤษฎีประโยชน์นิยมของจอห์น สจ๊วตมิลล์ต่อไป

3. ทฤษฎีประโยชน์นิยมของจอห์น สจ๊วตมิลล์ โดยสังเขป

ประโยชน์นิยม Utilitarianism (Utility หมายถึง ผลประโยชน์) หลักที่ถือว่าเป้าหมายของการ กระทำทั้งหลายอยู่ที่ความสุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด (Boonchuea, 1979)

อรรถประโยชน์ (Utility) หมายถึง คุณสมบัติทั้งหมดของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นคุณประโยชน์ ผลประโยชน์ ความเพลิดเพลิน ความดี ความสุข เพื่อป้องกันไม่ให้ความทุกข์ ความเดือดร้อน ความไม่สบาย และความชั่วเกิดแก่บุคคลผู้นำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง (Attaphat, 1977) นอกจากนี้ประโยชน์ยังหมายถึง สิ่งที่น่าหวัง ผลที่ปรารถนา สิ่งที่ดีหรือเป็นคุณ ที่ใช้ได้ดีเหมือนที่มุ่งหมายเอาไว้ หรือหมายถึงสวัสดิภาพ ของมนุษย์ทั้งทางวัตถุและจิตใจ ของมนุษย์ด้วย จากความหมายประโยชน์นิยม เป็นแนวความคิดทาง จริยศาสตร์ ที่มีเกณฑ์ในการตัดสินการกระทำว่าการกระทำใดบ้างที่เป็นการกระทำที่ถูกหรือผิดสามารถ วัดได้จากประโยชน์ที่จะได้รับอันเป็นผลสุดท้ายแห่งการกระทำนั้นๆ อาจกล่าวได้ว่าการกระทำใดก็ตาม ให้ประโยชน์สุขมากกว่าอีกการกระทำหนึ่ง ถือได้ว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ถูกต้อง

จอห์น สจ๊วตมิลล์ เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนสุขนิยม โดยกล่าวว่า การกระทำที่ถูกต้องเพราะก่อให้เกิดความสุข และที่ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดเพราะไม่ก่อให้เกิดความสุข ความสุขเป็นเพียงจุดมุ่งหมาย ประการเดียวแห่งการกระทำต่างๆ ความสุขความเพลิดเพลินและการพ้นจากความทุกข์เป็นสิ่งเดียว ที่มนุษย์ปรารถนาเป็นจุดมุ่งหมายสุดท้าย ส่วนเรื่องอื่นๆ เป็นเพียงวิธีการให้ถึงจุดหมายปลายทางเท่านั้น มิลล์ ถือเอาความสุขเป็นมาตรฐานวัดความถูกหรือความผิด ถ้ามีเหตุผลสุขก็ถือว่าถูก ถ้ามีผลเป็นทุกข์ ก็ถือว่าทำผิด “ความถูกต้องก่อให้เกิดความสุข ความผิดก่อให้เกิดความทุกข์” (Indasara, 1975) วิธีที่จะนำ มาตรวจสอบความถูกต้องตามมาตรฐานของแนวคิดประโยชน์นิยมจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับ คนจำนวนมากที่สุด ว่าการกระทำนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งมหาชนหรือไม่ ใช้เกณฑ์นี้เป็นบรรทัดฐาน ในการตัดสินว่า การกระทำนั้นถูกต้องสมควรหรือไม่

จะเห็นว่าทฤษฎีของจอห์น สจ๊วตมิลล์ มีความเป็นเหตุเป็นผลเนื่องจากกล่าวถึงความ เป็นประโยชน์นิยม แบบการสร้างประโยชน์เพื่อผู้อื่นอีกทั้งการกล่าวถึงคุณภาพของความสุขว่าเป็นเรื่องที่

ละเอียดย่อยความสุขของมนุษย์และสัตว์ก็ไม่เท่ากัน จึงได้นำแนวคิดของจอห์น สจ๊วต มิลล์ มาวิเคราะห์ปัญหาการทอดทิ้งสัตว์ในสังคมไทยเพื่อความสะดวกของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาผลแห่งการกระทำของจอห์น สจ๊วต มิลล์ เรื่องของการกระทำตามหลักมสุข ได้แก่

1. การกระทำ 2 อย่าง การกระทำ A และการกระทำ B เช่น การกระทำ A สามารถก่อประโยชน์ในปริมาณ 10 หน่วย การกระทำ B ก่อให้เกิดปริมาณความสุข ในปริมาณ 7 หน่วย ในกรณีนี้การกระทำ A เป็นการกระทำที่ถูกต้องตามหลักมสุขเพราะมีปริมาณความสุขที่มากกว่าการกระทำ B

2. การกระทำ 2 อย่าง การกระทำ C และการกระทำ D ถ้าการกระทำ C ก่อให้เกิดความสุขในปริมาณ 10 หน่วย และก่อก่อให้เกิดความทุกข์อีก 3 หน่วย ส่วนการกระทำ D ก่อให้เกิดความสุขในปริมาณ 10 หน่วยเท่ากันกับการกระทำ A แต่ก่อก่อให้เกิดความทุกข์ในปริมาณ 4 หน่วย กรณีเช่นนี้จะถือว่าการกระทำ C เป็นการกระทำที่ถูกต้องตามหลักมสุขเพราะการกระทำ C ก่อให้เกิดความสุขในปริมาณ 10 หน่วยเท่ากัน แต่มีปริมาณความทุกข์น้อยกว่า D คือ 3 หน่วย สรุปคือ C ก่อให้เกิดความสุขมวลรวมมากกว่า

3. การกระทำ 2 อย่าง การกระทำ A และการกระทำ B ถ้าการกระทำ A ก่อให้เกิดความทุกข์ 30 หน่วย และการกระทำ B ก่อให้เกิดความทุกข์ 15 หน่วย ในกรณีเช่นนี้ ถือว่า การกระทำ B เป็นการกระทำที่ถูกต้อง เพราะการกระทำ B มีการลดทอนความทุกข์น้อยกว่าการกระทำ A

4. การกระทำ 2 อย่าง การกระทำ C และการกระทำ D ถ้าการกระทำ C ก่อให้เกิดความสุขในปัจจุบัน 10 หน่วย และก่อก่อให้เกิดความสุขในอนาคตอีก 20 หน่วย และในขณะที่การกระทำ D ก่อให้เกิดความสุขในปัจจุบัน 5 หน่วย และก่อก่อให้เกิดความสุขในอนาคตอีก 70 หน่วย ในกรณีนี้ หากกล่าวว่าโอกาสในการได้รับความสุขในอนาคตมีปริมาณเท่าๆ กัน การกระทำ D จะเป็นการกระทำที่ถูกต้องเพราะ D ก่อให้เกิดความสุขในระยะยาวมากที่สุด

ลัทธิประโยชน์นิยม มีแนวคิดที่พยายามจะยกฐานะความสุขของมนุษย์ว่า มนุษย์สามารถที่จะเลือกเสพความสุขได้ตามความพึงพอใจซึ่งมีความละเอียดมากกว่าของสัตว์ที่เสพสุขเพียงตามสัญชาตญาณเท่านั้น (Albert, 1984) ความสุขบางอย่างมีค่าสูงกว่าและ น่าปรารถนามากกว่าบางชนิด การที่เราพิจารณาถึงค่าของสิ่งอื่นๆ นั้น เราก็ควรพึงคิดถึงคุณภาพและปริมาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องนักสำหรับการที่เราจะนึกถึงแต่ปริมาณเพียงอย่างเดียวในการพิจารณาถึงค่าของความพึงพอใจ”

เมื่อถือเอาประโยชน์เป็นหลักแล้ว ความจริงมีอยู่ว่า ความสุขบางอย่างนั้นน่าปรารถนาและมีคุณค่ามากกว่าความสุขบางอย่าง เป็นความโง่เขลาที่จะตีค่าของสิ่งทั้งปวงว่ามีคุณค่าเสมอกัน และคุณภาพมีค่าเท่ากับปริมาณ ไม่ถูกต้องเลยที่จะตีค่าของความสุขว่าขึ้นอยู่กับปริมาณอย่างเดียว ตามทฤษฎีของมิลล์กล่าวถึงคุณภาพของความสุข คือ ความสุขที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ถือได้ว่าเป็นความสุขที่มีคุณภาพสูงกว่า

จากคำกล่าวที่ว่านี้ข้าพเจ้าได้พูดถึงประเด็นนี้ในแง่ที่ว่า เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้เข้าใจความคิดเรื่องประโยชน์หรือเรื่องความสุข ซึ่งทั้ง 2 นี้เป็นหลักที่ชี้นำการกระทำของมนุษย์ แต่ก็ไม่ได้เป็นเงื่อนไขจำเป็นของการที่จะยอมรับหลักศีลธรรม (ศีลธรรม) ของลัทธิประโยชน์นิยม เพราะหลักศีลธรรมของประโยชน์นิยมไม่ใช่ความสุขที่มากที่สุดของผู้กระทำ แต่เป็นความสุขที่มากที่สุดของทั้งหมด จุดหมายสุดท้ายอันเป็นหลักศีลธรรมว่าสิ่งอื่นๆ นำพึงปรารถนาหรือไม่ ไม่ว่าจะพิจารณาเรื่องสิ่งมีค่าของตนหรือของผู้อื่น ก็คือการดำรงชีวิตที่ห่างจากความเจ็บปวดมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และถึงพร้อมด้วยความสุขสำราญทั้งในทางคุณภาพและปริมาณ มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หลักนี้ซึ่งตามคติของลัทธิประโยชน์นิยมเป็นจุดมุ่งหมายในการกระทำของมนุษย์จึงจำเป็นต้องเป็นหลักศีลธรรมซึ่งนิยามกันว่า หลักและระเบียบของความประพฤติมนุษย์ การยึดหลักนี้จะทำให้ชีวิตในสภาพที่เราได้เอ่ยนามนั้นเป็นชีวิตของมนุษย์จำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และไม่เพียงมนุษย์เท่านั้น แต่รวมทั้งสัตว์โลกอื่นๆ ด้วย ถ้าธรรมชาติอำนวยให้” (Robson, 1951)

ประโยชน์นิยมถือว่าเกิดจากการกระทำสำคัญกว่าเจตนาหรือแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการกระทำนั้น ขึ้นปัญหาเรื่องแรงจูงใจนับว่าเป็นปัญหาหนึ่งของลัทธิประโยชน์นิยม เนื่องจากมิลล์ได้ยืนยันอย่างหนักแน่นว่าแรงจูงใจไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมของการกระทำ แม้ว่าอาจเกี่ยวข้องกับศีลธรรมของผู้กระทำ ใครก็ตามที่ช่วยให้มนุษย์รอดจากการจมน้ำตายได้ทำสิ่งที่ถูกต้องทางศีลธรรม ไม่ว่าแรงจูงใจของเขาจะเกิดจากหน้าที่หรือเกิดจากความหวังที่จะได้รับค่าตอบแทนคุ้มกับความเหนื่อย (Boonyanate, 1996) พิจารณาตามแนวทางของประโยชน์นิยมจะเห็นว่าการกระทำของทั้ง 2 คนนั้นดีเท่ากัน เพราะผลที่ออกมาเท่ากันคือการรอดชีวิตของเพื่อนมนุษย์ แต่ประโยชน์นิยมก็ยอมรับว่าคนแรกดีกว่าคนหลัง

4. วิเคราะห์ปัญหาการทอดทิ้งสัตว์เลี้ยงในสังคมไทยผ่านทฤษฎีประโยชน์นิยมของจอห์น สจ๊วตมิลล์

จริยศาสตร์ เป็นคำที่กล่าวถึงสาขาปรัชญาที่ศึกษาเกี่ยวกับความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด ตลอดจนศึกษาว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิต มนุษย์ควรแสวงหาอะไร และควรทำอย่างไร จึงจะได้ขึ้นชื่อว่าเป็นคนดี ความดีและความชั่วมีอยู่จริงหรือไม่ มีเกณฑ์การตัดสินความดีความชั่วอย่างไร ส่วนคำว่า “จริยธรรม” หรือ (Ethics) หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติ ศีลธรรมหรือ กฎศีลธรรม (The Royal Institute, 2003) และเมื่อพิจารณา ประเด็น การทอดทิ้งสัตว์ในสังคมไทย ตามหลักมิลล์ หรือประโยชน์นิยมของจอห์น สจ๊วตมิลล์ จะเห็นว่าปัญหาและสาเหตุของปัญหาการทอดทิ้งสัตว์เลี้ยงที่เกิดจากความไม่พอใจต่อตัวสัตว์ของผู้เลี้ยงในกรณีต่างๆ เช่น นิสัยของสัตว์ สัตว์ป่วย เบื่อสัตว์เลี้ยง หมตรักในตัวสัตว์ ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงได้นำสัตว์เลี้ยงไปปล่อยทิ้ง หรือทอดทิ้งสัตว์เลี้ยง สัตว์ในที่นี้ผู้วิจัยมุ่งประเด็นไปที่ หม่าและแมวที่เห็นได้ทั่วไปในเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาตามหลักการของประโยชน์นิยม คงไม่มีความครอบคลุมไปถึง

สิทธิสัตว์ แต่จะพิจารณาที่การกระทำของมนุษย์ที่เป็นต้นตอแห่งปัญหา ดังจะเขียนเป็นสมการได้ดังนี้
แทน สัตว์เลี้ยงด้วย P

P เป็นสิ่งที่ดี ก็มีความหมายเพียงเพราะ P เป็นสิ่งที่ฉันชอบ

หรือ P เป็นสิ่งยอมรับ เพียงเพราะ P เป็นสิ่งที่ฉันเห็นด้วย

เพราะฉะนั้น P จึงไม่มีค่าทั้งดีและชั่วในตัวเอง

ต้องมีมนุษย์เป็นผู้กำหนดค่าโดยใช้ตัวมนุษย์เองเป็นเกณฑ์

จากกรณีตัวอย่าง P ไม่มีค่าในตัวเอง มีเพียงมนุษย์เท่านั้นที่มีค่าในตัว คุณค่าหรือความถูกต้องขึ้นอยู่กับมนุษย์เป็นผู้ตัดสิน หากพิจารณาอย่างผิวเผินคงจะไม่เห็นข้อผิดพลาดของข้อความจะเห็นว่าถูกต้องตามหลักการ แต่ที่จริงแล้วการที่มนุษย์เลือกที่จะชอบหรือไม่ชอบก็เป็นลักษณะของปัจเจก แต่การที่มนุษย์ไม่ให้คุณค่ากับสัตว์แล้วนำสัตว์ไปปล่อยหรือละทิ้งสัตว์ เป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรมสำหรับสัตว์และถ้าสัตว์นั้นสร้างปัญหาให้กับคนในสังคมก็เป็นเรื่องที่ผิดถนัดสำหรับหลักการทางประโยชน์นิยมเนื่องจากยึดหลักประโยชน์สุขของคนจำนวนมาก ผู้ที่ละเลยต่อสัตว์ หรือทอดทิ้งสัตว์จึงไม่มีความถูกต้องทางศีลธรรมตามหลักของประโยชน์นิยม

การทอดทิ้งสัตว์เลี้ยงเป็นปัญหาสังคมเนื่องจากจะเห็นว่า มีกรณีสุนัขจรจัดทำร้าย หรือ กัด ผู้คนที่สจร ตามถนน สุนัข A กัดเด็กหญิง C และ D อีกทั้งสุนัข A ยังเคยกัดและทำร้ายผู้คนที่อยู่ในชุมชนนั้นหลายครั้ง แต่ไม่มีใครกล้าทำร้ายหรือ ฆ่า สุนัข A เนื่องจากทุกคนกลัวความผิดต่อ พ.ร.บ.ทารุณกรรมสัตว์ พ.ศ. 2557 แต่พ่อของ เด็กหญิง C และ D ได้ตัดสินใจ ฆ่าสุนัข A พ่อของ เด็กหญิง C และ D กระอย่างถูกต้องตามหลักประโยชน์นิยมหรือไม่? เมื่อพิจารณาจากแนวคิดเรื่องความเป็นกลางของประโยชน์นิยม พ่อของ เด็กหญิง C และ D กระทำถูกต้องตามหลักการของประโยชน์นิยมเพราะหลักตัดสินของประโยชน์นิยมไม่ใช่ความสุขที่มากที่สุดของผู้กระทำ แต่เป็นความสุขที่มากที่สุด ของทั้งหมด แม้ว่าการฆ่าเป็นสิ่งที่ผิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการทางพุทธศาสนามีบัญญัติไว้อย่างชัดเจน ในศีล 5 ข้อที่ 1 การห้ามฆ่าชีวิตผู้อื่น การทำให้ชีวิตของผู้อื่นตกลงไปถือว่าเป็นบาป มีความผิดทางศีลธรรม ในทางตรงกันข้ามถ้า พ่อของ เด็กหญิง C และ D ไม่ฆ่าสุนัข A สุนัข A ก็จะกัดและทำร้ายผู้อื่นต่อไป ซึ่งการฆ่าสุนัข A พ่อของ เด็กหญิง C และ D เป็นการกระทำที่ถูกต้องหลักประโยชน์นิยมไม่ใช่เพียงเพราะเป็นการกระทำที่สร้างความพึงพอใจให้กับตนเองที่เป็นการตอบโต้สุนัขที่ทำร้ายลูกของตนเท่านั้น แต่สุนัข A ได้ทำร้ายคนในชุมชนหลายคน แต่ทุกคนกลัวความผิดทางกฎหมายจึงไม่กล้าทำอะไรสุนัข A

ประเด็นการแก้ไขปัญหาสัตว์ที่โดนทอดทิ้ง โดยการสร้างศูนย์พักพิงเป็นทางออกของการแก้ไข ปัญหาที่ดีที่สุดหรือไม่? การสร้างศูนย์พักพิงสัตว์เป็นทางออกหนึ่งสำหรับการแก้ไขปัญหาของการทอดทิ้ง สัตว์ถึงแม้บางครั้งเราจะมองว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุอยู่ก็ตามแต่อย่างน้อยก็สร้างความเป็นระเบียบให้กับสังคมได้ คนในสังคมจะทราบว่ามีคนเอาสัตว์เลี้ยงมาปล่อยควรที่จะติดต่อหน่วยงานใดบ้างที่ผิด

ขอบในเรื่องนี้ ปัญหาเกี่ยวกับการทอดทิ้งสัตว์เลี้ยงคงไม่อาจที่จะหมดไปหาไม่จัดการกับตัวต้นเหตุอย่างมนุษย์ การนำทฤษฎีประโยชน์นิยมมาใช้กับคนส่วนมากโดยที่มีการตรากฎหมายต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้คนในสังคมยอมรับร่วมกัน การจัดเก็บภาษีสัตว์เลี้ยงมีหลายประเทศที่มีการจัดเก็บภาษีสุนัข ส่วนใหญ่จะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในยุโรป หรือในเอเชียได้แก่ประเทศจีน สิงคโปร์ ญี่ปุ่น การจัดเก็บภาษีสัตว์หรือสุนัขก็อาจจะเป็นทางออกหนึ่งของการแก้ไขปัญหาที่จะไม่มีการทารุณกรรมสัตว์ และการทอดทิ้งสัตว์เลี้ยงได้ในอนาคต และนำไปสู่มาตรการการคุมกำเนิดของสัตว์ที่จะไม่มีมากเกินไป ซึ่งเป็นการสร้างประโยชน์ให้กับสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ด้วยการสร้างศูนย์พักพิง และการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 จากการประกาศใช้ที่ผ่านมาจะเน้นไปที่การบังคับใช้ที่เกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรม ผู้เขียนก็ยอมรับว่าเป็นการสร้างประโยชน์ให้กับสังคมได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ควรที่จะมีทำให้คนในสังคมตระหนักคุณค่าของชีวิตอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

5. สรุป

ปัญหาการทอดทิ้งสัตว์ในสังคมไทยต้นตอของสาเหตุมาจากมนุษย์หรือคนในสังคม เกิดจากความไม่พอใจของผู้เลี้ยงที่มีต่อสัตว์เลี้ยง มาจากพฤติกรรมของสัตว์ สัตว์เจ็บป่วยไม่สามารถที่จะให้การรักษาพยาบาลสัตว์เลี้ยงได้ จำนวนของสัตว์เลี้ยงมีมากเกินไปความต้องการของเจ้าของ ซึ่งเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การทอดทิ้ง และนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมอย่างต่อเนื่องกันเป็นผลสืบเนื่อง สัตว์เลี้ยงที่ถูกทอดทิ้งจะสร้างปัญหาความรู้สึกไม่ปลอดภัยให้กับคนในชุมชน ทำลายทรัพย์สิน หรือแม้แต่การสร้างความปลอดภัยด้านสุขอนามัย เช่น เป็นพาหะของโรค และ การสร้างปัญหาสังคมด้านสิ่งแวดล้อมมีการรื้อคันขยะจากถังขยะสร้างความสกปรกในพื้นที่นั้นๆ จากปัญหาจึงนำมาสู่วิธีการทางการแก้ไขปัญหาของคนในสังคมที่มีต่อสัตว์ที่ถูกทอดทิ้งโดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง กระทรวงมหาดไทย กรมปศุสัตว์ มีการควบคุมจำนวนของสัตว์ถูกทอดทิ้งโดยการทำศัลยกรรม และกระทรวงมหาดไทยจะรับผิดชอบในส่วนที่บ้านพักพิงสัตว์ มีการควบคุมขนาดของโรงเรือน เขตพื้นที่ และจำนวนสัตว์ ทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคเอกชน สุดท้ายเป็นการวิเคราะห์ปัญหาสัตว์ถูกทอดทิ้งผ่านแนวคิดประโยชน์นิยมของจอห์น สจ๊วต มิลล์ เป็นทฤษฎีทางจริยธรรมจึงทำให้เห็นว่า กรณีมนุษย์ทอดทิ้งสัตว์ (เรื่องของมนุษย์-สัตว์) นั้นไม่ผิดตามหลักศีลธรรมของประโยชน์นิยม แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของการให้ประโยชน์กับคนจำนวนมาก (มนุษย์-มนุษย์) การละทิ้งสัตว์เป็นการสร้างปัญหาให้กับสังคมจึงเป็นเรื่องที่ผิดศีลธรรม หรือจริยธรรม ในบางครั้งการทำร้ายสัตว์หรือการฆ่าสัตว์ ก็ไม่มีความผิดทางศีลธรรมสำหรับประโยชน์นิยม เช่น การฆ่าสุนัข A ที่กล่าวกันไปแล้วในตัวอย่างเนื่องจากเป็นการกระทำเพื่อคนจำนวนมาก เป็นการสร้างความสุขให้กับคนจำนวนมากได้รู้สึกว่าการปลดปล่อยจากการมีสัตว์มาทำร้ายเมื่อความสุขเท่ากับความสุขที่ได้มาซึ่งความสุขของคนส่วน

ใหญ่จึงไม่ผิดศีลธรรมสำหรับประโยชน์นิยม และแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการสร้างบ้านพักพิงแก่สัตว์ ถูกทอดทิ้งจึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาต่อไปอีกว่าเป็นภาระให้กับคนในสังคมหรือไม่ สร้างความเดือดร้อนให้คนในสังคมหรือไม่ หากมีการเลือกระหว่าง มนุษย์ และ สัตว์ ทฤษฎีประโยชน์นิยมของจอห์น สจ๊วต มิลล์ จะเลือกมนุษย์ เนื่องจากให้ความสำคัญกับมนุษย์มากกว่าสัตว์และไม่มีการเปรียบเทียบระหว่างความสุขของมนุษย์กับสัตว์ด้วย เนื่องจากโดยพื้นฐานของมิลล์แล้วกล่าวว่าความสุขของมนุษย์และสัตว์ มีความแตกต่างกัน

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

บทความนี้นำเสนอสาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาสัตว์จรจัด ซึ่งเป็นปัญหาระดับสังคม ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข และความขัดแย้งต่างๆ อันเกิดจากเหตุที่มนุษย์ในสังคมไทยนี้มีแนวคิดในการให้คุณค่าของสัตว์ในแบบของประโยชน์นิยม คือมีการเลี้ยงสัตว์ในแบบที่เห็นว่าสัตว์เป็นทรัพย์สิน และทอดทิ้งสัตว์ในกรณีที่สัตว์หรือทรัพย์สินนั้นไม่ได้ให้ประโยชน์ต่อเจ้าของแล้ว และการแก้ปัญหาสัตว์จรจัดที่ผ่านมานั้นเป็นการแก้ที่ปลายเหตุ คือมีการรับเลี้ยงสัตว์จรจัดหรือกำจัดทิ้ง ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขที่ต้นเหตุ นั่นคือความคิดความเชื่อของคนในสังคม ก็จะทำให้เกิดปัญหาสัตว์จรจัดนี้ไม่จบสิ้น จะเป็นการดีหากจะมีแนวทางการปรับทัศนคติเกี่ยวกับแนวคิดการให้คุณค่าที่มีต่อสัตว์ต่อไป

References

- Albert, E. M. (1984). *Great Tradition in Ethics*. California: Wadsworth Inc.
- Attaphat, C. (1977). *Ethics*. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Boonyanate, N. (1996). *Western ethics: Kant, Mill, Hobbes, Rawls, Sartre*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Bunchua, K. (1979). *Encyclopedia of Philosophy*. Bangkok: Thai WattanaPanich.
- Department of Livestock Development. (2020). *Rabies Situation*. <http://www.thairabies.net/trn/> (Accessed 4 April 2020).
- Department of Livestock Development. (2020). Strategic plan for the implementation of the 'Animal Free, People Safe from Rabies' project following the wishes of Professor Dr. Her Royal Highness Princess ChulabhornKrom Phra Srisavangavadhana, between 2017-2020.

- Department of Local Administration, Ministry of Interior. (2019). *Guidelines for animal shelter management*. Bangkok: Department of Local Administration.
- Indasara, W. (1975). *Ethics*. Bangkok: Bunnakarn.
- Kerdkaew, T. (2010). *Buddhist Philosophy, Dimension of Worldview and Real Life*. Samut Prakan: Huachiew Chalermprakiet University Press Project.
- Matichon Weekly. (2017). *Over 800,000 stray dogs and cats found nationwide, with more than 2,900 complainants within Bangkok alone*. https://www.matichonweekly.com/hot-news/article_58620 (Accessed 29 March 2020).
- Robson, J. M. (1951). *Utilitarianism, Liberty, Representative Government*. New York: E.P. Dutton and Company.
- Thai Civil Rights and Investigative Journalism. (2019). *Do Thai people know? People in Bangkok want Bangkok to be free of stray dogs and cats*. <https://www.tcijthai.com/news/2019/5/scoop/9021> (Accessed 10 January 2020).
- Thai Public Broadcasting Service. (2019). *Number of stray dogs and cats expected to rise to 5 million within 20 years, registration review needed*. <https://news.thaipbs.or.th/content/277221> (Accessed 4 April 2020).
- The Royal Institute. (2003). *The Royal Institute Dictionary 1999*. Bangkok: Nanmeebooks Publication.

วิจารณ์หนังสือ : Book Reviews

ตามทางพุทธกิจ*

According to the Buddhist works

ผู้เขียน: พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

Author: Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto)

วินัย อินเสมียน และพระมหามิตร จิตตปัญโญ

Winai Insamian and Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: naikaina@gmail.com

1. บทนำ

ตามที่คุณศึกษาได้ศึกษาหนังสือตามทางพุทธกิจแต่งโดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นหนังสือที่รวบรวมธรรมกถาที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงไว้ ณ พุทธสังฆนิยสถานและสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาเมื่อครั้งเดินทางไปอินเดีย ระยะต้นปี พ.ศ. 2528 และเรื่องที่บรรยายภายหลังในประเทศไทยรวมอยู่ด้วยเป็นหนังสือที่เล่าถึงการเดินทางไปนมัสการสังฆนิยสถานเริ่มจากพุทธคยา (สถานที่ตรัสรู้) เมืองราชคฤห์ (เวฬุวัน, เขาคิชฌกูฏ) เมืองนาลันทา (มหาวิทยาลัยนาลันทา) เมืองกุสินารา (สถานที่ปรินิพพาน) เมืองสาวัตถี ถ้ำอชันดา และอื่นๆ อีกมากมาย โดยสถานที่แต่ละแห่ง ท่านได้พรรณนาถึงความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและสอดแทรกธรรมคติไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี การเดินทางไปนมัสการสังฆนิยสถานนั้น นอกจากเราจะได้บุญกุศลแล้ว ยังทำให้เกิดสังเวช คือความสลดใจได้คิดว่า แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยังคงเป็นไปตามหลักของพระไตรลักษณ์ คือ มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา เพื่อจะได้ نن้อมนำมาเจริญอุปมาธรรม

หนังสือตามทางพุทธกิจ เป็นหนังสือที่บรรยายถึงสถานที่สำคัญทางประวัติของพระพุทธศาสนา เป็นหนังสือที่มีขนาดรูปเล่มที่กะทัดรัด แต่เนื้อหาแน่นไปด้วยสาระสำคัญเป็นที่น่าสนใจและศึกษามีเนื้อหา

*ได้รับบทความ: 12 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 24 พฤศจิกายน 2563; ตอปรับตีพิมพ์: 30 ธันวาคม 2563

Received: March 12, 2020; Revised: November 24, 2020; Accepted: December 30, 2020

ที่อ่านง่ายไม่สลับซับซ้อน จึงเป็นหนังสือทรงคุณค่าทางปัญญาเป็นอย่างดี

2. โครงสร้างและเนื้อหา

หนังสือตามทางพุทธกิจ มีทั้งหมด 8 หัวข้อ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นที่ผู้อ่านได้ศึกษาดังต่อไปนี้ 1) ไตตันโพธิ์ตรัสรู้ 2) บณยอดเขาคิชฌกูฏ 3) ปฐมเทศนาที่สารนาถธรรมกว่าด้วยปฐมเทศนา 4) กุสินาราที่ปรินิพาน 5) หัวใจพระพุทธศาสนา 6) อินเดียแดนเทวดา

ผู้อ่านเห็นว่าหัวข้อที่ 3 และหัวข้อที่ 5 มีเนื้อหาที่คล้ายกันผู้อ่านจึงได้ยกมาเพียงหัวข้อเดียว ส่วนหัวข้อที่ 7 และหัวข้อที่ 8 ก็มีเนื้อหาคล้ายกัน ฉะนั้นจึงได้ยกมาเพียง หัวข้อหัวข้อเดียว ดังนั้นประเด็นที่ผู้อ่านได้นำมาศึกษาจึงมีเพียง 6 หัวข้อ

3. สารัตถะของเนื้อหา

หัวข้อที่ 1 ไตตันโพธิ์ตรัสรู้ ได้รับพระศรีมหาโพธิ์ อันเป็นที่ตรัสรู้ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานั้น ปัจจุบันได้เผยแผ่ไพศาลไปทั่วโลกมีประชากรจำนวนมากมานับถือศาสนาพุทธเป็นพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก โดยมีจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ณ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งเป็นสถานที่ในการตรัสรู้พระธรรมที่พระพุทธเจ้าประกาศมาจนถึงปัจจุบันนี้ มีพระไตรปิฎกเป็นหลักฐาน ถือเป็นคัมภีร์หลักที่ชาวพุทธยึดถือเป็นหลักทั่วโลก พระไตรปิฎกที่พิมพ์เป็นภาษาไทยมีทั้งหมดจำนวน 45 เล่ม ซึ่งมีอรรถธรรมถึง 84,000 พระธรรมขันธ์ โดยพระธรรมคำสอนนั้น และมีจุดที่สำคัญจากการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ไตตันศรีมหาโพธิ์นี้ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2013 :1-7) ซึ่งมีความสอดคล้องกับสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phra Sangharaj Sakonmahasankkaparinayok, 2008 : 8) กล่าวว่าการก่อนพุทธปรินิพาน 45 ปี พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้พระธรรม แต่ก่อนตรัสรู้เรียกว่า พระโพธิสัตว์ แปลว่า ผู้ซึ่งอยู่ในความรู้ อันหมายความว่า ไม่ทรงข้องอยู่ในสิ่งอื่น ข้องอยู่แต่ในความรู้ จึงแสวงหาความรู้จนได้ตรัสรู้ จึงเรียกว่า พุทธะ ที่แปลว่าผู้รู้ หรือตรัสรู้ที่เราเรียกกันว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ได้ตรัสรู้ไตตันไม้ชื่อว่า อัสนัตถะ ต่อมาเรียกว่าตันโพธิ์ คำว่าโพธิ์ แปลว่าตรัสรู้ จึงได้เรียกว่า ต้นไม้ตรัสรู้ เมื่อตรัสรู้แล้วก็ได้นั่งประทับเสวยวิมุตติสุขและได้ดำรงพระธรรมที่ได้ตรัสรู้ว่าเป็นของกลุ่มเล็ก

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่าการที่นักปราชญ์ทั้งสองท่านมีทัศนะที่ค่อนข้างจะสอดคล้องกันเกี่ยวกับตันโพธิ์หรือต้นไม้แห่งการตรัสรู้นั้นคงเป็นเพราะว่าในการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์จะต้องตรัสรู้ภายใต้ต้นไม้และต้นไม้จะถือเป็นต้นไม้แห่งการตรัสรู้ ถือเป็นการตรัสรู้ท่ามกลางธรรมชาติ

หัวข้อที่ 2 บณยอดเขาคิชฌกูฏการเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้านั้น ก็ต้องมีพระกายของพระพุทธเจ้าอยู่ แต่ตามหลักที่ท่านกล่าวไว้ กายของพระพุทธเจ้ามี 2 อย่างคือ รูปกายกับธรรมกาย เป็นคำสอนที่แสดงไว้

ในเถรวาท คือ นิกายที่เราจับถือนั่นอยู่ ส่วนทางมหายานท่านแบ่งกายเป็น 3 มีธรรมกาย สัมโภคกาย แล นิรมาณกายคำสอนฝ่ายนิกายเถรวาท ที่แสดงเรื่องรูปกาย กับ ธรรมกาย ที่พระคันธกุฎีบนเขาคิชฌกูฏ คือที่ประทับของพระพุทธเจ้า ซึ่งเคยมีพระรูปกายของพระองค์ปรากฏและประทับในที่แห่งนี้ เพื่อบำเพ็ญ พุทธกิจในสถานที่ต่างๆ แล้วเสด็จกลับขึ้นมาประทับพักผ่อน และทรงกระทำธรรมปฏิสังขารแก่ผู้ที่ขึ้นมา เฝ้า แต่บัดนี้รูปกายของพระองค์ไม่ปรากฏให้เราเห็น เพราะได้เสด็จดับขันธปรินิพานไปแล้ว 2,500 ปีเศษ แล้ว พระรูปกายของพระองค์ที่เห็นเป็นชั้น 5 ครบสมบูรณ์ ส่วนที่เราได้เห็นคือพระธรรมกาย ธรรมกาย คือ กายที่เป็นธรรมคำว่า “กาย” หมายถึงประชุมหรือกองไว้ รูปกายก็คือ ประชุมแห่งรูป ได้แก่ ธาตุ 4 ปรากฏให้เราเห็นและสัมผัสได้ “ธรรมกาย” หมายถึง การประชุมแห่งธรรมหรือกองธรรม พระพุทธเจ้า ตรัสรู้แล้ว พระองค์มีรูปกาย แต่รูปกายก็เป็นเพียงเจ้าชายสิทธัตถะ ต่อเมื่อพระองค์มีพระกายธรรมเกิดขึ้นจากการตรัสรู้ จึงได้เป็นพระพุทธเจ้า ที่ประชุมแห่งธรรมะ หมายถึง ธรรมะนั้นปรากฏอยู่ที่องค์ของเจ้าชายสิทธัตถะ เมื่อพระองค์ตรัสธรรมะ ธรรมะนั้นก็ออกมาจากโอษฐ์ทำให้กายของพระองค์ปรากฏกลายเป็นแดนหลังออกมาซึ่งธรรม ทำให้สรรพสัตว์ได้สดับธรรมและพระสาวกก็ได้เล่าเรียนคำสอน ดังพระนางปชาบดีโคตมีก็คือ ประชุมแห่งธรรมะซึ่งท่านอธิบายว่าได้แก่โลกุตตรธรรม 9 ซึ่งจะบรรลุได้ด้วยโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ หมายถึงความรู้ในอริยสัจ 4 ผู้ใดได้เจริญโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ ก็ย่อมได้ตรัสรู้ องค์ธรรมข้อหนึ่งในโพธิปักขิยธรรม 37 ที่เรียกว่าเป็นธรรมกาย กล่าวคือ ศรัทธาอยู่ในอินทรีย์ 5 และอินทรีย์ 5 ก็อยู่ในโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ อินทรีย์ 5 คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ศรัทธาเพียงว่ามีศรัทธาเกิดขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้อธิบายถึงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ว่า ธรรมที่ทำให้เป็นกายสัตว์ต่างๆ นั้นมักมีการการตั้งอยู่และปรากฏอยู่ การตั้งอยู่ของดวงนั้นก็มีระดับ ถ้าดวงนั้นดับมนุษย์ก็ดับไป ถ้ามีการเกิดดับดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ถ้าเกิดขึ้นแล้ว และปรากฏอยู่ ดวงนั้นดับไปกายมนุษย์ก็ดับไป มันมีเกิดดับเพราะธรรมดวงนั้นในประเด็นนี้ พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ (Phramaha Mit Thitapanyo, 2015 : 31-32) ได้กล่าวถึงรูปกายที่เป็นมนุษย์ มักจะมีการเกิด แก่ เจ็บ และตาย ในส่วนที่เป็นธรรมกาย ท่านได้กล่าวถึงสภาวะอันเป็นอมตะไม่มีรูปร่างไม่อาจวัดได้ด้วยประสาทสัมผัสไม่มีเบื้องต้นและที่สุดทั้งไม่มีจุดกำเนิดและผู้สร้าง ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองแม้จักรวาลจะว่างเปล่าปราศจากทุกสิ่ง แต่ธรรมกายจะยังคงดำรงอยู่โดยไม่มีที่สิ้นสุดพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมีความเชื่อว่าพระธรรมกายนี้เองที่แสดงตนออกมาในรูปของสัมโภคกายบนภาคสวรรค์และจากสัมโภคกายนี้ก็จะแสดงออกมาในรูปนิรมาณกาย ทำหน้าที่สั่งสอนสรรพสัตว์ในโลกมนุษย์

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า ท่านทั้ง 3 ได้อธิบายถึงรูปกายและธรรมกายค่อนข้างที่จะมีความเหมือนกันอยู่ แต่อาจมีบางประเด็นที่อธิบายแตกต่างกัน ทั้งนี้คงเป็นเพราะท่านทั้ง 3 มองคนละมุมก็เป็นได้ อย่างกรณีท่าน น่าจะมองในมุมมองของพระพุทธศาสนา มหายาน อีก 2 ท่านคงมองในมุมของพระพุทธศาสนาเถรวาท หรือไม่ก็มาจากประสบการณ์ตรงที่ท่านเหล่านั้นได้มีประสบการณ์โดยตรง แต่อย่างไรก็ตามทั้ง

3 ท่านนี้ ก็ยังให้ความหมายในความไม่เที่ยงของรูปนามเหมือนกัน

หัวข้อที่ 3 ปฐมเทศนาที่สารนาถ ธรรมกถาว่าด้วยปฐมเทศนาเป็นการอธิบายถึงดินแดนประกาศ สัจธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก พระธรรมเทศนาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงนั้น เรียกว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ท่านเปรียบธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เปรียบเหมือนวงล้อที่จะหมุน วิ่งแล่นออกปและแพร่หลายออกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่มวลมนุษย์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงหมุนวงล้อ แห่งธรรมให้เคลื่อนไปจากที่นี้เป็นจุดเริ่มต้นต่อจากนี้ธรรมะก็แพร่หลายขยายออกไปทำให้เกิดประโยชน์ เกิดศีลเกิดสมาธิ เกิดปัญญา เกิดวิมุตติแก่คนทั้งหลายอย่างกว้างขวาง พระพุทธศาสนามุ่งคุณธรรมและมีเหตุมีผลให้กับสังคม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแต่เรื่องเหตุเรื่องผลเรื่องการที่จะเข้าถึงสัจธรรมเพื่อดับทุกข์แก้ปัญหาคือด้วยความรู้ความเข้าใจด้วยการบำเพ็ญคุณธรรมการแก้ปัญหาคือด้วยปัญญาไม่ใช่เอาเรื่องฤทธิ์เรื่องปาฏิหาริย์มาใช้ซึ่งมันต่างจากคติความเชื่อของคนในสมัยนั้นหรือนักบวชสมัยนั้นที่เชื่อในเรื่องฤทธิ์ เรื่องปาฏิหาริย์อะไรต่างๆ ที่จะให้มันเกิดขึ้นได้ผลด้วยอำนาจความศักดิ์สิทธิ์แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอา เหตุเอาผลเข้ามาแทนแทนที่มนุษย์จะต้องไปบูชาพระพรหมตอนนี้เทวดาพระพรหมต้องมาบูชาพระสัมมา สัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นมนุษย์มันพลิกกลับหมดทำไมฟ้าดินจะไม่สั่นสะเทือน เพราะความเชื่อของคนในสมัยนั้น มันถูกปฏิวัติไปหมดเลย ด้วยพระธรรมเทศนาคือธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแปลว่าพระสูตรที่แสดงถึงเรื่อง การยังจักร เมื่อวงล้อแห่งธรรม ให้หมุนไปเริ่มด้วยการแสดงปฐมเทศนาเท่ากับว่าทรงตั้งพุทธจักรขึ้นเป็น ครั้งแรกด้วยการปฐมเทศนาคือแต่ว่าจักรของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ใช่อำนาจทางโลกหมายถึงธรรมทรง สร้างพุทธจักรขึ้นด้วยธรรม ซึ่งเป็นอันเริ่มตั้งขึ้นด้วยปฐมเทศนาคือ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2013 :1-7) ซึ่งสอดคล้องกับท่านพระพุทธสาสิกขุ(Buddhasathika Phiku, 1981 : 3) กล่าวว่า ธรรมจักร นั้น สืบเนื่องมาแต่ข้อความในพระบาลีแห่งพระสูตรนี้ มีข้อความว่าเทวดาได้ป่าวร้อง บอกต่อๆ กันไปว่า บัดนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงประกาศพระธรรมจักร หรือได้ทรงยังธรรมจักรให้ เป็นไปที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เป็นธรรมจักรที่ใครๆ ด้านทานไม่ได้ ฉะนั้นพระธรรมเทศนาที่ทรงแสดง ครั้งแรกนี้จึงเรียกว่าพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร คือ สูตรที่เปรียบเหมือนกับการยังธรรมจักรให้เป็นไป เปรียบกับจักรของพระจักรพรรดิที่ครองโลก

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า เป็นพระสูตรที่กล่าวถึงการหมุนของวงล้อแห่งธรรม คำว่าการหมุน รอบนี้เองเป็นการขับเคลื่อนการเผยแผ่คำสอนทางพระศาสนา จากแนวคิดของทั้งสองท่านที่ได้อธิบายไว้ ในข้างต้นว่าการสร้างธรรมให้เกิดขึ้นเพื่อความผาสุกให้กับชาวโลก ไม่ใช่อำนาจในการปกครอง ด้วยเหตุนี้ ธรรมจักรจึงเป็นหลักธรรมสร้างความสมดุลในตัวมนุษย์และอาชีพ จนก่อให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง หัวข้อที่ 4 กุสินารา ที่ปรินิพพาน สถานที่ดับขันธปรินิพพานนี้เป็นที่ระลึกถึงการดำเนินพระพุทธรูปของ พระพุทธเจ้ามาจนถึงวาระสุดท้ายเป็นการสิ้นสุดพระชนม์ชีพของพระองค์เหตุการณ์เกี่ยวกับการปรินิพพาน นั้นมีกล่าวไว้อย่างค่อนข้างพิสดารในพระสูตรฯหนึ่ง ที่เรียกว่ามหาปรินิพพานสูตรหรือแปลว่าพระสูตรว่า

ด้วยการดับขันธปรินิพพานอันยิ่งใหญ่ ซึ่งหมายถึงการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า เหตุการณ์เกี่ยวกับการที่ได้ทรงปลงพระชนมายุสังขาร คือ ประกาศความตกลงพระทัยที่จะปรินิพพานที่ปาวาล-เจดีย์ในวันเพ็ญเดือน 3 ซึ่งก็ไปประจวบกับวันที่เราเรียกว่ามาฆบูชาด้วยคือตรงกับวันที่แสดงโอวาทปาฏิโมกข์ในตอนต้นพุทธกาล แต่ตอนนี้เป็นปลายพุทธกาลก่อนปรินิพพาน 3 เดือน จากนั้นก็เสด็จมาโดยลำดับจนกระทั่งถึงที่นี่ แล้วได้เสด็จดับขันธปรินิพพานภายใต้ร่มไม้สาละ หรือในเมืองไทยเรามักจะแปลกันว่า ไม้รังคู่ที่สาละวนอุทยาน คือสวนป่าไม้สาละซึ่งเป็นพระราชอุทยานของกษัตริย์แคว้นมัลละ เป็นอันว่า สถานที่นี้เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในดินแดนของอาณาจักรของกษัตริย์มัลละ พระพุทธองค์ได้เสด็จดับขันธปรินิพพานในวันเพ็ญเดือน 6 หรือวันวิสาขบูชาซึ่งเราจัดเข้าเป็นเหตุการณ์หนึ่งในบรรดาเหตุการณ์สำคัญ 3 อย่างในวันที่เรียกว่าวิสาขบูชาสังเวชนียสถานนั้น ก็เป็นสถานที่ๆ มีความหมายดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า เป็นที่ตั้งแห่งความสังเวทความสังเวทนั้ก็คือ ทำให้เกิดความสลดใจได้คิด ได้คิดอย่างไร เช่น พิจารณาถึงการปรินิพพานของพระพุทธเจ้าให้เห็นแง่หนึ่งว่า พระพุทธเจ้า ทั้งที่ทรงเป็นพระบรมศาสดาเป็นศาสดาเอกของโลกเป็นศาสดาทั้งของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายแต่พระองค์ก็ทรงมีพระวรกายที่ประกอบไปด้วยขันธ 5 ซึ่งเป็นสังขารและสังขารทั้งหลายนั้นก็ย่อมเป็นไปตามหลักไตรลักษณ์ คือเป็นของไม่เที่ยงคงทนอยู่ไม่ได้ และไม่ใช่ว่าตนสังขารนั้นมีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา แม้พระองค์จะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระวรกายของพระองค์ก็เป็นไปตามหลักธรรมดาหรือกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติอันนี้จึงได้เสื่อมสิ้นไปสภาพแวดล้อมอันเป็นที่ตั้งของพุทธสังเวชนียสถานนี้ก็คือดินแดนที่เรียกว่าประเทศอินเดียในปัจจุบัน โยมทุกท่านก็ได้เห็นมาแล้วว่าสภาพปัจจุบันของประเทศอินเดียเป็นอย่างไรเท่าที่อาตมาภาพได้ฟังนั้นเข้าใจว่าหลายท่านมีความรู้สึกไม่ค่อยดีนักต่อประเทศอินเดียในสภาพปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับท่านพระพุทธทาสภิกขุ ภาวะแห่งนิพพานปรากฏขึ้นในโลกเป็นครั้งแรก เพราะการเกิดขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เข้าถึงความดับสนิทแห่งความเร่าร้อน การประสูติ การตรัสรู้และการปรินิพพาน รวมกันทั้งสามอย่างเป็นอันเดียวกัน ท่านจึงกำหนดไว้ว่าเหตุการณ์ทั้งสามอย่างนี้ มีขึ้นในวันเดียวกันกัน คือ วันเพ็ญวิสาขบูชา (Buddhasathika Phiku, 1973)

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพานพระพุทธเจ้าทรงเลือกป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เพราะสะดวกกับทุกฝ่ายเช่น แคว้นเล็กต่างๆ และประชาชนสามารถเข้าไปสักการะได้ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรซึ่ง ปัจจุบันเรียกกันว่า สารนาถ ในบาลีเรียกป่าอิสิปตน มิคทายวัน สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน เป็นการระลึกถึงการดำเนินพระพุททธิกิจของพระพุทธเจ้ามาถึงวาระสุดท้าย เป็นการสิ้นสุดพระชนชีพของพระองค์

หัวข้อที่ 5 หัวใจพระพุทธศาสนาคือหัวใจนั้น ปกติใช้กับสิ่งที่เป็นแก่นเป็นตัวสาระสำคัญจริงๆ เพราะฉะนั้นก็ไม่มีเรื่องราวมากมายอะไร คือเป็นข้อความสั้นๆ ดังนี้ ข้อที่ 1) สัพพปาปสอการณัง การไม่กระทำความชั่วทั้งปวงหรือการไม่กระทำบาปทั้งปวง หัวใจพระพุทธศาสนาก็คล้ายๆ ว่าคาถานี้คาถาเดียวแทน 3 คาถา ของโอวาทปาฏิโมกข์ทั้งหมดทีเดียวคือ การละความชั่วการทำกรรมดี และการทำจิตใจ

ให้ฟังใส ข้อที่ 2) กุศลสสุปสมปทาการบำเพ็ญความดี หรือ การทำความดีให้ถึงพร้อม ขณะนี้เรามาเจริญศรัทธา เจริญฉันทะในธรรม มาฟังธรรม ประกอบในบุญกิริยาวัตถุ ญาติโยมทั้งหลายก็ได้ประกอบบุญในการนี้อยู่ตลอดเวลาในการเดินทางนี้ที่ได้มานมัสการสังเวชนียสถาน ก็ตั้งใจเป็นกุศลในเบื้องต้นอยู่แล้วว่า นี่คือการประกอบกุศลเริ่มตั้งแต่กุศลเจตนา ข้อที่ 3) การทำจิตใจของเราให้บริสุทธิ์ผ่องใสตามหลักสจิตตปริโยทปน เมื่อจิตของเรามีศรัทธาแล้ว จิตนั้นก็ผ่องใสเบิกบานยิ่งถ้ามีความรำลึก คือ มีอนุสติในพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ จิตใจก็ยังสดชื่นร่าเริงบันเทิงในธรรมจัดว่าเป็นการปฏิบัติตามคำสอนในพระคาถาที่ 2 ดังที่ได้กล่าวมานี้ เป็นคำเชิญชวนให้เราทั้งหลายกระทำการบูชาในวันมาฆบูชา เพื่อให้สมกับวันนี้ที่เป็นวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา แม้เราจะไม่ได้ทำพิธีดังที่นิยมทำกันมาตามประเพณี แต่ด้วยวิธีการปฏิบัติบูชานี้ ย่อมถือว่าเป็นการเฉลิมฉลองวันมาฆบูชาที่ไม่ยิ่งหย่อนกว่าการกระทำอื่นใดทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ได้กล่าวไว้ว่าพระพุทธศาสนาทั้งหมดประมวลเข้าในสังจะทั้ง 4 ทุกขสังจะนั้นเป็น ปริญญะยธรรมคือ ธรรมที่พึงกำหนดรู้ให้รอบคอบ สมุทัยนั้นเป็น ปหาตัพพธรรม คือ ธรรมที่พึงละ นิโรธนี้เป็นสังกัฏาตัพพธรรม คือ ธรรมที่พึงกระทำให้แจ้งมรรคนั้นเป็น ภาเวตัพพธรรม คือ ธรรมที่พึงอบรมทำให้มีขึ้นให้เป็นประมวลพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

ผู้ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่าสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกพระองค์ท่านคงมองในภาพรวมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ว่าสรรพสิ่งเกิดมาแล้วย่อมเป็นนิจจัง ความไม่เข้าใจในธรรมของอนิจจังก็จะเกิดความทุกข์ความทุกข์ในที่นี้ๆ เองเป็นทุกข์ในอริยสัจ

หัวข้อที่ 6 อินเดียแดนเทวดาจุดที่เชื่อมตอนที่ชาวพุทธลี้ภัยหลักกรรมไม่เอาการกระทำของตัวเองเป็นหลักไปหวังพึ่งเทพเจ้าไปหวังพึ่งฤทธิ์พึ่งปาฏิหาริย์ ในขณะที่เดียวกันพระมหามิตร จูตปญโญ ได้กล่าวถึงเหตุแห่งความเสื่อมของพระพุทธศาสนาไว้ 2 อย่าง คือ เหตุภายในและเหตุภายนอก เหตุภายในคือเมื่อศาสนิกชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันและพฤติกรรมอื่นก็ตามมาตราบใดที่ศาสนธรรมหรือธรรมนุญของศาสนาเปลี่ยนแปลงไปแล้วเมื่อศาสนิกชนมีความคิดเห็นและพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป แม้พระพุทธองค์จะทรงวางหลักธรรมและวินัยไว้ให้เป็นจุดยืนอันแน่นอนและอย่างมั่นคง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ศาสนิกชนยุคต่อมาเห็นความสำคัญอะไรเลย ตรงกันข้ามกับพยายามเปลี่ยนแปลงหลักการให้เข้าหาตัวเองให้มากที่สุดจนทำให้มองไม่เห็นว่าจะอะไรเป็นหลักคำสอนจริงของพระพุทธศาสนา ส่วนสาเหตุภายนอก การรุกรานพระพุทธศาสนาโดยการใช้กำลังโดยตรงจากภายนอก แม้ว่าเชิงประวัติศาสตร์อินเดียจะพูดถึงการแข่งขันระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์เป็นบางครั้งบางคราว ซึ่งถือเสมือนหนึ่งว่าญาติพี่น้องทะเลาะกันเองไม่นานก็ดีขึ้นอีก อย่างน้อยที่สุดทั้งพุทธและพราหมณ์ก็เป็นคนอินเดีย และนับตั้งแต่ ค.ศ. 700 ปีเศษที่ชาวอาหรับเดินทางเข้าสู่อินเดียในยุคนั้น พวกเขาจะเข้าโจมตีด้วยกำลังทหารและหอกดาบที่สถาบันศาสนาทุกแห่งทั้งพุทธและพราหมณ์ สำหรับพระพุทธศาสนาจะมีผลกระทบมาก เพราะพระพุทธศาสนามีสถาบันสงฆ์และสมาชิกของสถาบันเป็นเอกเทศจากสังคมอย่างเห็นได้ชัดทั้งรูปร่างและการแต่ง

กายจึงเป็นเป้าหมายจากหอกและดาบจากฝ่ายตรงข้ามอย่างที่สุด

ผู้ที่ชนะของผู้อ่านเห็นว่า ทั้งสามท่านได้อธิบายถึงเหตุแห่งความเชื่อที่มีความสอดคล้องกัน ถึงแม้ว่าสามท่านจะอยู่ในคนละยุคและสมัยกันแต่ก็มองเหตุแห่งความเชื่อที่ตรงกัน ที่เป็นอย่างนี้คงเป็นเพราะว่าท่านเหล่านั้นได้มีพื้นฐานในสัมมาปฏิบัติ จนมองเห็นผลการกระทำที่ให้ผลกับผู้กระทำ เหตุแห่งความเชื่อจึงเป็นของการทำของบุคคลนั่นเอง ไม่ใช่เทพเจ้าโดนบันดาลแต่อย่างไร

4. จุดเด่น

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้: ผู้แต่งได้ตั้งชื่อเรื่องไว้น่าสนใจ ในส่วนเนื้อหาที่ผู้แต่งนั้น ท่านได้บรรยายด้วยภาษาที่เรียบง่าย เรียบเรียงไปตามลำดับเหตุการณ์ ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการเรื่องราวเห็นเป็นภาพในใจและทำความเข้าใจได้ง่ายอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน แสดงถึงความเป็นอัจฉริยภาพในด้านความคิดที่รอบครอบ ละเอียด เลียบคม สุขุมลุ่มลึก ผู้แต่งมีความสามารถในการจัดกระบวนการความคิดอย่างเป็นระบบ มีเทคนิคที่ชวนให้ผู้อ่านเกิดความสนใจติดตามไปจนจบ นี่เป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้

สิ่งที่ผู้อ่านอยากจะนำเสนอของหนังสือเล่มนี้: หนังสือเล่มนี้มีการความสมบูรณ์ทั้งเนื้อหาและพยัญชนะ เป็นหนังสือประเทียปัญญาที่แท้จริง เหมาะสมสำหรับมีพกพาในการอ่าน ถ้าใครมีโอกาสเห็นหรือพบเห็นก็เชิญจับจ่ายหรือซื้อหามาศึกษาได้ตามโอกาส

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ทำให้รู้ถึงสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนา เข้าใจถึงภาระกิจของพระพุทธรองค์ว่าทรงงานหนักในการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พร้อมทั้งเป็นเนื้อหาที่สะท้อนวิถีชีวิตทางสังคมในขณะนั้น เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาที่ทรงคุณค่าทางปัญญา สามารถนำองค์ความรู้เกิดจากการอ่านหนังสือเล่มนี้มาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่และดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นดี

References

- Buddhadasa Phikhu. (1981). *Asanha Bucha*. Bangkok: Thammasapa.
- Buddhadasa Phikkhu. (1973). *Nirvana*. Bangkok: Thammasapa.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2013). *According to the Buddha's work*. Bangkok: Spring Publishing.
- Phramaha Mit Thitpany. (2015). *Mahayana Buddhism*. Khon Kaen: Khon Kaen Klunghanatham.
- Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phra Sangharaj Sakonmahasankkaparinayok. (2008). *45 years of Buddha*. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Press.

วิจารณ์หนังสือ : Book Reviews
พรหมวิหารธรรมเรือนใจของผู้ใฝ่สุข*
Bhrammavihadhamma to Build up the House of the Soul

ผู้เขียน: พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตญาณ)

Author: Phrathepdilok (Rabeb Thitayano)

พระมหานพดล นวตลปญโญ และพระมหามิตร จิตตปญโญ

Phramaha Noppadol Navatalayanyo and Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Noppadolnavatalapanyo@gmail.com

1. บทนำ

หนังสือพรหมวิหารธรรม เรือนใจของผู้ใฝ่สุขเล่มนี้ พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตญาณ) ได้แสดงธรรมโดยถ่ายทอดธรรมของพระบรมศาสดาใช้หลักธรรมในหมวดพรหมวิหาร 4 ได้อย่างน่าสนใจและน่าอ่านเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเนื้อหาที่สามารถให้ความรู้กับผู้อ่านในแง่ของความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องสร้างศรัทธาด้วยปัญญาอันจะยังประโยชน์ให้กับผู้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม ด้วยเนื้อหากล่าวถึงพรหมวิหารธรรมที่พระพุทธทรงแสดงไว้ อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ เรียบเรียงถ้อยคำอย่างเหมาะสมสอดคล้องกันตลอดทั้งเล่มทำให้เข้าใจในหลักพรหมวิหารธรรม โดยอาศัยธรรมบรรยายจากหนังสือเล่มนี้ ทำให้ผู้อ่านสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและเพื่อให้เข้าใจในหลักของพระพุทธศาสนา รักษาหลักคำสอนขอพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ถูกต้องให้ยาวนานสืบไป

ดังนั้น ผู้ศึกษามีความสนใจเนื้อหาสาระในหนังสือเล่มนี้ จึงได้นำมาเพื่อวิเคราะห์แล้วเผยแพร่ผลงานของผู้เขียน และเพื่อเป็นการจรรโลงรักษาคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสืบต่อไป

*ได้รับบทความ: 8 กรกฎาคม 2020; แก้ไขบทความ: 24 พฤศจิกายน 2563; ตอบรับตีพิมพ์: 30 ธันวาคม 2563

Received: July 8, 2020; Revised: November 24, 2020; Accepted: December 30, 2020

2. โครงสร้างหนังสือ

เป็นหนังสือธรรมขนาดเล็ก จำนวน 49 หน้า ตั้งชื่อเรื่องเรียบง่ายตามหัวข้อธรรม มีเนื้อหากระทัดรัด ไม่ยาวนัก สามารถอ่านโดยใช้เวลาไม่มากเหมาะสำหรับผู้มีเวลาไม่มากและผู้ที่มีความสนใจในธรรม พระพุทธเจ้า โครงสร้างหนังสือพรหมวิหารธรรม เรือนใจของผู้ใฝ่สุขเล่มนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ว่าด้วยเมตตา ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายให้เห็นว่า บริเวณบ้านและตัวเรื้อน ซึ่งคนจะต้องเอาใจใส่ดูแลความเรียบร้อยอันเป็นเหมือนเมตตาที่ทุกคนต้องสร้างขึ้นให้มีความรู้สึกต่อคนทั้งหลายความรัก ความปรารถนาดี

ตอนที่ 2 ว่าด้วยกรุณา ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายให้เห็นว่า ความสงสารให้หลุดพ้นจากความทุกข์เป็นเหมือนห้องน้ำหรือห้องอาหารซึ่งบุคคลต้องใช้เพื่อบำบัดความทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่ตน

ตอนที่ 3 ว่าด้วยมุทิตา ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายให้เห็นว่า เป็นเหมือนห้องรับแขก ซึ่งคนที่เป็เจ้าของบ้านจะต้องแสดงความชื่นชมยินดี เมื่อมีแขกมาสู่บ้านตนเอง

ตอนที่ 4 ว่าด้วยอุเบกขา ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายให้เห็นว่า ห้องนอนซึ่งบุคคลใช้เมื่อเสร็จภาระเพื่อพักผ่อนหลับนอน

ในทัศนะของผู้ศึกษา เห็นว่าโครงสร้างของหนังสือ พรหมวิหารธรรม เรือนใจของผู้ใฝ่สุขได้จัดเนื้อหาไว้เป็นตอนและอธิบายแต่ละตอนให้ผู้ศึกษาได้อ่านเข้าใจได้ชัดเจน อีกทั้งผู้แต่งได้วางเนื้อหาและเขียนภาษาให้ชวนคิด ซึ่งถือว่าเป็นไหวพริบและความฉลาดของผู้แต่งที่จัดลำดับได้อย่างน่าสนใจ แต่หนังสือเล่มนี้ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์

3. โครงสร้างเนื้อหา

เนื้อหาหลักแบ่งเป็น 4 เรื่องได้แก่ 1) เรื่องเมตตา 2) เรื่องกรุณา 3) เรื่องมุทิตา 4) เรื่องอุเบกขา ผู้เขียนได้ให้ความหมายและอธิบายแต่ละหัวข้อไว้อย่างชัดเจน โดยผู้ศึกษาได้อ่านและสรุปรวมเนื้อหาไปตามเนื้อหาโดยย่อได้ ดังนี้

1. หัวข้อที่ 1 เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดีที่จะเห็นบุคคลอื่น สัตว์อื่น ประสบความสุข ความเจริญ เมตตาความรู้สึกปรารถนาดีนี้ จะต้องเป็นความรู้สึกปรารถนาดีนี้ จะต้องเป็นความปรารถนาดีที่มีความบริสุทธิ์เป็นพื้นฐานไม่มีความต้องการสนองตอบในรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งคือว่าตนจะได้รับผลจากการแสดงเมตตาหรือไม่ก็ตามแต่จะแผ่เมตตาไปในบุคคลและสัตว์ทั้งหลาย อาจแผ่ไปโดยเจาะจงหรือไม่เจาะจงก็ตามแต่ว่าความรู้สึกเมตตาจะต้องไม่มีความเยื่อใย อาลัยความปรารถนา การเรียกร้อง ต้องการการตอบแทนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เมตตาจิตที่เกิดขึ้นแล้ว จะทำหน้าที่ในการจัดความรู้สึก พยาบาท โดยปกติแล้วจิตใจของบุคคล ก็จะถูกนิวรณ์ธรรมคือ พยาบาท ครอบงำจิตใจอยู่ อาจจะมี ความไม่พอใจเคียดแค้น ชิงชัง พยาบาท บุคคลบางคนที่ทำให้ตนไม่พอใจหรือให้โกรธ แต่เมื่อเมตตาจิตเกิดขึ้น

แล้วทำหน้าที่ทำลายพยาบาทซึ่งมีอยู่ในจิตให้ออกไปเสียก่อนเมตตาจิตจึงจะดำรงอยู่ได้บุคคลที่อยู่ด้วยเมตตาจิตนั้นจิตที่ประกอบด้วยเมตตาที่บังเกิดขึ้นแก่ผู้เป็นมารดาเมื่อทราบวาทนตั้งครรภ์ก็ปรารถนาความสุขความเจริญแก่ลูกปรารถนาความไม่มีโรคร้ายเบียดเบียนแก่ลูกทุกคน พ่อแม่ย่อมมีความรู้สึกแก่ลูกในครรภ์อย่างนี้เวลาลูกเกิดมาหน้าตาจะเป็นอย่างไรไม่เป็นปัญหา แม่อาจจะพิกลพิการไปแต่ว่าพ่อแม่ก็ไม่ได้เสื่อมความเมตตาแก่ลูกเลยนี้เป็นลักษณะของเมตตาเมตตาท่านแสดงว่าเป็นธรรมคุ้มครองโลกเมตตาที่บุคคลอบรมเจริญดีแล้ว ทรงแสดงว่ามีอานิสงส์หลายประการเช่น นอนหลับเป็นสุข ตื่นอยู่เป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย เทวดาย่อมรักษา ยาพิษ ศาตราไฟ ไม่สามารถทำอันตรายได้ จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิได้เร็ว ไม่หลงตาย ตายไปแล้วย่อมบังเกิดในสุคติ เป็นต้นเมตตา ที่ขึ้นในบุคคลใดแล้ว ถ้าหากแผ่ไปในสังคม สังคมโลกก็จะไม่มีความพยาบาท ไม่มีการแข่งขันฆ่าประทุษร้ายกัน ดังนั้นท่านจึงแสดงเป็นคติให้จำง่ายๆว่า เมตตาธรรมค้ำจุนโลก (Thitayano, n.d., : 18-19) การให้ความหมายของเมตตาของพระพุทธโกลนนั้นมีความคล้ายคลึงกับพระราชมุนี (ประยูรธรรมจิตโต) ว่าเมตตา คือความรักความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขนักบริหารต้องมีความรักความหวังดีแก่เพื่อนร่วมงาน ความรักจะเกิดขึ้นได้ถ้าผู้บริหารมองแง่ดีหรือส่วนที่ดีของผู้ร่วมงานถ้าพบส่วนเสียในตัวเขา นักบริหารต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้ ดังนั้นเมตตาหรือความรักจึงจึงเกิดจากการมองแง่ดีของคนอื่น (Phra Ratchaworamanee, 1998 : 40)

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า การนำเสนอหลักเมตตาของนักปราชญ์ทั้ง 2 ท่านนั้น มีความคล้ายคลึงกันซึ่งเป้าหมายก็เพื่อการให้เกิดความมูทิตาจิตต่อกันและกัน การที่นักปราชญ์ทั้ง 2 ท่าน มีความที่คล้ายคลึงกันคงเป็นเพราะพื้นฐานในศัพท์ภาษาบาลีเสมอเหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามมุมมองแนวคิดของนักปราชญ์ทั้ง 2 ท่านที่สื่อออกมาทางหนังสือก็สร้างคุณูปการสร้างปัญญาแก่ผู้ที่ได้ศึกษาเป็นอย่างดี

2. หัวข้อที่ 2 กรุณา คือปรารถนาที่จะช่วยเหลือบุคคลอื่น สัตว์อื่น ผู้กำลังประสบความทุกข์ กรุณานั้นมีสัตว์ที่จะประสบความทุกข์เป็นอารมณ์ คือจะใช้กรุณาได้ในกรณีที่สัตว์เหล่านั้นกำลังประสบความทุกข์ ความเดือดร้อน แม้มีความสงสารต้องการจะช่วยเหลือบุคคลและสัตว์เหล่านั้นให้หลุดพ้นจากความทุกข์ จิตที่ประกอบด้วยกรุณา เหมือนจิตของมารดาบิดาที่มีต่อบุตร ในขณะที่บุตรประสบโรคร้ายไข้เจ็บเบียดเบียนหรือป่วยหนัก พ่อแม่ย่อมเกิดหวั่นใจอย่างแรง ปรารถนาที่จะให้บุตรพ้นอันตรายเหล่านั้น มีหมอดีๆ ที่ไหนก็จะพาไป เสียเงินเสียทองเท่าไรก็ยินดีนี้เป็นลักษณะของกรุณา คือพร้อมที่จะช่วยเหลือถึงแม้ว่าจะมีอันตรายอย่างไรอย่างหนึ่งเกิดขึ้นก็ตาม งานของกรุณานั้นเมื่อแสดงออกมาทางกายแล้ว จะเห็นชัด อย่างเช่นที่พระพุทธเจ้ามีพระมหากรุณา ต้องการที่จะช่วยเหลือองคุลิมาลนั้น มีคนทักทั้งด้วยประการต่างๆว่าทางนั้นไม่ดี มีโจรอาจประทุษร้ายถึงแก่ชีวิตได้แต่พระกรุณาอันเต็มเปี่ยมอยู่ในพระทัยพระพุทธเจ้าไม่ได้หวั่นเกรงอันตรายเหล่านั้นเลยและเสด็จไปทำงานอันเป็นเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ลักษณะของกรุณานั้นเมื่อได้บังเกิดขึ้นจะเห็นได้ชัดท่านจึงอุปมาไว้เป็นคำกลอนที่ว่า

อันความ	กรุณา	ปราณี
จะมีใคร	บังคับ	ก็หาไม่
หลั่งมาเอง	เหมือนฝน	อันชื่นใจ
จากปากฟ้า	สุราลัย	สู่แดนดิน
เป็นความดี	สองชั้น	พล้นปลื้มใจ
ทั้งผู้ให้	และผู้รับ	สมถวิล

นี่คือลักษณะของกรุณาที่หลั่งมาเพราะเห็นคนอื่นประสบความทุกข์เดือดร้อนโดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นมิตร ศัตรู เป็นเพื่อน เป็นอะไรก็ตามแต่ต้องการจะช่วยเหลือ เมื่อความรู้สึกอย่างนี้เกิดขึ้นจะทำให้หน้าที่ในการขจัดความเบียดเบียน (วิหิงสา) (bebThitayano, n.d., : 26-27) ในขณะเดียวกัน พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต) ได้อธิบายเรื่องกรุณาว่า ความสงสารเห็นใจปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเพื่อนร่วมงานประสบเคราะห์กรรม นักบริหารต้องมีความสงสารห่วงใย และคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้นความสงสารจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อนักบริหารเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของคนอื่น กรุณาต่างจากเมตตา กรุณาเกิดขึ้นเมื่อมองจุดด้อยของคนอื่น ส่วนกรุณาเกิดขึ้นเมื่อมองจุดดีของเขา (Phra Ratchaworamanee, 1997: 40)

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่าการนำเสนอหลักกรุณาของนักปราชญ์ทั้งสองท่านมีมุมมองค่อนข้างที่จะไปในทิศทางเดียวกัน โดยได้อธิบายเนื้อหาและยกตัวอย่างมาประกอบในเนื้อหาได้ชัดเจนเกี่ยวกับความกรุณา โดยท่านทั้ง 2 ได้ชี้แจงให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงหลักความกรุณาที่นำมาเป็นแนวทางในการช่วยเหลือผู้อื่นอย่างถูกต้อง

3. หัวข้อที่ 3 มุทิตาคือความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นเขาได้ดีใครจะได้ดีก็ตามไม่สำคัญ แต่เรายินดีในการได้ดีของบุคคลนั้น แต่ก็อีกนั่นแหละมุทิตานี้มีข้ออีกตัวหนึ่ง คือ ปหาสะ ซึ่งท่านแปลว่าความร่าเริงเป็นลักษณะคล้ายมุทิตาเหมือนกัน เช่นยินดีในการได้ดีของครูบาอาจารย์ โดยหวังว่าตนจะมีหน้ามีตาไปกับเขาบ้าง หรือว่าพ่อแม่ได้รับการยกย่องในตำแหน่งสูงขึ้นมา ก็ยินดีไปด้วยแต่ในขณะเดียวกันก็เอาตัวเข้าไปผูกพันด้วย ลักษณะมุทิตาเช่นนี้มีปหาสะด้วยคือเจือปนด้วยความร่าเริงและหวังว่าตนจะได้รับประโยชน์ด้วยมุทิตาจึงมีหน้าที่ขจัดความริษยาซึ่งทางศาสนาถือว่าเมื่อเกิดขึ้นมากๆ สามารถทำลายสัตว์โลก โดยการแผดเผา ให้พินาศไป ดังนั้นท่านจึงกล่าวว่า ความริษยาทำให้โลกพินาศได้ มุทิตาจึงควรปลูกให้มีขึ้น มิฉะนั้นเมื่อได้ยินเรื่องราวของบุคคลอื่นก็จะเกิดความรู้สึก ริษยา อิจฉาแผดเผาอยู่ตลอดเวลา มุทิตาจึงทำหน้าที่ขจัดริษยาออกไป และในขณะเดียวกันก็ต้องไม่มีปหาสะอยู่ด้วยเพราะปหาสะเป็นกิเลสสายความโลภคือโลภอยากได้อะไรได้สิ่งที่ผูกพันมาถึงตนปหาสะจึงมีความโลภเจือปน และเมื่อตั้งความหวังแล้วไม่ได้ตามหวังก็จะกลายเป็นโกรธความเกิดขึ้นก็คือขำศึก ดังนั้นในทางปฏิบัติท่านจึงให้ตรวจดูจิตว่าที่เราว่ามุทิตานั้นมีปหาสะ แทรกอยู่ไหม ถ้าหากว่ามีปหาสะแทรกอยู่ก็ต้องพยายามขจัดความรู้สึกอันนั้นออกไป

มูทิตาจึงเป็นมูทิตาบริสุทธิ์ ลักษณะมูทิตาเมื่อจะสังเกตดูท่านอุปมาไว้ว่า ลักษณะจิตที่จะถือว่าเป็นมูทิตาจิตจริง ๆ นั้น เหมือนความรู้สึกของพ่อแม่ที่ทราบความสำเร็จของลูกว่า ลูกหายจากโรค ลูกได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่ง พ่อแม่จะมีมูทิตาจิต จริง ๆ นั้นเหมือนความรู้สึกของพ่อแม่จะมีมูทิตาจิตคือพลอยยินดีในการได้ดีของลูกไม่มีความรู้สึกอัสสาธิต ในขณะเดียวกันก็ต้องการตอบสนอง ไม่มีความอยากตอบสนองในบางที่เรียกว่าปหาสะ คือหวังผลจากการได้ดีของลูกจึงเป็นมูทิตาด้วยความบริสุทธิ์ใจจริงๆ ในขณะเดียวกัน พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต)ได้อธิบายเรื่องมูทิตาไว้ว่า ความพลอยยินดีพร้อมที่จะสนับสนุนส่งเสริมสนับสนุนผู้ที่ประสบความสำเร็จให้มีความสุขหรือก้าวหน้าในการทำสิ่งที่ดีงาม(P.A. Payutto, 1997 : 10)

ในทัศนะของผู้ศึกษาเนื้อหาในตอนนี้ ผู้แต่งได้อธิบายถึงการแสดงมูทิตาจิตโดยได้อธิบายไปในมุมมองที่คล้ายคลึงกันอยู่บางประเด็นอนัตตกับผู้อื่น ในที่ที่แตกต่างนั้น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ท่านมองสองด้านคือการยินดีกับคนอื่นและสนับสนุนให้ก้าวหน้ามีความสุข ทำไมทั้งสองท่านจึงมีมุมมองที่ต่างกัน ก็คงเป็นเพราะว่า พระเทพดิลก ท่านคงนำเสนอในคนกลุ่มหนึ่งซึ่งในขณะที่บรรยาย แต่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ท่านนำเสนอในรูปแบบหนังสือวิชาการ จึงมีความแตกต่างกันด้วยเหตุผลนี้

4. หัวข้อที่ 4 อุเบกขา แปลว่า ความวางเฉยใช้ในกรณีคนอื่นหรือสัตว์อื่น ประสบความทุกข์ ความวิบัติเพราะการกระทำของตนอุเบกขามีหน้าที่ในการขจัดอคติออกไปจากจิต งานของอุเบกขาเป็นงานขจัดอคติแต่ว่าอุเบกขาก่อนที่จะทำหน้าที่ในลักษณะอย่างนี้ได้ มีข้าศึกที่ใกล้ชิดอยู่ 2 อย่าง คือ ปฏิกษะ การตั้งเงื่อนไขไว้ก่อนว่าคนนั้นไม่ดี คนนี้ไม่ดี อุณนยะ กำหนดเงื่อนไขไว้ก่อนว่าคนนี้ดี เมื่อความรู้สึกอย่างนี้เกิดขึ้นแล้ว จะเป็นอุเบกขาไปไม่ได้ คือจะเกิดจิตวางเฉยไม่ได้ถ้าหากว่าคนที่ถูกตนกำหนดเงื่อนไขไว้ว่าคนนั้นไม่ดี เกิดความวิบัติ จะเกิดความลึงโลดดีใจ ซึ่งอาศัยปฏิกษะแต่ถ้าหากว่าคนที่ตนกำหนดเงื่อนไขไว้ว่าดี ประสบความวิบัติ ตนจะเกิดโศก ความโศกเศร้าเสียใจ เกิดชิงชังต่อคนซึ่งทำให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความเดือดร้อน การที่จะทำให้เกิดอุเบกขาขึ้นมาให้จริงท่านบอกว่า ต้องมองให้เห็นตามหลักกัมมัฏฐกตา คือการที่สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆตน ตามหลักที่สอนให้พิจารณาเนื่องๆ ว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆ ตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครก่อกรรมอันใดไว้ จะดีหรือชั่วก็ตาม จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น เขาจะเป็นปิยชนคนที่รัก หรือจะเป็นคนที่เราไม่ชอบก็ตามการที่เขาประสบความสำเร็จ เป็นผลจากการกระทำของเขา เราควรจะทำใจให้เป็นอุเบกขา คือรู้จักวางเฉยไม่ดีใจไม่เสียใจในความวิบัติของบุคคลนั้น ถ้าดีใจก็แสดงว่าถูกอำนาจปฏิกษะครอบงำ ถ้าเราเสียใจก็แสดงว่าถูกอำนาจของอุณนยะครอบงำไว้ ต้องเดินฝ่าอุปสรรค 2 ตัวนี้เข้าไปให้ถึง อุเบกขาให้ได้ เมื่อเข้าถึงอุเบกขาแล้วก็จะทำให้เกิดภาวะยอมรับ เมื่อเกิดสภาวะยอมรับแล้วก็จะเมตตาจิต จากนั้นก็จะเกิดความปรารถนาให้เขามีความสุข (Thitayano, n.d., :36-39) พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับอุเบกขาไว้ว่าความรู้สึกวางเฉยเป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าข้างคนใดคนหนึ่งนั้นคือมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและลงโทษข้อสำคัญนั้นคือผู้บริหารต้องรู้เท่าทันคนร่วมงานทุกคนนักบริหารที่

ไม่รู้จักเท่าทันสถานการณ์อาจจะวางแผนได้เหมือนกัน แต่การวางแผนนั้นเรียกว่า “อัญญาอุเบกขา” คือวางแผนเพราะงี้ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ดี นักบริหารต้องวางแผนด้วยปัญญา มีอุเบกขาอย่างรู้เท่าทันคน เมื่อทุกคนทำงานในหน้าที่อย่างขยันขันแข็งนักบริหารก็มองดูพวกเขาอย่างเฉยๆถึงเวลาให้บำเน็จรางวัลก็เฉลี่ยให้ทุกซ์คนอย่างถ้วนหน้า ถ้ามีการทะเลาะเบาะแว้งกันเกิดขึ้นนักบริหารต้องลงไปห้ามทันทีและลงโทษคนผิดตามความเหมาะสม นักบริหารต้องไม่นั่งดูลูกน้องทะเลาะกันแล้วเอาตัวรอดอย่างเดียว

ในทัศนะของผู้ศึกษา ข้อความในตอนนี้นักปราชญ์ทั้ง 2 ท่านมีแนวคิดที่ไปในแนวเดียวกันผู้แต่งอธิบายเรียบเรียงเรื่องราวได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจ รู้สึกรับซึ่งถึงความอัจฉริยะของผู้แต่งสาระของเนื้อหาสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องอุเบกขา อย่างชัดเจนเพราะโดยทั่วไปจะเข้าใจว่าอุเบกขา คือการไม่สนใจอะไร การที่ท่านทั้ง 2 ชี้ให้เห็นอย่างนี้คงเป็นเพราะว่าท่านทั้ง 2 ต้องการให้ใช้ปัญญา รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงอันเป็นความอัจฉริยะของท่านทั้ง 2 นั่นเอง

4. สรุป

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ ผู้แต่งได้ตั้งชื่อเรื่องที่น่าสนใจ หนังสือเล่มนี้โดดเด่นทางด้านอธิบายอธิบายขยายความตามหลักธรรมคำสอน โดยใช้ภาษาภาษาเขียนที่เรียบง่าย ภาษาพูดใช้โวหารไม่มากนัก เป็นหนังสือเล่มเล็กอ่านง่าย ภายในไม่กรูกรังด้วยคำศัพท์วิชาการที่เข้าใจยาก ประโยคไม่ยาวเหมือนตำราเรียน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นเนื้อหาเรียบง่าย พุทธศาสนิกชนก็สามารถอ่านเข้าใจได้ไม่ยากเย็นนัก

สำหรับจุดควรพิจารณาในเรื่องนี้ ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า หนังสือพรหมวิหารธรรม เรืองใจผู้ใฝ่สุข มีรูปเล่มขนาดเล็กช่วยให้ง่ายต่อการหยิบอ่าน แต่ขนาดหนังสือทำให้มีข้อจำกัดในด้านเนื้อหาและในเนื้ออธิบายตัวอย่างบุคคลาธิฐานไม่มากพออาจทำให้คนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าใจและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เท่าที่ควร ในส่วนของการตีพิมพ์ก็ไม่ปรากฏ ปี พ.ศ. ที่พิมพ์ทำให้ผู้ที่สนใจที่จะค้นคว้าข้อมูลและนำไปอ้างอิงขาดความสมบูรณ์ได้

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

นักปราชญ์ทั้งสองท่านเห็นว่าทั้ง 2 ท่าน ได้สร้างมุมมองในแง่ของแนวคิดให้กับผู้อ่านเพื่อให้เกิดตามได้เป็นอย่างดี การอธิบายเนื้อหาของนักปราชญ์ทั้ง 2 ท่านได้มีการยกตัวอย่างมาประกอบในเนื้อหาสร้างองค์ความรู้ได้ชัดเจนในประเด็นที่น่าเสนอ สามารถสร้างประเด็นในมุมมองที่คิดต่างได้ด้วยวิธีการบรรยายที่ใช้ภาษาให้ชวนคิด เป็นไหวพริบและปฏิภาณของผู้แต่ง

References

- Phra Bhampidok (P.A. Payutto). (1997). *Buddhism with Life and Society*. Bangkok: Buddhist Foundation.
- Phra Thepdilok (Rabeb Thitayano). (n.d.). *Bhummavihadhamma to build up The house of the soul*. Bangkok: Thammasapa.
- Phra Rajvaramuni (Prayura Dhammajitto). (1998). *Moral for executives*. 2nd edition. Bangkok: Buddhaddhamma Foundation.

วิจารณ์หนังสือ : Book Reviews
ประชาธิปไตย ไม่ยาก ถ้าอยากได้*
Democracy is not difficult if you want

ผู้เขียน: พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

Author: Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto)

พระสุนันท์ สุธมฺโม (โยธนาไม) และพระมหามิตร จิตฺตปัญโญ

Phra Sunan Suthammo (Yothanami) and Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: sunanyothanami@gmail.com

1. บทนำ

หนังสือ ประชาธิปไตย ไม่ยาก ถ้าอยากได้ เป็นผลงานรวมเล่มมาจากหนังสือเรื่อง การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย ประชาธิปไตยไม่ได้ถ้าประชาชนไม่เป็นประชาธิปไตยและ มองให้ลึก นึกให้ไกลข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 เขียนโดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นหนังสือที่แสดงข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ได้มีการนำเสนอในแง่มุมที่น่าสนใจ การเขียนจะเป็นลักษณะแยกประเด็นง่ายต่อการทำความเข้าใจ เป็นการใช้คำพูดง่ายๆ แต่ให้ความหมายลึกซึ้ง

การตั้งชื่อหนังสือเป็นการใช้คำที่ทันสมัย เข้ากับสถานการณ์ที่มีการเรียกร้องหาประชาธิปไตยในแบบของทางตะวันตกที่ว่า ประชาธิปไตยไม่ใช่การปกครองที่ดีที่สุด แต่เป็นการปกครองที่เลวร้ายที่สุด เมื่อทำความเข้าใจแบบไทยๆ ว่า ในความเลวที่น้อยที่สุดนั้นเป็นระบบประชาธิปไตยนั่นก็คือ เน้นประชาชนให้มีคุณภาพทั้งกายและจิต

*ได้รับบทความ: 3 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 15 ตุลาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 30 ธันวาคม 2563

Received: March 3, 2020; Revised: October 15, 2020; Accepted: December 30, 2563

2. โครงสร้างหนังสือ

การวางโครงสร้างเนื้อหาของหนังสือท่านได้แยกออกเป็น 3 ภาคมีความยาว 174 หน้า การเรียงภาคนั้นท่านได้เรียงหัวข้อที่มีความสอดคล้องกันทำให้อ่านแล้วสามารถมองเห็นความสำคัญแต่ละตอนซึ่งได้กล่าวถึงเหตุการณ์และสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

ภาคที่ 1 พระพรหมคุณาภรณ์ท่านได้กล่าวถึงการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยว่า เพราะประชาธิปไตยไม่ใช่แค่รูปร่างแต่ต้องมีเนื้อหา ถึงมีเสรีภาพถ้าไม่มีดุลยภาพก็ไม่ใช่ประชาธิปไตย ซึ่งที่ผ่านมาเรามีการปกครองชนิดที่ว่ามีบุคคลผู้หนึ่งซึ่งมีอำนาจเต็มอาจจะเป็นพระมหากษัตริย์ที่เรียกว่าพระราชา มีอำนาจปกครองตัดสินลงโทษทุกอย่างในสภาพอย่างนั้นเรามองคล้ายๆ กับว่าคนทั่วไปหรือประชาชนนี้ยังปกครองตัวเองไม่ได้ก็เลยต้องมีบุคคลคนหนึ่งที่มีความเก่งกล้าสามารถมาช่วยปกครองจัดการให้คนอยู่กันได้สงบเรียบร้อย ต่อมาเราเห็นว่าคนทั้งหลายน่าจะปกครองกันเองได้ โดยเฉพาะในเมื่อคนเหล่านั้นมีสติปัญญากันดีขึ้น มีความรู้ความเข้าใจสามารถคิดได้ด้วยตนเอง สามารถพิจารณาเหตุผล รู้จักแยกแยะวินิจฉัยได้ว่าอะไรถูกอะไรผิด และควบคุมกันให้เว้นได้จากสิ่งที่ผิดและทำได้ในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมก็จึงคิดว่าควรจะปกครองกันเองได้ และมีสิทธิเสรีภาพในการปกครองกันเอง

ภาคที่ 2 มีหัวข้อเรื่องราวว่าประเทศเป็นประชาธิปไตยไม่ได้ถ้าประชาชนไม่เป็นธรรมาธิปไตยท่านกล่าวในหนังสือเล่มนี้ว่า ปัญหาพื้นฐานของสังคมก็คือทำอย่างไรจะให้ประชาชนต้องการประชาธิปไตย เพราะเวลาพูดถึงประชาธิปไตยเรามักจะพูดถึงรูปแบบและคนก็มักสนใจในเรื่องของรูปแบบกันมาก เช่น การจัดองค์กรที่ใช้อำนาจของประชาธิปไตยเป็น 3 ส่วน คือ องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ องค์กรฝ่ายบริหารและ องค์กรฝ่ายตุลาการ ซึ่งจะต้องมีการเลือกตั้งตลอดจนอะไรต่างๆ ที่เป็นกลไกของระบอบนี้ แต่ประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น ตัวมันก็คือ ”เนื้อหาสาระ” การที่มีรูปแบบก็เพื่อจะให้เนื้อหาสาระเกิดมีผลในทางปฏิบัติคือเพื่อจะสื่อสารออกมาเท่านั้นเอง ถ้าหากไม่มีเนื้อหาสาระ รูปแบบก็จะไม่มีความหมายใดๆ ถ้าไม่มีตัวแท้หรือเนื้อแท้ของประชาธิปไตยนี้ รูปแบบต่างๆ ที่ว่าเป็นเครื่องมือทั้งหลายก็หมดความหมาย

ภาคที่ 3 ลักษณะเป็นการถามตอบ มีหัวข้อเรื่องราว มองให้ลึก นึกให้ไกล ข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ยกตัวอย่างคำถามข้อหนึ่งว่าการเสียสละเพื่อส่วนรวมมีความผิดไหมท่านตอบว่าในเรื่องนี้ถ้าคุณวินัยของพระก็จะเห็นได้ชัด การพูดเท็จที่เป็นความผิด ท่านเรียกว่า สัมปชานมุสาวาทเป็นการพูดเท็จทั้งที่รู้ คือ จงใจพูดให้คลาดจากความเป็นจริงจึงเป็นความผิด แต่ในกรณีที่ตอนพูดก็ว่าไปตรงๆ ตามที่คิดที่ตั้งใจ เช่น พระกล่าวว่าความตั้งใจว่าคราวนี้จะจำพรรษาตลอดไตรมาสที่นี้ แต่ต่อมากลางพรรษานั้นเกิดน้ำท่วมใหญ่ วัดจมน้ำ อยู่ไม่ได้พระต้องหนีไปพักที่อื่น ในกรณีอย่างนี้พระขาดพรรษาแต่ไม่มีความผิด

ในทัศนะของผู้อ่านเห็นว่าท่านได้จัดหัวข้อในหนังสือเล่มนี้เป็นขั้นตอน อธิบายให้เชื่อมโยงกันได้ อย่างน่ารับฟังซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วยประชาธิปไตยทั้งสิ้น ที่สำคัญท่านได้เสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างหลักธรรมาธิปไตยด้วยการศึกษาเพราะการศึกษาจะทำให้คนมีคุณภาพ เพราะเมื่อใดก็ตามที่คนใน

สังคมส่วนใหญ่มีคุณภาพมีความรู้ความเข้าใจในหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้แล้ว ความยุติธรรมความสามัคคีก็เกิดขึ้นในสังคมนั้นๆ และเมื่อใดก็ตามประชาชนผู้อยู่ภายใต้การปกครองในสังคมประชาธิปไตยมีความรู้ความเข้าใจโดยยึดหลักธรรมาธิปไตยอย่างแท้จริง ประกอบกับผู้นำผู้ทำหน้าที่ในการปกครองมีการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารจัดการบ้านเมืองด้วยหลักธรรมาธิปไตย สังคมที่เอารัดเอาเปรียบกัน สังคมที่ไร้ซึ่งศีลธรรมก็จะทุเลาเบาบางหรืออาจจะหมดสิ้นไป สังคมประชาธิปไตยที่แท้จริงทั้งหลาย คนใฝ่หากันอยู่ก็จะเกิดขึ้นและเป็นจริงได้อย่างแน่นอน

3. สารสำคัญของหนังสือ

หนังสือ ประชาธิปไตย ไม่ยาก ถ้าอยากได้ มีเนื้อหาสาระสำคัญมาก ในที่นี้ผู้อ่านจะขอวิจารณ์ไว้เป็น 3 ประเด็นหลักใหญ่ โดยแบ่งเป็นหัวข้อย่อยในแต่ละประเด็นไปๆ ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 เรื่อง การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย ท่านกล่าวถึงการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยไว้ว่า เพราะประชาธิปไตยไม่ใช่แค่รูปร่างแต่ต้องมีเนื้อใน ถึงมีเสรีภาพถ้าไม่มีคุณภาพก็ไม่ใช่ประชาธิปไตย รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมีความสำคัญ เพราะสิ่งทั้งหลายต้องอาศัยรูปแบบเป็นเครื่องหล่อหุ้ม ยกตัวอย่างเช่น เนื้อมะม่วง ก็ต้องมีเปลือกมะม่วงหุ้มเนื้อมะม่วง หากไม่มีเปลือกมะม่วง มะม่วงก็อยู่ให้เรารับประทานไม่ได้ น้ำถ้าไม่มีแก้วหุ้มก็รับประทานได้ยาก จะเอามืออ้อมมันก็ได้นิดหน่อย หรือจะเอปากตีมะม่วงก็ยังยุ่งยากลำบากมาก ก็ต้องอาศัยแก้ว อาศัยขวด บรรจุ น้ำจะได้อยู่ในสภาพที่บริบูรณ์และใช้ได้ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เพราะฉะนั้นเปลือกที่ห่อหุ้มก็มีความสำคัญ แต่ในเวลาเดียวกันถ้ามีแต่เปลือกไม่มีเนื้อ ก็ไม่มีประโยชน์ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2007 : 10-11) ซึ่งมีความสอดคล้องกับหนังสือ “ธัมมิกสังคมนิยม แบบเผด็จการ” ของท่านพุทธทาสภิกขุ ที่ว่า สิ่งที่เราเรียกว่าการเมือง คือ ระบบศีลธรรมอันเร้นลับถ้าเราเอามาทำให้ถูกต้องก็จะมีประโยชน์ให้แก่วิทยาศาสตร์หรือปฏิบัติศีลธรรมในรูปแห่งการเมือง ถ้าการเมืองอยู่ในรูปของปรัชญาที่ดีจะเป็นเรื่องอากาศธาตุเสียมากกว่า ถ้าหากว่าการเมืองมาอยู่ในรูปศีลธรรม ต้องขอใช้คำพูดโสโกโตกที่ว่า มันวิเศษเลย ถ้าว่าการเมืองมาอยู่ในรูปศีลธรรมก็หมายความว่า ละเสียจากความเป็นปรัชญานี้จะช่วยโลกได้ ถ้าให้ดีกว่านั้นอีกก็ให้การเมืองมาอยู่ในรูปของศาสนาเสียเลย เพราะว่าคำว่า ศาสนา ก็คือ ภาวะสมบูรณ์ของสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม ความเต็มรูปของสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรมคือ ศาสนาการเมืองต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ (Buddhadasa Phikkhu : 1975 : 76-77)

ในทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า การที่นักปราชญ์ทั้งสองท่านได้ให้ความหมายเรื่องรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดูเหมือนว่าจะมีความสอดคล้องกัน การที่นักปราชญ์ทั้งสองมองรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่ค่อนข้างจะมีความเห็นคล้ายคลึงกันนั้น คงเป็นเพราะว่าทั้งสองท่านมีความประสงค์ที่จะสะท้อนให้สังคมได้เห็นถึงแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีความถูกต้องดังตามหลัก

ธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะสถานการณ์บ้านเมืองที่เป็นอยู่ในขณะนั้นเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง การบริหารจัดการบ้านเมืองเป็นไปด้วยความยากลำบาก ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคม เนื่องจากทุกฝ่ายไม่พยายามนำหลัก “ธรรมาธิปไตย” ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารจัดการบ้านเมือง นั่นเอง ซึ่งการสร้างสังคมธรรมาธิปไตยไม่ใช่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาหรือการสร้างผู้นำแต่เพียงเท่านั้น แต่สังคมไม่ว่าระดับใดก็ตามไม่มีทางจะได้ผู้นำที่ดีจริงๆ ถ้าหากสมาชิกส่วนข้างมากของสังคมนั้นๆ เป็น คนไม่ดี ด้วยเหตุนี้นักปราชญ์ทั้งสองท่านจึงได้นำเสนอรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยผ่าน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างสังคมธรรมาธิปไตย โดยเน้นไปที่การสร้างสมาชิกในสังคมให้เป็น คนดี มีศีลธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต มีสติปัญญา ตัดสินความดีความชั่วคนดีคนชั่วได้ ถ้ามองดูทีในสังคมระดับ ประเทศก็คือการสร้างพลเมืองดีที่มีสติปัญญา สามารถแยกแยะตัดสินผิดชอบชั่วดีได้นั่นเอง

ท่านกล่าวว่า ประชาธิปไตยจะเป็นจริงเมื่อผู้ใช้อำนาจเป็นธรรมาธิปไตย เราต้องยอมรับความจริง ว่าเป็นธรรมชาติของคนทุกๆ ไป ที่เรียกว่าปุถุชน ซึ่งยังมีกิเลส ย่อมมีความถือตัว ถือศักดิ์ศรีให้ความสำคัญ แก่ตนเอง อยากให้ตนเป็นคนที่มีความหมาย อยากให้ตัวเด่นเป็นที่ยอมรับเชิดชู หรือมีอะไรเหนือกว่าผู้อื่น อย่างน้อยก็ไม่ได้ด้อยหรือถูกลดความสำคัญ ซึ่งเรียกว่ากิเลสปกป้องตัวเพื่อให้อยู่รอด เมื่อมนุษย์ยังมีการ ศึกษาน้อย ยังพัฒนาไม่เต็มที่ คือยังพัฒนาไม่เพียงพอที่จะเป็นอยู่ด้วยปัญญา ก็ต้องอาศัยกิเลสอย่างนี้ ช่วยกระตุ้นเร้าที่จะรักษาตัวให้อยู่รอดไปก่อน อย่างไรก็ตาม เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกัน ทำกิจการร่วมกัน ถ้าไม่มีปฏิบัติและวิธีการที่ดี กิเลสพวกนี้ ก็จะทำให้คนปะทะกัน ไม่ยอมกัน ไม่ลงกัน ตลอดจนไม่ฟังกัน ทำให้ขัดแย้ง แยกแยก ทะเลาะวิวาท ทำงานร่วมกันไม่ได้ และอยู่ร่วมกันด้วยดีไม่ได้ กิจการของส่วนรวม ก็ไม่ดำเนินไปด้วยดี เป็นอุปสรรคอย่างสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคม และการที่จะอยู่ร่วมกัน อย่างมีสันติสุข ในระบอบเผด็จการทุกคนยอมหรือต้องยอมรับอำนาจของผู้ปกครอง ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ต้องอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน รักษาความสงบเรียบร้อย หรือแม้แต่มีระเบียบวินัยอยู่ได้เพราะเกรง กลัวต่ออำนาจที่ครอบงำพวกตนอยู่ แต่การยอมตัวให้แก่อำนาจที่เกรงกลัวแบบนี้ เราได้มองเห็นแล้วว่า เป็นระบอบที่ไม่ดี ไม่พึงปรารถนา (PhraBrahmagunabhorn (P.A. Payutto, 2007: 46-47) ท่านพุทธ ทาสภิกขุได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ธรรมะกับการเมือง” ว่า ถ้าผู้เลือกนักการเมืองเป็นผู้ที่มีธรรมะก็ย่อมเลือก คนที่มีธรรมะด้วยกันเข้าไปเป็นนักการเมือง เมื่อได้คนที่มีธรรมะเป็นนักการเมืองแล้ว เขาก็ยอมเข้าไปแก้ไข ปัญหาของบ้านเมืองให้เป็นไปตามธรรมะ ก็ได้ชื่อว่า เป็นการสร้างนักการเมืองที่ดีได้ เป็นนักการเมืองที่ดี สำเร็จประโยชน์ตามความหมายของคำว่าการเมือง นั้นแหละขอให้ดูที่ตัวธรรมะ ถ้าประชาชนดีมีธรรมะ ก็เลือกคนที่มีธรรมะเข้าไป มันก็ยิ่งดีอยู่นั่นเองแหละ เพราะว่ามันดีที่ธรรมะที่มีอยู่ในใคร มันก็ดีที่คนนั้น ฉะนั้น ธรรมะสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ จึงสร้างนักการเมืองที่ดี (Buddhadasa Phikkhu, 2006 : 46)

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่่านักปราชญ์ทั้งสองท่านนี้กำลังนำเสนอการสรรหาผู้นำที่มีภาวะแห่งความ เป็นผู้นำเพื่อสร้างสังคม “ธรรมาธิปไตย” เพราะเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ผู้นำแต่ละองค์จะต้องมีวิสัย

ทัศน์ในการบริหารจัดการองค์การสรรหาผู้นำจึงสมควรอย่างยิ่งที่ต้องยึดถือเหตุผลความจริงและความถูกต้องความเป็นธรรมในการบริหารจัดการองค์การหรือสังคมโดยการยึดหลัก “ธรรมาธิปไตย” เพราะทุกอย่างองค์การในสังคมทุกระดับจะเป็นสังคมธรรมาธิปไตยไม่ได้ถ้าผู้นำส่วนใหญ่ในองค์การไม่มีภาวะผู้นำไร้ศีลธรรม การที่จะสร้างสมาชิกขององค์การในสังคมให้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต ก็เป็นไปได้ยาก ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ที่ผู้นำที่มีสติปัญญาฉลาดหลักแหลม มีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหา มีการตัดสินใจด้วยความยุติธรรม แยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ นักปราชญ์ทั้งสองท่านจึงได้เสนอวิธีการที่จะคัดเลือกผู้นำที่ดีให้เป็นผู้แทนของตน ทำหน้าที่แทนในการรักษาผลประโยชน์ให้กับสังคม ประเทศชาติ

ท่านกล่าวว่าเสรีภาพต้องมากับความรับผิดชอบ อนึ่งคำว่า “หน้าที่นั้น” มักจะพ่วงหรือมาด้วยกันกับคำว่า “ความรับผิดชอบ” จนบางที่เราพูดควบไปด้วยกันว่า หน้าที่และความรับผิดชอบ หรือหน้าที่รับผิดชอบ คือนอกจากทำหน้าที่แล้วก็ต้องมีความรับผิดชอบด้วยคำว่าสิทธิมาด้วยกันกับเสรีภาพ คำว่าหน้าที่มาด้วยกันกับความรับผิดชอบ สิทธิคู่กับหน้าที่ ฉะนั้นใด เสรีภาพก็คู่กับความรับผิดชอบ ฉะนั้น และเมื่อเราพูดสองคำแรกควบกันว่า สิทธิเสรีภาพ เราก็พูดสองคำหลังควบกันว่า หน้าที่รับผิดชอบเพราะฉะนั้น สิทธิ ต้องมากับ หน้าที่ ฉะนั้นใด เสรีภาพ ก็ต้องมากับ ความรับผิดชอบ ฉะนั้น เมื่อเสรีภาพมาคู่กับความรับผิดชอบ ก็หมายความว่า เราจะต้องใช้เสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ และต้องรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพนั้นด้วย ความรับผิดชอบในการใช้เสรีภาพนั้น อาจจะแบ่งอย่างคร่าวๆ ได้เป็น 2 ช่วงตอน คือ รับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพที่ได้ทำหรือสิ่งได้แสดงออกไปแล้ว กับรับผิดชอบต่อจะทำ ก่อนจะแสดงออกหรือแสดงออกอย่างมีความรับผิดชอบอยู่ในตัว (Phra Brahmamagunabhorn (P.A. Payutto), 2007 : 27) สอดคล้องกับหนังสือพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ว่า การรักษาสิทธิต่างๆ ของตนรวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการแสดงออกซึ่งสิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นความเป็นพลเมือง (Citizen) มีความหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกทางสังคมที่มีต่อรัฐต่างจากคำว่าประชาชนที่กลายเป็นผู้รับคำสั่งทำตามผู้อื่นดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจึงอยู่ที่การเปลี่ยนให้ประชาชนคนธรรมดาได้กลายเป็นพลเมืองที่มีสิทธิกำหนดทิศทางของประเทศได้ (Office of Public Relations, Secretariat of the House of Representatives, 2012 : 11)

ในทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า การนำเสนอวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยนั้นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตยต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา เช่น ปฏิบัติตนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่ตนนับถือมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความเสียสละ ยึดมั่นและปฏิบัติตามตามประเพณี วัฒนธรรมใช้หลักการประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย ซึ่งต้องคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพของการเป็นพลเมืองดีของสังคม และปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีคุณค่าในวิถีประชาธิปไตย อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศให้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงพลเมืองที่ดี

จะต้องมีความรู้และหลักการสำคัญของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย การปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นแม่บทในการปฏิบัติของสังคมประชาธิปไตยการใช้หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญมาเป็นกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรม ก็เพื่อความสงบสุขของสังคม

ประเด็นที่ 2 เรื่อง ประเทศเป็นประชาธิปไตยไม่ได้ ถ้าประชาชนไม่เป็นธรรมาธิปไตย

ท่านกล่าวว่าคุณภาพของประชาธิปไตย ขึ้นต่อคุณภาพของประชาชน เพราะเมื่อพูดถึงประชาธิปไตย มีวิธีพูดง่ายๆ อย่างหนึ่ง คือ ยกเอาวาทะของประธานาธิบดีลินคอล์นมาอ้าง เพราะคนชอบและรู้กันมาก คือวาทะที่กล่าวถึงประชาธิปไตยว่าเป็น “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” ในวาทะของลินคอล์นนี้ ถ้าพิจารณาลึกลงไปให้เห็นความหมายที่ซ่อนอยู่ข้างใน ก็จะต้องพูดต่อไปอีก กล่าวคือ ที่ว่าประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน นั้น เป็นการเตือนให้รู้สึกตัวด้วยว่า คุณภาพของประชาธิปไตยอยู่ที่คุณภาพของประชาชน ย่อมขึ้นต่อคุณภาพของผู้ปกครองเป็นสำคัญความหมายที่ว่ามานี้จะมีความสำคัญมากกว่า คือ ถ้าประชาชนมีคุณภาพดี ประชาธิปไตยก็มีคุณภาพด้วยดี ถ้าประชาชนมีคุณภาพต่ำ ประชาธิปไตยก็จะเป็นประชาธิปไตยอย่างเลวด้วยเพราะว่าคุณภาพของประชาธิปไตยขึ้นต่อคุณภาพของประชาชน (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2007 : 103-104) ในขณะเดียวกัน วิชัย ตันศิริ ได้กล่าวถึงการพัฒนามาตรฐานทางการเมืองว่าเป็นการปรับทัศนคติ อุดมการณ์ วิสัยทัศน์ ที่สอดคล้องกับระบอบและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ซึ่งในบริบทใหม่ ควรจะเป็น “ธรรมาธิปไตย” ที่เน้น “การตัดสินใจด้วยปัญญา โดยมีเจตนาที่เป็นธรรม” (ตามนิยามศัพท์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต)) การสร้างปัญญานั้นคือมิติของการสร้างความรู้เกี่ยวกับระบบสังคม การเมือง และการปกครองที่ควรจะเป็น ธรรมาธิปไตย ที่ผู้คนเสียสละเพื่อส่วนรวมรักความเป็นธรรม ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง และจุดเริ่มต้นในชุมชนหรือในหมู่บ้าน ก็คือ การรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ การสร้างระเบียบวินัยบนท้องถนน และความสะอาดในหมู่บ้าน การประชุมปรึกษาหารือในปัญหาของส่วนรวม เป็นต้น (Tansiri, 2018 : 72-73)

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า พระพรหมคุณาภรณ์ท่านได้กล่าวถึงคุณภาพประชาธิปไตยนั้นจะต้องเกิดจากประชาชน เมื่อไรก็ตาม ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ถูกต้อง นั้นแหละคือการเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ท่านให้เหตุผลอย่างนี้ คงเป็นเพราะว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในสิทธิหน้าที่ของตนที่ถูกต้อง ในขณะเดียวกัน วิชัย ตันศิริ ได้นำเสนอระบบสังคม การเมือง และการปกครองควรจะเป็นระบบธรรมาธิปไตยมากกว่าระบอบประชาธิปไตย เพราะระบบธรรมาธิปไตยเป็นระบบที่สร้างจากปัญญา ไม่ได้สร้างขึ้นด้วยกฎเกณฑ์ เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วก็จะเห็นได้ว่าทั้งสองท่านนั้นได้นำเสนอรูปแบบการปกครองเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน

ท่านกล่าวว่า การปกครอง เมื่อเป็นประชาธิปไตย หลักบอกว่า อำนาจตัดสินใจอยู่ที่ประชาชน เมื่ออำนาจตัดสินใจอยู่ที่ประชาชน ก็ต้องให้ประชาชนตัดสินใจอย่างถูกต้อง คือต้องมีธรรมาธิปไตยก็จึง

ต้องมีการพัฒนาคุณภาพของประชาชน เพื่อให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจใจการตัดสินใจนั้นทำการตัดสินใจด้วยปัญญาโดยมีเจตนาที่เป็นธรรม และตรงนี้แหละคือ ธรรมาธิปไตย เรื่องจึงมีต่อไปอีกว่ามีคนที่ใช้อำนาจตัดสินใจแทนประชาชนหรือนามประชาชน คนผู้นี้จะต้องใช้อำนาจตัดสินใจ โดยสามารถพูดได้เต็มปากว่าเพื่อประชาชนในนามของประชาชนหรือแทนประชาชน โดยที่วามันเป็นการตัดสินใจที่เป็นธรรมก็คือตัดสินใจเป็นธรรมาธิปไตย ตรงนี้ก็คือเรามีผู้นำ ผู้ปกครอง โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีนี้เขาตัดสินใจในนามของประชาชนหรือแทนประชาชนทั้งหมด เพราะว่าตัวแทนของประชาชนคือผู้แทนราษฎรที่มีอำนาจตัดสินใจได้เอาอำนาจตัดสินใจไปมอบไว้ที่นายกรัฐมนตรี ซึ่งมีความสอดคล้องกับวิชัย ต้นศิริ ที่ได้กล่าวธรรมาธิปไตยว่ามีใช้ระบอบใหม่ในสารบบการเมือง แต่ก็คือ “ประชาธิปไตย” ในความหมายทั่วไปที่เป็นระบบการเมืองการปกครองที่รัฐบาลจะได้รับความยินยอมเห็นชอบจากประชาชน ที่แสดงเจตนารมณ์ผ่านรัฐสภา แต่ที่จะเรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” ก็เพราะมีหลักการสำคัญควบคู่คือ หลัก/กระบวนการตัดสินใจด้วยปัญญาโดยมี เจตนาที่เป็นธรรม “เจตนาที่เป็นธรรม” คือ การกำหนดเป้าหมาย ของนโยบาย/และการออกกฎหมาย ที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรม ซึ่งเป็นธรรมต่อชนทุกชั้นวรรณะ ทุกนิกายศาสนา เป็นธรรมต่ออนุชนรุ่นในอนาคตและต่อรุ่น ส่วนการตัดสินใจด้วยปัญญาคือการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายที่ชาญฉลาด มีหลักวิชา มีเหตุผล และประกอบด้วยปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ(WichaiTansiri2018: 75)

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่าพระพรหมคุณาภรณ์ได้นำเสนอว่าระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อำนาจตัดสินใจอยู่ที่ประชาชน เมื่ออำนาจตัดสินใจอยู่ที่ประชาชน การตัดสินใจของประชาชนนั้นต้องประกอบด้วยธรรม (ธรรมาธิปไตย) ในขณะเดียวกัน วิชัย ต้นศิริ ก็ได้เสนอแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะต้องประกอบด้วยธรรม การที่ทั้งสองท่านได้เสนอแนวความคิดการปกครองไม่ว่าจะเป็นระบบใดก็ตามก็ต้องยึดหลักความชอบธรรมให้กับสังคมนั่นเอง

ประเด็นที่ 3 มองให้ลึก นึกให้ไกล: ข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 (เป็นลักษณะการถามตอบปัญหาเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตย)

มีคำถามว่า การที่ท่านได้เสนอ มองให้ลึก นึกให้ไกล เป็นอย่างไร ท่านก็ตอบว่า เรื่องหนึ่งก็คือการปลูกฝังให้ทุกคนหรือส่วนใหญ่เป็นธรรมาธิปไตย มุ่งไปที่ตัวธรรม ความจริง ความถูกต้องดีงาม ถือธรรมเป็นใหญ่ ปลูกฝังกันตั้งแต่เด็ก จนให้เป็นนิสัยของจิต ซึ่งจะช่วยให้คนเราข้ามพ้นความยึดติดในตัวตนได้ แม้จะต้องฝืนใจบ้าง แต่มันก็ยังมีทางไป ในการฝึกฝนที่ดีนั้น เราจะต้องให้เขาสามารถพัฒนาต่อไปได้เอง ด้วย เพราะเด็กจะต้องไปอยู่ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงต่อไป จะต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ความจริง ความใฝ่ที่จะเข้าถึงธรรมและการถือธรรมเป็นใหญ่ที่มีกำลังแรงเพียงพอที่จะทำให้เขาพ้นจากอำนาจครอบงำของ ตัณหา มานะ และทิฐิ เพื่อให้เขาสามารถพัฒนาประชาธิปไตยต่อไปได้ (Phra Prom Khunaporn (P.A. Payutto), 2007 : 127-128) สอดคล้องกับหนังสือ ธัมมิกสังคมนิยมแบบเผด็จการของ

ท่านพุทธทาสภิกขุที่ว่า เมื่อนึกถึงศีลธรรม แล้วก็แก้ไขกันให้ถูกเรื่อง ถูกหลักเกณฑ์ที่ว่าไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ศีลธรรม ไม่มีอะไรที่ไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม ตั้งต้นของศีลธรรมมาให้ดี แก้ไขลูกเล็กๆขึ้นมาให้ดี ให้เขามีศีลธรรมมาแต่ตั้งแต่เล็กๆ ให้เขารู้จักสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรมนี้มาตั้งแต่เล็กๆเลยให้พูดติดปากมาตั้งแต่เล็กๆ จนกระทั่งโต จนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ครองบ้านครองเมืองก็ตาม ให้เด็กๆรู้ว่าสัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น นี่คือรากฐานของศีลธรรมถ้าเข้าใจเรื่องนี้แล้วก็ง่ายที่จะมีศีลธรรม คือจะเสียสละได้ง่ายเราควรฝึกให้ลูกเล็กๆ คิดปัญหาสักข้อหนึ่งว่า เรามีผลไม้อยู่ผลหนึ่งนี้ เราจะกินเองดีหรือให้ผู้อื่นที่เป็นเพื่อนกินดีถ้าในใจเขามีศีลธรรมก็จะคิดไปในทางที่ว่า ให้เพื่อนกินดีกว่า ถ้าเรากิน เดียวก็กลายเป็นอูจจากระไปหมดในวันรุ่งขึ้น แต่ถ้าเพื่อนกินเขาจะชอบใจเราอยู่นานหลายเดือนหลายปี หรือว่าเราเองก็เหมือนกัน คิดถึงผลไม้ชิ้นนั้นแล้ว เราก็ยังอ้อมอยู่ในใจของเรา ที่ได้ให้เพื่อนกิน วิธีของศีลธรรมจะเป็นไปในรูปนี้ คือไม่เห็นแก่ตัว ทำลายความเห็นแก่ตัว (Buddhadasa Phikkhu, 1975 : 58-59)

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า นักปราชญ์ทั้งสองท่านนั้นมองไปที่การปลูกฝังศีลธรรมจะต้องเน้นไปที่เยาวชนเพราะเยาวชนนั้นถือว่าเป็นพื้นฐานที่จะพัฒนาประเทศ ในขณะที่เดียวกันหลายฝ่ายจะต้องร่วมมือร่วมใจกันพอ แม่ผู้ปกครองญาติพี่น้อง ครูอาจารย์ และพระภิกษุสงฆ์ ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ที่เรียกว่า “พลังบวร” ต้องช่วยกันรับผิดชอบ โดยที่ไม่ปล่อยให้เป็นที่หน้าห้องฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ ต้องร่วมมือกันในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ทุกฝ่ายต้องตระหนักและให้ความสำคัญของการปลูกฝังศีลธรรมให้กับเด็กเยาวชน โดยเฉพาะการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการอบรมสั่งสอนในการช่วยผลักดันปลูกฝังส่งเสริมความเจริญงอกงามด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดมีในจิตใจของเด็ก เยาวชน ซึ่งจะช่วยให้เด็ก เยาวชนกล้าคิดกล้าทำในสิ่งที่ดีงาม มีความเอื้อเฟื้อ เสียสละ รู้จักแบ่งปัน รู้รักสามัคคีและที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือผู้นำในทุกสังคมไม่ว่าจะเป็น ผู้นำครอบครัว ผู้นำโรงเรียนหรือสถานศึกษา ผู้นำทางศาสนาหรือพระภิกษุสงฆ์จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็ก เยาวชน ได้เห็นเป็นตัวอย่างและยึดเป็นแบบอย่างเป็นบุคคลต้นแบบด้วย

4. สรุป

จุดเด่น: ประชาธิปไตย ไม่ยาก ถ้าอยากได้ ก็คือ การวางโครงสร้างของเนื้อหาอย่างเป็นขั้นตอน การใช้ภาษาเรียบง่าย ลักษณะเป็นการรวบรวมเอา ปาฐกถา บทสัมภาษณ์ การตอบคำถาม แล้วนำมารวบรวมพิมพ์เป็นรูปเล่ม การใช้ภาษาก็เป็นภาษาพูดไม่เน้นสำนวนภาษาวิชาการมากนัก เนื้อหาที่นำไปชัดเจนโดยเรื่องทั้งหมดยึดโยงกับหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาถือว่ามีความคุณค่าทางวิชาการมีส่วนให้เข้าใจในคำสอนประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้นเพราะการขับเคลื่อนหลักประชาธิปไตยจำเป็นต้องยึดหลัก “ธรรมาธิปไตย” เป็นพลังขับเคลื่อนในการปฏิรูปการเมืองการปกครองให้ก้าวหน้าเป็นประชาธิปไตยอย่าง มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สมบูรณ์แบบ ก่อเกิดความรักความสามัคคีสร้าง

ความสุขสงบร่มเย็นให้กับสังคมประเทศชาติต่อไป

สิ่งที่อยากนำเสนอ: เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าสามารถประเทืองปัญญาให้กับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี มีรูปแบบกะทัดรัดง่ายต่อการพกพาไปได้ในทุกสถานที่ อีกทั้งเนื้อหาเข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันเหมาะสำหรับอ่านเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม ผู้อ่านจึงอยากแนะนำบุคคลผู้ที่มีความสนใจในเรื่องระบบการปกครองอ่าน เพราะเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าทั้งอรรถและพยัญชนะ

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผลจากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าบทวิจารณ์หนังสือนี้ทำให้ผู้อ่านได้ทราบและเห็นถึงแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่บูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะสถานการณ์บ้านเมืองที่เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง ทำให้การบริหารจัดการบ้านเมืองเป็นไปด้วยความยากลำบาก มีสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้นเนื่องจากทุกฝ่ายไม่พยายามนำหลักธรรมาธิปไตยและหลักพุทธธรรม ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารจัดการบ้านเมือง ซึ่งการสร้างสังคมธรรมาธิปไตยไม่ใช่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาหรือการสร้างผู้นำแต่เพียงเท่านั้น แต่สังคมไม่ว่าระดับใดก็ตามไม่มีทางจะได้ผู้นำที่ดีจริงๆ ถ้าหากสมาชิกส่วนข้างมากของสังคมนั้นๆ เป็นคนไม่ดี ด้วยเหตุนี้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในสังคมธรรมาธิปไตย โดยเน้นไปที่การสร้างสมาชิกในสังคมให้เป็นคนดี มีศีลธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต มีสติปัญญา ตัดสินความดีความชั่วคนดีคนชั่วได้

References

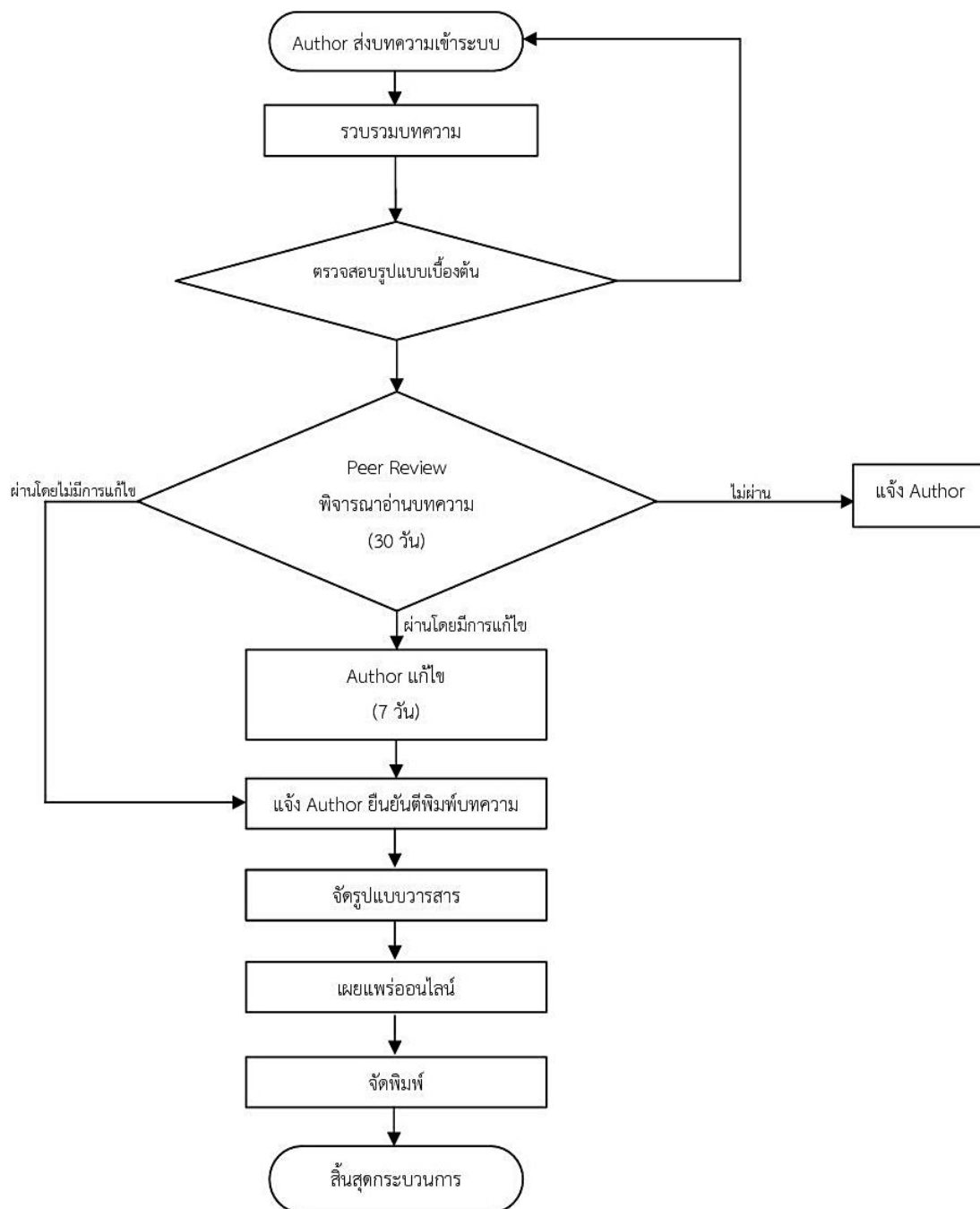
- Buddhadasa Phikkhu. (1975). *Dhammiga of Dictatorship socialist*. Bangkok: Printing house Relationship letter.
- Buddhadasa Phikkhu. (2006). *Dharma and Politics*. 1st edition. Bangkok: Petchrakai.
- Office of Public Relations. (2012). *Secretariat of the House of Representatives. Citizens in a Democratic System*. Bangkok: Office of Public Relations.
- Phra Phrom Khunaporn (P.A. Payutto). (2014). *Democracy is not difficult if you want*. Bangkok: Publisher Pidamma.
- Tansiri, W. (2018). *Education for Leading a Society towards Fairness*. Bangkok: Educational Institution.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

30 หมู่ 1 ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 043-283-546-7 (ต่อ 114)

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม ต้องส่งผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <http://www.ojs.mcu.ac.th/index.php/kkjin/> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 12 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยาย ในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ มาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะแนวการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณ ต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานของที่ผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,)

ตัวอย่างเช่น (พระไตรปิฎก 12/128-153)

(Tipitaka 12/128-153)

1.2 หนังสือ

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล, 2562 : 22)

(Choutikavatchagul, 2019 : 22)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล และสาริกา ไสวงาม, 2562 : 25)

(Choutikavatchagul and Sa-waingam, 2019 : 25)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้ค้นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องค้นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล, สาริกา ไสวงาม และสุรพล พรหมกุล, 2562 : 60)

(Choutikavatchagul, Sa-waingam and Phromkun, 2019 : 60)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้ค้นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล และคณะ, 2562 : 12)

(Choutikavatchagul, et al., 2019 : 12)

1.3 วารสาร

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : เลขหน้าอ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2553 : 20)

(Phra Phrombandit (Prayŭn Thammachittō), 2010 : 20)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล และสาริกา ไสวงาม, 2562 : 25)

(Choutikavatchagul and Sa-waingam, 2019 : 25)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล, สาริกา ไสวงาม และสุรพล พรหมกุล, 2562 : 60)

(Choutikavatchagul, Sa-waingam and Phromkun, 2019 : 60)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล และคณะ, 2562 : 12)

(Choutikavatchagul, et al., 2019 : 12)

1.4 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : เลขหน้าอ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2553 : 20)

(Phra Phrombandit (Prayŭn Thammachittō), 2010 : 20)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล และสาริกา ไสวงาม, 2562 : 25)

(Choutikavatchagul and Sa-waingam, 2019 : 25)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล, สาริกา ไสวงาม และสุรพล พรหมกุล, 2562 : 60)

(Choutikavatchagul, Sa-waingam and Phromkun, 2019 : 60)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล และคณะ, 2562 : 12)

(Choutikavatchagul, et al., 2019 : 12)

1.5 สัมภาษณ์

(ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล), 2 กรกฎาคม 2562)

(Choutikavatchagul, Interview, July 2 2019)

1.6 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : เลขหน้าอ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2553 : 20)

(Phra Phrombandit (Prayūn Thammachittō), 2010 : 20)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล และสาริกา ไสวงาม, 2562 : 25)

(Choutikavatchagul and Sa-waingam, 2019 : 25)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล, สาริกา ไสวงาม และสุรพล พรหมกุล, 2562 : 60)

(Choutikavatchagul, Sa-waingam and Phromkun, 2019 : 60)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ทรงพล โชติกเวชกุล และคณะ, 2562 : 12)

(Choutikavatchagul, et al., 2019 : 12)

การเขียนบรรณานุกรม

1. คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด :

ชื่อมหาวิทยาลัย./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี))./ เมืองที่พิมพ์./ : สำนักพิมพ์.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka: Thai Version*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

2. หนังสือ :

นามสกุล, อักษรย่อชื่อ./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี))./ เมืองที่พิมพ์./ : สำนักพิมพ์.

Maslow, A. (1970). *Motivation and Personality*. New York : Harper and Row Publishers.

3. วารสาร :

นามสกุล, อักษรย่อชื่อ./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า.

Prescott, S.G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

นามสกุล, อักษรย่อชื่อ./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ ระดับวิทยานิพนธ์./ ชื่อคณะ./ : ชื่อมหาวิทยาลัย.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. *Master of arts*. Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. สัมภาษณ์ :

นามสกุล, อักษรย่อชื่อ./ (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)./ ตำแหน่ง(ถ้ามี)./ สัมภาษณ์.

Choutikavatchagul, S. (10 May 2013). Voice-Rector. Interview.

6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

นามสกุล, อักษรย่อชื่อ./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ ชื่อเว็บไซต์./ (วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). *Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model*. <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>. (Accessed 12 February 2014).

ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม” สำนักวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อจ อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 โทรศัพท์ 0-4328-3546-7 (ต่อ 114) โทรสาร 0-4328-3399

<http://www.ojs.mcu.ac.th/index.php/kkjin/> E-mail: phimoldhamma.prij@gmail.com

- 1) ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี 089-711-1190
- 2) นางสาวมารีสา ไสวงาม 082-855-8962

กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารสถาบันวิจัยพินลธรรมเพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

